

ТРАЄКТОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ: ВИКЛИКИ ТА ДРАЙВЕРИ

SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRAJECTORIES OF UKRAINE AND THE WORLD: CHALLENGES AND DRIVERS



ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ / COLLECTION OF REPORTS ABSTRACT

**II Міжнародна науково-практична конференція /
The 2nd International scientific conference**

**26 квітня 2024 року
April 26, 2024**

Міжнародний європейський університет (Україна)
Католицький університет Святого Серця у Мілані (Італія)
Університет управління безпекою в Кошице (Словаччина)
Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)
Національний авіаційний університет (Україна)
Київська міська організація Спілки економістів України (Україна)
Регіональний центр підвищення кваліфікації Київської області (Україна)

ТРАЄКТОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ: ВИКЛИКИ ТА ДРАЙВЕРИ

Збірник тез доповідей

II Міжнародна науково - практична конференція

26 квітня 2024 року

Київ – 2024

Рекомендовано до видання вченою радою ПЗВО «Міжнародний європейський університет» (протокол № 5 від 02 травня 2024 року)

УДК [336+004+008]-27.1(447+100)

Траєкторії сталого розвитку України і світу: виклики та драйвери: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2024 року). – Київ : ПЗВО «Міжнародний європейський університет». – 2024. – 181 с.

ISBN 978-617-95381-5-5

Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Траєкторії сталого розвитку України і світу: виклики та драйвери» містять результати пошукових досліджень учасників конференції. Метою конференції є популяризація та апробація результатів досліджень провідних вчених, студентів та аспірантів у вітчизняній та міжнародній академічних спільнотах, обмін дослідницьким досвідом, розвиток наукових комунікацій і співпраця у розв'язанні актуальних питань сталого розвитку в Україні та світі, побудови ефективних механізмів реагування світової спільноти на новітні глобальні військово-політичні, фінансово-економічні, та екологічні виклики внаслідок військової агресії з боку Російської Федерації, активізація наявних та потенційних драйверів євроінтеграційних процесів.

Для здобувачів вищої освіти, наукових, науково-педагогічних працівників, представників бізнесу і соціальної сфери.

© Міжнародний європейський університет, 2024

Редакційна колегія:

Алла Наволокіна, президент Міжнародного європейського університету, канд. екон. наук, доцент, член-кореспондент Академії економічних наук України;

Олег Падалка, ректор Міжнародного європейського університету, член-кореспондент НАПН України, заслужений працівник освіти України, д-р. пед. наук, професор;

Ірина Боярко, проректор з наукової та навчально-методичної роботи Міжнародного європейського університету, академік Національної академії педагогічних наук України, д-р. екон. наук, професор;

Ірина Торбенко, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Міжнародного європейського університету, канд. пед. наук, доцент;

Паоло Бісоні, ад'юнкт професор менеджменту Католицького університету Святого Серця у Мілані (Італія), д-р філософії;

Ігор Брітченко, проректор з міжнародних зв'язків Університету управління безпекою в Кошице (Словаччина), д-р. екон. наук, професор;

Максим Безпарточний, в.о. завідувача кафедри економіки та маркетингу Інституту просторового планування та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка», д-р економ. наук, професор;

Світлана Смерічевська, в.о. завідувача кафедри логістики Національного авіаційного університету, д-р економ. наук, професор;

Світлана Науменкова, професор кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, д-р економ. наук, професор;

Володимир Міщенко, Голова Правління Київської міської організації Співки економістів України, д-р економ. наук, професор;

Сергій Лукін, директор Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області, д-р наук з держ. управління, доцент;

Юлія Ремига, директор ННІ «Європейська школа бізнесу» Міжнародного європейського університету, канд. екон. наук, доцент.

Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, наданої в рукописах, і залишає за собою право не поділяти погляди авторів. За достовірність фактів, дат, назв, цитат тощо відповідальність несуть автори. Матеріали друкуються в авторській редакції. Зменшено втручання в обсяг і структуру матеріалів.

International European University (Ukraine)
Catholic University of the Sacred Heart in Milan (Italy)
University of Security Management in Kosice (Slovakia)
Lviv Polytechnic National University (Ukraine)
National Aviation University (Ukraine)
Kyiv City Organization of the Union of Economists of Ukraine (Ukraine)
Professional Development Center of Kyiv Region (Ukraine)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRAJECTORIES OF UKRAINE AND THE WORLD: CHALLENGES AND DRIVERS

A Collection of Abstracts of Reports

**The 2nd International Scientific And
Practical Conference**

Kyiv, April 26, 2024

Kyiv – 2024

Recommended for publication by the Academic Council of the International European University (Protocol No. 5 dated May 02, 2024)

UDC [336+004+008]-27.1(447+100)

Sustainable Development Trajectories Of Ukraine And The World: Challenges And Drivers: collection of reports abstracts of The 2nd International Scientific And Practical Conference (April 26, 2024). – Kyiv: International European University. – 2024. – 181 p.

ISBN 978-617-95381-5-5

The abstracts of the reports of The 2nd International scientific and practical conference "Sustainable Development Trajectories Of Ukraine And The World: Challenges And Drivers" contain the results of research conducted by the participants of the conference. The purpose of the conference is to popularize and approve the results of the research of leading scientists, students, graduate students in the domestic and international academic communities, exchange research experience, develop scientific communications and cooperate to solving relevant problems of sustainable development in Ukraine and worldwide, designing efficient mechanisms for the global community to respond to current global military, political, financial, economic and environmental challenges caused by military aggression by the Russian Federation, activating existing and potential drivers of European integration processes.

For students of higher education, scientific, scientific and pedagogical workers, representatives of business and the social sphere.

© International European University, 2024

Editorial Board:

Alla Navolokina, President of International European University, PhD in Economics, Associate Professor, Corresponding Member of the Academy of Economic Sciences of Ukraine;

Oleh Padalka, Rector of International European University, Corresponding member of the NAPS of Ukraine, Honored Worker of Education of Ukraine, Doctor of Pedagogy, Professor;

Iryna Boiarko, Vice-Rector for Scientific, Educational and Methodical Work of International European University, Academician at the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Doctor of Economics, Professor;

Iryna Torbenko, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and International Relations of International European University, PhD in Pedagogy, Associate Professor;

Paolo Bisogni, Adjunct Professor of Management, Catholic University of the Sacred Heart of Milano (Italy), PhD;

Igor Britchenko, Vice-Rector for International Relations of the University of Security Management in Kosice, Doctor of Economics, Professor (Slovakia);

Maksym Bezpartochnyi, Acting Head of the Department of Economics and Marketing of the Institute of Spatial Planning and Advanced Technologies of the Lviv Polytechnic National University, Doctor of Economics, Professor;

Svitlana Smerichevska, Acting Head of the Department of Logistics of the National Aviation University, Doctor of Economics, Professor;

Volodymyr Mishchenko, Chair of the Board of Kyiv City Organization of the Union of Economists of Ukraine, Doctor of Economics, Professor;

Serhii Lukin, Director of the Professional Development Center of Kyiv Region, Doctor of Public Administration, Associate Professor;

Yuliia Remyha, Director of the European Business School of International European University, PhD in Economics, Associate Professor;

The Editorial Board is not responsible for the reliability of statistical and other information provided in manuscripts and reserves the right not to share the views of the authors. The authors are responsible for the reliability of facts, dates, names, quotations, etc. Materials are published in the author's edition. Interference in the volume and structure of materials is reduced.

ЗМІСТ

CONTENT

СЕКЦІЯ 1./ SECTION 1.

СТАЛЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ, ГІДНА ПРАЦЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ТРАЄКТОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ/ SUSTAINABLE MANAGEMENT, DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH: SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRAJECTORIES OF UKRAINE AND THE WORLD

ЄЩЕНКО Софія	РОЛЬ ГЛОБАЛЬНОЇ АВІАЦІЇ В ЦІЛЯХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....13
ЖОВНІР Світлана	УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В ЄС: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....16
КАНЮКА Володимир	ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ БІЗНЕСУ: ФУНКЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....19
КОРЖ Яна ВЛАСЕНКО Олена	ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....21
КУЗЬМІНСЬКА Ольга ЛАГУНОВ Костянтин	ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....23
ЛУГОВА Катерина РУЛА Олександра	РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ.....25
НЕБІСЬ Віталій	ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ28
ОЛІНУК Максим	REGULATION OF THE IMPACT OF STATE-OWNED ENTERPRISES' ACTIVITIES ON THE ECONOMY, ENVIRONMENT AND SOCIETY: INTERNATIONAL AND NATIONAL INSTITUTIONS.....30
ОРУДЖОВА Аліна ВЛАСЕНКО Олена	РОЛЬ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У СТАЛОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ 32
РЕМИГА Юлія БЕЗЛЮДА Юрій	ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПОСЛУГ.....34
ЧВАЛОВА Світлана ВЛАСЕНКО Олена	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.....37
ШИНКАРЬОВА Наталія РЕМИГА Юлія	РОЛЬ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКОВІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....39

СЕКЦІЯ 2./ SECTION 2.

СТАЛІ ФІНАНСИ ТА СУЧАСНА ІНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ/ SUSTAINABLE FINANCE AND MODERN INFRASTRUCTURE OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT FINANCING SYSTEM

ALEXEEVA-ALEXEEV Inna COLLADO-AGUDO Jesús	HOW EUROPEAN BANKS MANAGE SUSTAINABILITY: EXAMPLE OF SPANISH BANKS.....42
БОЙЧЕНКО Дмитро	РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ46
БОЯРКО Ірина	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....49
СРЕМЕНКО Андрій	ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ...54
КВАСНИЦЬКА Раїса	ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ФОРМУЮЧІ ДЕТЕРМІНАНТИ.....56
КУДРЯШОВ Василь	НЕСТАНДАРТНІ ФІСКАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....58
МАНГУШЕВ Владислав ПАВЛОВ Владислав	СТАЛІ ФІНАНСИ ТА СУЧАСНА ІНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....61
НАЗАРЕНКО Дмитро	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....64
НАЗАРЕНКО Дмитро	СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ66
ПРИЙМАК Наталія	ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЗВІТНОСТІ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ЕМПІРИЧНИЙ ДОСВІД ЯПОНІЇ.....68
РЕМИГА Юлія ГЕТЬМАН Євгеній	УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....70
СЛЮСАРЕНКО Євген	УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ БАНКІВ УКРАЇНИ: РЕГУЛЯТОРНИЙ ТА ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС КРИЗЬ ПРИЗМУ ВОЄННОГО СТАНУ72
ТРУШКІНА Наталія БОЯРКО Ірина	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....75

СЕКЦІЯ 3./ SECTION 3.

ГАЛУЗЕВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО СПОЖИВАННЯ І ВИРОБНИЦТВА/ INDUSTRY-SPECIFIC ASPECTS OF ECONOMIC RECOVERY AND GROWTH BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

ДАНКЕВИЧ Наталія	УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ.....	78
KUCHERIAVA Maria	THE PLACE OF SUSTAINABILITY REPORTING IN THE CONTEXT OF THE CIRCULAR ECONOMY AND RESILIENCE CONCEPT.....	81
ЛАЗАРЕНКО Владислав	ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ «СТАЛОГО РОЗВИТКУ».....	82
ЛУНЬКО Артем РЕМИГА Юлія	ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	84
ЛУНЬКО Денис РЕМИГА Юлія	УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	86
МАЛИШЕВ Віктор КОВАЛЕНКО Вікторія	ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ «ЗЕЛЕНИХ» ТЕХНОЛОГІЙ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	89
НАУМЕНКОВА Світлана	ІНДИКАТОРИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ПРИСКОРЕННЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	92
СМЕРІЧЕВСЬКА Світлана ПОСТНІКОВ Олексій	ЕКОЛОГІЧНО ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗАКУПІВЛІ: ЇХ ВПЛИВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ.....	95
ЧАЙЧУК Яна ПОЗНЯК Оксана	ОРГАНІЗАЦІЯ "ЗЕЛЕНОЇ ЛОГІСТИКИ" З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ...	98
ЮНГІН Іван МОКРОУСОВА Олена	ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТЕЗНИХ ЛАЙНЕРІВ З НАТУРАЛЬНОЇ ШКІРИ.....	101

СЕКЦІЯ 4./ SECTION 4.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ/ INFORMATION TECHNOLOGY AND DIGITAL TRANSFORMATIONS AS A CATALYST FOR ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

KISERA Tetiana POZNYAK Oksana	IMPLEMENTING GREEN POWER-TO-X TECHNOLOGY IN LOGISTICS OPERATIONS.....104
KUCHERIAVYI Artem	GLOBAL CRYPTOCURRENCY MARKET: IMPACT FACTORS AND ACCOUNTING SUPPORT.....107
ЛІСОВИЙ Сергій	МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ВНЕСКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ІТ У ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....108
ЛІТВІН Роман РЕМИГА Юлія	ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ.....110
LEVCHENKO Vitalii	APPLICATION OF EMOTION RECOGNITION FOR ARTIFICIAL INTELLIGENCE ASSISTANTS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.....113
МІЩЕНКО Володимир	РОЛЬ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....115
НАЗАРЕНКО Дмитро	ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....118
НАЗАРЕНКО Дмитро	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ.....120
НЕСТЕРЕНКО Олександр	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ БІЗНЕС-РІШЕНЬ.....124
ОЛЕФІР Володимир	ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА КОНТРОЛЬ БЕЗПЕКИ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ.....126
ПАНЧЕНКО Ольга	ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ МАРКЕТИНГУ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....129
ПРОДАНОВА Лариса КУЗЬМЕНКО Андрій	ОПТИМІЗАЦІЯ ДОСТАВКИ «ОСТАННЬОЇ МИЛІ» В УПРАВЛІННІ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВ.....132
SOROKINA Tetiana DROBYNA Vadym	“GRAMMARLY” LEARNING IN PROFESSIONAL- ORIENTED ENGLISH CLASSES.....135

СЕКЦІЯ 5./ SECTION 5.

ЯКІСНА ОСВІТА, ВІДКРИТА ДОСЛІДНИЦЬКА КУЛЬТУРА ТА ІННОВАЦІЇ/ HIGH-QUALITY EDUCATION, TRANSPARENT RESEARCH CULTURE AND INNOVATIONS

ВИСОЧАНСЬКА Тетяна	ОСВІТА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ШВИДКОГО ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ.....138
ДРОЗДОВА Анжеліка	УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ.....140
ЗАВАЦЬКА Софія АЛЕКСЄЄНКО- ЛЕМОВСЬКА Людмила	РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ ТА ДОСЛІДНИЦЬКУ КУЛЬТУРУ.....141
МІЩЕНКО Світлана	РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ144

СЕКЦІЯ 6./ SECTION 6.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ І УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ/ SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE LIFESTYLE AND MANAGEMENT OF CHANGES IN REAL-LIFE SITUATIONS

ВЛАСЕНКО Олена	ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ.....147
ЛІСАУСКАС Дмитро ВИШНЕВСЬКА Олена	ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАГУВАННЯ НА ВІЙНУ149
РЕМИГА ЮЛІЯ МИРОНЮК Андрій	ВПЛИВ СПОЖИВЧИХ ЗВИЧОК НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....151
ЦИТОВИЧ Ольга ВИШНЕВСЬКА Олена	ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ДОРОСЛИХ ТА ДІТЕЙ154

СЕКЦІЯ 7./ SECTION 7.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В УКРАЇНІ ТА СВІТІ/ PROBLEMS AND PROSPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN AND GLOBAL COMMUNITIES

БЛІЩУК Катерина	СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ.....156
-----------------	--

ЖУРАВЕЛЬ Максим АЛЕКСЄЄНКО- ЛЕМОВСЬКА Людмила	ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМОМ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД: СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ.....158
НАЗАРЕНКО Дмитро	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....161

СЕКЦІЯ 8./ SECTION 8.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА ЗАРАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА НОВАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ СТІЙКОГО МИРУ/ INNOVATIVE APPROACHES TO IMPLEMENTING PARTNERSHIP FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INNOVATION TO ENSURE SUSTAINABLE PEACE

КОБЗАР Дмитро АЛЕКСЄЄНКО- ЛЕМОВСЬКА Людмила	СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У ТУРИЗМІ: ВПЛИВ, СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ.....165
---	--

СЕКЦІЯ 9./ SECTION 9.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН/ EUROPEAN INTEGRATION AS A STRATEGIC VECTOR FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COUNTRIES

NAZARETIAN Oleksandr POZNYAK Oksana	POTENTIAL CHALLENGES OF EUROPEAN INTEGRATION OF PASSENGER AIRPORT INFRASTRUCTURE IN UKRAINE.....169
NAZARENKO Dmytro	EUROPEAN INTEGRATION AS A STRATEGIC VECTOR FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE.....171

СЕКЦІЯ 10./ SECTION 10.

ДОСВІД КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВПРОВАДЖЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ/ EU EXPERIENCE IN INTRODUCING SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND PROSPECTS FOR ITS ADAPTATION IN UKRAINE

НАЗАРЕНКО Дмитро	ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МІСЦЕ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІКАХ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ.....175
SHVACHER Andriy	AUDIT OF COMPANIES' SUSTAINABILITY REPORTING: THE CASE OF EU.....178

СЕКЦІЯ 1./ SECTION 1.

СТАЛЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ, ГІДНА ПРАЦЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ТРАЄКТОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ/ SUSTAINABLE MANAGEMENT, DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH: SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRAJECTORIES OF UKRAINE AND THE WORLD

Єщенко Софія, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 4 курс, Національний авіаційний університет, м. Київ

РОЛЬ ГЛОБАЛЬНОЇ АВІАЦІЇ В ЦІЛЯХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Стійкість — це розвиток, який задовольняє потреби населення без шкоди для майбутніх поколінь, гарантування балансу між економічним зростанням, турботою про довкілля та соціальне благополуччя.

Авіація є рушієм сталого розвитку, об'єднуючи підприємства і спільноти, підтримуючи торгівлю і туризм. Безпечний, надійний, ефективний та рентабельний повітряний транспорт є важливим компонентом ширшої стратегії мобільності, щоб допомогти досягти цілей сталого розвитку.

Сьогодні авіація приносить близько 3 трильйонів доларів США щорічно до світового ВВП і забезпечує працевлаштування 65 мільйонів людей у всьому світі. Літаки щодня перевозять понад 10 мільйонів людей до місць призначення за допомогою понад 100 000 рейсів. Приблизно 41 відсоток вантажів (за вартістю) перевозиться пасажирськими та вантажними літаками, і на цей сектор припадає до восьми відсотків світового валового внутрішнього продукту. Водночас викиди CO₂ у цьому секторі складають два відсотки світових викидів CO₂. До 2030 року річний пасажиропотік має зрости на 50 відсотків, а глобальні обсяги вантажних перевезень – на 70 відсотків.

Сектор повітряного транспорту є важливим для економіки, забезпечуючи зв'язок і доступність, а також сприяючи торгівлі. За останні два десятиліття повітряний транспорт зростає з безпрецедентною динамікою, в середньому на 5% на рік у світовому масштабі, за даними Міжнародної асоціації повітряного транспорту. Водночас зростання екологічних проблем ставить питання про подальший розвиток авіаційного транспорту, який є ресурсомістким.

Наведена нижче аналітика показує, як глобальний авіатранспорт взаємодіє з усіма 17 цілями сталого розвитку:

Таблиця 1.

Роль глобальної авіації в цілях сталого розвитку

1. Подолання бідності	2. Подолання голоду	3. Міцне здоров'я	4. Якісна освіта
<p>Авіація безпосередньо створює робочі місця в галузі, а також опосередковано в інших секторах, забезпечуючи робочі місця для 65,5 мільйонів людей у всьому світі. Також 57% міжнародних туристів подорожують до місця призначення повітрям, що сприяє підтримці зайнятості в індустрії туризму.</p>	<p>Щодня авіація перевозить швидкопсувну сільськогосподарську продукцію. Крім того, авіація підтримує доставку життєво необхідної гуманітарної допомоги в райони, зруйновані стихійними лихами та війною, через Всесвітню продовольчу програму та інші благодійні організації. Авіація швидко переміщує важливі вантажі на великі відстані.</p>	<p>Завдяки своїй перевазі у швидкості авіація сприяє доступу до життєво важливої медичної допомоги завдяки використанню повітряних санітарних машин у віддалених населених пунктах і транспортуванню термінових медичних товарів, таких як вакцини. Авіація також відіграє важливу роль у ліквідації наслідків катастроф.</p>	<p>Авіація забезпечує пересування студентів по всьому світу, забезпечуючи доступ до освітніх можливостей, які можуть бути особливо актуальними для студентів з країн, що знаходяться в особливих ситуаціях. Сама галузь також підтримує якісну освіту для своїх співробітників, зокрема в таких сферах, як інженерія, управління повітряним рухом і підготовка пілотів.</p>
5. Гендерна рівність	6. Чиста вода та належні санітарні умови	7. Доступна та чиста енергія	8. Гідна праця та економічне зростання
<p>Авіація працює над досягненням гендерного балансу в секторі</p>	<p>Глобальна авіація – це не та область, яка зазвичай визначається як головний вплив на повітряний транспорт, хоча, як і будь-яка інша галузь, авіація повинна пам'ятати про використання води, особливо в районах з обмеженою кількістю води. Проте доступність води може стати суттєвим обмеженням для зростання, якщо нею не керувати завчасно. Велика кількість аеропортів мають надійні плани управління водними ресурсами.</p>	<p>Авіаційна промисловість наполегливо працює над розробкою екологічно чистого авіаційного палива, а також впровадженням відновлюваних джерел енергії в аеропортах. За останні роки авіаційна промисловість досягла значного прогресу в розробці екологічно чистих альтернативних видів палива. Ці види палива можуть бути на 80% менш вуглецевими, ніж традиційне реактивне паливо на основі викопного палива.</p>	<p>Крім того, що авіація надає кваліфіковані та часто високоякісні можливості для працевлаштування, підтримує деякі ключові сфери економічного розвитку завдяки зв'язку, який вона забезпечує. Це включає перевезення приблизно третини світової торгівлі за вартістю та 54% світових туристів.</p>

9. Інновації та інфраструктура	10. Зменшення нерівності	11. Сталий розвиток міст і громад	12. Відповідальне споживання
<p>Авіація є однією з найбільш інноваційних галузей у світі. Виробничий сектор постійно розробляє нові технології та створює значну міську інфраструктуру шляхом будівництва аеропортів, а також організації повітряного руху. Авіація завжди була рушієм інновацій. Кожне нове покоління літаків на 15-20% економічніше за паливо</p>	<p>Зв'язок, який забезпечує повітряний транспорт, зменшує нерівність між країнами, а також окремими людьми, створюючи торгові зв'язки та надаючи доступ до товарів і послуг для тих, хто живе у віддалених громадах.</p>	<p>Інфраструктура, пов'язана з авіацією, є основною частиною міських і сільських громад у всьому світі та сприяє з'єднанню населення через інтегровані транспортні зв'язки. Потрібно більше працювати над розвитком мультимодального транспорту.</p>	<p>Через міжнародне законодавство не всі відходи, які утворюються під час польотів, можна переробляти – більшість із них має бути знищена через карантин, але галузь працює над тим, як це змінити. Авіакомпанії та виробники тісно співпрацюють, щоб відповідально утилізувати літаки після закінчення терміну служби. Порівняно з іншими галузями, виробники літаків працюють відносно екологічно безпечно з обмеженим споживанням води та викидами CO₂.</p>
13.Боротьба зі зміною клімату	14. Збереження морських ресурсів	15. Збереження екосистеми суші	16. Мир та справедливість
<p>Через міжнародне законодавство не всі відходи, які утворюються під час польотів, можна переробляти – більшість із них має бути знищена через карантин, але галузь працює над тим, як це змінити. Авіакомпанії та виробники тісно співпрацюють, щоб відповідально утилізувати літаки після закінчення терміну служби. Порівняно з іншими галузями, виробники літаків працюють відносно екологічно безпечно з обмеженим споживанням води та викидами CO₂.</p>	<p>Усі сектори авіаційної промисловості узгодили надійну стратегію скорочення викидів CO₂ і досягають чудових успіхів у досягненні трьох глобальних кліматичних цілей. У жовтні 2016 року Міжнародна організація цивільної авіації ООН (ІКАО) успішно погодила Схему компенсації та скорочення викидів вуглецю для міжнародної авіації (CORSIA), яка уможливить досягнення спільної мети галузі – зростання без вуглецю. У довгостроковій перспективі авіація прагне вдвічі скоротити чисті викиди CO₂ до 2050 року, використовуючи 2005 рік як базовий рівень.</p>	<p>Хоча життя під океаном не є територією основного впливу повітряного транспорту, є деякі місця, де аеропорти побудовані в морі, що неминуче впливає на морське життя. Крім того, авіація сполучає туристів із напрямками, які значною мірою залежать від здорових морських екосистем для стимулювання економічного зростання.</p>	<p>Зазвичай не розглядається як зона значного впливу авіації, але деякі авіаційні проекти можуть вплинути на землекористування, зокрема на будівництво інфраструктури та потенційне використання екологічно чистого авіаційного палива. Крім того, ряд авіаційних партнерів беруть участь у проектах, які допомагають підтримувати цю ЦСР.</p>

17. Партнерство заради сталого розвитку

Партнерство між усіма секторами авіаційної промисловості дозволяє працювати глобальній галузі повітряного транспорту: аеропорти, авіакомпанії, організації повітряного руху, виробники та постачальники. Галузь співпрацює з Організацією Об'єднаних Націй (головним чином через Міжнародну організацію цивільної авіації) та урядами, щоб розробити правила та тісно співпрацювати з таких питань, як боротьба зі зміною клімату, безпека та захист.

Джерело: Сформовано автором на основі [1]

Сталий розвиток став вказівником, у якому повинні рухатися дії уряду та учасників ринку. Посилення уваги до зміни клімату, сприяння соціальній рівності та внесок в економічний розвиток і зростання є запорукою сталого розвитку. Тим часом виникають нові виклики, пов'язані зі зростаючою глобалізацією, технологіями та штучним інтелектом, обмеженнями ресурсів та енергії. Авіаційна галузь також стикається з серйозним викликом щодо впровадження стійких ініціатив. Завдання полягає в тому, щоб зосередитися на рішеннях для поточних і майбутніх стратегій повітряного транспорту, щоб забезпечити пересування людей і вантажів стійким, рівноправним і ефективним способом. Літак є найважливішим видом транспорту для далеких подорожей. Тим не менш, нечутливість до ресурсів і зростаюча кількість пасажирів стали одними з головних проблем сталого транспорту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Zhyldyz Tegizbekova. Sky-High Sustainability: Aviation's Lofty Role in Reaching the United Nations' Sustainable Development // Goals Air and Space Law Volume 19(1). – 2019. – С. 7-50 .
2. Progress towards the Sustainable Development Goals. Report of the Secretary-General US. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2020/secretary-general-sdg-report-2020--EN.pdf>

Жовнір Світлана, кандидат географічних наук, старший науковий співробітник, «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В ЄС: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Щоденно від початку повномасштабної війни Україна зазнає потужних втрат, у тому числі, непоправних. За інформацією Уряду, сукупні економічні, соціальні та інші втрати України станом на кінець 2023 р. становлять майже 499 млрд дол. США [1].

Рятуючись від повномасштабної війни, мільйони українських громадян покинули свої домівки і перемістились як в більш безпечні регіони в межах

країни, так і за кордон у пошуках тимчасового захисту. Обрахувати точну кількість вимушених переселенців за кордоном досить складно, адже часто українці повертаються додому, змінюють країну або місце проживання. За даними агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН), у березні 2024 р. у світі налічувалось до 6,5 млн громадян України, які виїхали за кордон через війну. З них майже 6 млн українських громадян було зафіксовано в країнах Європи [2].

Число українців, які отримали статус тимчасового захисту в ЄС, загалом збільшилось. Так, за інформацією Євростату, якщо станом на 31.12.2022 р. понад 3,7 млн громадян України, які втекли після російського вторгнення, отримали статус тимчасового захисту в країнах ЄС [3], то станом на 29.02.2024 р. під тимчасовим захистом в ЄС перебували вже близько 4,2 млн осіб [4].

Від самого початку повномасштабної російської збройної агресії Польща стала однією з головних країн світу, які прийняли перші масові хвилі біженців. Упродовж 2022-2023 рр. чисельність біженців в Польщі суттєво коливалась: поряд з новими хвилями приїжджих, багато українців повернулись додому, перемістились до інших країн Європи та світу.

На кінець лютого 2024 р. основними країнами, які прийняли найбільшу кількість бенефіціарів тимчасового захисту з України, стали Німеччина (близько 1,3 млн осіб або 30,4% від загальної кількості в ЄС), Польща (957,2 тис. осіб; 22,6%) і Чехія (385,1 тис. осіб; 9,1%). В кожній з таких європейських країн як Іспанія, Ірландія, Італія, Румунія, Словаччина, Нідерланди, тимчасовий захист отримали понад 100 тис. українських громадян.

Переважає більшість українців, які прибули до європейських країн після 24.02.2022 р. і скористались там тимчасовим захистом, це жінки і діти. Попри існуючі обмеження на виїзд для чоловіків призовного віку, серед осіб, яким надано тимчасовий захист, спостерігається стійка тенденція зростання частки дорослих чоловіків з 7,7% у I кв. 2022 р. до 33,5% у лютому 2024 р. При цьому до 60% тих, хто залишив Україну, працездатного віку. Такі тенденції становлять загрозу не тільки обороноздатності держави під час війни, але й успішному відновленню і відбудові країни та її економіки після закінчення війни.

Згідно з результатами дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни, проведеного в грудні 2023 р. – січні 2024 р. низкою аналітичних центрів в межах проекту Програми розвитку ООН «Підтримка України», вже зараз усе вагомішою перешкодою для ведення бізнесу в Україні стає відсутність достатньої кількості кваліфікованих працівників. Так, якщо в перші місяці повномасштабного вторгнення серед головних перешкод відновлення і розвитку бізнесу нестачу працівників відзначали лише десята частина компаній-респондентів, то на кінець 2023 р. таких компаній було вже вчетверо більше (42,1%) [5].

Показово, що за результатами опитування, 83,3% респондентів вважають саме людські ресурси ключовими для післявоєнного відновлення компанії. Водночас, безпрецедентні масштаби переміщення населення за кордон для тимчасового захисту в перспективі є реальною загрозою кадрового дефіциту для національного ринку праці. Ризики зростають через новий підхід ЄС до міграційного менеджменту, який об'єднує політики у сфері міграції, притулку,

інтеграції та заохочення імміграції необхідних європейському ринку праці фахівців. Зважаючи на те, що більшість тих, хто залишив країну, працездатного віку, головним завданням є створення в Україні соціально-економічних умов для стримування виїзду та повернення українських громадян.

Дуже важливо, щоб переміщені у пошуку тимчасового захисту громадяни згодом повернулись в Україну, працювали або розвивали свій бізнес на користь української економіки. В цьому контексті українській владі необхідно сформулювати чіткі перспективи повоєнного відновлення економіки і розвитку громадянського суспільства, які б стимулювали повернення громадян.

Головними стимулами рееміграції мають стати забезпечення соціальної безпеки людини, стабільне відновлення основних секторів зайнятості, масштабування ефективних стратегій, успішних кейсів та інструментів стимулювання підприємництва, розширення можливостей гідної праці, створення високотехнологічних робочих місць для висококваліфікованої та високооплачуваної робочої сили, покращення рівня життєзабезпечення населення.

Сучасна модель державної міграційної політики України має враховувати новітні виклики у сфері міграцій населення в умовах посилення безпекових загроз, поширення епідеміологічних криз, природних і техногенних катастроф. Важливо, що в умовах євроінтеграції розроблення національного інструментарію регулювання міграційних процесів має узгоджуватись із розвитком європейської системи управління у цій сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Уряд і Світовий банк представили RDNA3: потреби на відбудову України складають вже майже 486 мільярдів доларів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-i-svitovyi-bank-predstavyly-rdna3-potreby-na-vidbudovu-ukrainy-skladaiut-vzhe-maizhe-486-miliardiv-dolariv>
2. Operational Data Portal: Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
3. Interactive publication. Migration and asylum in Europe – 2023 edition. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/migration-2023>
4. Eurostat Statistics Explained: Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics#Where_in_the_EU_did_people_fleeing_Ukraine_go.3F
5. Дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни: результати опитування в грудні 2023 – січні 2024 року. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-grudni-2023-sicni-2024-roku>

Канюка Володимир, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ БІЗНЕСУ: ФУНКЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тема ділової репутації бізнесу для України є надзвичайно актуальною з кількох причин. Ділова репутація стає ключовим фактором, який впливає на конкурентоспроможність українських компаній і дозволяє залучати нових клієнтів, партнерів та інвесторів, а отже, розширювати бізнес. Вступ України до ЄС вимагає відповідності українських підприємств європейським стандартам: позитивна ділова репутація є запорукою успішної інтеграції українського бізнесу до європейських ринків. Ділова репутація допомагає українським компаніям виживати та відновлюватись в умовах військових дій на території держави, а також під час кризових явищ в економіці: вона забезпечує стабільність та надійність у взаємодії з партнерами і клієнтами. Формування позитивної ділової репутації сприяє підвищенню соціальної відповідальності бізнесу, а також стимулює українські компанії вибудовувати ефективну корпоративну культуру. Ділова репутація є важливим чинником при прийнятті інвестиційних рішень: вона дозволяє українським компаніям залучати більше інвестицій для розвитку. Отже, формування позитивної ділової репутації є ключовим завданням сучасного українського бізнесу.

Ділова репутація бізнесу виконує важливі функції. Враховуючи зазначене вище, проаналізуємо основні з них. Наразі в економічній літературі певним чином представлені такі функції ділової репутації: інформативна та актуалізація знань, зниження ризиків та антикризова, оцінювання економічних результатів та соціального позиціонування, захисту від цінової конкуренції та генерування вартості [1]; економічна, комунікаційна, аналітична, інтегруюча, адаптаційна [2].

До переліку зазначених функцій доцільно додати внутрішньоорганізаційну, специфіка якої полягає в мотивації персоналу (позитивна репутація бізнесу мотивує персонал компанії до більш ефективної роботи), зниження плинності кадрів (доброслава репутація робить компанію більш привабливим роботодавцем, що сприяє зниженню плинності кадрів та економії ресурсів на пошук та навчання нових співробітників), підвищення продуктивності праці (вмотивований персонал та сприятлива робоча атмосфера, які генеруються позитивною репутацією, ведуть до зростання продуктивності праці). Слід додати, що ділова репутація впливає на дотримання підприємством законодавства, етичних норм. Вона слугує орієнтиром для прийняття управлінських рішень.

В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів значення ділової репутації бізнесу в Україні суттєво зростає. Насамперед, позитивний імідж

вітчизняних суб'єктів господарювання сприятиме входженню українських компаній до єдиного європейського ринку.

На думку експертів у сфері ділової репутації, українському уряду та вітчизняному бізнесу необхідно активніше застосовувати відповідний інструментарій забезпечення такої репутації [3]: дотримання правил чесності ведення бізнесу, проведення добросовісної реклами, прийом на роботу без дискримінації, соціальна відповідальність, дотримання етичних норм у відносинах з партнерами, поважне ставлення до правових норм (як до внутрішніх так і міжнародних), дотримання менеджментом бізнесу (не лише вищої, а й інших ланок) правил та стилю ділового іміджу, а також правил культури та етикету спілкування (зокрема мобільного), широке впровадження технік та дотримання принципів тайм-менеджменту. Розглянемо деякі з них докладніше.

Нечесність ведення бізнесу почасти зумовлена ухиленням від сплати податків, використанням схем мінімізації оподаткування. Втім, існуюча податкова система нерідко змушує підприємців вдаватись до таких дій, позбавляючи їх можливості вкладати кошти у розвиток бізнесу й виплачувати гідну заробітну плату персоналу. Вирішення цієї проблеми вбачається у вдосконаленні податкового кодексу та запровадженні виваженої податкової політики. Держава може змінити розміри податкових ставок, забезпечивши їх адекватність та економічну обґрунтованість. Чесному бізнесу сприятиме також: розроблення дієвої системи заохочень для підприємців, які сумлінно сплачують всі належні платежі; звітування органів влади перед платниками податків щодо використання бюджетних коштів, забезпечення прозорості та підзвітності. За таких умов у підприємців не буде потреби вдаватись до тіншових схем або нечесних практик ведення бізнесу. Натомість вони отримають можливість спрямовувати ресурси на розвиток власної справи, модернізацію виробництва та підвищення добробуту працівників. Застарілі методи управління та стереотипне мислення у вітчизняному бізнес-середовищі часто призводять до проявів дискримінації при прийомі на роботу та просуванні кар'єрними сходами. Роботодавці нерідко надають перевагу певним категоріям працівників (молодшого віку, певної національності або релігійної приналежності та ін.), замість об'єктивної оцінки професійних якостей. Вітчизняний бізнес неохоче залучає до своїх трудових колективів осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, людей старшого віку. Тому постає завдання створення інклюзивного середовища рівних можливостей для всіх потенційних робітників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бугайчук Т. А., Коханець А. С., Заушнікова М. Ю. Основні підходи до розуміння ділової репутації в сучасній зарубіжній та вітчизняній науці. Вісник Національного університету оборони України. 2022. № 6 (70). С. 14-22.
2. Гончаренко Н. В. Сутність поняття ділової репутації в управлінні підприємством. URL : <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2021/49-2021/14.pdf>.
3. Караваєв І. ТОП-10 правил бізнес-етики, якими нехтують в Україні. URL : <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/top10-pravil-biznesetiki-yakimi-nehtuyut-v-ukrayini.html>.

Корж Яна, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 4 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Власенко Олена, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Для сталого функціонування управління підприємством необхідно забезпечити ефективну та постійну роботу всіх систем підприємства. Дуже важливою та найбільш непередбаченою є система роботи з персоналом. Робота з персоналом є однією із найскладніших сфер менеджменту. В ній перетинаються соціальні, економічні та інші інтереси трьох сторін взаємовідносин, що існують в процесі управління: власників, менеджерів та найманих працівників.

Будь який менеджер розуміє, що персонал це не просто трудові ресурси підприємства, а це набагато більше й цінніше за будь-який інший ресурс, який є в його розпорядженні. У сучасному управлінні мотивація праці стає критично важливим чинником успіху діяльності. Вона стає каталізатором для підвищення продуктивності персоналу, задоволеності своєю роботою та загальної відданості колективу. Внутрішні та зовнішні фактори мотивації праці виступають передумовою дій працівників, спонукаючи їх до ентузіазму, креативності та відданості досягненню цілей підприємства.

Більшість наукових досліджень визнають ключову роль мотивації праці у зниженні плинності кадрів, створенні позитивного робочого середовища та підвищенні продуктивності. «Мотивація — це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій. Ці сили можуть мати як зовнішнє, так і внутрішнє походження і змушувати людину свідомо чи несвідомо робити ті чи інші вчинки» [1, с.31].

Необхідно зазначити, що «мотивація - це сукупність особистісних та ситуативних факторів, які спонукають до активності (діяльності) людини», при цьому «чим вищий рівень мотивації, чим більше чинників (мотивів) спонукають людину до професійної діяльності, тим більше зусиль вона схильна докладати». [2, с.4]

Розробка механізму мотивації являє собою структурований ітеративний процес, який починається з аналізу потреб і очікувань персоналу. Цей етап включає збирання інформації про уявлення та різноманітні мотиваційні чинники і прагнення працівників за допомогою різних методів, таких як: опитування, інтерв'ю та аналіз даних про продуктивність і плинність кадрів.

Внутрішні мотиви працівника відіграють вирішальну роль у формуванні зацікавленості, продуктивності та задоволеності персоналу на робочому місці. Ці мотиви, які є внутрішньо керованими особистістю, сприяють почуттю задоволення та мети, що виходить за межі зовнішніх винагород. Вони не тільки сприяють особистому та професійному зростанню кожного окремого працівника, але й сприяють розвитку позитивної організаційної культури.

Проведене дослідження формування механізму мотивації праці на ТОВ «СІЛЬПО-ФУД» виявило чітко структурований підхід до системи мотивації праці, його направленість на залучення працівників до впливу на систему винагород. Механізм мотивації праці, що включає як матеріальні, так і нематеріальні стимули, намагається пристосуватись до задоволення різноманітних потреб персоналу. При цьому керівництво підприємства намагається значно не збільшувати витрати на стимулювання персоналу, таким чином намагаючись знайти узгодження між зусиллями працівників і цілями організації. Аналіз нематеріальної мотивації роботи персоналу дозволив зробити висновки, що підприємство реалізує комплексні програми визнання та можливостей професійного розвитку, намагається заохочувати культуру постійного вдосконалення та високої продуктивності. Проте дослідження визначило, що відсутня наявність гнучкого графіку роботи, не підтримується впровадження дистанційної форми праці, відсутній ефективний зворотній зв'язок між персоналом та керівництвом.

Виходячи з цього, вважаємо, що необхідно застосувати додаткові вдосконалення системи нематеріальної мотивації праці в таких напрямках:

- застосування гнучких графіків роботи, що надасть можливість робітнику знайти баланс між роботою та особистим життям;
- підтримання дистанційної форми роботи, що сприятиме залученню найкращих працівників з такими потребами та створить їм найоптимальніші умови праці;
- впровадження персоналізованих стратегій мотивації для окремих профілів співробітників і підвищення прозорості шляхів кар'єрного зростання.

Застосування запропонованої системи мотивації праці не тільки підвищить ефективність механізму мотивації, але й створить конкурентну перевагу підприємства та стане підґрунтям ефективного управління підприємства. Такий підхід сприятиме стійкій задоволеності та лояльності співробітників, що має вирішальне значення для подальшого успіху та сталого розвитку ТОВ «СІЛЬПО-ФУД» у динамічному секторі роздрібної торгівлі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Колот, А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу. Київ : КНЕУ, 1998. 224с.
2. Лукіяничук А.М. Мотивація професійної діяльності педагогічних працівників. Біла Церква : БІНПО УМО, 2020. 46 с.

Кузьмінська Ольга, кандидат економічних наук, доцент, професор інституту післядипломної освіти, ДННУ "Академія фінансового управління", м. Київ

Лагунов Костянтин, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічна безпека як на державному рівні, так і на рівні суб'єкта господарювання, є безперечною складовою парадигми сталого розвитку України під час повоєнного відновлення. Характерними ознаками сучасного стану національної економіки стали загострення ризиків, викликів і загроз безпеці України, зокрема відбувається зростання ризиків інфляції, тінізації економіки та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. До стратегічних завдань у сфері економічної (фінансової) безпеки, наведених у Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, включено забезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [1]. Тому важливо ідентифікувати основні завдання системи фінансового моніторингу в контексті досягнення стратегічних цілей економічної безпеки України.

Згідно з визначенням, наведеним у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, держава визнається економічно безпечною, якщо її економічний стан - стабільний, характеризується збалансованістю відповідних показників і невразливістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, та забезпечує на основі дотримання національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток; фінансово безпечним визнається стабільний стан фінансової системи держави, за якого створюються необхідні фінансові умови для її сталого розвитку та забезпечення стійкості фінансової системи країни [2].

Під час воєнного стану та в контексті перспектив повоєнного відновлення економіки України трактування термінів сфери економічної безпеки логічно здійснювати на основі резильєнтного підходу (від англ. resilience — пружність, еластичність), що ґрунтується на динамічній здатності управлінського об'єкта долати виклики, загрози та важкі періоди конструктивним шляхом, успішно адаптуючись до несприятливих змін.

Нагальним завданням для національної системи фінансового моніторингу постає усунення недоліків технічної відповідності, що були виявлені Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей (MONEYVAL), насамперед, щодо рекомендацій FATF, за якими ідентифікована

часткова відповідність [3-6]: 6. Цільові фінансові санкції, пов'язані з тероризмом та фінансуванням тероризму; 7. Цільові фінансові санкції, пов'язані з розповсюдженням; 15. Новітні технології; 25. Прозорість та бенефіціарна власність правових утворень; 28. Регулювання та нагляд за ВНУП; 33. Статистика.

За рекомендацією 6 «Цільові фінансові санкції, пов'язані з тероризмом та фінансуванням тероризму», зокрема, потребують конкретизації механізми для ідентифікації, включення та виключення осіб до санкційних переліків. За рекомендацією 7 «Цільові фінансові санкції, пов'язані з розповсюдженням» необхідно уточнити дієвість зобов'язань щодо заморожування. За рекомендацією 15 «Новітні технології» необхідно актуалізувати нормативно – правові акти щодо зобов'язань, пов'язаних з віртуальними активами та постачальниками послуг віртуальних активів (VASP). За рекомендацією 25 «Прозорість та бенефіціарна власність правових утворень» потрібно врахувати вимоги стандартів FATF щодо юридичної відповідальності довірених осіб. За рекомендацією 28 «Регулювання та нагляд за ВНУП» слід посилити ефективність шкали санкцій. За рекомендацією 33 «Статистика» слід уніфікувати методичні положення збору відповідної статистичної інформації [3-6].

Пріоритетні заходи національної системи фінансового моніторингу спрямовані на приведення законодавства України у сфері боротьби з відмиванням незаконних доходів, фінансуванням тероризму, фінансуванням поширення зброї масового знищення у відповідність зі стандартами FATF.

Першочерговими євроінтеграційними заходами у національній системі фінансового моніторингу є посилення боротьби з корупцією та тінізацією економіки. Тому актуальними лишаються, зокрема, завдання удосконалення нагляду за спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, впровадження механізму верифікації кінцевих бенефіціарних власників клієнтів – юридичних осіб, клієнтів – трастів та інших подібних правових формувань, уточнення норм антилегалізаційного законодавства з питань брокерської діяльності у сфері нерухомості, створення Єдиного реєстру рахунків фізичних і юридичних осіб та індивідуальних банківських сейфів як єдиної державної інформаційної системи, внесення змін до законодавства в частині віднесення до суб'єктів первинного фінансового моніторингу торгівців творами мистецтва та посередників.

Подальша розбудова системи фінансового моніторингу, як інтелектуального механізму запобігання та протидії відмиванню нелегальних доходів, фінансуванню тероризму та фінансуванню поширення зброї масового знищення, сприяє досягненню стратегічних цілей системи економічної безпеки держави через реалізацію специфічних завдань із мінімізації загроз в антилегалізаційній сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

3. Заходи щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні: Звіт за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки, затверджений MONEYVAL на 55-му Пленарному засіданні, м. Страсбург, 5 – 7 грудня 2017 року. URL: https://fiu.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180305/ZVIT_UKR.pdf

4. Результати п'ятого раунду взаємної оцінки України у сфері протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму: рейтинги та ключові висновки. URL: https://fiu.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180413/Ukraine%20MER%20-%20UA.pdf

5. Заходи щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні. Перший Звіт про прогрес та переоцінка рейтингів щодо Технічної відповідності. Липень 2019. URL: <http://surl.li/evpww>

6. Заходи щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні. Другий Звіт про прогрес та переоцінка рейтингів щодо Технічної відповідності. Червень 2020. URL: <http://surl.li/evpxw>

Лугова Катерина, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 4 курс, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Рула Олександра, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 4 курс, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Невід'ємним наслідком повномасштабного вторгнення рф в Україну вже стало значне погіршення економічної, політичної, демографічної та екологічної ситуації в країні та спричинило безпосередньо руйнування критичної інфраструктури України. Орієнтовно втрати завдані економіці України через повітряні тривоги склали у 2022 р. 7 млрд грн за день та у 2023 р. 9 млрд грн за день відповідно до інформації наданої Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики 2022 р. [1].

Критична інфраструктура – це об'єкти, системи чи частини їх, що є важливими для здоров'я, безпеки, економічного добробуту або соціального спокою громадян і спільноти. Влучання по життєво важливій українській інфраструктурі, що були завдані армією рф під час їхнього збройного вторгнення мають на меті змусити українську владу розпочати перемовини з кремлівським режимом на умовах вигідних для держави-агресора. Приклади та наслідки атак Росії на критичну

інфраструктуру України зазначено у табл.1.

Таблиця 1.

Сектори критичної інфраструктури та їх пошкодження

Сектор	Приклад
Енергетика	Під ударом росії опинилася вся енергоінфраструктура, включаючи Запорізьку атомну електростанцію, яка опинилася під контролем російських військ, викликаючи занепокоєння щодо ядерної безпеки.
Водопостачання	Через руйнування Каховської гідроелектростанції виникли проблеми з водопостачанням у південних регіонах України, включаючи критичну ситуацію з забезпеченням питною водою міста Миколаїв.
Телекомунікації	У грудні 2023 р. абоненти «Київстару» не змогли скористатися послугами мобільного зв'язку та доступом в інтернет через кібератаку з боку рф, що зруйнувала близько 40% інфраструктури «Київстару».
Транспорт	Укрзалізниця забезпечила евакуацію населення, транспортування гуманітарної допомоги та військових вантажів, попри обстріли та руйнування. Відбулося блокування морських портів України, що обмежила експорт зернових та інших товарів.
Фінансові послуги	У січні 2024 обчислювальна система Monobank зазнала ряд хакерських атак (загалом понад 50 мільйонів запитів).

Джерело: складено авторами на основі джерела [2]

Загалом, збитки, що зазнала українська інфраструктура після початку повномасштабного вторгнення, на даний момент складає, за оцінками KSE, станом на січень 2024 р. сягнула майже \$155 млрд. [2].

Провідного значення для процесу відбудови України набуває посилення ролі іноземних інвестицій, оскільки вони дозволяють залучити необхідні фінансові ресурси, забезпечити доступ до сучасних технологій. Це сприятиме не лише відновленню національних інвестиційних ринків, а й відновленню критичної інфраструктури, зростанню рівня зайнятості та покращенню якості життя населення. Інвестиції є необхідними для відновлення та запуску потужного економічного відновлення та зростання України, аби досягти стрибка, їхній обсяг повинен складати від 30 до 35% від ВВП протягом наступних 8-10 років.

У липні 2022 р., на конференції в Лугано, Україна оголосила про десятирічний план відновлення, спрямований на перехід від транзитної до розвинутої економіки до 2032 р. План отримав підтримку від міжнародних партнерів, а для приваблення інвестицій створено платформу Advantage Ukraine, яка нараховує понад 500 інвестиційних проектів у таких ключових секторах:

- оборонна промисловість (зосередження на збільшенні внутрішніх закупівель військового обладнання);

- агропромисловий комплекс (Україні належить 33% світового чорнозему, стає лідером у аграрному експорті завдяки сприятливому клімату та географічному положенню);
- енергетика (розвиток традиційних і відновлювальних джерел енергії, з особливим акцентом на розвиток балансувальних потужностей і систем зберігання енергії);
- логістика (розгалужена інфраструктура залізниць, доріг, портів і аеропортів підтримує ключову транзитну роль України);
- інновації та технології (лідерство в цифровізації урядових документів і значний обсяг мобільних фінансових транзакцій);
- промислове виробництво (виробництво турбін, електрогенераторів, залізничного обладнання та верстатів).

Додаткові перспективи для інвестицій існують у меблевій, деревообробній, металургійній промисловостях, фармацевтиці та обробці природних ресурсів [3].

Серед вже здійснених інвестицій у відновлення варто відзначити, що Європейська рада 1 лютого 2024 р. схвалила план у рамках програми Ukraine Facility, який передбачає виділення Україні економічної допомоги у розмірі 50 мільярдів євро. В рамках цієї програми також передбачено створення спеціального інвестиційного інструменту, який дозволить Україні мінімізувати ризики в пріоритетних секторах економіки Крім того, Єврокомісія та Міжнародна фінансова корпорація (МФК) підписали гарантійну угоду про підтримку інвестицій, що сприятимуть відновленню України. Цією угодою Євросоюз зобов'язується надавати фінансові гарантії до 90 млн євро МФК для сприяння інвестиціям в Україну в рамках програми "Краще майбутнє". Очікується, що Україні надійдуть понад 500 млн євро інвестицій з приватного сектора до різних сфер — інфраструктури й товаровиробництва, декарбонізації та збереження засобів до існування.

Також, з початком війни Продовольча та сільськогосподарська організація ООН оновила План швидкого реагування в Україні з метою допомоги дрібним українським фермерам та середнім виробникам. Станом на середину серпня на кошти, виділені країнами та неурядовими організаціями, ФАО надала екстрену сільськогосподарську допомогу 80 тисячам осіб в 13 областях України. За фінансової підтримки, зокрема, Японії, Канади та Minderoo Foundation, ФАО спільно з Урядом України реалізує Стратегію щодо підтримки зберігання зерна, метою якої є допомога фермерам тимчасовими засобами для зберігання врожаю та підтримка на високому рівні експортного потенціалу України. В цілому на здійснення Плану швидкого реагування в Україні та Стратегії щодо підтримки зберігання зерна ФАО планує залучити 180,4 млн дол. США.

Окрім того, після початку повномасштабного вторгнення Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН було переглянуто План швидкого реагування в Україні з ціллю допомоги малим українським фермерам та середнім виробникам. Також, станом на серпень, за допомогою коштів, наданих неурядовими організаціями, ФАО забезпечила надання екстреної сільськогосподарської допомоги 80 тисячам осіб у 13 областях України. Завдяки фінансовій підтримці, включаючи допомогу від Японії, Канади та Фонду

Minderoo, ФАО разом з Урядом України продовжує реалізувати Стратегію щодо підтримки зберігання зерна та врожаю. Мета цієї стратегії - підтримати високий експортний потенціал України. Загалом, для виконання цього плану та стратегії, ФАО планується залучення 180,4 мільйони доларів США.

Отже, суттєві руйнування, спричинені агресією, та величезні збитки для економіки вимагають значних обсягів фінансування для відновлення, які не можуть бути повністю покриті за рахунок внутрішніх ресурсів. Успішне залучення іноземних інвестицій вимагатиме від України створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення правової та економічної стабільності, а також ефективної комунікації з потенційними інвесторами. Враховуючи стратегічне значення іноземних інвестицій для відновлення України, необхідно зосередити зусилля на вирішенні цих завдань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Скільки втрачає бюджет України через тривоги: Гетманцев шокував сумою [Електронний ресурс] // ГЛАВКОМ. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://glavcom.ua/economics/finances/skilki-vtrachaje-bjudzhet-ukrajini-cherez-trivohi-hetmantsev-shokuvav-sumoju-970561.html>.
2. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд — оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року [Електронний ресурс] // KSE. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrajini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/>.
3. ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki>.

*Небісь Віталій, здобувач вищої освіти
третього навчально-наукового
освітнього рівня, ДННУ "Академія
фінансового управління", м. Київ*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах впливу невизначеності на діяльність економічних агентів, спричиненої повномасштабною військовою агресією, підприємства задля підвищення рівня конкурентоспроможності мають диверсифікувати власні ринки збуту. Підтримка з боку держави експортної діяльності підприємств дозволить посилити процес економічного зростання, сприяти трансферу нових технологій, підвищенню рівня зайнятості населення та зростанню податкових надходжень. Крім того, спільні зусилля держави та підприємств у цьому контексті забезпечать внесок у досягнення Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) до 2030 року, зокрема: ЦСР 2 «Подолання голоду, розвиток сільського

господарства» (індикатор 2.3.2); ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання» (індикатор 8.1.3) [1].

На рисунку 1 відображено динаміку експорту товарів підприємствами України за 2015-2022 рр.

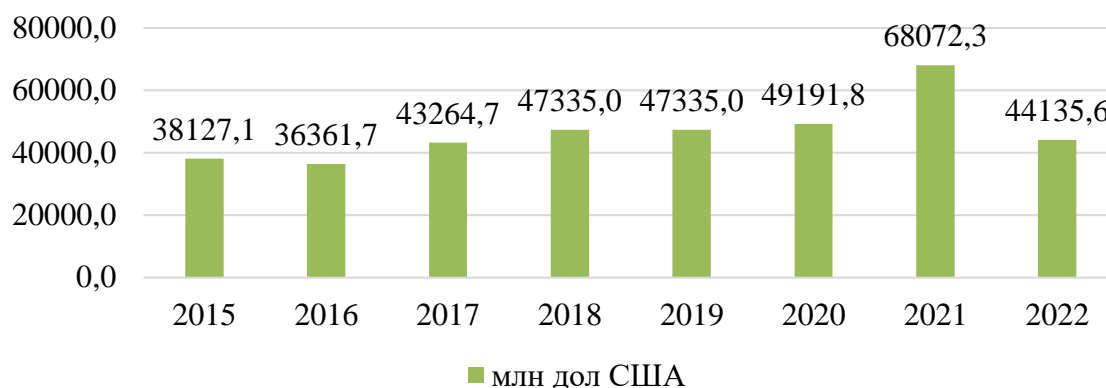


Рис. 1. Динаміка експорту товарів суб'єктами господарювання України за 2015-2022 рр., млн. дол. США [2].

За даними Державної служби статистики України станом на січень 2022 року обсяг експорту українськими підприємствами до держав-членів ЄС збільшився на 85,6% (рис. 2) [2].

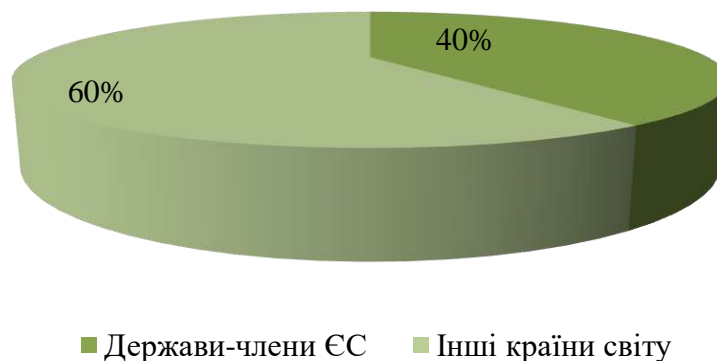


Рис. 2. Частка держав-членів ЄС у загальній структурі експорту суб'єктів господарювання України у січні 2022 року, % [3].

Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку, доцільним є здійснення перманентного моніторингу програм підтримки експортної діяльності підприємств на теренах ЄС з метою наукового обґрунтування подальшого розвитку інституціонального забезпечення програм державної підтримки вітчизняних експортерів. До таких програм й ініціатив відносяться проекти Європейської платформи з кластерного співробітництва (допоміжні інструменти для інтернаціоналізації діяльності: EU Project Innovation Centre; EU-Japan Centre The Enterprise Europe Network; The new European Commission portal on SME Internationalisation та інші) [4].

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення механізмів ЄС

щодо реалізації інституціональної підтримки підприємств (великих, середніх, малих та мікропідприємств) та інформаційного забезпечення прийняття рішень стосовно надання державної допомоги, спрямованої на посилення експортної діяльності в умовах досягнення ЦСР.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>
2. Державна служба статистики України (2023). Експорт товарів суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників за видами економічної діяльності. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/et_knp_reg/arh_et_knp_u.html
3. Державна служба статистики України (2023). Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/ztt/arh_ztt2022.html
4. EU Project Innovation Centre. Official website. URL: <https://clustercollaboration.eu/in-focus/international/eu-international-support-services>

Oliinyk Maksym, PhD student, SESE «The Academy of Financial Management», Kyiv

REGULATION OF THE IMPACT OF STATE-OWNED ENTERPRISES' ACTIVITIES ON THE ECONOMY, ENVIRONMENT AND SOCIETY: INTERNATIONAL AND NATIONAL INSTITUTIONS

In Ukraine, the system of assessing the impact of the activities of state-owned enterprises (SOEs) on the economy, environment and society has been formed by ensuring their transparency and accountability. The system meets the recommendations of international documents in this area. At the same time, the effectiveness of risk management caused by SOEs is achieved by compliance with the relevant legislation on a system basis.

The main factors affecting the system of regulation of SOEs are the globalization of the modern world and the growth in the number and importance of international non-governmental and intergovernmental organizations shaping the international policy on SOEs management. However, within the difficult and unstable political conditions, the direction of further development of state management of such enterprises as a whole and the risks caused by their activities are influenced by unpredictable factors.

To improve the regulation of SOEs and the management of risks caused by their activities, an important aspect is the determination of the composition of institutional subjects that shape policy in this area. At the macro level, it is presented by governmental and non-governmental organizations (international, regional, and national), at the micro level, it is presented by enterprises.

If we consider the management of the SOEs activities as a process of developing and improving the system of regulation of their functioning at the international level, then such institutions are the OECD, the World Bank, the United Nations, and the

International Monetary Fund.

At the national level, the SOEs management involves the exercise by the Cabinet of Ministers of Ukraine and its authorized bodies, other subjects determined at the legislative level to exercise the rights of the state as the owner [1, 2].

Totally, there are 85 subjects of state property management in Ukraine. Among these subjects there is no single centralized body responsible for the professional management of state assets. The Cabinet of Ministers of Ukraine performs the functions of policy formation and implementation in the field of management of state-owned objects. The Ministry of Economy of Ukraine is the central executive body, which ensures the formation and implementation the state policy in the area of state-owned objects' management. Direct implementation of state policy regarding the privatization of SOEs and other state assets is entrusted to the State Property Fund of Ukraine.

It should be noted that the national management system of state-owned objects, in accordance with the OECD experts' conclusions, needs further improvements. After all, there is no single specialized and centralized ownership structure in Ukraine, responsible for the permanent professional state assets' management. Instead, there is a lack of coordination between independent management centers in the area of the national property policy. This leads to a conflict of interests and even creates preconditions for corruption risks. Therefore, the OECD makes the recommendation to create a centralized form of SOEs ownership [3].

REFERENCES

1. Розпорядження КМУ № 662-р від 27 травня 2015 року «Про схвалення Стратегії підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/662-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.04.2024).
2. Основні засади впровадження політики власності щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки, затверджені Кабінетом Міністрів України 10.10.2018 URL: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/b936284d45eb14> (дата звернення: 05.04.2024).
3. ОЕСР (2018) Звіт Антикорупційні реформи в Україні: запобігання та боротьба з корупцією на державних підприємствах. URL: <http://www.spfu.gov.ua/userfiles/files/OECD-ACN-Ukraine-4th-Round-Bis-Report-SOE-Sector-2018-UKR.pdf> (дата звернення: 05.04.2024).

Оруджова Аліна, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 4 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Власенко Олена, кандидат економічних наук, доцент, Міжнародний європейський університет, м. Київ

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У СТАЛОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стале функціонування організації забезпечується чималим переліком необхідних умов. Одним з головних її ресурсів є персонал. Персонал – це працюючий, згідно договорів найму, особовий склад підприємства, з відповідними якісно-професійними характеристиками та закріпленими трудовими відносинами з роботодавцем. [1, с. 207] Персонал – це залучені до виробничо-господарських процесів підприємства працівники, на умовах часткової або повної зайнятості, які утворюють сукупність індивідуальностей, взаємодіючих між собою; є власниками та носіями трудового потенціалу, використання якого з високою ефективністю формує відповідний рівень конкурентоспроможності підприємства. [2, с. 39] Необхідно зазначити, що персонал – це інтегрована економічна категорія, що демонструє ресурсні можливості господарюючого суб'єкта, з питань трудових відносин сукупності осіб та відображає існуючі, набуті чи розвинуті людські ресурси. [3, с. 7]

Управління персоналом – це соціально-економічно спрямована система, яка передбачає виконання функцій управління працівниками з позиції планування та прогнозування їх кількості, плинності, структури; забезпечує маркетингові заходи по роботі з персоналом; створює умови для розвитку працівників із застосуванням мотиваційних інструментів та належних умов праці; передбачає побудову організаційної структури управління персоналом та підприємством в цілому; забезпечує формування трудових відносин та дотримання юридично-правових аспектів; здійснює облік персоналу, та розвиває інфраструктуру соціального спрямування [1, с. 209].

Система управління персоналом на сучасному підприємстві, незалежно від форми власності, є наймогутнішим інструментом забезпечення конкурентоздатності й розвитку. [2, с. 43] Використання психології управління, як інструменту роботи з персоналом, допомагає зменшити витрати на управління персоналом та збільшити ефективність використаних методів стимулювання роботи працівників.

Психологія управління персоналом надає можливість виявити всі аспекти взаємодії людей у процесі здійснення визначеної діяльності. Виходячи з того, що будь-яке підприємство є досить складною соціальною системою, що складається з двох елементів – керівника і керованого, психологія управління стає необхідним інструментом керування. Вона дає можливість найбільш повної

відповідності цих двох систем. Власне ці дві системи повинні «бути сумісними та певним чином перебувати в постійній взаємодії за принципом зворотного зв'язку. Інакше вони не зможуть прийти до взаєморозуміння в процесі роботи і реалізувати власний потенціал». [4, с. 61]

Предметом психології управління є психологічні особливості керівника та виконавців. Необхідно зазначити, що якості керівників, психологічна характеристика управлінської діяльності не вивчається в інших галузях психології, це є предметом тільки психології управління. Потрібно пам'ятати, що ефективність діяльності працівника зумовлено не тільки ступенем його професійної підготовки, а й психологічним станом, у якому він перебуває. Таким чином, вивчення різних чинників, що позитивно або негативно впливають на психічний стан людини, має велике значення для підвищення ефективності її роботи.

Визначаємо, що психологія управління використовується не тільки з метою підвищення ефективності діяльності організації, а й з метою саморозвитку людини в процесі праці.

Вважаємо, що основними завданнями психології управління є:

- максимально ефективно використати людські ресурси у діяльності організації без примусу та тиску на людей;
- зробити управління підприємством більш ефективним;
- організувати систему управління колективом людей із врахуванням особливості саморозвитку людини в процесі праці.

Психологічні методи управління персоналом організації є досить ефективним інструментом впливу не тільки на групи людей, а й на кожного окремого працівника. Вони є основою сталого розвитку організації в сучасному нестабільному світі. Процес керування буде злагодженим та скоординованим тільки тоді, коли усі психологічні методи управління будуть мати відповідне застосування, з урахуванням усіх нюансів і особливостей ситуації, що склалась у цей момент в організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Грідін О. В. Концептуальні підходи до створення ефективної системи управління персоналом *Вісн. Харків. нац. техн. ун-ту сіл. госп-ва ім. П.Василенка*. 2017. Вип. 188. С. 207-211.
2. Муромець Н.Є. Управління персоналом в системі менеджменту організації. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Харків. торг.-екон. ін-т КНТЕУ. Харків : Панов А.М., 2019. 192 с.
3. Продіус Ю.І. Управління персоналом як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах виходу на зовнішні ринки. *Економіка. Фінанси*. 2021. № 12(1). С. 6-9.
4. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління. Підручник. 3-тє вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 664 с.

Ремига Юлія , кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Безлюда Юрій, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПОСЛУГ

Було визначено, що ключові принципи забезпечення енергетичної безпеки України мають ґрунтуватися на стратегії енергетичної політики Європейського Союзу (далі - ЄС). З огляду на постійні загрози, якими сьогодні зазнається енергетична безпека України, стан паливно-енергетичного комплексу (далі – ПЕК) є недостатнім. Тому для забезпечення і підтримки енергетичної безпеки України, а також стабільного функціонування ПЕК у майбутньому, необхідно внести ряд змін як у внутрішній політиці країни, так і у зовнішніх енергетичних відносинах (див. рис. 1)

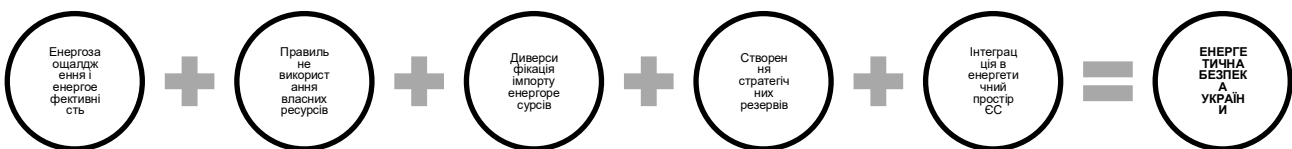


Рисунок 1. Базова формула енергетичної безпеки України

Україні перш за все потрібно замінювати імпорт власними джерелами відновлюваної енергії, які включають як традиційні, так і нетрадиційні джерела, включаючи відновлювані джерела. Це оскільки впровадження енергоефективних технологій дозволить не лише зменшити споживання енергоресурсів на одиницю ВВП, але й зменшити залежність енергетичного комплексу України від іноземних держав. Запропоновані стратегії забезпечення енергетичної безпеки України сприятимуть енергоефективному розвитку національної економіки та підвищенню рівня енергетичної стійкості.

Було досліджено, що поняття енергозбереження та енергоефективності потребує уваги не лише з боку уряду, але й кожного громадянина країни. Відкладання вирішення цієї проблеми сповільнить економічний розвиток, понизить конкурентоспроможність промисловості та інвестиційну привабливість України, а також створить додаткові загрози для енергетичної безпеки країни.

Так, енергоефективність приносить економічні вигоди, підвищує стійкість

та надійність електричних мереж, а також приносить користь для навколишнього середовища, суспільства і здоров'я. У майбутньому економічна вигода від енергоефективності буде тільки зростати, оскільки ціни на енергоносії будуть продовжувати підвищуватися. Зростання цін на вугілля робить енергоефективність особливо вигідною для вугільних електростанцій та підприємств важкої промисловості.

Також потрібно зазначити, що від енергозбереження можна очікувати кілька важливих результатів, а саме:

1) енергозбереження призводить до зменшення витрат на енергію, що дозволяє економити кошти,

2) це сприяє збільшенню стійкості та надійності електричних мереж, що важливо для забезпечення безперебійного енергопостачання.

Крім того, енергозбереження має позитивний вплив на довкілля, оскільки зменшує викиди шкідливих речовин і вуглекислого газу. Також, враховуючи той факт, що ціни на енергоносії найімовірніше будуть зростати, енергоефективність стане ще більш вигідною з економічної точки зору, особливо для підприємств, що споживають багато енергії.

Отже, з цих даних стає очевидним, що дотримання принципів енергоефективності на всіх рівнях держави дозволяє ефективно використовувати енергію та заощаджувати її. Таким чином, природні ресурси зберігаються та використовуються ретельно. Вже зараз, навіть у період воєнного конфлікту, важливо звернути увагу на рекомендації Міжнародного енергетичного агентства з питань впровадження політики, спрямованої на підвищення потенціалу енергоефективності.

В даний момент Україна має можливість серйозно зайнятися підвищенням енергоефективності своєї економіки шляхом впровадження стандартів ЄС. Нинішні обставини, такі як військові дії, зростання цін на енергоресурси та можливості отримання європейських грантів, дозволяють звільнити частину коштів, які можна та слід вкласти у зменшення енергоспоживання нашої економіки. Відкладання ефективного вирішення цієї проблеми може сповільнити економічний розвиток, знизити конкурентоспроможність промисловості та інвестиційну привабливість країни, підвищити рівень забруднення довкілля та створити додаткові загрози енергетичній безпеці України. Тому ми вважаємо, що ефективним інструментом у цій ситуації може бути впровадження механізму енергоменеджменту.

У законодавстві України зазначено, що система енергоменеджменту визначається як система управління, що встановлює енергетичну політику та цілі, енергетичні цілі, плани дій та процеси досягнення цих цілей та енергетичних цілей [2].

У контексті енергетичного менеджменту пропонуємо використовувати підхід на основі циклу PDCA, який може бути представлений наступним чином:

1. *Планує (Plan)*. На даному етапі необхідно оцінити оточення організації, визначити енергетичну політику та утворити групу енергоменеджменту, розглянути заходи для реагування на ризики та можливості, провести аналіз енергетики, ідентифікувати основних споживачів енергії, встановити показники

енергоефективності та базові рівні енергоспоживання, сформулювати цілі та завдання в сфері енергетики, а також спланувати заходи, необхідні для досягнення результатів, що сприятимуть покращенню енергетичної ефективності відповідно до енергетичної політики організації.

2. *Роби (Do)*. На даному етапі важливо втілювати заплановані заходи, використовуючи відповідні засоби та методи, для забезпечення нормального функціонування інфраструктури та підтримки її ефективності. Також важливо забезпечувати постійний комунікаційний процес для забезпечення необхідного рівня компетентності. Під час проектування та закупівлі обладнання важливо враховувати його енергетичні характеристики.

3. *Перевірйй (Check)*. На даному етапі важливо провести моніторинг, вимірювання, аналіз та оцінку енергетичної ефективності та системи енергоменеджменту, а також провести аудит. Після цього важливо провести аналіз з боку керівництва організації, щоб оцінити ефективність та результативність впроваджених заходів та визначити можливі шляхи покращення.

4. *Дій (Act)*. На даному етапі важливо приймати заходи відповідно до виявлених невідповідностей та постійно удосконалювати енергоефективність та систему енергоменеджменту.

Враховуючи вищезазначене, нами пропонується наступний покроковий інструментарій системи енергоменеджменту в діяльності організацій, що відносяться до цієї галузі, а також на слайді 14 відображено дипломні пропозиції щодо управлінських рішень з метою оцінки стабільності організацій енергетичного сектору. Отже, можна зробити висновок, що шляхом впровадження енергоефективних технологій та політики енергозбереження можна досягти значних економічних, екологічних та соціальних переваг. Аналізуючи стан енергетичного сектору України та світові тренди, є необхідність прийняття комплексного підходу до вирішення проблем енергоефективності та енергозбереження. Враховуючи актуальність теми та потенціал України у цьому напрямку, є необхідність активного впровадження заходів з підвищення енергоефективності та розвитку ринку енергетичних послуг для забезпечення сталого розвитку країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України від 21.10.2021 р. № 1818-IX «Про енергетичну ефективність» // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 р. №1460 «Про впровадження систем енергетичного менеджменту» // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1460-2021-%D0%BF#Text>.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. №605-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність”» // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>.

Чвалова Світлана, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 4 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Власенко Олена, кандидат економічних наук, доцент, Міжнародний європейський університет, м. Київ

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах невизначеності зовнішнього середовища підвищення ефективності управління персоналом стає ключовим фактором сталого розвитку підприємства. Використання соціально-психологічних методів в цьому процесі набуває все більшої актуальності. Їх використання дозволяє сформувати сприятливий психологічний клімат в колективі, максимально мотивувати та стимулювати робітників, шляхом підвищення їх продуктивності найефективніше досягати поставлених цілей.

Соціально-психологічні методи — це сукупність специфічних прийомів впливу на особистісні відносини, які виникають у трудових колективах, а також на соціальні процеси, які в них відбуваються.[1]

Соціально-психологічні методи менеджменту виконують наступні функції:

- мотиваційна функція: формування у співробітників стійких мотивів до праці, підвищення їхньої залученості та відповідальності;
- функція стимулювання: використання матеріальних та нематеріальних стимулів для підвищення продуктивності праці;
- контролююча функція: здійснення психологічного контролю за діяльністю співробітників, запобігання деструктивним проявам;
- функція регулювання: регулювання міжособистісних відносин в колективі, створення сприятливого психологічного клімату;
- функція згуртування: формування згуртованого колективу, підвищення командного духу;
- інформаційна функція: інформування співробітників про цілі та завдання підприємства, забезпечення їх зворотного зв'язку.

Ефективність застосування цих методів залежить від кількох ключових факторів [1]:

• Правильний вибір методу залежно від конкретної ситуації, цілей та особливостей колективу. Наприклад, для підвищення мотивації продажів краще використовувати матеріальне стимулювання за виконання плану, а для покращення комунікації – тренінги з активного слухання.

• Кваліфікація менеджера з використання соціально-психологічних методів. Керівник повинен володіти необхідними знаннями та навичками для ефективного застосування цих методів, розуміти їх психологічний вплив.

• Відкритість співробітників до психологічного впливу. Сприйняття та готовність співпрацювати з менеджером є важливою умовою успішного застосування цих методів.

• Корпоративна культура підприємства. Застосування соціально-психологічних методів має більший ефект в організаціях з відкритою, довірливою та орієнтованою на розвиток співробітників корпоративною культурою.

Соціологічні методи спрямовані на встановлення призначення і місця співробітників в колективі, виявлення лідерів і забезпечення їх підтримкою, визначення взаємозумовленості мотивації людей з кінцевими результатами діяльності та забезпечення їх ефективної комунікації.

Особливістю психологічних методів управління є звернення до внутрішнього світу працівника, його особистості, інтелекту, почуттів, образів і поведінки з тим, щоб направити внутрішній потенціал людини на рішення визначених завдань підприємства. Елементи, регульовані за допомогою психологічних методів, включають: психологічне планування, типи особистості, темперамент, інтелектуальні здібності та способи психологічного впливу.

І. Петренко, О. Ткаченко та С. Пасічній аналізуючи вплив методів мотивації, а саме матеріального стимулювання та кар'єрного розвитку на ефективність роботи робітників, виявили суттєве підвищення рівня залученості та продуктивності праці. [2]

А. Boyatzis та D. Kolb дослідивши вплив застосування тренінгових програм, спрямованих на розвиток командної роботи серед менеджерів, визначили, що це сприяє покращенню комунікації, взаємодії та співпраці між співробітниками, і веде до кращих результатів праці. [3]

Таким чином, можна зробити висновок, що соціально-психологічні методи є дієвим та науково обґрунтованим інструментом, який підвищує ефективність управління персоналом на підприємстві. Його застосування сприяє підвищенню мотивації співробітників, покращенню психологічного клімату в колективі, формуванню згуртованої команди та, як наслідок, досягненню сталого розвитку підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Назарова Г.В. Аналіз ефективності використання персоналу засобами матеріальної мотивації. Київ: Освіта, 2008. 120 с.
2. Петренко, І. П., Ткаченко, О. В., & Пасічник, С. М. (2022). Вплив методів мотивації на ефективність роботи працівників підприємств харчової промисловості. *Вісник економічної науки України*, (2), 132-140.
3. Boyatzis, R. E., & Kolb, D. A. (2017). *Experiential learning theory: A developmental approach*. SAGE Publications Limited.

Шинкарьова Наталія, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Ремига Юлія, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

РОЛЬ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКОВІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зрозуміло, що війна стала частиною нашого життя назавжди, що підтверджують дослідження, проведені серед пересічних українців, ділових чи професійних кіл. Очікування всіх демографічних груп щодо припинення нинішніх військових дій вже виходять за горизонт майбутнього. Це важлива зміна, яка впливає на наше ставлення до всіх аспектів реальності.

Сьогодні бренди увійшли в повсякденне життя майже кожного, хто бере участь у процесі купівлі-продажу товарів. Вони використовуються торговими компаніями в усіх країнах як засіб ідентифікації своїх товарів і послуг. Поняття «бренд» і «бренд-менеджмент» дуже важливі в сучасному бізнес-середовищі, оскільки вони визначають, як споживачі бачать бізнес і як бізнес конкурує на ринку. На сучасному висококонкурентному ринку розвиток бренду та управління ним є ключовими елементами корпоративної стратегії. Вивчення концепцій бренду є важливим для розуміння того, як споживачі впливають і як вони змінюють своє уявлення про компанію та її продукти.

Бренд – це система, яка пов’язує товар із його характеристиками, товарними знаками, іміджем у свідомості споживачів, а поняття виробника – з його товарами, товарними знаками та споживачами [1]. Бренд-менеджмент – це креативність, яка базується не тільки на глибокому розумінні ринку, але й на розумінні основних юридичних питань, таких як захист інтелектуальної власності компанії, людська психологія, географічні характеристики тощо. Результатом є бренд як набір матеріальних і нематеріальних категорій, який створює позитивний імідж продукту, послуги або компанії серед споживачів і викликає бажання серед споживачів придбати продукт з відповідним маркуванням, тим самим виділяючи різницю серед безлічі інших продуктів. Виберіть [2]. Сучасний діловий світ — це постійна конкуренція, тому брендинг є ефективним засобом створення конкурентних переваг як у бізнесі, так і в соціальному житті.

Основними блоками будь-якого бренду є його складові частини – набір унікальних характеристик, які визначають фізичні та індивідуальні характеристики бренду на ринку. Характеристики бренду створюють конкурентні переваги та допомагають сформувати сприйняття іміджу бренду,

якого хоче досягти власник бренду [4]. До них належать вміст, назва бренду, асоціація, імідж, сила бренду, ідентичність, репутація, рівень просування, індекс цінності, лояльність, впізнаваність бренду та якість.

Залежно від символічного змісту бренду можуть існувати три типи відносин зі споживачами[3]:

- емоційні відносини формуються на основі почуттів, які бренд викликає у споживачів (позитивні та негативні емоції);
- поведінкові відносини можна розглядати як поведінку споживача, спричинену мотивацією бренду отримати реальні результати, тобто наміром придбати продукт;
- раціональні відносини засновані на розумінні покупцем, оцінці, вірі та пізнанні бренду.

При моделюванні ціннісної орієнтації символу бренду необхідно враховувати [3]:

- особистісна ціннісна орієнтація в кінцевому рахунку залежить від орієнтації особистої діяльності, пов'язаної з брендом;
- ціннісна орієнтація людини, тобто її соціальна орієнтація, переконання, ідеали, можуть змінюватися протягом життєвого циклу бренду.

На конкурентоспроможність бізнесу безпосередньо впливає лояльність споживачів, оскільки бренд відіграє вирішальну роль у вирізненні продукту з-поміж подібних пропозицій, що сприяє його прийняттю. Це в кінцевому підсумку призводить до збільшення обсягу продажів як у кількісному, так і в грошовому виразі, особливо коли клієнти готові платити більше за певний бренд.

У дослідженні [4] виокремлено перелік джерел, які формують цінність бренду:

1. *Досвід використання.* Тривале використання якісних товарів одного бренду робить його знайомим та надійним, зміцнюючи репутацію як бренду, так і виробника.

2. *Уявлення користувача.* Бренд може орієнтуватися на певну цільову аудиторію, залучаючи відомих чи привабливих людей, щоб створити асоціацію з бажаним образом.

3. *Сила переконання.* Впевненість у якості товару бренду робить його більш ефективним. Це використовується в косметичці, електроніці, фармацевтиці та інших галузях. Віра клієнта в якість товару впливає на його задоволеність.

4. *Зовнішній аспект.* Візуальне враження не менш важливе, ніж якість. Дизайн впливає на вподобання клієнтів, роблячи товари з аналогічними характеристиками більш популярними, якщо вони мають кращий зовнішній вигляд.

5. *Ім'я і репутація виробника.* Популярне ім'я компанії може забезпечити позитивну асоціацію з новим продуктом, викликаючи довіру та бажання його придбати.

6. *Емоційні підстави.* В умовах жорсткої конкуренції емоційна складова стає важливою. Бренд може ототожнюватися з певним стилем життя, добробутом, інтересами, підкреслюючи престижність та статус клієнта.

Цінність бренду не обмежується лише інформацією, а проявляється через

ряд функцій [4]:

- *ідентифікація бренду* серед брендів-конкурентів – бренд легко відрізняється від конкурентів, що полегшує пошук потрібного продукту;
- *практичність* – економить час та зусилля на вибір та пошук товару;
- *гарантія* – забезпечує впевненість у якості продукту, незалежно від місця та часу покупки;
- *оптимізація* – виключає сумніви щодо якості, роблячи вибір серед альтернатив простішим;
- *персоналізація* – створює у споживача відчуття унікальності завдяки придбанню товару певного бренду;
- *постійність* – формує відчуття стабільності та впевненості;
- *естетичність* – забезпечує задоволення від оригінальності бренду та зовнішнього вигляду товару.

Як висновок, необхідно зазначити, що значимість універсальності бренду відіграє вирішальну роль як для клієнтів, так і для самої торгової компанії. Успіх підприємства залежить від прибутковості та ефективності бренду. На сучасному ринку вплив споживачів стає все більш вирішальним, оскільки їхні вподобання, інтереси та смаки формують вимоги, до яких компанії повинні адаптуватися, щоб процвітати в умовах нестабільного економічного клімату. Управління брендом тепер є основою діяльності компанії, охоплюючи загальне управління іміджем бренду. Культивування бренду веде до надійної позиції на ринку та лояльної клієнтської бази, що призводить до стабільного потоку доходу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегічний маркетинг: електронний навчальний посібник для студентів спеціальності 075 МАРКЕТИНГ, ступеня вищої освіти магістр / Ю.Т. Процишин – Тернопіль: ЗУНУ, 2022 – 146 с.
2. Н.В. Безрукова, В.А. Свічкарь. Особливості бренд-менеджменту в транснаціональних корпораціях // Ефективна економіка. 2014. № 2 // URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_24.
3. Мельничук Л.С. Бренд та його роль у процесі організації ефективних маркетингових комунікацій // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». Випуск 6. Частина 2. Ужгород. 2016. С. 96–99.
4. Майборода Г.О. Бренд-менеджмент як складова комплексу маркетингу підприємства. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Економіка. 2018. Т. XIX, Вип. 308. С. 173–180

СЕКЦІЯ 2./ SECTION 2.

СТАЛІ ФІНАНСИ ТА СУЧАСНА ІНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ/ SUSTAINABLE FINANCE AND MODERN INFRASTRUCTURE OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT FINANCING SYSTEM

Ph.D. Inna Alexeeva-Alexeev, Associate Professor at the Department of Business Organization, Faculty of Economics and Business Administration, University of Cantabria (Santander, Spain).

Ph.D. Jesús Collado-Agudo, Tenure Professor at the Department of Business Organization, Faculty of Economics and Business Administration, University of Cantabria (Santander, Spain).

HOW EUROPEAN BANKS MANAGE SUSTAINABILITY: EXAMPLE OF SPANISH BANKS

The financial industry has undergone a significant transformation driven by technology and sustainability. Since the mid-1990s, the global financial sector has positioned itself as the largest consumer of information and communication technology (ICT) products and services. This has enabled the expansion of financial activities, modernisation of internal processes, and improvement of services [1]. There has also been an exponential increase in unstructured textual data, such as company reports, press releases, website content, news, opinion platforms, and social media posts from various stakeholders [2]. These new sources of information create opportunities and challenges for the banking industry.

The 2015 Paris Agreement set a long-term goal ‘to bring financial flows to a level consistent with a pathway towards climate-resilient, low-greenhouse gas-emission development’ [3]. To achieve this, public and private actors need to contribute to the development of a sustainable financial system [4]. Banks have a relevant role and impact in achieving this goal, as they are responsible for financing many of the projects which are unsustainable in terms of environmental or social impact. Banks can contribute to combating climate change in several areas: internal environmental measures (emissions reduction, energy efficiency, etc.), transparency about their climate change risk and performance, and investment in renewable projects [5]. In terms of social issues, banks can combat social inequalities through non-discriminatory practices towards their employees [6] and customers [7]. Furthermore, financial institutions have a range of measures at their disposal that promote social projects by applying lower interest rates to loans and credits or by offering value-based

intermediation [8].

Previous literature indicates that sustainable finance and banking is a highly important issue. In fact, banks are expected to contribute significantly to the Sustainable Development Goals (SDGs). Following environmental-social-governance (ESG) sustainability criteria, banks integrate direct and indirect environmental, social, and corporate governance and green investment strategies into their business models in order to offer SDG-related financing and promote better use of economic resources [9]. This change in the focus of corporate strategy and the internal restructuring that this entails is related to the behaviour of financial or banking customers. These customers, increasingly aware of social and environmental impacts, show greater trust in more sustainable banks and a higher intention to purchase their products and services [10]. Therefore, analysing how sustainability is managed from a global point of view by banks is of utmost importance for banks themselves as well as for financial and governmental authorities.

This brief study offers a descriptive analysis of the annual reports detailing the management of the sustainability of the most powerful Spanish banks not only in the Spanish market but also in the European and global markets.

One of the sections of these reports explains how the bank addressed sustainability, focusing on each of the pillars of the ESG strategy. In this regard, it is important to consider the explanation offered by the Spanish Sustainable Finance Observatory [11] on the three factors that affect sustainability. All three are difficult to measure objectively, but they are critical as they influence the level of risk and, consequently, the value of the company, which is what is taken into account by the investor. Therefore, the current methodologies applied in measuring the three factors of bank sustainability are still being adapted to provide the most accurate and realistic view of banks in terms of risk and enterprise value.

The Observatory report of 2023[11] provides the following data on sustainability management by Spanish banks:

- the amount of sustainable financing is approximately 61 billion euros, marking a growth of 1% compared to the previous year;
- the contribution of green, social and sustainable bonds to the total is slightly more than 21 billion euros, but the trend is decreasing, 3% less than the previous year;
- green bonds account for 72% of sustainable financing in Spain, while sustainable bonds account for 15.5%, social bonds for slightly less than 8%, and sustainability-linked bonds (new formula applied to the infrastructure sector) for 5%;
- of the bonds financed, excluding Treasury financing, one fifth (21%) belongs to the sustainable category, accounting for more than half of sustainable financing in the Corporate sector;
- among the global sustainability intermediary banks, Banco Santander stands out (10.1% share), followed by BBVA (9.7% share) and Credit Agricole (9.2% share). In comparison, in 2022 the leaders were BBVA (8.2% share), CaixaBank (7.8% share), and Credit Agricole (7.5% share).

Taking into account this latest information on the leading banks in terms of sustainability, we will comment on the highlights of the annual reports of Banco Santander and BBVA and compare them.

Both entities follow the sustainability strategy because it contributes to the progress of people and businesses. In terms of environmental management, Banco Santander and BBVA stress the support for the transition to a low-carbon economy. Regarding the social pillar of ESG management, they try to tackle a great variety of social issues, such as employee well-being and equality, financial inclusion, and education together with employability and entrepreneurship in the case of Banco Santander and much more generic in the case of BBVA who refers to social problems of their customers, employees, suppliers, and communities. Finally, referring to the government as the third pillar of ESG strategy, both banks stress the importance of transparency in business practices, ethics, and control.

For sustainability metering, these financial entities use Dow Jones Sustainability Index (DJSI) as one of the well-acknowledged international indexes. Additionally, Banco Santander uses Business for Societal Impact (B4SI), while BBVA applies Net Promoter Score (NPS) and Bloomberg Gender Equality Index. In terms of gender quotas applied to the bank's staff in Spain, Banco Santander employs more men than women, while BBVA achieves full parity. However, taking a look at Europe, there is a significant gender gap in senior management positions, with very similar proportions (70-30 as male-female) in both banks.

In 2023, green finance in both banks was similar in amounts. There are other similarities, such as financial literacy programmes and support for education, although Banco Santander includes it in the same group with employability and entrepreneurship, while BBVA puts it alongside hospital construction as inclusive growth. Taking into account these conceptual differences as well as the strategies of each bank, there is a large differentiation in the volumes of financing for education in general. Financing to support business creation is also very different between these two banks: 346.2 and 70 billion euros in Banco Santander and BBVA, respectively.

This information is detailed in Table 1.

Table 1.

Highlights in terms of sustainability of Banco Santander and BBVA, 2023

	Banco Santander	BBVA
ESG Strategy, the three pillars		
Environmental	Support the acceleration of the energy transition and move towards zero de-carbonisation of industries through sustainable finance and investment.	Management of the impacts, risks, and opportunities linked to the fight against climate change, the transition to a low-carbon economy, and the protection and regeneration of natural capital.
Social	Promote employee well-being and equality; support financial inclusion and financial health; promote information transparency and customer data privacy; support education, employability, and	Management of impacts, risks, and opportunities in relation to its customers, employees, suppliers, communities affected by its activity, and society in general.

entrepreneurship.

Governmental	Strong governance and culture; promote ethical behaviour; integrate ESG criteria into governance.	Business practices, sustainability policies, and regulatory and control frameworks.
Sustainability Metering	Business for Societal Impact (B4SI)	Net Promoter Score (NPS)
	Dow Jones Sustainability Index (DJSI)	Dow Jones Sustainability Index (DJSI)
	Other indexes	Bloomberg Gender Equality Index Other indexes
Employment: Staff distribution by gender (Spain)		
Men, %	53	50
Women, %	47	50
Employment: Staff distribution by gender in Top Management (Europe)		
Men, %	68,2	67,4
Women, %	31,8	32,6
Financing, in billion euros		
Green financing	20,2	24,5
Financial education	Yes	Yes
Business creation and growth	346,2	70
Support to Education	Yes	Yes
	105	15,5
Other support to the Community	Education, Employment, and Entrepreneurship children's education; social welfare; dissemination of art, culture, and knowledge.	Inclusive growth (hospitals and schools) social initiatives; entrepreneurship; digital security; employability; SMEs; digital education; scholarships for quality education; research and culture.

Source: annual reports of Banco Santander and BBVA, 2023.

This brief analysis explores the importance of sustainability management in the financial sector and brings together the main ideas from the academic literature with data in terms of sustainable financing and investment by Spanish banks in 2023. In addition, based on the annual reports, a comparison is made of the efforts made by two large Spanish banks, Banco Santander and BBVA, to achieve the implementation of the ESG strategy. In both cases, there is evidence of great detail of the complex roadmap encompassing environmental, social, and governance objectives offered by both financial institutions. These contributions underline the importance and urgency of addressing some issues such as the gender gap, especially in European countries as a whole, and of supporting entrepreneurship more specifically in Spain.

LIST OF REFERENCES

[1] Cheng, C. Y., Chien, M. S., & Lee, C. C. ICT diffusion, financial development, and economic growth: An international cross-country analysis. *Economic Modelling*. 2021. Vol.94. 662-671.

- [2] Lewis, C., & Young, S. Fad or future? Automated analysis of financial text and its implications for corporate reporting. *Accounting and Business Research*. 2019. Vol.49(5). 587-615.
- [3] ONU. Acuerdo de París. Organización de Las Naciones Unidas, 2015. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/spanish_paris_agreement.pdf
- [4] Kemfert, C., Schmalz, S., Kemfert, C., & Schmalz, S. Sustainable finance: political challenges of development and implementation of framework conditions. *Green Finance*. 2019. Vol.1(3). 237-248.
- [5] Galletta, S., Mazzù, S., & Naciti, V. Banks' business strategy and environmental effectiveness: The monitoring role of the board of directors and the managerial incentives. *Business Strategy and the Environment*. 2021. Vol.30(5). 2656-2670.
- [6] Friedline, T., Morrow, S., Oh, S., Klemm, T., & Kugiya, J. Banks as Racialized and Gendered Organizations: Interviews with Frontline Workers. *Social Service Review*. 2022. Vol.96. 401-434.
- [7] Packin, N., & Nippani, S. Ranking Season: Combating Commercial Banks' Systemic Discrimination of Consumers. *American Business Law Journal*. 2021. Vol.59 (1), 123-174.
- [8] Cornée, S., Kalmi, P., & Szafarz, A. The Business Model of Social Banks. *Kyklos*. 2020. Vol.73 (2). 196-226.
- [9] Murinde, V., Rizopoulos, E., & Zachariadis, M. The impact of the FinTech revolution on the future of banking: Opportunities and risks. *International Review of Financial Analysis*. 2022. Vol.81, 102103.
- [10] Taneja, S., & Ali, L. Determinants of customers' intentions towards environmentally sustainable banking: Testing the structural model. *Journal of Retailing and Consumer Services*. 2020. 102418.
- [11] OFISO. Informe Anual OFISO. La financiación sostenible en España en 2023. OFISO, 2024. URL: <https://www.ofiso.es/files/informe-anual-ofiso-2024.pdf?v2>

*Бойченко Дмитро, здобувач вищої освіти
третього навчально-наукового освітнього
рівня, ДННУ "Академія фінансового
управління", м. Київ*

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В контексті сучасних викликів глобалізації, зміни клімату, та нерівності, стало очевидним, що сталий розвиток вимагає інтеграції в усі сфери суспільного життя. Роль публічних фінансів у цьому процесі набуває особливого значення, адже вони є важливим інструментом реалізації національних стратегій сталого розвитку. Використання фінансових ресурсів держави повинно бути спрямоване не лише на досягнення короткотермінових економічних цілей, а й на розробку і втілення довготривалих планів, що відповідають принципам сталості.

Національні стратегії сталого розвитку, які включають екологічні, соціальні та економічні компоненти, є кроком до гармонійного майбутнього. Ці стратегії потребують адекватного фінансування та інвестування в ключові сектори економіки. Тому варто зосередитися на аналізі сучасного стану публічних фінансів, визначити перешкоди та можливості для ефективного фінансування сталих ініціатив, і намітити шляхи покращення взаємодії між державними інституціями, приватним сектором, та громадянським суспільством.

Метою є дослідити, як публічні фінанси можуть впливати на реалізацію стратегій сталого розвитку, з акцентом на аналіз ефективності державних

інвестицій та їх ролі у забезпеченні екологічної стабільності, економічного зростання та соціального добробуту.

Для отримання результатів дослідження використано загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації, узагальнення.

Роль публічних фінансів у сталому розвитку є багатогранною та вирішальною для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Публічні фінанси не лише стосуються обсягу мобілізованих та витрачених коштів, а й ефективності використання цих ресурсів для прискорення розвитку у різних сферах, включаючи соціальні сектори, навколишнє середовище, інклюзивне зростання, мир і процвітання. У ситуаціях, коли країни, що розвиваються, зіштовхуються з фіскальним стресом, збільшення фіскального простору та узгодження бюджетів із результатами розвитку стає ще більш важливим. Важливі інноваційні рішення та партнерства для обміну досвідом реформ, що можуть прискорити інклюзивний та сталий розвиток [1].

Одним із значних способів, за допомогою яких публічні фінанси сприяють сталому розвитку, є інноваційні фінансові стратегії, як видно на прикладі ініціатив, підтриманих Світовим банком. Наприклад, Індія випустила зелені облігації на суму 2 мільярди доларів для підтримки своєї мети щодо нульових викидів. В'єтнам фінансував проект чистої води завдяки новаторським 50 мільйонам доларів від облігацій, пов'язаних зі зниженням викидів, випущених Світовим банком. Чилі захистила свої публічні фінанси від ризику землетрусів за допомогою транзакції на 630 мільйонів доларів, здійсненої за підтримки Світового банку. Ці приклади підкреслюють критичну роль фінансової інновації у подоланні розриву між потребами в розвитку бідних, які потребують понад 3,9 трильйона доларів зовнішнього фінансування щороку, та наявним фінансуванням у розмірі 1,4 трильйона доларів. Випуск Світовим банком перших зелених облігацій у 2008 році став ключовою інновацією, яка проклала шлях до розвитку ринку зелених, соціальних та стійкості (GSS), які на кінець 2022 року становили 3,8 трильйона доларів фінансування [2]. На сьогодні Світовий банк є найбільшим емітентом облігацій стійкості.

Крім того, Програма розвитку ООН (ПРООН) працює над реформами бюджетування для ЦСР у понад 50 країнах, допомагаючи просувати порядок денний реформ бюджетування для ЦСР у таких сферах, як зміна клімату, біорізноманіття, інклюзивне зростання, гендерна рівність та зниження бідності. Це співробітництво спрямоване на розумне розподілення публічного бюджету, яке, за аналізом колег з ПРООН Колумбії, може досягти ЦСР швидше, ніж просте збільшення ресурсів на 20% [1].

У контексті України, роль публічних фінансів у сталому розвитку має особливу вагу, оскільки країна перебуває на шляху інтеграції з Європейським Союзом та реалізації амбітних реформ. Український уряд активно працює над впровадженням прозорих публічних фінансів та розробкою програм та ініціатив, спрямованих на підтримку сталого розвитку країни.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну має глибокий вплив на різні аспекти життя країни, включаючи її зусилля у сфері сталого розвитку. Війна не тільки призвела до значних людських втрат та руйнувань інфраструктури, але й

загострила екологічні проблеми, поставивши під загрозу довкілля та природні ресурси України [3].

Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, Україна продовжує працювати над досягненням Цілей сталого розвитку, інтегруючи їх у плани відновлення країни [4]. За даними ПРООН, зусилля у сфері відбудови та гуманітарної допомоги повинні бути взаємопов'язані, щоб забезпечити, що Україна не втратить десятиліття своїх здобутків і продовжить рухатися вперед у напрямку сталого розвитку. Український Офіс Цілей сталого розвитку проаналізував План відновлення України на відповідність ЦСР, щоб гарантувати, що майбутнє відновлення країни буде зорієнтоване на сталість, інклюзивність та справедливість [5].

У період війни публічні фінанси в Україні грають ключову роль у підтримці сталого розвитку, оскільки забезпечують критично необхідні ресурси для гуманітарних потреб, відновлення інфраструктури та підтримки вразливих верств населення. Виклики війни, потребують збалансованого підходу до управління публічними фінансами, щоб забезпечити ефективне використання обмежених ресурсів і одночасно спрямувати зусилля на довгострокові цілі сталого розвитку.

Важливим аспектом впливу публічних фінансів на систему сталого розвитку є перерозподіл ресурсів для відповіді на нагальні потреби, викликані військовими діями. Це включає фінансування оборонних потреб, підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення пошкодженої інфраструктури та забезпечення базових послуг для населення.

Однак, незважаючи на терміновість військових та гуманітарних потреб, Україна також прагне враховувати цілі сталого розвитку у своїй політиці управління публічними фінансами. Зокрема, урядові програми спрямовані на підтримку економічного відновлення через інвестиції у "зелену" інфраструктуру, підвищення енергоефективності, впровадження інновацій та підтримку малих та середніх підприємств.

Висновки. Публічні фінанси відіграють критичну роль у підтримці сталого розвитку в Україні, особливо в умовах війни. Інвестування в економіку, соціальну сферу та екологію забезпечує необхідну підтримку для відновлення та розвитку країни. Інноваційні фінансові стратегії та міжнародна підтримка допомагають Україні зберегти фокус на цілях сталого розвитку навіть у викликах, спричинених війною. Використання публічних фінансів для реалізації Цілей сталого розвитку є ключем до побудови міцнішої, стійкішої та процвітаючої України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Netto M., Public finances are critical for the progress of Sustainable Development Goals, UNDP [Електронний ресурс] – 2023, URL: <https://www.undp.org/speeches/public-finances-are-critical-progress-sustainable-development-goals-0> (дата звернення 09.04.2024)
2. Innovative Strategies to Finance Sustainable Development, The World Bank [Електронний ресурс] – 2023, URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2023/04/13/innovative-strategies-to-finance-sustainable-development> (дата звернення 10.04.2024)

3. Миськів Г. В., Пасінович І. І., Сталій розвиток і соціальна відповідальність в умовах війни в Україні, Вісник Національного університету “Львівська політехніка” пар. 7, випуск 1, м. Львів, 2023 – С. 21-36, URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/apr/30048/vse4-23-38.pdf> (дата звернення 09.04.2024)
4. Координація імплементації Цілей сталого розвитку, Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] – 2023, URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina/koordynatsiia-implementatsii-tsilei-staloho-rozvytku> (дата звернення 10.04.2024)
5. Цілі сталого розвитку – невід’ємна частина Плану відновлення України, ПРООН [Електронний ресурс] – 2022, URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/tsili-staloho-rozvitku-nevidyemna-chastyna-planu-vidnovlennya-ukrayiny> (дата звернення 09.04.2024)

*Боярко Ірина, доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
менеджменту, фінансів та бізнес-
адміністрування, Міжнародний
європейський університет, м. Київ*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Актуальність питань удосконалення фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні обумовлені докорінною реструктуризацією галузі, що здійснюється в умовах кризи та значної нестачі бюджетного фінансування через повномасштабні воєнні дії.

Багато дослідників, які розглядають проблеми фінансового забезпечення охорони здоров'я, наприклад, Андрусів Ю. [1], Бойко С. [2], Гаврищенко Д. [3], Козирева О. [3], Попова Т. [3], Сергієнко Л. [3], Юрченко Н. [1], Філіпова Н. [4], Чорна В. [5], акцентують увагу на проблемі розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів на надання медичних послуг. Водночас ефективне управління фінансуванням у цій сфері має базуватися на використанні економічних інструментів регулювання надання медичних послуг, на контролі бюджетних фінансових потоків та відповідності профінансованих медичних послуг критеріям якості.

Огляд літературних джерел вказує на необхідність вивчення особливостей, сучасного стану фінансового забезпечення у сфері охорони здоров'я, а також ідентифікації основних проблем, що впливають на його ефективність та шляхів їх подолання.

Комплексним вимірником ефективності охорони здоров'я є Health Care Index. За цим показником Україна поступається країнам ЄС та сусіднім державам (наприклад, індекс охорони здоров'я Турецької Республіки на 2024 рік становить 70,7, а України – 55,4 [6]).

Фінансування охорони здоров'я в Україні спирається переважно на видатки державного бюджету, у тому числі трансферти, спрямовані на забезпечення програми медичних гарантій та програми реімбурсації, і мають

бути узгоджені з фінансуванням медичних послуг з місцевих бюджетів та за рахунок страхових внесків.

У 2023 рік, загальний обсяг бюджетних видатків галузі охорони здоров'я склав 206,8 млрд. грн, частка коштів державного бюджету (включаючи трансферти) – 85,15% [7], частка коштів місцевих бюджетів відповідно – 14,85% [8]. Видатки бюджету на програму медичних гарантій у 2023 році становили 142,7 млрд. грн [9]. У бюджетному фінансуванні галузі не було запланованого підвищення мінімального рівня оплати праці медичного персоналу, що є чинником зниження мотивації та призводить до негативних наслідків, зокрема, збільшення тіньового фінансування за рахунок власних коштів пацієнтів [10].

Якщо порівнювати фінансове забезпечення охорони здоров'я України з країнами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), то можна виділити такі істотні відмінності: частка бюджетних коштів у фінансуванні охорони здоров'я в цих країнах становить у середньому 20% у загальному обсязі видатків, що майже у 2,5 рази менше, ніж в Україні [11]. У країнах ОЕСР відношення видатків на охорону здоров'я до ВВП, виходячи з досвіду пандемії COVID-19, лише за період 2019-2020 років зросло в середньому на 0,5% на рік [11]. Країни ОЕСР, на відміну від України, проводять політику диверсифікації фінансових джерел у сфері охорони здоров'я як для забезпечення стабільності фінансування зазначеної сфери, так і для захисту громадян від зростання витрат на якісні медичні послуги. Добровільне медичне страхування, яке в інших країнах є найбільш значущим фактором фінансового надання медичних послуг, в Україні не є суттєвим, оскільки не перевищує 3% від загальної суми витрат [12].

Слід зауважити, що реформування системи охорони здоров'я України базувалося переважно на досвіді Великої Британії. Але, оскільки у Великій Британії частка бюджетного фінансування є переважаючою, а другою за значимістю часткою є прямі платежі населення за медичні послуги, продовження впровадження цього досвіду в Україні в умовах війни, зі значним дефіцитом, спонукає до пошуку шляхів його коригування.

Ситуація з бюджетом охорони здоров'я України на 2024 рік є вкрай складною. Хоча планові обсяги відповідних видатків бюджету на 2024 рік збільшені порівняно з попереднім роком майже на 25 800 млн. грн, що становить приблизно 6,15% від загальних видатків бюджету на поточний рік, цей обсяг є меншим встановленої законодавством мінімальної межі частки видатків бюджету на охорону здоров'я [9]. Крім того, це значно меншим, ніж зазначена частка в бюджетах країн ЄС, що є непропорційним з огляду на значно більший обсяг загальних видатків бюджетів у цих країнах. Наприклад, у Федеративній Республіці Німеччина така частка становить 11,1%, у Республіці Польща – 4,86%, у Чехії – 7,4% [5]. Це створює хронічну нестачу грошей на соціально важливу сферу і навіть викликає правове протиріччя з низкою нормативних актів, що визначають права громадян на медичну допомогу.

Про неефективність фінансування лікарень та недостатнє використання фінансових інструментів програми медичних гарантій в країні свідчить, зокрема, те, що показник забезпечення населення стаціонарними ліжками в Україні

становить 879 ліжок на 100 000 громадян, що значно більше, ніж у країнах ЄС, але тривалість перебування в стаціонарі в Україні вдвічі більша за цей показник для країн ЄС та становить 11,8 днів [12].

У таблиці 1 подано динаміку видатків зведеного бюджету України та фінансового забезпечення охорони здоров'я. Існуюча тенденція до скорочення зазначених обсягів фінансування охорони здоров'я в період 2022-2024 років призводить до невтішних прогнозів на наступні періоди. Значне збільшення фінансування охорони здоров'я відбулося у 2017 році, оскільки цей рік передував впровадженню медичної реформи, яка потребувала додаткових видатків, та у 2020 році, коли сфера охорони здоров'я країни нарешті перейшла на фінансування за новою моделлю. Причини суттєвого зниження частки витрат на фінансування галузі в період 2022-2024 років пов'язані з нестачею ресурсів зведеного бюджету через війну. Певне зростання видатків на охорону здоров'я у 2022 році пов'язане зі значним збільшенням кількості поранених у цей період.

Таблиця 1.

Динаміка видатків бюджету України та фінансового забезпечення охорони здоров'я.

Рік	Видатки державного бюджету, млрд. грн	Видатки на охорону здоров'я		
		млрд. грн	% в загальних видатках бюджету	% до попереднього року
2016	835.6	75.41	9.02	-
2017	1056.8	102.39	9.69	35.78
2018	1250.2	115.85	9.27	13.15
2019	1370.1	128.4	9.37	10.83
2020	1595.3	175.79	11.02	36.91
2021	1844.4	203.61	11.04	15.83
2022	3043.5	215.28	7.07	5.73
2023	2580.7	206.8	8.01	-3.94
2024 рік (прогноз)	3 309	203.4	6.15	-1.64

Джерело: складено за даних [7].

Війна призвела до значного перерозподілу фінансових ресурсів за напрямками медичних послуг для збільшення фінансування лікування важких травм чи опіків, спричинених внаслідок військових дій або внаслідок ракетно-бомбових ударів агресора по цивільному населенню, реабілітаційних процедур, трансплантації тощо. Це призвело до зменшення фінансування медичних послуг з лікування інших захворювань, що викликало збільшення частки витрат на лікування в сімейних бюджетах домогосподарств. Таке збільшення витрат населення на медичні послуги знижує його платоспроможності та призводить до зростання соціальної напруги в суспільстві. Так, за даними Державної служби статистики України [13], частка витрат домогосподарств у загальній сумі витрат на охорону здоров'я у 2014-2021 рр. зросла вдвічі та склала приблизно 53,0% [12]. Подолати цю тенденцію шляхом нарощення бюджетного фінансування

галузі не є можливим з огляду на значний дефіцит бюджету.

Проблема нестачі державного бюджету ускладнюється обмеженням у залученні додаткових джерел фінансування галузі. Зокрема, приватне фінансування, залучення фондів добровільного страхування утруднені через значне зниження рівня платоспроможності населення, недовіру до інструментів медичного страхування. Все вищезазначене призводить до певного рівня неефективності в фінансуванні охорони здоров'я. Це стає причиною поглиблення таких негативних явищ в розвитку галузі, як зниження мотивації медичного персоналу, нестача сучасного обладнання та критично необхідних фармацевтичних препаратів, і як наслідок – значного зниження основних показників якості життя населення в країні.

Беззаперечно, фінансуванням охорони здоров'я має враховувати наслідки повномасштабної війни: необхідність збільшення бюджетних видатків на відновлення зруйнованої інфраструктури медичної галузі, видатків на відновлення кадрового забезпечення медичних закладів; необхідність динамічного коригування фінансових витрат за регіонами у зв'язку із масовим переміщенням населення. Також слід враховувати зміни у профілі медичних послуг: різке зростання потреби в екстреній медичній допомозі, лікуванні пацієнтів з травмами та опіками (лише за перше півріччя 2022 року їхня кількість зросла більш ніж у 12 разів) [9], лікуванні розладів психічного здоров'я, посилення ризиків епідемій. Зауважимо, що оцінка загальних потреб на подолання наслідків війни у сфері охорони здоров'я України становить понад 15,1 млрд. дол. США [8], що значно перевищує середньорічні витрати на фінансування галузі довоєнного часу.

Це визначає потребу розвитку змішаної моделі фінансування сфери охорони здоров'я з метою охоплення більшої кількості громадян добровільним медичним страхуванням, переходу країни до більш ефективної системи надання медичних послуг населенню, що, на нашу думку, полягає у раціональному поєднанні державних та приватних медичних закладів, запровадження державою партнерства у цій сфері для якісного задоволення всього спектру послуг, яких потребує населення. Саме наявність такої практики формує синергію зусиль для забезпечення ефективності системи фінансування охорони здоров'я.

Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я часто звужується до виконання приватними медичними закладами робіт і послуг за державними контрактами та постачання необхідних медичних виробів. Водночас, згідно з чинним законодавством, державно-приватне партнерство може використовувати й інші форми співпраці. Наприклад, це може бути форма концесії, за якою, зокрема, в результаті оптимізації кількості стаціонарних ліжок можна розглянути можливість передачі державного майна в оренду приватним медичним компаніям.

Разом з тим, для уникнення соціального напруження, необхідно також розробити та впровадити компенсаторні фінансові механізми надання медичних послуг малозабезпеченими громадянами у закладах приватної власності за програмами державно-приватного партнерства. Зокрема, для медичних закладів з використанням державно-приватного партнерства доцільно застосовувати

державне регулювання тарифів на медичні послуги, вводячи обмеження як на найнижчий рівень оплати послуг (для запобігання демпінгу на цьому ринку), так і на найвищий рівень оплати.

Таким чином, в сучасних умовах для подолання викликів, які постали перед галуззю охорони здоров'я внаслідок війни, удосконалення фінансового забезпечення відповідної сфери потребує: впровадження стандартів надання медичних послуг, сприяння раціональному використанню всіх видів ресурсів, співкоординації фінансування надання медичних послуг з державних та недержавних джерел для уникнення дублювання витрат, формування змішаної моделі фінансування охорони здоров'я, зокрема, для поширення добровільного медичного страхування, використання механізму державного гарантування страхових внесків громадян, використання партнерських практик у застосуванні різних джерел та механізмів фінансування, що дозволить сформувати синергію зусиль для забезпечення ефективності системи фінансування охорони здоров'я, запровадження державного регулювання тарифів на медичні послуги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Andrusiv, U., Yurchenko, N. (2019). Foreign experience of financing health care systems. *Economic space*, (150), 20-24. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/150-3>
2. Boiko, S. (2019). Financial and economic healthcare provision: foreign experience for Ukraine. *Strategic Priorities*, 51(3-4), 119-125. <https://niss-priority.com/index.php/journal/article/view/271>
3. Havrychenko, D., Kozyrieva, O., Popova, T., Sergiienko, L. (2022). Mechanism of financing of healthcare of Ukraine in transformation conditions. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(42), 125–133. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.42.2022.3674>
4. Filipova, N., a, (2021). Analysis of the financing system of health care in Ukraine. *Problems and prospects of economics and management*, 1(25), 151–158. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-1\(25\)-151-158](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-1(25)-151-158)
5. Chorna, V. V. (2021). Comparative analysis of health financing in Ukraine and EU countries. *Herald of social hygiene and health care organization of Ukraine*, 1 (87), 45-49. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.1.12142>
6. Health Care Index for Country (2024). https://www.numbeo.com/health-care/rankings_by_country.jsp
7. Ministry of Finance of Ukraine (2024). Budget of 2024. https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
8. Romanchenko, N., Kozhemiakina, T. (2023). Changes in the financing of medical institutions of Ukraine and the efficiency of using their assets. *Scientific Papers NaUKMA Economics*, 8(1), 107-114. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.107-114>
9. Ministry of Finance of Ukraine (2024). Health care expenses. <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-medicine>
10. Stepurko, T., Pavlova, M., Gryga, I., Murauskiene, L., Groot, W. (2015). Informal payments for health care services: The case of Lithuania, Poland and Ukraine. *Journal of Eurasian Studies*, 6, 1, 46-58. <https://doi.org/10.1016/j.euras.2014.11.002>.
11. Karpyshin, N., Zhukevich, S. (2023). OECD and Ukraine: trends in health care financing. *International relations, public communications and regional studies*, 1(15), 2254-267. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-01-254-267>.
12. Avila, C. (2021). Implementing health financing policies to overhaul the healthcare delivery system in Ukraine. *Journal of Hospital Management and Health Policy*, 5, 1-12. <https://jhmhp.amegroups.org/article/view/6656/html>
13. State Statistics Service of Ukraine, (2024). Arrears of the population of payment of housing and communal services by types of services. <https://www.ukrstat.gov.ua>

Єременко Андрій, кандидат економічних наук, докторант, ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ

Останнім часом головною технологічною перевагою є штучний інтелект (далі ШІ), розвиток та активне впровадження якого не оминули жодну сферу життя. Конкурентну боротьбу виграють технології, інновації, нематеріальні активи, основу яких складають, перш за все, об'єкти інтелектуальної власності (далі ІВ). Тому, щоб здолати конкурента, необхідно нівелювати його переваги, насамперед, за допомогою ШІ.

У 2024 році венчурні фонди обиратимуть для капіталовкладень передусім стартапи у сфері ШІ та оборонних технологій, зокрема military tech. Хоча ШІ став одним з глобальних трендів 2023 року, інвестори не поспішатимуть робити завищені оцінки ШІ-стартапам і швидко закривати угоди. Керівний директор американської венчурного капіталу Tola Capital Шейла Гулаті вказує на такі критерії відбору ШІ-стартапів до портфолію: венчурні фонди мають надати своїм інвесторам інструменти захисту активів, презентувати стратегію підвищення їх ліквідності, гарантувати, що проект не порушує права ІВ в галузі ШІ. Останню умову може бути складно виконати, враховуючи, що в секторі ШІ оперує велика кількість подібних стартапів [1].

Завдяки здатності створювати новий і реалістичний контент, наприклад зображення, музику та навіть текст, ШІ має потенціал для революції в багатьох галузях, включаючи створення музики, зображень та інших форм контенту. ШІ впливає на інновації та творчість і, таким чином, піднімає різноманітні питання ІВ, наприклад, як ІВ може захистити моделі ШІ, взаємозв'язок між введенням даних і питаннями щодо захисту ІВ [2].

Інструменти ШІ швидко застосовуються багатьма підприємствами та організаціями для створення контенту. Такі інструменти представляють собою суттєву можливість допомогти бізнес-операціям і значний юридичний ризик через поточну невизначеність, включаючи питання ІВ [3].

Штучний інтелект змінює те, як ми працюємо, навчаємось і спілкуємось, забезпечуючи неймовірні досягнення, здавалося б, щодня. Візьмемо інструмент ШІ GNoME, який ідентифікував 2,2 мільйона нових кристалів, у тому числі 380 000 стабільних матеріалів, які можуть покращити такі технології, як комп'ютерні мікросхеми, батареї та сонячні панелі [4]. Це дослідження, кероване ШІ, представляє на порядок величину розширення стабільних матеріалів, відомих людства і є лише одним із прикладів того, як ШІ може стимулювати наукові відкриття та інновації.

Тенденції патентування ШІ: у той час як кількість заявок на патенти на цифрові технології за останні п'ять років зростала на 170% швидше, ніж у середньому, зростання ШІ становить понад 700% [5, 6]. ШІ зараз нараховує більше ніж один із п'яти патентів і ця кількість швидко зростає [7].

Здатність ШІ трансформуватися має бути спрямована на те, щоб зробити світ кращим для всіх: від точного землеробства, здатного оптимізувати врожайність, до нових способів прогнозування спалахів захворювань, оптимізації управління водними ресурсами та моделювання зміни клімату, ШІ може і повинен капіталізувати інновації, які допоможуть повернути цілі сталого розвитку до 2030 року.

Так, інновації ШІ, від інтелектуальних рішень у сільському господарстві та моделювання зміни клімату до ШІ для охорони здоров'я та освіти, є одним із ключів до вирішення деяких найактуальніших глобальних проблем. Інновації ШІ є основою всіх цих прикладів: моделі ШІ, продукти та процеси на основі ШІ та використання ШІ як інноваційного інструменту. ІВ є ключовим важелем, який можуть використовувати фахівці для формування відповідних інноваційних екосистем і сприяння розвитку інновацій ШІ.

На цьому складному фоні розробникам політики доводиться боротися з багатогранними та інколи новими проблемами, які ШІ ставить перед ІВ, намагаючись збалансувати конкуруючі інтереси, підтримуючи інновації, і зрештою знайти найкращий шлях вперед, який сприятиме політичним, економічним і соціальним потребам.

Таким чином, ШІ створює багато запитань і викликів для ІВ зараз і в майбутньому, оскільки ШІ стає більш автономним і має потенціал змінити інноваційний процес. Мета цього набору інструментів для ІВ полягає в тому, щоб надати фахівцям основу для розуміння поточного стану інновацій ШІ прямо зараз і думати про майбутнє ШІ, яке стає все більш автономним.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рік смерті штучного інтелекту та обережних інвестицій. Шість прогнозів для технологічного сектору на 2024 рік. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/26/710407/>.
2. WIPO (2024). Artificial Intelligence and Intellectual Property. URL: https://www.wipo.int/about-ip/en/frontier_technologies/ai_and_ip.html.
3. WIPO (2024). IP and Frontier Technologies. Generative AI. Navigating Intellectual Property. URL: https://www.wipo.int/export/sites/www/about-ip/en/frontier_technologies/pdf/generative-ai-factsheet.pdf.
4. Merchant, A. et al. (2023). Scaling deep learning for materials discovery, Nature, 624, 80–85. URL: <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06735-9>.
5. WIPO (2019). WIPO Technology Trends 2019: Artificial Intelligence. Geneva: WIPO. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4396>.
6. WIPO (2022). World Intellectual Property Report 2022: The Direction of Innovation. Geneva: WIPO. URL: <https://www.wipo.int/wipr/en/2022/>.
7. IFI Claims Patents Services (2023). IFI Insights: Opening the Patent Picture on Generative AI. URL: <https://www.ificlaims.com/news/view/ifi-insights-generative-ai.htm>.

Квасницька Раїса, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Хмельницький національний університет

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ФОРМУЮЧІ ДЕТЕРМІНАНТИ

Сталий розвиток держави передбачає необхідність підвищення якості формування та реалізації фінансової політики держави, що є системою заздалегідь визначених і затверджених заходів, форм і методів генерування, розподілу та використання фінансових ресурсів державними інституціями з метою виконання функцій самою державою згідно стратегічних і тактичних цілей її економічного та соціального розвитку. Необхідно відмітити, що державна фінансова політика є важливою складовою економічної політики держави й водночас самостійним напрямом реалізації її відповідних функцій. Основні засади формування фінансової політики держави як інструменту суспільного розвитку передбачають застосування ефективних інноваційних підходів до формування державних фінансових ресурсів, підвищення якісного рівня державного фінансово-економічного регулювання, впливу фінансового механізму на економічне зростання з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, перспективного розвитку економіки, дієвого соціального захисту населення [1, с. 9]. Таким чином, зміст державної фінансової політики включає такі ланки:

– вироблення науково обґрунтованих концепцій (системи поглядів) розвитку фінансів. Вони формуються на основі вивчення вимог економічних законів, всестороннього аналізу розвитку господарства, перспектив розвитку економічних відносин, потреб населення;

– визначення основних напрямів використання фінансів на перспективу та на поточні потреби, при цьому враховують шляхи досягнення поставлених цілей, передбачених економічною політикою, а також міжнародні фактори, можливості зростання фінансових ресурсів;

– здійснення практичних дій для досягнення поставлених цілей [2, с. 61].

При цьому, варто виокремити такі особливості державної фінансової політики сталого розвитку:

– вона завжди є інноваційною для даної системи державного управління і пов'язана з ефективною організацією функціонування фінансів та модернізацією національної системи суспільних відносин (економічних, фінансових, моральних, релігійних та ін.) на основі пошуку оптимального балансу у задоволенні фінансових інтересів і потреб різних стейкхолдерів (внутрішніх та зовнішніх по відношенню до відповідної національної системи) у сфері подолання соціальних, економічних та екологічних проблем, досягнення сталого розвитку;

– процес трансформації державної фінансової політики сталого розвитку завжди має характер модернізації, тобто будується на засадах розумного наслідування здобутків, цілей і завдань, урахування ефективності політики попередніх періодів;

– фінансове забезпечення сталого розвитку, який становить багатоаспектне завдання щодо підвищення якості життя всіх людей, є матеріальним змістом фінансової політики сталого розвитку;

– різні форми фінансового забезпечення сталого розвитку на державному, міжнародному та світовому рівнях є матеріальними носіями фінансових відносин, які виникають із приводу реалізації відповідної державної фінансової політики, а цільові індикатори та фактичні показники ефективності реалізації – матеріальним відображенням якості такого фінансового забезпечення та ефективності державної фінансової політики [3, с.76].

Звичайно, формування державної фінансової політики сталого розвитку має розглядатись з позицій конкретизації підходів до розробки її основних складових, за якими і визначаються детермінанти державної фінансової політики сталого розвитку загалом. До основних складових державної фінансової політики сталого розвитку варто віднести:

1) державну бюджетну політику, що є інструментом державного регулювання суспільного розвитку та сукупністю фінансових відносин, інституційного забезпечення щодо формування та використання бюджетних коштів, спрямованих на досягнення фінансово-економічної збалансованості, результативності економічних перетворень;

2) державну податкову політику, сутність якої виявляється в сукупності організаційно-правових та фінансово-економічних заходів держави у сфері регулювання податкових відносин, що спрямовані на мобілізацію та використання фінансових ресурсів у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни;

3) державну грошово-кредитну політику, яка є комплексом заходів у галузі грошового обігу і кредиту, які покликані забезпечити стабільність грошової одиниці України за рахунок впровадження регламентованих законом засобів і методик, та включає в себе системні і скоординовані заходи Національного банку України;

4) державну митну політику, яка є системою принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки;

5) державну інвестиційну політику, яка є діяльністю держави щодо регулювання інвестиційної діяльності з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики через застосування комплексу економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, структурну перебудову, підвищення ефективності національної економіки;

6) державну боргову політику, що є системою дій щодо уникнення і врегулювання боргових проблем на рівні держави, забезпечення чи відновлення

платоспроможності та отримання максимального ефекту від використання запозичених коштів.

Таким чином, відповідно до зазначеного, саме гармонізація детермінант основних складових державної фінансової політики сталого розвитку дозволить підняти на вищий щабель ефективності як сам процес формування державної фінансової політики сталого розвитку (визначення цілей та завдань, завдяки яким вони досягатимуться), так і її реалізацію через врахування тенденції розвитку держави. А сталий розвиток України може бути забезпечений лише через реалізацію державної фінансової політики, оскільки вона є підґрунтям створення передумов збалансованого зростання фінансових ресурсів держави, а отже і підґрунтям виконання соціально-економічних програм сталого розвитку країни та її регіонів. При цьому, пріоритетними напрямками ефективної державної фінансової політики залишаються зростання обсягу валового внутрішнього продукту, раціональний, спрямований на сталий розвиток, розподіл та перерозподіл централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Саме такий підхід сприятиме підвищенню рівня та якості життя населення та допоможе знизити рівень безробіття, надасть додаткові можливості в отриманні якісної освіти, медичної допомоги, самореалізації, а також дозволить мінімізувати забруднення навколишнього середовища та збереження екосистем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коровій В. В. Державна фінансова політика : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 388 с.
2. Запатріна І. В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 2. С. 59–73.
3. Romanchukevych V. Dialectic conceptualization of the state financial policy for sustainable development. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 38. С. 72-79.

Кудряшов Василь, доктор економічних наук, професор, завідувач відділення управління державними фінансами, ДННУ "Академія фінансового управління", м. Київ

НЕСТАНДАРТНІ ФІСКАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Подолання наслідків війни вимагає внесення кардинальних змін до проведення фінансової політики в Україні. Довоєнна система управління державними фінансами не була зорієнтована на вирішення задач, що виникали у сфері управління державними фінансами в умовах війни. Потрібно було забезпечити різке збільшення видатків державного бюджету відносно запланованих їх рівнів, а також внести суттєві змін до їх обсягів та структури.

Водночас система мобілізації доходів не забезпечувала достатнього покриття таких витрат. Виникла потреба впровадження нових, нестандартних механізмів, що мали забезпечити вирішення таких задач.

В рамках моделі управління бюджетними операціями (та її державного регулювання), що використовувалася у довоєнний період виявилось неможливим забезпечити належного розвитку нашої країни. За таких умов необхідним став кардинальний перегляд управління бюджетними операціями уже на початковому етапі війни.

В період війни державні фінанси потребували досить значних змін щодо різкого збільшення витрат державного бюджету, кардинального перегляду їх структури, а також показників надання та погашення кредитів. Водночас виникли проблеми фінансового забезпечення бюджетних витрат. Необхідним стало забезпечення значного збільшення доходів державного бюджету для покриття видатків, яке частково стримувалася внесення змін до кредитних операцій [1].

Доходи державного бюджету мали тенденцію до зростання. Проте такі зміни не забезпечували балансування бюджету. Оскільки показники видатків зростали більш високими темпами відносно доходів, покриття видатків доходами знизилася. Основною причиною стало те, що у 2022 р. відзначалося зменшення обсягів податкових надходжень до державного бюджету. Для вирішення таких проблем, були застосовані стандартні механізми коригування дохідної частини бюджету (на основі внесення змін до системи оподаткування, а також підвищення рівня оподаткування банків у 2024 р.). Проте вони не призвели до досягнення потрібних результатів. За підсумками 2023 р. доходи бюджету помітно зросли (на 49,45% до попереднього року), проте покриття видатків (з урахуванням кредитування) податковими доходами становило лише 29,98% (у 2019 р. – 74,55%).

За підсумками 2023 р. (відносно показника, досягнутого у 2019 р.) видатки зросли у 3,74 рази, а доходи – у 2,68 рази. Наслідком стало збільшення обсягів видатків, непокритих доходами. Показник дефіциту державного бюджету у 2023 р. (відносно рівня 2019 р.) збільшився у 17,08 рази. Накопичення таких обсягів вимагали застосування нестандартних механізмів мобілізації ресурсів для покриття бюджетних витрат.

Застосування стандартних механізмів проведення фіскальної політики передбачає такий порядок проведення бюджетних операцій: 1) переважна частина видатків (80-90%) покривається доходами, мобілізованими до державного бюджету (в основному на основі податкових надходжень); 2) частина видатків, що відноситься до бюджетного дефіциту регламентується фіскальними правилами (що обмежує застосування збільшення державної заборгованості за межі критичних рівнів); 3) державні запозичення використовуються переважно для погашення державних зобов'язань, а не покриття бюджетного дефіциту; 4) державна заборгованість утримується за умов не перевищення її критичних рівнів та недопущення дефолту з погашення позик.

В умовах війни виникла необхідність застосування нестандартних

(нетипових для вирішення задач у мирні періоди) механізмів проведення фіскальної політики. Частково такі механізми використовуються і за умов стабільного розвитку України. Проте за настання надзвичайних ситуацій їх впровадження стає одним із найбільш важливих факторів забезпечення бюджетної збалансованості та боргової стійкості (табл. 1).

Таблиця 1.

Нестандартні (нетипові, нетрадиційні) механізми фіскальної політики та їх застосування

Бюджетні агрегати	Нестандартні механізми фіскальної політики	Нестандартні інструменти фіскальної політики
Видатки державного бюджету	Додаткові видатки на подолання наслідків надзвичайних ситуацій	Збільшення витрат для забезпечення заходів з подолання надзвичайних ситуацій (повені, пожежі, війни, протидія тероризму, різке зростання інфляції)
Доходи державного бюджету	Залучення коштів до складу доходів державного бюджету шляхом використання нестандартних механізмів	Віднесення до складу доходів державного бюджету частини коштів, перерахованих центральним банком Отримання грантів від зарубіжних партнерів Мобілізація доходів на основі пожертв та благодійних внесків до складу доходів державного бюджету
Витрати в рамках фінансування державного бюджету	Покриття видатків, віднесених до дефіциту державного бюджету поверх показників, визначених фіскальними правилами Покриття витрат з погашення додаткових державних запозичень, розміщених для ліквідації надзвичайних ситуацій	Використання коштів фонду для покриття витрат, що виникають внаслідок збільшення бюджетного дефіциту Використання коштів фонду погашення державних запозичень, терміни яких настали у поточному періоді
Надходження в рамках фінансування державного бюджету	Залучення неборгового ресурсу Розміщення державних запозичень	Залучення ресурсу від проведення приватизації державного майна Залучення коштів шляхом відкликання активів з депозитів Продаж цінних паперів, що знаходяться у розпорядженні органів державного управління

Розроблено автором.

Політика фіскальної консолідації (якої органи державного управління дотримувалися у довоєнний період) була змінена на впровадження механізмів фіскальної експансії (в аспекті видаткової частини бюджету). Зросли обсяги дохідної частини бюджету, проте їх показники значно відставали від витрат. Доходи державного бюджету були збільшені за рахунок проведення нестандартних операцій: зростання неподаткових надходжень (за рахунок перерахування частини коштів центрального банку, а також отримання грантів від зарубіжних партнерів). Застосування нестандартних механізмів дало

можливість зберегти бюджетну збалансованість та боргову стійкість України в період війни.

У повоєнний період перед органами державного управління постають задачі щодо відновлення розвитку країни після руйнівних впливів практично у всіх її сферах (економічній, соціальній, фінансовій, державного управління на різних рівнях), що були викликані війною. Такі перетворення потребують розроблення та впровадження програм фінансового забезпечення переходу України до подолання наслідків війни, а також відродження стабільного поступального розвитку у післявоєнний період.

У фіскальній сфері постають задачі відновлення застосування механізмів стандартної політики. Водночас таке відновлення має бути поступовим. А до основних задач, що потребують вирішення відносяться: перегляд обсягів та структури видатків і кредитування державного бюджету, відновлення ресурсної спроможності податкових надходжень щодо покриття переважної частини видатків бюджету, зменшення показників видатків, віднесених до дефіциту державного бюджету, застосування раціональних механізмів неборгового покриття дефіциту бюджету в рамках фінансування державного бюджету, внесення змін до обсягів та структури державних запозичень щодо збільшення внутрішньої їх складової та стримування зовнішніх надходжень, обмеження застосування нетрадиційних механізмів залучення фінансового ресурсу у сфері розміщення державних позик. Водночас необхідним є прийнята система управління державними фінансами, що не допускає різкого погіршення фінансової стабільності та боргової стійкості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Виконання державного бюджету України. Мінфін. 01.03.2024. – <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2023/>; Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік». – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>

Мангушев Владислав, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Павлов Владислав, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

СТАЛІ ФІНАНСИ ТА СУЧАСНА ІНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Дотепер світова спільнота зіткнулася з викликами, такими як необхідність адаптації до змін клімату, збереження біорізноманіття та подолання соціальної

нерівності. У цьому контексті, концепція сталих фінансів набуває особливого значення як ключовий інструмент для досягнення значущих екологічних та соціальних перетворень, водночас сприяючи довготривалому економічному розвитку.

Як відмічає О. Приятельчук, стає фінансування передбачає підтримку економічного зростання, одночасно зменшуючи тиск на навколишнє середовище, що є запорукою досягнення кліматичних і екологічних цілей в поєднанні з соціальними та управлінськими аспектами [1].

Слід зазначити, що основи сталих фінансів були закладені у Паризькій кліматичній угоді, яка включає зобов'язання узгодити фінансові потоки з напрямами досягнення низьковуглецевого та кліматично дружнього розвитку. Варто також наголосити, що Паризька кліматична угода дійсно відіграла вирішальну роль у стимулюванні глобальних зусиль у напрямку сталого фінансування. Однією з її головних цілей є обмеження глобального потепління до рівня, значно нижчого за 2 градуси Цельсія порівняно з доіндустріальним рівнем, з подальшим обмеженням зростання температури до 1,5 градусів Цельсія. Досягнення цієї амбітної мети вимагає значного перерозподілу капіталу на користь низьковуглецевих та кліматично стійких інвестицій [2].

Крім того, Паризька угода підкреслила важливість прозорості та підзвітності у відстеженні прогресу в досягненні кліматичних цілей. Цей акцент на розкритті інформації та звітності спонукав фінансові установи інтегрувати кліматичні ризики та можливості у свої процеси прийняття рішень, що призвело до появи кліматичного фінансування як важливого компонента сталого фінансування.

17 вересня 2020 року Європейська комісія оприлюднила свій кліматичний план до 2030 року, який ставить за мету скоротити викиди на 55% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року. Цей план є значним кроком вперед у зобов'язаннях ЄС щодо боротьби зі зміною клімату. За оцінками ЄС, для досягнення цієї мети йому необхідно буде збільшувати інвестиції приблизно на 350 мільярдів євро щорічно, що перевищить попередні рівні інвестицій за попереднє десятиріччя. Хоча Європейський фонд стратегічних інвестицій та інші ініціативи вже почали мобілізувати ресурси, сам масштаб інвестиційного виклику перевищує можливості лише державного сектору [2].

Визнаючи ключову роль фінансового сектору у забезпеченні сталого розвитку, ЄС робить акцент на залученні інвестицій приватного сектору для доповнення державних зусиль. Фінансовий сектор виступає певним каталізатором у досягненні кліматичних та енергетичних цілей (табл. 1).

Таблиця 1.

Цілі сталих фінансів у фінансуванні сталого розвитку

№	Цілі	Конкретизування
1	Переорієнтація інвестицій	Заохочення переорієнтації інвестицій на сталі технології, що передбачає переорієнтацію капіталу з вуглецевих галузей на більш чисті та екологічно безпечні альтернативи
2	Сприяння довгостроковому сталому зростанню	Фінансування економічного зростання відповідно до принципів сталого розвитку в довгостроковій перспективі, що передбачає підтримку галузей і проєктів, які надають пріоритет екологічним і соціальним аспектам поряд із фінансовою вигодою
3	Сприяння розвитку «зеленої» економіки	Сприяння створенню низьковуглецевої, стійкої до зміни клімату та циркулярної економіки, що передбачає фінансування проєктів та ініціатив, які сприяють переходу на відновлювані джерела енергії, підвищенню енергоефективності та просуванню практики сталого управління ресурсами

Джерело: складено автором на основі [2].

Отже, залучаючи фінансовий сектор до цих зусиль, ЄС прагне використати можливості ринків капіталу для досягнення позитивних екологічних та соціальних результатів, одночасно сприяючи економічному процвітанню. За допомогою стратегічного партнерства, нормативно-правової бази та цільових стимулів ЄС прагне мобілізувати приватні інвестиції, тим самим прискорюючи перехід до більш сталого майбутнього.

Слід наголосити, що практики сталого фінансування відрізняються в різних країнах залежно від їхніх економічних пріоритетів, нормативно-правової бази та культурного контексту. Зокрема, у Сполучених Штатах Америки стійке фінансування набрало обертів завдяки різним каналам. Одним з яскравих прикладів є поява «зелених» облігацій, які є борговими інструментами, випущеними для фінансування екологічно корисних проєктів.

Великобританія знаходиться в авангарді сталого фінансування завдяки таким ініціативам, як Стратегія зеленого фінансування та Інститут зеленого фінансування. Уряд Великобританії випустив «зелені» облігації для фінансування проєктів, спрямованих на скорочення викидів вуглецю та сприяння сталому розвитку.

Нідерланди впровадили інноваційні механізми сталого фінансування, включаючи «зелені» кредити та облігації, прив'язані до сталого розвитку. Уряд Нідерландів створив Платформу сталого фінансування для сприяння співпраці між державними та приватними зацікавленими сторонами у просуванні ініціатив зі сталого фінансування. Крім того, фінансові установи в Нідерландах все більше інтегрують екологічні, соціальні та управлінські критерії (ESG) у свої інвестиційні рішення.

Японія активно просуває стале фінансування за допомогою таких ініціатив, як Принципи відповідального інвестування (PRI) та Японський форум зі сталого інвестування (Japan Sustainable Investment Forum).

Стале фінансування в Україні все ще перебуває на стадії становлення

порівняно з більш розвиненими ринками, але з'являються нові ініціативи та зростає інтерес до інтеграції екологічних, соціальних та управлінських міркувань (ESG) у процес прийняття фінансових рішень. Останніми роками в Україні зростає інтерес до «зелених» облігацій. У 2020 році уряд України випустив свої перші суверенні «зелені» облігації, залучивши кошти для фінансування екологічно вигідних проєктів, таких як відновлювана енергетика, енергоефективність та стійка інфраструктура [3].

Таким чином, система сталого фінансування та сучасна інфраструктура фінансування сталого розвитку відіграють важливу роль у сприянні зеленому, соціально відповідальному та економічно стійкому розвитку. Згідно зі зобов'язаннями, взятими на себе угодою в Парижі, країни й міжнародні організації працюють над зменшенням викидів та підтримкою проєктів, спрямованих на адаптацію до змін клімату. Уряди, фінансові установи та підприємства в усьому світі розвивають інноваційні підходи до залучення капіталу для підтримки проєктів з екологічною, соціальною та економічною користю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Приятельчук О. А. Інтеграція концепту сталості у діяльності фінансового сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №2. С. 7-12. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.2.7> (дата звернення: 12.04.2024).
 2. Офіційний сайт UNDP (United Nations Development Programme). Сталі фінанси EU GREEN DEAL. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/5%20FINAL_Tree_Sustainable_finance_strategy_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf (дата звернення: 12.04.2024).
- Національний банк України. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (дата звернення: 12.04.2024).

Назаренко Дмитро, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Після вторгнення Росії в Україну 24 лютого, світ реагував різними заходами, щоб підтримати Україну та притягнути відповідальність урядів Росії та Білорусі за їхні дії. Ці заходи включали гуманітарну допомогу для українського народу під час кризи, а також застосування санкцій проти Росії, Білорусі та осіб, які мають зв'язки з урядами обох країн. Санкції були введені кількома країнами, а також компанії, що торгують або пов'язані з Росією та

Білоруссю, долучилися до бойкотів і торгових ембарго. Вторгнення Росії спричинило серйозні збитки економіці України та бойові дії призвели до переміщення мільйонів людей, блокування доступу до портів, порушення сільського господарства та зростання витрат на оборону.

Фінансовий сектор України до конфлікту був слабким і в основному базувався на банках. Посилення банківського сектору та розвиток ефективного ринку капіталу стануть ключовими для успішної реконструкції країни. Аналізувались три аспекти, зокрема реакція регуляторів, наглядових органів і банків [1]:

1. Регулятори не видали конкретних постанов, але європейські агенції надали попередження щодо дотримання санкцій та полегшення доступу біженців до фінансового сектору.

2. Наглядові органи, зокрема Європейський центральний банк, звернулися до банків для аналізу їхнього впливу на Росію, запитуючи інформацію про ризики та транзакції. Польський інспектор KNF був також активним.

3. Після приєднання Криму в 2013-2014 роках банки Європи почали зменшувати свою присутність в Росії, що зараз складає менше 0,7% від загального портфеля. Проте на початку війни деякі великі банки продовжували мати значний експозиції в Росії.

Реакція банків може бути оцінена з різних точок зору:

1. Управління: більшість банків проводять кризові комітети на найвищому рівні та мають спеціальні групи підтримки для реагування на кризові ситуації.

2. Звітність: банки швидко реагують на запити ЄЦБ та національних регуляторів, створюючи внутрішні звіти для вищого керівництва.

3. Ідентифікація ризиків: банки уважно перевіряють свої портфелі – не лише прямі, але й непрямі та умовні ризики, пов'язані з клієнтами, заставами, депозитами тощо.

4. Ліміти ризику: банки активно працюють над встановленням лімітів та порогових значень ризику в Україні, Росії та Білорусі.

5. Сценарії стрес-тестування: розробляються конкретні сценарії стрес-тестування, включаючи вплив на ВВП через скорочення поставок газу, націоналізацію російських дочірніх компаній та інші.

6. IT-ризиків: банки знаходяться в стані максимальної готовності до кібератак з Росії, проводячи повну перевірку сторонніх постачальників.

Глибока економічна та фінансова криза, викликана повномасштабною війною Росії проти України, матиме значні наслідки для фінансового сектора. Однак за Звітом про фінансову стабільність НБУ, банки успішно впоралися з викликами війни завдяки своєчасній реакції та проведенням реформам.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Українська фінансова система успішно протистоїть викликам війни. 21.06.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-sistema-uspishno-protistoyit-viklikam-viyini---zvit-pro-finansovu-stabilnist>.

Назаренко Дмитро, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування фінансової системи ґрунтується на обігу фінансових ресурсів та виконує роль інструменту для реалізації завдань та функцій держави в різних сферах суспільного життя. Наявність добре розвиненої та стабільної фінансової системи є ключем до повноцінної реалізації державної економічної політики. Процес розвитку ефективної фінансової системи в Україні є тривалим та складним, оскільки вимагає постійного вдосконалення відповідно до потреб держави в різних сферах та з урахуванням фінансово-економічної ситуації у світі. Для будь-якої держави важливо мати ефективну фінансову систему для нормального функціонування її економіки.

Фінансова система має складну структуру. Вона служить для накопичення та розподілу ресурсів для утримання державного апарату та виконання державних функцій, навіть у часи воєнного конфлікту. У вивченні основних аспектів фінансової системи України, виявленні процедурних недоліків та шляхів удосконалення, перспектив розвитку та функціонування брали участь такі вчені, як: Л.К. Воронова, О.М. Горбунова, Е.С. Дмитренко, А.Г. Завгородній, Ю.М. Когут, А.С. Нестеренко.

У чинному законодавстві поняття фінансової системи не означено прямо, а лише опосередковано згадується, тому основними є тлумачення вчених. За словами Нестеренко А.С., сучасна фінансова система є єдиною та характеризується цілісністю її складових сфер і ланок, взаємозалежністю та взаємообумовленістю комплексу фінансових інститутів та відповідних їм правовідносин, а також уповноваженого суб'єкта для здійснення фінансової діяльності.

Проблема фінансової системи в Україні полягає у тому, що вона не відповідає всім потребам економіки країни, а у зв'язку з сучасними реаліями, ці потреби стають все більш об'ємними і важливими [1, с.74]. У теперішній час фінансова система України має кілька серйозних проблем, включаючи політичну нестабільність та гальмування реформ в різних сферах. Нині перед фінансовою наукою стоїть завдання зміцнення фінансової системи, наповнення державного бюджету, зміцнення національної валюти тощо.

Однією з ключових проблем фінансової системи України є неефективне державне регулювання, яке ускладнює стабільний розвиток системи. Державний бюджет відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи, надаючи необхідну допомогу у вигляді бюджетних дотацій, субвенцій, субсидій, кредитів, гарантій та інших заходів [2]. Проте, проблема відсутності належного державного контролю залишається серйозною, оскільки

більшість перевірок мають лише фіскальний характер, не надаючи можливості для запобігання порушенням або детального аналізу їх причин.

Незбалансованість витрат і доходів державного бюджету та значне зростання державного боргу є іншими важливими проблемами. Для вирішення цих проблем необхідно встановити державний контроль за витратами, їх доцільністю та ефективно відстежувати готівку. Крім того, важливо зменшити обсяги запозичень для покриття дефіциту бюджету.

Науковці вбачають три загальні проблеми фінансової системи України: відсутність системного підходу до забезпечення цілісності, повільні темпи функціонування та нестабільність валютного курсу. Щоб вирішити ці проблеми, потрібно забезпечити гнучкість, динамічність та саморегуляцію фінансової системи, а також впровадити ефективні заходи для підтримки її стабільності та розвитку [3].

Забезпечення стабільного функціонування фінансової системи України стало одним із найважливіших завдань держави після введення воєнного стану. Потужна і сучасна фінансова система гарантує не лише достатнє фінансування оборони країни, але й безперебійне функціонування системи державних фінансів в цілому.

У даному контексті критично важливо розробляти політику в галузі державних фінансів, яка б враховувала специфіку сучасного етапу соціально-економічного розвитку України. Наприклад, важливо шукати способи приваблення інвесторів у національну економіку, надавати підтримку малим та середнім підприємствам шляхом надання пільг, кредитів тощо, а також раціонально розпоряджатися фінансовою допомогою з іноземних держав.

Ці заходи можуть сприяти зміцненню фінансової стабільності та ефективності в умовах воєнного конфлікту. Крім того, вони сприятимуть вирішенню економічних проблем, збільшенню конкурентоспроможності та підтримці соціального благополуччя населення в умовах неспокою та невизначеності.

В цілому, фінансова система України в умовах воєнного стану стикається з численними викликами та проблемами, але за наявності правильних стратегій та рішень ці проблеми можуть бути подолані, а країна може вийти на шлях сталого економічного розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нестеренко А.С. Визначення «фінансової системи» та її структурний склад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. № 6–3. Том 1. С. 72–75.
2. Дем'янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. Формування ринкової економіки в Україні. 2020. Вип. 43. С. 59–80.
3. Шлапак О.В. Державні фінанси України в сучасних умовах: проблеми стабілізації та антикризового управління. Фінанси України. 2014.

Приймак Наталія, кандидат економічних наук, завідувач кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЗВІТНОСТІ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ЕМПІРИЧНИЙ ДОСВІД ЯПОНІЇ

Аудит звітності про сталий розвиток стає все більш актуальним у світлі зростаючої уваги до соціальної відповідальності корпоративних підприємств та сталого розвитку. Аудит звітності про сталий розвиток корпоративних підприємств в Японії має свої особливості, які відображають специфіку японської бізнес-культури та регулювання. Деякі з цих особливостей базуються на унікальних аспектах японського підходу до сталого розвитку корпоративних підприємств, а інші випливають з особливостей аудиторського процесу в країні.

Міжнародний аудит досліджує група вітчизняних дослідників [1], разом з тим аналітичні процедури аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств вивчають інші українські автори [2]. Основні особливості аудиту звітності про сталий розвиток в Японії наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Особливості аудиту звітності про сталий розвиток в Японії

№ з/п	Найменування особливостей аудиту звітності про сталий розвиток	Характеристика особливостей аудиту звітності про сталий розвиток
1	Стандарти аудиту та вимоги до звітності	Японія має свої власні стандарти аудиту та вимоги до звітності, які відрізняються від міжнародних стандартів. Це може вплинути на те, як аудитори оцінюють та перевіряють звіти щодо сталого розвитку
2	Специфічні аспекти сталого розвитку в японській бізнес-культурі	Японія має свої унікальні принципи сталого розвитку, які можуть відрізнятися від заходів у інших країнах. Аудитори повинні мати розуміння цих принципів та їх впровадження в практику компаній
3	Фокус на корпоративному управлінні та прозорості	Японські компанії нерідко надають великий акцент на корпоративне управління та прозорість інформації. Аудитори можуть звертати особливу увагу на те, як компанії виконують свої обов'язки щодо розкриття інформації про сталий розвиток
4	Звітність про соціальну відповідальність (CSR)	Японські компанії часто акцентують на своїх звітах про соціальну відповідальність. Аудитори повинні перевіряти цю звітність на предмет відповідності до реальних практик та результатів

5	Участь у сталому розвитку громади та середовища	Японія, як країна з високим рівнем індустріалізації, стикається з численними проблемами в сфері довкілля. Аудитори можуть зосередитися на тому, як компанії здійснюють свою діяльність у взаємодії з громадою та природним середовищем, і як це відображається у їх звітах
6	Роль держави та регулювання	Японія має строге законодавство щодо сталого розвитку та звітності, що може включати в себе обов'язковість звітування про конкретні аспекти діяльності компаній. Аудитори повинні переконатися, що компанії відповідають цим вимогам

Джерело: складено автором

Основні особливості аудиту звітності про сталий розвиток корпоративних підприємств (табл. 1) включають оцінку впливу діяльності підприємства на екологічне, соціальне та економічне середовище, а також перевірку відповідності діяльності компанії принципам сталого розвитку та міжнародним стандартам.

У Японії, як і в інших розвинених країнах, існує ряд законодавчих актів та вимог, які стосуються аудиту звітності про сталий розвиток. Корпоративні підприємства зазвичай зобов'язані представляти звіти, що оцінюють їхню діяльність з погляду сталого розвитку.

Щодо емпіричного досвіду, японські корпоративні підприємства, зокрема, великі корпорації, активно займаються впровадженням систем сталого розвитку, які включають в себе аудит звітності. Вони враховують соціальні, екологічні та економічні фактори у своїй діяльності та звітуванні. Багато корпоративних підприємств в Японії активно залучені до ініціатив, спрямованих на зменшення викидів вуглецю, покращення умов праці та підтримку місцевих спільнот.

Останнім часом в Японії також можна спостерігати зростання інтересу до розробки стандартів та механізмів аудиту звітності про сталий розвиток корпоративних підприємств, а також розширення практики звітування у цій сфері.

Загалом, японський досвід може бути корисним джерелом навчання та вдосконалення для інших країн у сфері аудиту звітності про сталий розвиток корпоративних підприємств, оскільки він відображає найкращі світові практики та виклики, з якими стикаються компанії в цій галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Безверхий К.В., Поддубна Н.М., Приймак Н.В., Мельник А.М. Визначення сутності «міжнародного аудиту» як одного із ключових інструментів транспарентності діяльності інституцій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №21 (2023). С. 79-83. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.21.79>.

2. Bezverkhyi, K., Hnylytska, L., Yurchenko, O., & Poddubna, N. Analytical procedures of the audit of integrated reporting of corporate enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023, № 3(50), Pp. 87–101. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.50.2023.4045>.

Ремига Юлія, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Гетьман Євгеній, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, Міжнародний європейський університет, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Одним з ключових показників для оцінки соціально-економічної ситуації у країні є аналіз стану житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ), яке вважається однією з пріоритетних галузей національного господарства. Підприємства цієї галузі, порівняно з іншими підприємствами невиробничого сектору, надають значну кількість різноманітних послуг та забезпечують соціальну функцію шляхом надання необхідних житлово-комунальних послуг населенню та суб'єктам господарювання.

Незважаючи на те, що впровадження комплексу заходів, передбачених Загальнодержавною програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства на період 2018-2022 років, сприяло деяким позитивним змінам у цій сфері, більшість завдань щодо підвищення ефективності та надійності її функціонування залишаються невирішеними, включаючи забезпечення беззбиткової діяльності підприємств ЖКГ.

Згідно з інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за період з січня по серпень 2022 року підприємства сфери ЖКГ понесли значні втрати, які перевищили показники за відповідний період минулого року. Цю ситуацію спричинило зростання заборгованості населення за житлово-комунальні послуги протягом 2021 року та низький рівень їх оплати.

Окрім того, збільшення збитків у діяльності підприємств ЖКГ, на тлі існуючих проблем з тарифною політикою (тарифи не покривають повністю витрати на виробництво послуг), застарілих фінансових інструментів, недостатньо ефективних механізмів управління фінансами та нестатку досвіду у взаємодії з приватними інвесторами, негативно впливають на фінансове становище підприємств цієї галузі. Це вимагає пошуку нових стратегій управління фінансовими ресурсами для підприємств галузі.

Важливо відзначити, що фінансові, техніко-технологічні та управлінські проблеми характеризують відповідні аспекти функціонування підприємств ЖКГ, тоді як організаційно-галузеві проблеми виникають внаслідок недоліків у підходах до державного регулювання галузі та неефективного її розвитку.

Повертаючись до невирішеного питання про аналіз фінансового

забезпечення через призму процесів формування, розміщення та використання фінансових ресурсів, можна зазначити, що таке твердження має підстави, коли мова йде про вплив ефективності фінансових процесів, які визначають обіг фінансового капіталу, на формування фінансового забезпечення.

Цей підхід передбачає розроблення відповідної фінансової політики на основі кожної з представлених фінансових стратегій (формування фінансових ресурсів, розподіл фінансових ресурсів, забезпечення фінансової безпеки, підвищення якості управління фінансовою діяльністю, структурної, податкової та кредитної стратегії). Такий підхід передбачає розроблення відповідної фінансової політики (або кількох), основаної на напрямках фінансової діяльності підприємства, для більш ефективного управління з метою досягнення загальної стратегічної мети відповідної типу фінансової стратегії.

Протягом багатьох років недостатнє фінансування житлово-комунального господарства України призвело до виникнення численних проблем у діяльності підприємств цієї сфери. Аналіз витрат Державного бюджету за функціональною класифікацією витрат у період з 2018 по 2022 рік показав, що частка видатків на фінансування житлово-комунального господарства у загальних витратах була незначною та не перевищувала 6% (у 2018 році – 1,79%, у 2019 році – 2,6%, у 2020 році – 5,07%, у 2021 році – 1,91%, у 2022 році – 4,3%). У таких умовах бюджетне фінансування житлово-комунального господарства має нестабільний характер, що зумовлено зміною державних пріоритетів у підтримці різних галузей національної економіки.

За аналізом стану житлово-комунального господарства в Україні можна зробити наступні висновки. Протягом останніх років ця сфера стикалася зі значними проблемами через недостатнє фінансування. Попри впровадження реформаційних заходів, спрямованих на розвиток галузі, більшість завдань щодо поліпшення її ефективності залишаються невирішеними. Підприємства житлово-комунального господарства пережили значні збитки у 2022 році, що перевищили показники попереднього року, головним чином через зростання заборгованості населення та низький рівень оплати послуг. Така ситуація поглиблюється проблемами у тарифній політиці, застарілими фінансовими інструментами та недосконалими механізмами управління фінансами. Варто відзначити, що проблеми у цій сфері охоплюють не лише фінансові, технічні та управлінські аспекти, але й організаційно-галузеві, спричинені недоліками у державному регулюванні та неефективному розвитку галузі. Такі виклики вимагають пошуку нових стратегій управління фінансовими ресурсами для підприємств галузі та розробки ефективної фінансової політики, спрямованої на досягнення стратегічних цілей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Офіційний сайт інформаційного агентства УНІАН // URL: economics.unian.ua/realestate/454718-ukrajintsi-v-2010-rotsi-splatili-jkp-na-966-derjkomstat.html.
2. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України // URL: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/ekonomika-ta-taryfna-polityka/stan-oplati-naselennyam-zhitlovo-komunalnih-poslug-z-pochatku-2022-roku>

993616/.

3. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України // URL: <http://www.minregion.gov.ua/>.

Слюсаренко Євген, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ

УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ БАНКІВ УКРАЇНИ: РЕГУЛЯТОРНИЙ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС КРИЗЬ ПРИЗМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Управління проблемними активами банків, такими як непрацюючі кредити (NPLs), залишається актуальною та важливою проблемою для фінансового сектору у багатьох країнах. Зростання рівня NPLs часто спостерігається під час економічних криз, які можуть бути спричинені різними факторами, такими як рецесії, природні катастрофи або глобальні пандемії, як COVID-19, війна в Україні тощо. У таких умовах, ефективне управління NPLs стає критичним для збереження фінансової стійкості банків та забезпечення їхньої життєздатності. Регуляторні вимоги стосовно рівня NPLs також підтримують актуальність цієї проблеми. Багато країн встановлюють обов'язкові стандарти, які банки повинні дотримуватися, що може включати в себе обмеження щодо максимального рівня NPLs та вимоги щодо швидкості їхнього врегулювання. Негативний вплив високого рівня NPLs на фінансові показники банків, такі як рентабельність та капітал, підкреслює важливість ефективного управління цими активами. Крім того, довіра ринку до банківської системи також залежить від їхньої здатності ефективно управляти проблемними активами та вчасно їх врегулювати. Використання новітніх технологій та інноваційних підходів, таких як штучний інтелект й аналітика даних, може сприяти покращенню процесів управління NPLs та зменшенню ризиків, пов'язаних з ними. Таким чином, управління NPLs банків залишається однією з ключових тем у фінансовому (банківському) секторі, яка потребує уваги та вдосконалення стратегічного бачення.

В Україні почали скорочуватися кількісні показники та загальна сума NPLs (з простроченням 90 днів і більше) й непрацюючих кредитів. Більшість NPLs при цьому (90%) була видана до початку війни, а їх отримувачі втратили потенція погашення через військові події. В зоні ризику наразі знаходяться позичальники з прифронтових (й окупованих) територій [1]. Існує прямий зв'язок між кількісними показниками проблемних кредитів (активів), обставинами воєнних дій, сукупним обсягом виданих кредитів до вторгнення РФ та уже після відновлення кредитування. Однак ще є один важливий момент: у постійній зоні ризику перебувають позичальники із прифронтових територій, оскільки фактор війни може позначитися на їх здатності виплачувати кредити своєчасно.

Щодо об'єктивного визначення сукупних обсягів проблемних кредитів необхідно розуміти різницю між непрацюючими й проблемними кредитами. Проблемними кредитами, як правило, вважаються кредити, котрі мають прострочення обслуговування боргу – понад 90 днів; відповідно до нормативно-правових документів НБУ до NPLs належить значна частина кредитів, котрі вчасно обслуговуються й не мають прострочення платежів та з великою ймовірністю будуть сплачені позичальниками відповідно до термінів, зазначених в кредитних угодах.

Питома вага NPLs у банківському секторі на 1 січня 2024 р. за даними НБУ склала 37,4%, що на 0,8 % нижче показник минулого року. Сукупна вартість даних кредитів протягом року зменшилася на 9,7 млрд грн – до 422,4 млрд грн [2].

Вирішальний фактор зменшення частки NPLs – рост кредитного портфеля, оскільки кредитування триває в умовах війни. У 2023 р. завдяки покращенню попиту на гривневі кредити з огляду на відновлення бізнес-активності портфель чистих корпоративних кредитів зростав 7 місяців поспіль, у т. ч. поза межами державних програм. Відбувся рост роздрібних незабезпечених іпотечних й споживчих позик. Інші чинники скорочення питомої ваги NPLs – реструктуризація й наступне відновлення обслуговування проблемної заборгованості корпоративними клієнтами, котре переважно відбулося в держбанках, а також списання NPLs фізособам. Попри активну роботу банківських установ щодо врегулювання NPLs, їх питома вага залишається доволі високою. Важливою причиною цього є війна, котра викликала хвилю дефолтів клієнтів. У жовтні 2023 р. згідно із дослідженням Національного банку, “воєнні” NPLs бізнесу склали 31% їх сукупного обсягу. За період війни в роздрібному портфелі накопичилася більше половини нинішнього сукупного обсягу NPLs. Банківські установи оцінюють кредитний ризик й вчасно визнають NPLs. Це підтвердила експертна оцінка стійкості, котра завершилася 2023 р. За даними дослідження, більшість “воєнних” NPLs безпосередньо не по’язані із руйнуванням або окупацією, то ж дані позичальники матимуть змогу поновити обслуговування позик із подальшим відновленням СЕС. Окрім того, фінансові установи активно працюють із NPLs, передусім проводять реструктуризації. Банківські установи, згідно з даними опитування, реструктуризували 73 млрд грн, або більше 89% “воєнних” NPLs. Кредити боржників, активи котрих втрачені або розташовані на окупованих територіях чи в зоні бойових дій, зарезервовані більше ніж на 77%. [2].

Стандартні механізми регулювання втрат активів внаслідок війни не ефективні. Банки повинні бути гнучкими у пошуку стратегічних рішень, які дозволять у разі можливості відновити обслуговування позик.

Об'єктивні показники рівня та якості NPLs у банків, котрі не реалізують або списують кредитні портфелі, але активно розвивають кредитування, особливо в невеликих сумах, залишаються у межах 20% від сукупного кредитного портфеля, який є прийнятним у воєнний період.

На сьогодні продовжується удосконалення законодавчого та нормативно-правового регулювання щодо управління NPLs у банках. Основні напрями

покращення включають оцінку законодавчої та нормативно-правової бази України у сфері регулювання NPLs та розробку подальших заходів; вдосконалення податкового режиму для NPLs; встановлення ефективної системи управління NPLs; вироблення процедур списання NPLs та визначення вартості заставного майна [3].

Слід відмітити, що у Верховній Раді України зареєстровано Проект Закону № 11138 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності управління проблемною заборгованістю державних банків» [4], від 01.04.2024 р. котрим передбачається зобов'язати держбанки продавати власні NPLs на електронних аукціонах. У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що його магістральною метою є прийняття та забезпечення ефективного застосування інструментарію врегулювання заборгованості й визначення процедури реалізації NPLs держбанків. Законопроектом пропонується ряд заходів, включаючи такі [4]:

1. Розширення повноважень вищого органу держбанку стосовно встановлення критеріїв управління NPLs держбанків (за винятком стягнутого майна) за допомогою інструментів врегулювання заборгованості.
2. Визначення того, що держбанк здійснює продаж та передачу в оренду свого майна та активів на конкурентних засадах через проведення електронних аукціонів із врахуванням вимог діючого законодавства.
3. Вдосконалення застосування інструментарію управління заборгованістю й встановлення уніфікованого механізму і послідовності реалізації NPLs держбанків.
4. Затвердження реалізації NPLs на конкурентних засадах через проведення електронних аукціонів в 2-рівневій електронній торговій системі, яка дозволяє поступово зменшувати ціну продажу лоту.

На думку нормотворців даного законопроекту, його реалізація дасть можливість скоротити сукупний обсяг NPLs державних банківських установ й стане магістральним кроком щодо збільшення ліквідності та інвестиційної привабливості банківського сегменту, вивільнення фінансового ресурсу банківських установ, що дасть можливість направити грошові кошти на реалізацію найпріоритетніших програм й економічного зростання держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. В українців поменшало кредитів з великими боргами: хто все ще в зоні ризику. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/v-ukraintsiv-pomenshalo-kreditiv-z-velikimi-borgami-hto-vse-sche-v-zoni-riziku.htm>
2. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2023 рік скоротилася до 37.4%. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2023-rik-skorotilasya-do-374>
3. Відновлення та стійкість фінансового сектору в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/events/vidnovlennya-ta-stiykist-finansovogo-sektoru-v-ukrayini>
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності управління проблемною заборгованістю державних банків. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-deyakikh-zakonodavchikh-aktiv-ukraini-shchodo-pidvishchennya-efektivnosti-upravlinnya-problemnoyu-zaborgovanistyu-derzhavnikh-bankiv>

Трушкіна Наталія, кандидат економічних наук, старший дослідник, доцент кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Боярко Ірина, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

На даний час екологізація виступає новим вектором розвитку фінансового сектора [1] та розглядається як процес трансформації діяльності фінансово-кредитних інститутів, що передбачає їхню орієнтацію на фінансування заходів з охорони навколишнього середовища та боротьбу зі змінами клімату, впровадження «зелених» проєктів і ESG-принципів. Екологізація світової фінансової системи забезпечується завдяки тісній взаємодії як різних фінансових інститутів, так і реального сектору економіки у рамках реалізації «зелених» програм і проєктів.

В останні роки у світі спостерігається збільшення кількості висунутих ініціатив щодо екологізації фінансової системи: 1) принципи відповідального інвестування – облік ESG-факторів при ухваленні інвестиційних рішень (2006); 2) ініціатива щодо створення стійких фондових бірж – співпраця фондових бірж та інвесторів, компаній (емітентів), регулюючих органів, міжнародних організацій у питаннях ESG та заохочення стійких інвестицій, фінансування Цілей сталого розвитку ООН (2009); 3) глобальний альянс банківських цінностей (2009); 4) стандарт кліматичних облігацій і відповідна схема їх сертифікації (2011); 5) мережа підтримки сталого банкінгу – об'єднання банківських регуляторів і банківські асоціації приватних фінансових інститутів (2012); 6) принципи «зелених» облігацій (2014); 7) центр «зелених» фінансів та інвестицій – реалізація ефективної політики, створення інститутів та інструментів для фінансування «зеленої» економіки (2016); 8) мережа центральних банків та органів фінансового нагляду для екологізації фінансової системи – зосередження фінансів для розвитку екології та реалізації управління кліматичними ризиками фінансового ринку (2017); 9) об'єднання міжнародних фінансових центрів підтримки розвитку сталих фінансів (2017); 10) принципи відповідального банкінгу – визначення глобальних орієнтирів для проведення сталого банкінгу (2018); 11) ініціатива «зелених» облігацій – інвестування в проєкти та активи, які необхідні для швидкого переходу до низьковуглецевої та сталої економіки, її адаптації до зміни клімату (2019); 12) таксономія у сфері «зелених» фінансів – встановлення критеріїв щодо визначення «озеленення» фінансових інструментів

(2020).

Таким чином, актуальність проблеми змін клімату посилює значущість «зеленого» фінансування [2] та кліматичних фінансів. Більшість дослідників і фахівців розглядають «зелені» та кліматичні фінанси у контексті фінансування екологічних проєктів, пов'язаних із запобіганням, ослабленням чи адаптацією до наслідків зміни клімату. Низка вчених під «зеленими» фінансами розуміють фінансові продукти (інвестиційні, кредитні), які передбачають покращення довкілля, пом'якшення наслідків зміни глобального клімату, підвищення екологічної стійкості. Можна виділити кілька елементів системи «зелених» фінансів: 1) процес фінансування державою та приватним бізнесом виробництва екологічних товарів і послуг, а також природоохоронних заходів; 2) спеціалізовані «зелені» фінансові інституції; 3) «зелені» фінансові інструменти та продукти.

Кліматичні фінанси спрямовано на зниження ризиків екологічного та кліматичного характеру для економічного розвитку. На сучасному етапі в усьому світі визнано необхідність кліматичного фінансування. Мобілізація капіталу, фінансових інститутів і приватного бізнесу для боротьби зі змінами клімату є пріоритетом економічної політики більшості країн світу, оскільки без великих інвестицій неможливо досягти вуглецевої нейтральності економіки. Так, за оцінками ЮНЕП (Програми ООН з довкілля) [3], вкладення 2% світового ВВП у десять ключових секторів економіки – сільське, рибне, лісове та водне господарство, відновлювана енергетика, переробна промисловість, поводження з відходами, будівництво, транспорт і туризм (а це майже 1,8 трлн дол. у світовому ВВП 2018 р., який оцінюється у 89 трлн дол.) – запустить процес переходу до низьковуглецевої «зеленої» економіки. Причому у багатьох державах провідною тенденцією в економічній політиці є зниження частки прямої участі у фінансуванні «зелених» проєктів та підвищення непрямого стимулювання залучення приватного бізнесу до реалізації екологічних проєктів. На думку експертів, співвідношення фінансових інвестицій приватного бізнесу та держави у «зелені» проєкти має становити 5:1.

Слід зазначити, що у сучасній науковій літературі поруч із терміном «зелені» фінанси широко застосовується словосполучення «сталі фінанси» і «стале фінансування». Концепція сталих фінансів прямо пов'язана з концепцією сталого розвитку та позиціонується як один із інструментів досягнення цілей сталого розвитку ООН. Згідно з підходом МВФ, сталі фінанси можна розглядати як засоби впровадження ESG-принципів у діяльність корпоративних і державних структур при прийнятті стратегічних і тактичних управлінських рішень та розробленні інвестиційних стратегій, що дозволяє створювати позитивні екстерналії для суспільства.

На даний час ринок «зелених» фінансових інструментів є одним із швидко зростаючих і перспективних сегментів світового фінансового ринку. За даними Climate Bonds Initiative [4], загальний обсяг випущених «зелених» боргових зобов'язань складав у 2019 р. 271,1 млрд дол. США, у 2020 р. – 305,4 млрд дол., у 2021 р. – 517,4 млрд дол. США. Основними емітентами «зелених» облігацій є фінансові корпорації (26% загального обсягу). Серед банків найбільшим

емітентом сертифікованих кліматичних облігацій у 2021 р. був Державний банк розвитку Китаю, який залучив у рамках трьох угод 7,4 млрд дол. За підрахунками Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зростання ринку «зелених» облігацій може складати до 2035 р. до 4,7-5,6 трлн дол. США. Необхідно також зазначити, що обсяг виданих «зелених» кредитів суттєво поступається випуску «зелених» облігацій: у 2019 р. він становив 93,4 млрд дол. США, а у 2020 р. – 80,3 млрд дол. США.

На думку К. Маркевич [5], для ефективного розвитку фінансової системи необхідно реалізовувати трансформаційні процеси, а саме: включення Цілей сталого розвитку до 2030 р. у стратегії реформування національних фінансових систем та стратегії розвитку (об'єднання національних особливостей і нових практик фінансового регулювання, розвиток основних інструментів “зеленого” фінансування, забезпечення кооперації державних та приватних фінансів); використання нових фінансових технологій (Fintech) з метою фінансування сталого розвитку; активне використання потенціалу державних фінансів за напрямками: бюджетне фінансування та субсидування; допомога у створенні нових екологічно відповідальних фінансових інститутів і ринків; просування відповідних правил регулювання та практик; підвищення рівня обізнаності та нарощування потенціалу ринковими та політичними інститутами; включення принципів сталого розвитку в уже діючі методи, інструменти та стандарти глобальної фінансової реформи.

Отже, екологізація фінансової системи є провідним сучасним трендом розвитку фінансової системи, оскільки дозволяє не лише вирішувати глобальні кліматичні проблеми, а й підвищувати фінансові інституції свій імідж та ділову репутацію. Основними цілями «озеленення» фінансової системи є створення інституційного середовища для фінансування «зелених» проектів, а також здійснення ефективного контролю за інвестиційними проектами, які мають високий ризик негативного впливу на довкілля.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kuznyetsova A., Voiarko I., Khutorna M., Zhezherun Y. Development of financial inclusion from the standpoint of ensuring financial stability. *Public and Municipal Finance*. 2022. No. 11(1). P. 20-36.
2. Kwilinski A., Trushkina N. Green Investments as Tools for Stimulating the Sustainable Financing of Logistics Systems Development. *E3S Web of Conferences*. 2023. Vol. 456. Article 01003. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345601003>.
3. Towards a Green Economy in the Mediterranean. Assessment of National Green Economy and Sustainable Development Strategies in Mediterranean Countries. 2016. November. URL: <https://www.greengrowthknowledge.org/sites/default/files/downloads/resource/greeneconomy-med-web.pdf> (дата звернення: 17.03.2024).
4. CBI. \$1Trillion Mark Reached in Global Cumulative Green Issuance: Climate Bonds Data Intelligence Reports: Latest Figures. 2020. December 15. URL: <https://www.climatebonds.net/2020/12/1trillion-mark-reached-global-cumulative-green-issuance-climate-bonds-data-intelligence> (дата звернення: 17.03.2024).
5. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Київ: Центр Разумкова, Вид-во «Заповіт», 2019. 316 с.

СЕКЦІЯ 3./ SECTION 3.

ГАЛУЗЕВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО СПОЖИВАННЯ І ВИРОБНИЦТВА/ INDUSTRY- SPECIFIC ASPECTS OF ECONOMIC RECOVERY AND GROWTH BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

Данкевич Наталія, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, ННІБО імені Анатолія Поручника КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м. Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Ефективність та результативність функціонування медичних установ визначається за допомогою процесів забезпечення ресурсами, що включають керування фінансами, управління людськими ресурсами, впровадження інформаційних технологій та управління матеріально-технічними ресурсами. Слід погодитися з науковцями, що персонал медичного закладу є основним фактором в медичній логістиці. У сучасному управлінні закладами охорони здоров'я, логістика представляє собою комплексний підхід, що охоплює аспекти матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та фінансового забезпечення [1].

Отже, основною проблемою логістичного забезпечення в медичному закладі є нестача кадрових ресурсів, зокрема медичного персоналу. Це проблема, яка впливає на значну кількість аспектів діяльності медичного закладу та може відчутно погіршити якість медичного обслуговування пацієнтів.

Відсутність достатньої кількості медичного персоналу, у свою чергу, може призвести до перевантаження працівників, зниження ефективності роботи, а також виникнення стресу та вигорання серед медичних фахівців. Це також може призвести до проблем при наданні якісної медичної допомоги, погіршення доступності послуг та загального зниження задоволеності пацієнтів.

Покращення умов праці медичного персоналу, який здійснюють свою діяльність у системі надання первинної медичної допомоги, є невід'ємною складовою вдосконалення медичної системи та забезпечення якісної та доступної медичної допомоги для населення. При цьому слід звернути увагу на декілька ключових аспектів:

- по-перше, важливо забезпечити медичний персонал сучасним обладнанням та необхідними ресурсами для ефективної роботи;

- по-друге, важливо сформувати сприятливі умови для професійного зростання медичного персоналу. Це може включати в себе проведення навчальних семінарів, конференцій та тренінгів, а також створення умов з метою підвищення кваліфікації та отримання сертифікатів;

- по-третє, важливо забезпечити прозору фінансову та соціальну підтримку медичному персоналу. Це включає в себе встановлення справедливої системи оплати праці, надання соціальних гарантій, таких як відпустки, добровільне медичне страхування та ін.;

- окрім того, важливо звернути увагу на психологічний клімат у медичних закладах, а також забезпечити підтримку та допомогу медичному персоналу у вирішенні професійних та емоційних викликів, з якими вони зіштовхуються щодня.

Так, зокрема, 2022 році було здійснено експертне опитування медичного персоналу КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» Святошинського району м. Києва (далі – КНП), а також порівняльний аналіз у відповідях респондентів під час попереднього експертного опитування у 2019 році. Слід погодитися з авторами [2; 3], що проведене ними дослідження має вагомe значення для прийняття управлінських рішень щодо реалізації ефективної кадрової політики в медичному закладі, а також з метою підвищення окремих економічних показників діяльності КНП.

Аналіз соціально-демографічних характеристик учасників дослідження показав, що в КНП у 2022 році спостерігається збільшення кількості респондентів у віці від 18 до 24 років, що вказує на створення сприятливих умов праці для молодих спеціалістів. За результатами 2022 року порівняно з 2019 спостерігається майже удвічі менше медичних працівників, які виражають незадоволення рівнем оплати праці в цьому закладі. Загалом, виявлено підвищення рівня мотивації та стимулювання медичних працівників у КНП протягом 2022 року порівняно з 2019. Порівняльний аналіз корпоративної культури в цьому закладі за 2019 та 2022 роки показав, що корпоративні взаємовідносини в колективі в середньому підвищилися на 20%, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності медичного закладу на медичному ринку. Також помітно зросла якість комунікативних зв'язків у КНП, зокрема для медичних працівників збільшилася можливість висловлювати свою думку щодо виробничих питань до керівництва медичного закладу на 30% в порівнянні з опитуванням 2019 року, що свідчить про створення сприятливого психологічного клімату всередині організації [2].

На нашу думку, показані результати локального експертного дослідження можна вважати типовими для більшості медичних закладів України, які надають первинну медичну допомогу, через представлення об'єктивних даних, зібраних під час дослідження, так як за своєю організаційною структурою та кількісним і якісним складом медичних працівників більшість Центрів первинної медико-санітарної допомоги подібні, зокрема у м. Києві. Слід зазначити, що вибірка учасників дослідження є також репрезентативною і може бути використана і в інших медичних закладах. Практичне значення результатів вказаного дослідження та запропоновані практичні рекомендації для вдосконалення умов

праці медичного персоналу можуть бути застосовані у всіх медичних закладах, що надають первинну медичну допомогу.

Для вирішення цієї типової для більшості медичних установ України проблеми необхідно здійснити такі заходи з удосконалення логістичного забезпечення діяльності медичного закладу, зокрема потрібно приділяти більше уваги стратегічному плануванню кадрових ресурсів в медичному закладі, залученню та утриманню кваліфікованих медичних працівників через розвиток програм підвищення кваліфікації, стимулювання кар'єрного росту, покращення умов праці та соціальних гарантій медичних працівників, а також заохочення молоді до обирання медичної професії.

Отже, кадрове забезпечення є важливою складовою, як загальної, так і логістичної діяльності медичного закладу і може бути досягнуте за допомогою вирішення основних стратегічних цілей формування не лише достатньої кількості, але і високої якості медичних послуг для пацієнтів, зокрема через залучення додаткового медичного персоналу (лікарів, медичних сестер, фармацевтів та інших спеціалістів), щоб забезпечити покриття попиту на медичні послуги та знизити очікувальні черги для пацієнтів; організацію навчальних програм та курсів, а також тренінгів для підвищення компетентностей медичного персоналу, що дозволить впровадити нові методи діагностики та лікування, а також покращити якість медичних послуг; розроблення ефективних процедур запису на прийом, організація швидкого обслуговування та впровадження системи зворотного зв'язку допоможе забезпечити задоволення пацієнтів та підвищить їхню лояльність до медичного закладу.

Загалом, покращення умов праці медичних працівників є важливою передумовою щодо покращення якості та ефективності медичної допомоги, а також забезпечення здоров'я та добробуту населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Михальчук В. М., Коломоець А. В., Толстанов О. К., Гбур З. В. Концептуальні засади логістики нового часу в сучасній українській медицині. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020. № 3 (85). С. 67-73. <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/view/11625/11031>

2. Васюк Н. О., Петрученко Н. В., Павловська К. П. Результати експертного опитування про задоволеність умовами праці медичних працівників комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» Святошинського району м. Києва: порівняльний аналіз. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1115/1124>

3. Vasiuk N. O., Petruchenko N. V. Expert survey as a tool for research of the satisfaction of working conditions of the medical workers of the municipal non-commercial enterprise "Center for primary health care No. 2" of Svyatoshynsky district of Kyiv. *Public management : collection*. 2020. № 3 (23). Kyiv : Interregional Academy of Personnel Management, 2020. P. 62–72.

THE PLACE OF SUSTAINABILITY REPORTING IN THE CONTEXT OF THE CIRCULAR ECONOMY AND RESILIENCE CONCEPT

Responsible use of natural resources is one of the key challenges faced by governments around the world in achieving the Sustainable Development Goals (hereinafter referred to as the SDGs), in particular, SDG 12 “Responsible consumption and production”, SDG 13 “Climate action”, and SDG 15 “Life on Land”.

The concept of sustainable development gained a modern understanding at the end of the 20th century [1]. At the same time, it should be noted that in his book *Political Economy*, the prominent Ukrainian economist M. I. Tugan-Baranovsky notes the main problems that the adoption of the 17 UN Sustainable Development Goals (hereinafter - the SDGs) in 2015 is aimed at solving: “However, no matter how grandiose the achievements of mankind are, in one area we do not notice almost greedy success: humanity still fails to overcome poverty. And now, just as hundreds of years ago, millions of people live under the threat of starvation and do not avidly participate in all that we call education, science, art, the achievements of civilisation and culture; these millions receive nothing from the enormous increase in national wealth that is accumulating in the hands of a small part of society, and take almost no part in the mental life of mankind” [2, c. 15].

Along with sustainability, resilience is also an important characteristic of economic agents' activities in the current environment of uncertainty caused by many external factors (military operations, pandemics, etc.).

The concept of resilience is reflected in the works of many researchers. For example, representatives of the Centre for Risk & Economic Analysis of Terrorism Events and Price School of Public Policy at the University of Southern California distinguish economic resilience and consider it in static and dynamic dimensions [3].

Considering the approaches to the interpretation of economic resilience, we note that quantitative measurement is embedded in the economic component of the dynamic measurement through the establishment of a key indicator – the amount of averted losses of economic agents (as a percentage of the estimated amount of potential costs) [3].

Approaches to the interpretation of the concepts of “resilience”, “macroeconomic resilience”, “economic resilience” are also found in the works of World Bank experts [4, c. 31]; public scientific associations (ZOE Institute for Future-fit Economies) [5], etc.

An important component of assessing the sustainability and resilience of economic agents is reliable and valid information, one of the sources of which may be the sustainability reporting of enterprises. The data in this form of reporting, on the one hand, characterise the level of adaptability of a business entity to the challenges of today, and on the other hand, serve as an object of aggregation of data on the

achievement of the SDGs (including the spread of the circular economy concept) at the macro level.

REFERENCES

1. Meadows DH, Meadows DL, Randers J, Behrens WW (1972) The limits to growth. Universe Books, New York
2. Туган-Барановський М. Політична економія [наука про народне господарство]: Курс популярний. – Український громадський видавничий фонд, 1927. – 185 с.
3. Rose A. Economic Resilience: Concepts and Measurement. URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/adam_rose_040321.pdf
4. Hallegatte S. (2014). Economic Resilience: Definition and Measurement. Policy Research Working Paper, 6852. The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/ea1ef6dc-1ed4-528f-8b76-6b9b02971b1a/content>
5. Sustainable Prosperity. Economic Resilience. URL: <https://sustainable-prosperity.eu/sustainable-prosperity/economic-resilience/>

Лазаренко Владислав, доктор філософії в галузі економіки, завідувач відділу економіки природокористування в агросфері, Інститут агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України, м. Київ

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ «СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

Після завершення активної фази російсько-української війни, Україна, зіштовхнеться з важкою проблемою відновлення життєво важливого сектора сільського господарства. Неспровокована терористична війна вже завдала великих збитків природному середовищу та родючості агроресурсів. А відтак постає закономірне питання – який фактичний обсяг збитків країна-терорист має компенсувати? І які реформи має провести Україна для відновлення належного екологічного стану ресурсів агросфери з метою досягнення цілей сталого розвитку, що задекларовані в нормативно-правових документах?

Україна – країна з багатими агроресурсами, які включають родючі ґрунти, водні ресурси, біорізноманіття та інші природні джерела. Однак, в контексті глобальних змін клімату та швидкого зростання населення, важливо забезпечити досягнення цілей сталого розвитку, зокрема збереження їх екологічного стану. До основних проблем, які потребують негайного вирішення належать наступні категорії:

Оптимізація використання родючих ґрунтів:

- Аналіз стану і моніторинг ґрунтових ресурсів;
- Застосування зрошення та сухого землеробства для ефективного використання ґрунтів;

- Запровадження технологій прямого та мінімального обробітку землі для збереження родючості;

- Регулювання використання добрив для уникнення ефекту забруднення.

2. Збереження водних ресурсів:

- Захист водних басейнів та річок від забруднення;

- Рекультивація зневоднених земель та відновлення заболочених місцевостей;

- Продовження роботи з впровадження систем економії та збереження води в аграрному секторі;

- Розвиток технологій екологічного зрошення.

3. Управління біорізноманіттям:

- Створення резерватів та національних парків для збереження природних умов життя рідкісних тварин та рослин;

- Захист провідних природних територій від нелегального вирубування та незаконного полювання;

- Запровадження агроекологічних систем землеробства для збільшення біорізноманіття в аграрних ландшафтах.

4. Використання відновлюваних джерел енергії:

- Запровадження сонячних панелей та вітряних турбін на аграрних територіях;

- Збільшення площі лісів та насадження дерев для вуглецевого збереження.

Таким чином, перед Україною стоїть, навіть попри війну, стратегічна задача – відновлення та збереження екологічного стану агроресурсів, що є серйозним викликом, і вимагає інтегрованого підходу та співпраці між усіма зацікавленими сторонами. Україна повинна активно працювати над впровадженням інноваційних практик, які сприятимуть досягненню цілей сталого розвитку. Зрошення, фермерські общини, зелена енергетика та біологічне землеробство - це лише частина можливих шляхів до досягнення сталого розвитку та збереження агроресурсів для майбутніх поколінь.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : монографія / за ред. О. М. Бородіної. Ужгород : ІВА, 2006. 496 с.

2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: [підручник]К. : КНЕУ, 2013, 779 с.

3. Горюнова Є.О. Євроінтеграція: навч. посіб. К.: Академвидав, 2013, 224 с.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Лунько Артем, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Ремига Юлія, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У зв'язку з нестабільною соціально-економічною ситуацією та конфліктами на сході країни, стає актуальним проведення дослідження щодо ефективності управління. Управління логістикою на підприємствах дозволяє оптимізувати та вдосконалювати існуючі процеси, що допомагає знизити їх витрати.

Згідно з поглядами різних авторів, логістичне управління може бути розглянуте з різних позицій. І.В. Струтинська визначає його як процес приведення інфраструктури підприємства до стану рівноваги або досягнення цілей щодо ефективного забезпечення та обслуговування логістичних процесів та операцій [1, с. 32]. За словами С.В. Мочерного, логістичне управління включає в себе формулювання стратегії, планування, управління і контроль за переміщенням і зберіганням матеріалів та товарів, а також збір та обробку інформації від початку до кінця цього процесу з метою найефективнішого задоволення потреб клієнтів [2, с. 78]. З іншого боку, Л.В. Фролова розглядає логістичне управління як систематичний вплив на просторово-часові аспекти бізнес-процесів, пов'язаних з потоками матеріальних і нематеріальних цінностей, з метою досягнення синергетичного ефекту, що виражається у прирості чистого грошового потоку підприємства [3].

Аналіз теоретичних підходів до концепції "логістичне управління" дозволяє сформулювати загальне розуміння цього поняття наступним чином:

1. Логістичне управління охоплює всі сфери діяльності підприємства.
2. Логістичне управління є формою організації управлінського процесу, що ґрунтується на принципах і засадах логістики.
3. Логістичне управління характеризується системною комплексністю управління логістичними потоками з метою досягнення синергетичного ефекту, спрямованого на задоволення потреб споживачів за мінімальних витрат ресурсів та часу.

Під час дослідження було виявлено, що на підприємстві існують різні підсистеми логістичного управління, серед яких можна виділити наступні:

1. Підсистема постачання націлена на підвищення ефективності шляхом вибору надійних постачальників, оптимізації процесу закупівлі, впровадження управлінських методик та стратегій закупівель [4, с. 63].

2. Транспортна підсистема відповідає за розробку оптимальних маршрутів,

використання транспортних ресурсів та забезпечення їхнього належного використання, координацію з іншими виробничими та складськими процесами [4, с. 35].

3. Підсистема збуту фокусується на аналізі ринку, прискоренні обробки замовлень, покращенні логістичного обслуговування та зменшенні кількості рекламаций [4, с. 37].

4. Виробнича підсистема відповідає за ефективне управління запасами, планування виробництва, контроль матеріальних потоків та підвищення якості продукції [4, с. 39].

5. Складська підсистема спрямована на оптимізацію процесів складування, використання передових технологій та підвищення якості складських послуг [4, с. 37].

На основі розглянутого матеріалу побудуємо схему основних процесів логістичного управління на підприємстві (рис. 1).

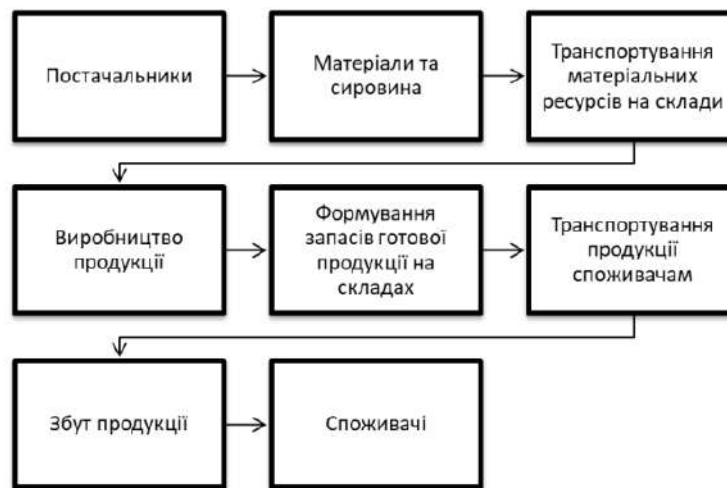


Рисунок 1 – Схема логістичного управління на підприємстві
Джерело: складено та доповнено на основі [5, с.136; 4, с.37]

У підсумку, можна зазначити, що логістичне управління підприємством базується на наступних принципах [5]:

- системність та комплексність, що передбачають взаємодію всіх процесів підприємства для оптимізації логістичної системи;
- організацію обліку витрат матеріальних ресурсів та пов'язаних з ними фінансових та інформаційних потоків уздовж всього логістичного ланцюга;
- використання інформаційних технологій та сучасних методів моделювання.

Таким чином, застосування логістичного управління дозволяє підприємству займати провідні позиції на ринку з продажу своєї продукції та послуг, а також мінімізувати витрати, пов'язані з виробництвом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Струтинська І.В. Проблеми логістичного управління підприємствами. Наука і економіка. 2010. №4 (20). С. 57-65.

2. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 2. Київ: Академія, 2000. 864 с.
3. Фролова Л.В. Логістичне управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Донецьк: ДонДУЕТ ім. Туган-Барановського, 2004. 261 с.
4. Кацьма В.І. Сутність та роль логістичного управління в системі управління підприємством. Економічний аналіз. 2016. Том 23. №2. С. 60-65.
5. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії: підручник. Львів: Інтеллект-Захід, 2006. 454 с.

Лунько Денис, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Ремига Юлія, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародного європейського університету м. Київ

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних підприємствах, які використовують процесний підхід до управління, ключовим стає використання спеціалізованих технологій для побудови бізнес-систем та вибір методів оцінки їх ефективності. Сучасне управління неможливе без застосування спеціальних методик та концепцій, оскільки вони сприяють керівникам у прийнятті обґрунтованих рішень та прогнозуванні результатів їх реалізації. Для успішного керування бізнес-процесами на підприємствах проводиться оцінка та моделювання бізнес-систем з визначенням конкретних процесів, необхідних для досягнення цілей підприємства [1].

Досліджено, що на сьогодні у науковому просторі запропоновано низку підходів до визначення сутності поняття «бізнес-процес» (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Підходи до визначення поняття «бізнес-процес»

Автори	Визначення
Біннер Х.	сукупність взаємопов'язаних процесів, що призводять до створення продуктів або надання послуг, які мають значення для як зовнішніх, так і внутрішніх споживачів
Дейвенпорт Т., Шорт Дж.	структурований набір вимірюваних дій, організованих для створення конкретної послуги або товару для певного клієнта або ринку. Включає в себе послідовні роботи та завдання у просторі та часі з чітко визначеними "входами" та "виходами"

Чорнобай Л.І., Дума О. І.	система послідовних, взаємопов'язаних та керованих дій, що складається з елементів механізму створення додаткової вартості в процесі обробки ресурсів підприємства. Її основна мета полягає у забезпеченні високої продуктивності та ефективності управління підприємством загалом, а також у виробленні споживчої цінності для цільового ринку, застосовуючи бізнес-модель підприємства
ISO 9001	надійний та спрямований на результат комплекс взаємопов'язаних видів діяльності, який відповідно до визначеної технології перетворює вхідні дані у вихідні результати

Джерело: складено та доповнено на основі [1, 2]

Описуючи діяльність підприємства через ідентифікацію бізнес-процесів, підприємство має можливість краще зрозуміти процеси, що відбуваються всередині, та виявити потенційно приховані аспекти. Це сприяє підвищенню рівня контролю та керованості діяльністю [2].

Було встановлено, що динаміка у середовищі бізнесу, розглядуваного як відкрита система, вимагає від бізнес-процесів гнучкості - їх здатності до змін та адаптації до турбулентності зовнішнього середовища або зміни пріоритетів організації.

Було визначено, що для ефективної діагностики бізнес-процесів важливою є їх класифікація. Таким чином, був проведений комплексний аналіз різних підходів, що дозволив визначити основні критерії та їх види (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Класифікація бізнес-процесів в системі управління фірмою

Критерій класифікації	Види бізнес-процесів
За Портером	Первинні, підтримуючі, розвиваючі.
За причетністю до фірми	Внутрішні, зовнішні.
За місцем ієрархії в системі цілей підприємства	Бізнес-процеси верхнього рівня; бізнес-процеси середнього рівня; бізнес-процеси нижнього рівня.
За місцем в організаційній структурі підприємства	Горизонтальні процеси; індивідуальні горизонтальні процеси; міжфункціональні горизонтальні процеси; вертикальні процеси; інтегровані процеси.
За призначенням або ступенем впливу на одержання доданої цінності	Основні (базові) процеси; підтримувальні процеси; процеси управління.
За ступенем впливу на результативність	Ключові (вирішальні); ризикові.
За участю у життєвому циклі товару	Основні процеси; допоміжні процеси; організаційні.
За структурою взаємодії	Вертикальні та горизонтальні.
За варіантами ідентифікації	Наскрізні; функціональні.
За рівнем складності	Прості; складні.

Джерело: складено та доповнено автором на основі [3 с.137, 4 с. 119]

Встановлено, що на сьогоднішній день одним зі цікавих аспектів управління бізнес-процесами є аналіз впливу застосування інформаційних технологій, а саме:

1. Сучасні інформаційні технології, такі як Штучний Інтелект, Аналітика

даних, Інтернет речей та автоматизовані системи, відіграють важливу роль у вдосконаленні та оптимізації бізнес-процесів.

2. Управління бізнес-процесами також передбачає оптимізацію взаємодії між різними підрозділами та функціональними областями підприємства. Це може включати в себе впровадження єдиних інформаційних систем, які забезпечують неперервність бізнес-процесів та ефективну комунікацію між різними діловими підрозділами.

3. Підприємства, які ефективно управляють своїми бізнес-процесами, зазвичай мають конкурентну перевагу на ринку. Це означає, що вони можуть швидше реагувати на зміни в середовищі, пристосовувати свої процеси до нових вимог та швидше виходити на нові ринки порівняно з конкурентами.

4. У сучасному динамічному бізнес-середовищі важливо мати гнучкі та адаптивні бізнес-процеси. Це означає, що підприємство повинно бути готове швидко змінювати свої процеси відповідно до змін у ринкових умовах, технологіях та вимогах споживачів.

Зроблено висновок, що не існує універсального стандартного переліку бізнес-процесів для кожного підприємства, і системний аналіз підтверджує відсутність єдиної класифікації. Кожний суб'єкт господарювання, в залежності від свого масштабу, спрямованості на ринок, широти діяльності та завдань дослідження, має визначати свій власний набір бізнес-процесів. Таким чином, управління бізнес-процесами у системі розвитку підприємства стає ключовим елементом стратегічного управління, що сприяє підвищенню ефективності, конкурентоспроможності та стабільності бізнесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» // URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>.
2. Морщенок Т.С. Теоретичні аспекти управління бізнес-процесами в контексті реалізації стратегії розвитку підприємства // Бізнес Інформ. 2014. №11. С.295–302.
3. Соколова Л.В. Формування механізму застосування процесного підходу у менеджменті підприємства для прискорення адаптації до змін умов ринку // Бізнес-навігатор. 2015. №1. С.134-139.
4. Кунаєв А.Ю. Оцінка ефективності бізнес-процесів під час діагностування ефективності менеджменту машинобудівного підприємства // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Вип. 2(1). С. 117-125.
5. Zairi, M. (1997), "Business process management: a boundaryless approach to modern competitiveness", Business Process Management Journal, Vol. 3 No. 1, pp. 64-80. <https://doi.org/10.1108/14637159710161585>.

Малишев Віктор, доктор технічних наук, професор, професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Коваленко Вікторія, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін, Міжнародний європейський університет м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ «ЗЕЛЕНИХ» ТЕХНОЛОГІЙ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У 2020 р. ринок «зелених» технологій і сталого розвитку (ЗТіСР) оцінювався в 10,8 млрд. дол. США, а до 2028 р. за прогнозами досягне 76,6 млрд. дол. із сукупним середньорічним темпом зростання (ССТЗ) 27,2% [1]. Причиною розходжень за даними обсягу світового ринку ЗТіСР та ССТЗ є різний підхід до сегментації ринку. За іншим джерелом у 2022 р. розмір ринку ЗТіСР оцінювався в 19,1 млрд. дол. США. За прогнозами очікується, що ринок зросте з 20,6 млрд. дол. у 2023 р. до 37,2 млрд. дол. до 2032 р. з ССТЗ 7,70% [2]. Основними рушійними силами ринку є екологічна свідомість споживачів та заходи урядів для зменшення утворення небезпечних відходів та викидів вуглекислого газу.

Зростання екологічної свідомості споживачів призвело до підвищення попиту на екологічно чисті або менш шкідливі товари. Зростанню ринку також сприяли урядові ініціативи щодо скорочення виробництва відходів, зокрема карбоновмісних. У результаті промислові підприємства почали використовувати «зелене» виробництво та «розумні» технології для розробки і виробництва товарів і послуг.

Суворі державні постанови та міжнародні угоди щодо захисту навколишнього середовища та сталого розвитку сприяють зростанню ринку. Інтеграція екологічних практик у корпоративні стратегії не тільки допомагає компаніям відповідати нормативним вимогам, але й покращує імідж бренду та конкурентну перевагу. Технологічний прогрес надає «зеленим» технологіям рис ефективності, рентабельності та доступності, сприяє більшому залученню інвестицій і впровадженню в різних галузях виробництва та промисловості.

Відповідно до сегментації світового ринку ЗТіСР за технологіями, сегмент інтернет технологій мав найбільшу частку доходів у 2022 р. Причиною домінувальної ролі сегменту є значне підвищення рівня споживання енергії внаслідок розширення цифрового середовища, зростання кількості гаджетів і абонентів. Основним рушієм розширення ринку є впровадження «зелених» технологій шляхом використання інтернет-ресурсів.

Частка доходу інтернет сегменту у 2022 р. становила 45,7%. Іншим сегментам відповідали такі частки доходу, %: штучний інтелект та аналітика – 15,0%, блокчейн – 12,8%, хмарні обчислення – 10,0%, технологія цифрового двійника – 9,4%, безпека – 7,1%. Очікується, що у 2030 році зменшаються частки сегментів інтернет технологій (40,7%) та блокчейну (6,2%) і зростуть частки штучного інтелекту та аналітики (18,1%), хмарних технологій (12,4%) і безпеки (10,0%) [2].

Частка доходу сегменту регіону Північна Америка за сегментацією ринку за географічними регіонами у 2022 р. становила 39,8%. Домінування регіону визначалось наявністю великих компаній, діяльність яких націлена на збільшення комерційного значення у світі шляхом використання корпоративних методів партнерства, злиття та співпраці. Ринок ЗТіСР США займав найбільшу частку ринку в регіоні Північної Америки, а ринок Канади мав найшвидші темпи зростання. Сегментам регіонів Азійсько-Тихоокеанського регіону та Європи відповідали частки 24,6% і 22,5% відповідно. Очікується, що до 2032 р. суттєвих змін на ринку не відбудеться [2]. У 2022 р. європейський ринок ЗТіСР становив значну частку ринку. Очікується, що провідні державні програми європейських країн, спрямовані на розробку та впровадження низьковуглецевих технологій, сприятимуть розширенню ринку. Німецький ринок ЗТіСР займав найбільшу частку ринку, а британський ринок найшвидше розвивався.

За прогнозами ринок ЗТіСР Азійсько-Тихоокеанського регіону зареєструє значне зростання в період 2023-2032 р.р. За останні десять років Східна Азія досягла значного прогресу в галузі відновлюваних джерел енергії. Основними економічними державами в регіоні є Китай, Японія, Тайвань, Індія та Південна Корея. Напрямок відновлюваних джерел енергії з низьким вмістом вуглецю отримав підтримку з боку урядів цих країн. Значно збільшились інвестиції у сонячну та вітрову енергію, «розумні» мережі, електромобілі та «зелені» будівлі. Ринок ЗТіСР Китаю займав найбільшу частку ринку, а ринок «зелених» технологій і сталого розвитку Індії був ринком з найшвидшими темпами зростання в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Провідні «гравці» ринку інвестують значні кошти в дослідження та розробку лінійки продуктів власного виробництва. Учасники ринку вживають різноманітних стратегічних заходів для розширення власного впливу на ринок, таких як запуск нових продуктів, контрактні угоди, злиття та поглинання, збільшення інвестицій та співпраця з іншими організаціями. Для розширення та подальшої перспективи в конкурентному середовищі індустрія ЗТіСР має пропонувати економічно ефективні продукти та виробництва. Для користі клієнтів та збільшення власної частки ринку індустрія ЗТіСР має впроваджувати ключову бізнес-тактику організації виробництва на місцевому рівні для мінімізації операційних витрат. В останні роки вона розробила та запропонувала медицині нові перспективні розробки.

Відповідно [3] обсяг світового ринку ЗТіСР оцінювався в 16,5 млрд. дол. США в 2023 р. та, за прогнозами, зросте з 19,8 млрд. дол. в 2024 р. до 83,6 млрд. дол. у 2032 році з ССТЗ 19,7%. У 2023 році частка сегменту Північної Америки становила 5,8 млрд. дол. США (35,2% від загальної світової вартості).

Прогнозується, що найближчими роками потенціал цього ринку швидко зросте в країнах, що розвиваються. Очікувалося, що венчурні капіталісти кліматичних технологій отримають інвестиції через пандемію. Наприклад, згідно зі звітом Switzerland Global Enterprise у березні 2021 р, загальні інвестиції в чисті технології склали 66,3 млрд. дол. США, що становить майже 50% зростання порівняно з 2020 роком. Після кризи COVID-19 з метою зміни робочих процесів та зниження цін компанії сконцентрують увагу на скороченні викидів вуглецю.

Відповідно до сегментації ринку ЗТіСР за використанням у 2023 р. перші чотири місяці за часткою доходу належали «зеленому» будівництву (19,1%), моніторингу та керуванню карбонвмісними відходами (15,4%), моніторингу та прогнозу погоди (12,2%) та моніторингу та очищенню повітряного та водного простору (11,7%). Розробка та застосування «зелених» будівель заснована на використанні екологічно чистих матеріалів і обладнання. Частки решти сегментів (виявлення пожеж, сталий видобуток та розвиток, менеджмент водних ресурсів, моніторинг вологості ґрунту, моніторинг міжнародних установ, моніторинг лісів) - від 2,8 до 7,7%.

Відповідно до [4] у 2024 р. світовий ринок ЗТіСР оцінювався в 28,6 мільярда доларів США. Прогнозований дохід на 2030 р. оцінюється в 134,9 млрд. дол. Прогнозується, що в період 2024-2030 р.р. ринок буде зростати з ССТЗ 29,5%. Компанії в усьому світі роблять значні інвестиції в екологічні технології та сталий розвиток, щоб узгодити їх із екологічними цілями та відповідати нормативним вимогам. Інвестиції охоплюють різноманітні сфери, зокрема впровадження відновлюваних джерел енергії, енергоефективні технології, практики сталого ланцюжка поставок і розробку екологічно чистих продуктів. Компанії виділяють значні кошти на дослідження та розробки, щоб створити інноваційні стійкі рішення та зменшити викиди вуглецевмісних сполук. Крім того, формуються стратегічні партнерства та співпраця, з метою використання колективного досвіду і ресурсів. Інвестиційний ландшафт характеризується зростаючою увагою до екологічних, соціальних критеріїв та критеріїв управління, залучення капіталу від соціально відповідальних інвесторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://www.linkedin.com/pulse/global-green-technology-sustainability-market-1f>
2. <https://www.marketresearchfuture.com/reports/green-technology-and-sustainability-market-10473>
3. <https://www.fortunebusinessinsights.com/amp/green-technology-and-sustainability-market-102221>
4. <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/green-technology-and-sustainability-market-224421448.html>

Науменкова Світлана, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ІНДИКАТОРИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ПРИСКОРЕННЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Важливим завданням для України в умовах війни та повоєнного відновлення, є трансформація енергетичного сектора для забезпечення загального доступу до надійних та сучасних енергетичних послуг та посилення енергетичної безпеки. В Україні ситуація в енергетичному секторі упродовж останніх років зазнала істотних змін, проте залишається напруженою. Було прийнято ряд важливих стратегічних документів, спрямованих на трансформацію енергетичного сектору, оновлено регуляторну основу для посилення конкуренції та розпочато лібералізацію цін на газ та електроенергію. Визначальним етапом на шляху «енергетичного переходу» стала ратифікація Україною Паризької угоди про зміну клімату.

Слід зазначити, що Цілі сталого розвитку стають ключовими орієнтирами при розробці програмних та прогнозних документів. Ось чому важливого значення набуває розбудова системи моніторингу, у т.ч. щодо збору даних та визначення ключових індикаторів. Для вдосконалення формування енергетичної політики в умовах повоєнного відновлення та прискорення досягнення ЦСР7 «Доступна та чиста енергія» (SDG7 “Affordable and clean energy”) методичні підходи та перелік національних моніторингових індикаторів повинні бути певним чином гармонізовані з тими, що використовуються в більшості європейських країн, базуючись на базових принципах та міжнародно визнаних методологічних засадах, забезпечуючи методологічну єдність при формуванні прогнозних енергетичних балансів.

Так, індикатори моніторингу досягнення ЦСР7 мають базуватися на однакових принципах та методологічних підходах, відображати соціальні, економічні та екологічні результати відповідно до спрямованості ЦСР. Розширення інформаційної бази надає можливість здійснювати аналіз довгострокової динаміки та формувати більш обґрунтовані рішення.

Зауважимо, що, при складанні національних моніторингових звітів перелік завдань та індикаторів досягнення SDG7 може відрізнятися, що ускладнює порівняльний аналіз досягнутого прогресу різними країнами та може вплинути на ґрунтовність відображення результатів.

Слід зазначити, що перелік затверджених індикаторів моніторингу відповідно до SDG7 в Україні є доволі обмеженим. Ми пропонуємо суттєво розширити перелік індикаторів моніторингу енергетичної доступності, енергоефективності, впливу на довкілля [1, С.392; 2, С.295-296]. На нашу думку, перелік енергетичних індикаторів для доцільно доповнити показниками, які

більш повно характеризують зміни в енергетичному секторі відповідно міжнародних індикаторів енергетичної статистики на різних етапах: Energy Production, Supply Efficiency, Energy Use, Energy Intensities, Energy Diversification, Energy Prices, Energy Security, Climate Change, а також більш повно відображують соціальні, економічні та екологічні аспекти відповідно до спрямованості ЦСР.

В умовах переходу до декарбонізованих енергетичних систем особливої уваги потребує моніторинг за викидами CO₂. Для порівняльного аналізу результатів декарбонізації доцільно використовують показники інтенсивності викидів CO₂, (*carbon intensity*). Проте існують певні особливості, які слід враховувати при аналізі значень цих показників. Так, використання показника викидів CO₂ на одиницю ВВП з урахуванням паритету купівельної спроможності (CO₂ emissions per unit of GDP (PPP)) для країн з нестійкими валютами може призвести до суттєвого викривлення результатів.

Не позбавлений певних недоліків інший показник інтенсивності викидів CO₂ в розрахунку на душу населення (CO₂ emission/population). В умовах посилення міграційних процесів, відсутності точних даних про чисельність населення, або наявності територіальних конфліктів, використання цього показника має певні обмеження.

На нашу думку, серед переліку моніторингових енергетичних індикаторів заслуговує на увагу показник викидів CO₂ на одиницю енергії (CO₂ intensity of energy mix (CO₂/TES)), оскільки він не містить вартісної складової та більш точно відображує екологічність та технологічність енергетичного балансу країни. При розрахунку цього показника враховують дані про постачання всіх видів палива, включаючи тверде біопаливо [1, С.390].

Не менш важливим є аналіз викидів при кінцевому споживанні енергії. Це дозволяє визначити, які сектори та кінцеві види використання енергії найбільш шкодять довкіллю та є основними постачальниками CO₂.

Актуалізуються завдання формування належної інституційної архітектури, координаційних механізмів в умовах орієнтації на забезпечення належного рівня цифрової фінансової інклюзії [3, С.106]. З огляду на це, особливої уваги заслуговують питання визначення пріоритетності дій для прискорення енергетичного переходу та реформування енергетичного сектору.

На нашу думку, для підвищення ефективності управління енергетичним сектором та моделювання різних сценаріїв енергетичної політики порогові значення енергетичних індикаторів досягнення SDG7 мають визначатися на основі складання прогностичних енергетичних балансів. Дані енергетичних балансів можуть стати корисним джерелом інформації на національному рівні, яку можна використати для моделювання впливу енергетичного переходу на енергетичний сектор, добробут населення та економіку в цілому [4].

Дискусійним залишається питання збору даних для моніторингу досягнення SDG7 на основі використання розширеного переліку даних. На жаль, можуть виникати питання надійності виміру з огляду на існуючу в Україні інформаційну базу.

Для більш ефективної інтеграції українського енергетичного сектору з

енергетичним сектором країн ЄС, важливим є організація моніторингової роботи для оцінки енергетичної доступності, у т.ч. доступу до стабільних та надійних джерел енергії як населення і бізнесу, підвищення енергоефективності та зниження негативного впливу на довкілля [5, С.708-709]. Для захисту найбільш соціально вразливих груп населення доцільно розробити порогові значення індикаторів енергетичної доступності.

Розбудова моніторингу потребує відповідної координації робіт, пов'язаних з розробленням метаданих, визначення органів, відповідальних за розрахунок, уточнення термінів подання інформації до Державної служби статистики України в складних умовах для України. Розширення переліку індикаторів моніторингу дозволить більш повно та обґрунтовано здійснювати огляд прогресу в досягненні ЦСР7 за відповідний період, оцінювати стійкість та збалансованість національної енергетичної політики, а також ризики виникнення енергодефіциту, послаблення енергобезпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Naumenkova S., Mishchenko V., Mishchenko S. Key energy indicators for sustainable development goals in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. №20(1). P. 379-395. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20\(1\).2022.31](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20(1).2022.31)
2. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Інноваційні інструменти зеленого фінансування для України. *Економічний простір*. 2024. №189. С. 291-299. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-51>
3. Науменкова С.В., Міщенко С.В., Міщенко В.І. Цифрова фінансова інклюзія для прискорення досягнення Цілей сталого розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. №1. С.102 – 112. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/13>
4. Науменкова С.В. Енергетична складова цифрового розвитку економіки України. *Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації*. 2023. С. 137-140. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/conf-2023/april/?author=9569>
5. Naumenkova S., Mishchenko V., Chugunov I., Mishchenko S. Debt-for-nature or climate swaps in public finance management. *Problems and Perspectives in Management*. 2023. №21(3). P. 698-713. DOI: 10.21511/ppm.21(3).2023.54 [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.21\(3\).2023.54](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.21(3).2023.54)

Смерічевська Світлана, доктор економічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри логістики, Національний авіаційний університет, м. Київ

Постніков Олексій, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, провідний науковий співробітник Навчально - наукового центру оборонного менеджменту, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ

ЕКОЛОГІЧНО ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗАКУПІВЛІ: ЇХ ВПЛИВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Екологічно відповідальні закупівлі (ЕВЗ) - це процес, коли при виборі постачальника враховуються екологічні критерії. Це може включати в себе вибір товарів та послуг, які мають менший вплив на навколишнє середовище, або вибір постачальників, які дотримуються екологічних стандартів у своїх операціях.

Важливість екологічно відповідальних закупівель полягає в їх впливі на сталий розвиток. Вони спрямовані на вирішення двох глобальних проблем: забруднення планети та надмірного використання природних ресурсів [1].

Екологічно відповідальні закупівлі залишаються актуальними і важливими для державних закупівель, оскільки вони сприяють сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів і покращенню якості життя населення.

ЕВЗ можуть мати значний вплив на сталий розвиток економіки. Згідно з дослідженням Європейської комісії, державні закупівлі становлять близько 14% ВВП ЄС. Це величезний важіль для стимулювання екологічно стійкого виробництва та споживання [2].

Екологічно відповідальні закупівлі можуть допомогти організаціям зменшити свій вплив на навколишнє середовище, покращити свою репутацію серед споживачів та інвесторів, які все більше цінують сталий розвиток, а також можуть привести до зниження витрат за рахунок ефективного використання ресурсів.

Важливо зазначити, що екологічно відповідальні закупівлі не обмежуються лише вибором “зелених” товарів. Вони також включають в себе вибір постачальників, які дотримуються екологічних стандартів у своїх операціях, а також розгляд екологічних факторів на всіх етапах процесу закупівлі.

Дослідження ОЕСР показало, що включення екологічних критеріїв до тендерних процедур може знизити викиди парникових газів до 25% протягом життєвого циклу продукту. У Нідерландах, наприклад, після впровадження ЕВЗ

було задокументовано скорочення споживання енергії на 50% та викидів CO₂ на 90% у державному секторі [3].

Актуальність теми екологічно відповідальних закупівель, особливо в секторі державних закупівель, суттєво зростає в умовах війни, коли ресурси держави є край обмеженими, а забруднення або руйнування природних ресурсів значно зростає.

Екологічно відповідальні закупівлі в державному секторі можуть слугувати інструментом для досягнення широкого спектра соціально-економічних і політичних цілей. Такий вид закупівель може допомогти підтримати місцеві громади і покращити якість життя населення.

Під час військового часу особливо важливо здійснювати закупівлі товарів та послуг, які є енергоефективними, довговічними та легко ремонтпридатними. Це дозволить зменшити навантаження на бюджет та заощадити кошти.

Незважаючи на воєнний стан, важливо мінімізувати шкоду довкіллю. Екологічні закупівлі сприяють зменшенню викидів парникових газів, забрудненню повітря, води та ґрунту, а також сприяють збереженню природних ресурсів. Згідно з даними Світового банку, запровадження стійких державних закупівель може зменшити викиди парникових газів до 635 млн. т. щороку, що еквівалентно викидам від річного споживання електроенергії у США [4].

Закупівля обладнання для відновлюваних джерел енергії (сонячних панелей, вітрових турбін тощо) допомагає забезпечити енергонезалежність країни та зменшити залежність від імпорту викопного палива. Дослідження ООН показало, що перехід на ЕВЗ може сприяти створенню додаткових «зелених» робочих місць, стимулюючи попит на екологічно чисті товари та послуги.

Екологічні закупівлі сприяють сталому розвитку та дозволяють закласти основу для швидкого відновлення після закінчення війни. Вони враховують не лише поточні потреби, але й майбутні наслідки. Багато міжнародних організацій та донорів вимагають дотримання принципів сталого розвитку та екологічної відповідальності при здійсненні закупівель, і саме екологічні закупівлі дозволяють відповідати цим вимогам.

Сфера екологічно відповідальних закупівель постійно розвивається, і з'являються нові інноваційні підходи та тренди, серед яких основними можна вважати наступні.

1. Концепція циркулярних закупівель, яка фокусується на збереженні ресурсів та мінімізації відходів протягом усього життєвого циклу продукту. Замість традиційної лінійної моделі «виготовлення-використання-утилізація», циркулярні закупівлі передбачають закупівлю товарів, які можна повторно використовувати, ремонтувати, модернізувати або переробляти. Наприклад, замовлення обладнання з можливістю оновлення програмного забезпечення замість повної заміни.

2. Закупівлі на основі життєвого циклу. Цей підхід враховує всі етапи життєвого циклу продукту, від видобутку сировини до утилізації. Це дозволяє значно зменшити сукупний вплив на навколишнє середовище. Замість фокусування лише на вартості придбання, враховуються витрати на експлуатацію, обслуговування та утилізацію.

3. Поява «зелених» критеріїв в специфікаціях тендерів, що свідчить про соціальну відповідальність організацій, які впроваджують чіткі екологічні критерії та пріоритети в тендерну документацію.

4. Впровадження цифрових інструментів для ЕВЗ, що значно полегшує та оптимізує процес екологічно відповідальних закупівель. Наприклад, використання онлайн-платформ для обміну даними про екологічний вплив товарів та послуг, застосування штучного інтелекту для аналізу життєвого циклу продуктів, автоматизовані системи екологічного маркування тощо.

Важливо розуміти, що впровадження ЕВЗ в державні закупівлі сприяє розвитку нових «зелених» технологій. Шляхом встановлення амбітних вимог до екологічних показників товарів та послуг, закупівельні органи можуть мотивувати постачальників до розробки більш екологічних рішень. Інноваційні тренди в сфері екологічно відповідальних закупівель відображають прагнення до більш ефективного та сталого використання ресурсів і спрямовані на максимізацію позитивного впливу закупівель на навколишнє середовище, суспільство та економіку.

Таким чином, екологічно відповідальні закупівлі є важливим інструментом для сталого розвитку економіки. Вони дозволяють зменшити негативний вплив на довкілля, заощадити ресурси, стимулювати інновації та «зелені» технології. Особливо актуальними ЕВЗ є в державному секторі, де обсяги закупівель є величезними. Під час війни екологічні закупівлі допомагають раціонально використовувати обмежені ресурси, забезпечувати енергонезалежність та закладати підґрунтя для відбудови країни. Ця сфера динамічно розвивається, з'являються нові тренди, що потребує подальших досліджень ЕВЗ в конкретних галузях та оцінка їх економічного й екологічного ефекту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Смерічевська С.В., Постніков О.О. Стратегічні бізнес-моделі управління замкненими ланцюгами постачання (Closed Loop Supply Chain Management) в умовах циркулярної економіки. Conceptual principles, methods and models of greening logistics activities. Monograph /Gritsenko S., Savchenko L., Матвеев В.В., ect.. Monograph. Primedia eLaunch, Boston, USA, 2023. 218 p. P.149-175. DOI: [10.46299/979-8-88992-697-9.2.4](https://doi.org/10.46299/979-8-88992-697-9.2.4)
2. SIGMA. Creating Change Together (2023). Аналітичні записки про публічні закупівлі. URL: <http://www.sigmaxweb.org/publications/key-public-procurement-publications.htm>
3. Research OECD . Global Trends in Government Innovation 2023. URL: <https://www.oecd.org/gov/global-trends-in-government-innovation-2023-0655b570-en.htm>
World Bank Group. Miga. Environmental & Social Sustainability. URL: <https://www.miga.org/environmental-social-sustainability>

Чайчук Яна, здобувачка вищої освіти, Національний авіаційний університет, м. Київ

Позняк Оксана, доцент кафедри логістики, кандидат економічних наук, доцент, Національний авіаційний університет, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ "ЗЕЛЕНОЇ ЛОГІСТИКИ" З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

«Зелена» логістика» (екологістика) - це концепція, що спрямована на мінімізацію негативного впливу логістичних процесів на навколишнє середовище. Вона орієнтується на зменшення викидів шкідливих речовин, використання відновлюваних джерел енергії та інші практики, спрямовані на збереження екології.

Концептуально розвиток екологістики базується на зміні логістичних парадигм, відповідно до яких, до основних «семи правил» логістики необхідно додати ще два: мінімальний рівень споживання ресурсів та мінімальний екодеструктивний вплив на довкілля, які спільно складуть «правила екологістики» [3, с.8].

Відповідно, всі учасники ринку логістичних послуг, мають імплементувати дані «правила екологістики» в своїй діяльності, формуючи підґрунтя для ефективного підходу до управління ресурсними та енергетичними потоками з метою зниження еколого-економічного збитку, що завдається навколишньому середовищу, і забезпечення ефективного інноваційного розвитку своєї діяльності, галузі в цілому, та глобальної економіки.

У зв'язку з цим екологістика з урахуванням принципів сталого розвитку покликана сформулювати такі основні напрями:

- мінімізація втрат, пов'язана з неефективністю логістичного процесу;
- ефективне використання енергетичних ресурсів;
- ефективне використання матеріальних і сировинних ресурсів;
- ефективне використання наявних інфраструктурних потужностей;
- мінімізація екологічних впливів на навколишнє середовище;
- розроблення та впровадження інноваційних проектів, інноваційних методів управління та організації логістичних процесів;
- організація «зелених ланцюгів постачання».

Прикладом інноваційного проекту, який базується на принципах сталого розвитку, є проект створення «зеленого» аеропорту - хабу для провідного логістичного провайдера – компанії DHL. Мета даного проекту полягає у впровадженні передових «зелених» технологій у сфері авіаційної логістики, та створенні екологічно чистого та енергоефективного аеропорту-хабу, який відповідатиме високим стандартам збереження навколишнього середовища та сталого розвитку.

Обговорення того, як покращити екологічну ситуацію, ефективно використовувати енергетичні ресурси, впровадити екотехнології та інші інновації, зазвичай є стандартними для покращення якості міського середовища. Проте рідко коли розглядається можливість збереження природного балансу в аеропортах. Зазвичай, визначається тільки про негативний вплив аеропортів на навколишнє середовище. Оскільки повний перехід на електричні двигуни або біопаливо для авіації технічно та економічно неможливий, то тема еко-аеропортів залишається практично невивченою.

Проте, якщо розглядати великий аеропорт-хаб як міні-місто з власним «населенням», житловою та транспортною інфраструктурою, адміністрацією та іншими складовими міського життя, тоді важливість збереження природи видається менш суперечливою.

Із збільшенням аеропортів зростає їхній вуглецевий слід і викиди. Оскільки будується все більша кількість терміналів, використовують більше транспортних засобів наземного користування та споруд, відповідно й потреба в енергії зростає.

Усі аеропортові будівлі та споруди мають відповідати вимогам до екологічності та енергоефективності та проходити відповідну сертифікацію, для цього існують досить відомі стандарти LEED (США), BREEAM (Англія) та німецький стандарт DGNB [1].

Будівництво нових терміналів аеропортів варто виконувати з урахуванням специфіки країни та вибору проєктувальників, оскільки це впливає на застосування відповідних стандартів. До того ж, існують міжнародні стандарти ISO, такі як 14001 щодо природокористування, 50001 щодо енергетичного менеджменту, 14064 щодо газів, що створюють парниковий ефект, та інші, які визначають якісні параметри матеріалів і технологій.

Новий «зелений» аеропорт-хаб для компанії DHL буде розроблятися відповідно до програми Airport Carbon Accreditation - єдина програма, орієнтована тільки на аеропорти. Відповідно до неї, перехід до нульового викиду вуглекислого газу ділиться на чотири етапи:

1. Підрахунок шкідливих викидів.
2. Поліпшення інфраструктури та скорочення негативного впливу.
3. Підрахунок викидів, які не контролюються аеропортом та розробка стратегії щодо їх скорочення.
4. Компенсація викидів вуглекислого газу, що залишились, і які не вдалося скоротити на перших етапах, і, як наслідок, досягнення нульового балансу [2].

Для деталізації робіт з розробки проєкту була проведена структурна декомпозиція робіт шляхом побудови ієрархічної структури робіт (WBS) (рис.1), яка розбиває проєкт на конкретні результати, які мають бути досягнуті. Фокусуючи увагу на очікуваному результаті, можна наочно обґрунтувати потреби у всіх необхідних ресурсах для реалізації проєкту.

WBS допомагає запобігти ризикам і змінам, або принаймні значно знизити їх ймовірність і вплив, на рівні WBS вже можна визначити та узгодити контрольні точки проєкту (як для рішень щодо продовження проєкту після чергового етапу, так і для контролю витрат людських та фінансових ресурсів).



Рис.1. Ієрархічна структура робіт (WBS) проекту створення "зеленого" аеропорту - хабу для провідного логістичного провайдера – компанії DHL

Висновок: запропонований проект щодо організації «зеленого» аеропорту - хабу для провідного логістичного провайдера – компанії DHL з урахуванням принципів сталого розвитку є важливим кроком у збереженні навколишнього середовища та створенні економічно ефективних та соціально відповідальних логістичних систем. Такий підхід сприяє збалансованому розвитку, забезпечуючи потреби сучасного покоління без шкоди для майбутніх. Також при впровадженні систем «зеленої» логістики існують істотні економічні переваги, а саме: скорочення обсягів відходів і поліпшення поводження з ними; збільшення обсягів використання вторинної сировини; зниження рівня викидів в атмосферу; залучення нових клієнтів / розробка нових продуктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Advansys Group. Стандарти сертифікації будівель з енергоефективності: LEED, BREAM, DGNB та інші. URL: <https://advansys.ua/baza-znan/standarty-serifikacii-zdaniy-po-jenergojefektivnosti-leed-bream-dgnb-i-drugie/> (дата звернення: 23.03.2024)
2. Ковальчук, І.. Аеропорт та екологія: поєднати неможливо. Eco Technology. URL: <https://ecotech.news/ecology/257-aeroporti-ta-ekologiya-poednatinepoednuvane.html> (дата звернення: 30.03.2024)
3. Проектний та логістичний менеджмент: нові знання на базі двох методологій. Том 3: монографія [авт.кол. :С.В. Руденко, І.О. Лапкіна, Т.А. Ковтун, В.О. Андріївська, В.Ю.Смрковська та ін.]. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2020. С.1-17.

*Юнгін Іван, здобувач вищої освіти
третього навчально-наукового
освітнього рівня Київський
національний університет технологій і
дизайну, м. Київ*

*Мокроусова Олена, доктор технічних
наук, професор, завідувачка кафедри
БШХ, Київський національний
університет технологій і дизайну,
м. Київ*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТЕЗНИХ ЛАЙНЕРІВ З НАТУРАЛЬНОЇ ШКІРИ

На сьогодні за оцінками експертів ООН особи з інвалідністю складають приблизно 10% від усього населення планети (при коливаннях цього показника від 1 до 27%). В Україні кількість таких осіб становить близько 2,7 млн, з них 23% особи з інвалідністю з порушеннями опорно-рухового апарату [1]. Через війну в Україні кількість військових, поранення яких призвело до ампутації кінцівки, визначається тисячами. Крім того, число військових і цивільних осіб, які потребують протезування і реабілітації після поранення постійно зростає. Протези для кінцівок мають на меті імітувати функцію та зовнішній вигляд природних кінцівок, і вибір матеріалів має великий вплив на загальну продуктивність та комфорт використання [2]. Захист м'яких тканин залишкових кінцівок для людей з нижніми ампутаціями є складним викликом. На відміну від плантарних тканин непошкодженої стопи, м'які тканини залишкової кінцівки не звикли до навантажень. В результаті, навантаження, які передаються на залишкову кінцівку протезним ложем, можуть спричиняти виразки та інші проблеми шкіри [3]. Одним із непомітних, але важливих частин протезу є лайнер, що забезпечує прилягання протезу до шкіряного покриву людини та зумовлює комфорт носіння протезу та якість життя власника протезу. Лайнери є покриттям, яке носиться на залишковій кінцівці перед протезним гніздом [4]. Вони відіграють важливу роль з точки зору зручності носіння та гігієни [5].

Метою нашої роботи є дослідження матеріалів природнього походження та методів їх обробки для надання покращених властивостей з подальшим застосуванням як протезних лайнерів. Вибір правильного лайнера залежить від рівня активності та потреб користувачів, а також від системи підвішування протезної ноги [6]. Хоча лайнери забезпечують зручність носіння користувачам, виникає незручність через потовиділення та недостатню повітропроникність. У протезних лайнерах, які використовуються для покриття і носіння на залишковій кінцівці перед установкою гнізда протезу, застосовуються різні матеріали з метою забезпечення комфорту, захисту і довговічності. Деякі з найпоширеніших матеріалів для лайнерів протезів включають [6-8]:

1. Силікон: Силіконові лайнери є дуже популярними через свою м'якість, гнучкість і добру амортизацію. Вони надають комфортний прилягання до залишкової кінцівки, захищають від тертя і допомагають знизити ризик виникнення рани або подразнення шкіри.
2. Поліуретан: Лайнери з поліуретану мають високу міцність і довговічність. Вони забезпечують стабільну підтримку і захист залишкової кінцівки, а також добре амортизують удари і збільшують стійкість протезу.
3. Термопластичний еластомер (ТПЕ): Цей матеріал поєднує властивості гуми і пластика, забезпечуючи гнучкість, комфорт і добру амортизацію. Він також добре прилягає до шкіри і забезпечує захист від тертя.
4. Гелеві матеріали: Гелеві лайнери мають м'яку текстуру і добру амортизацію. Вони надають комфортне прилягання, захищають від тертя і допомагають розподілити тиск рівномірно.
5. Текстильні матеріали: Деякі лайнери можуть містити текстильні компоненти, такі як спеціальні тканини або волокна, які забезпечують додаткову амортизацію, вентиляцію і контроль вологості.
6. Натуральна шкіра високої якості: Здатна компенсувати недоліки вищезазначених матеріалів та є найбільш комфортною для носіння таких типів приладь.

Серед проблем використання лайнерів, виготовлених з різних матеріалів, зазначають подразнення шкіри, підвищене потовиділення, що призводить до розвитку й акумуляції бактеріальних клітин та формування біоплівки, неприємного запаху, а також швидке зношення внаслідок постійного тертя та нестабільності прилягання [11]. У цьому контексті шкіра має переваги завдяки своїм колагеновим волокнам потрійної спіралі і, ймовірно, є ідеальним альтернативним природним матеріалом для синтетичних лайнерів. Шкіра має кілька переваг, що роблять її придатною для протезування кінцівок. Серед цих переваг – міцність, здатність пристосовуватися до різних форм, дихаюча властивість та стійкість до зношування. Для виготовлення протезних лайнерів використовують м'яку шкіру високої якості, зазвичай, виготовлену з сировини овчини. Використання шкіри у лайнерах може забезпечити покращений комфорт, зменшити потовиділення та запобігти дискомфорту, спричиненому тертям. Крім того, шкіряні ремені та подушечки можуть забезпечити регульовану підтримку та покращити загальну прилягання [12].

Таким чином, натуральні шкіри мають потенціал як перспективної альтернативи в протезуванні кінцівок завдяки унікальному поєднанню властивостей, таких як міцність, гнучкість та гігієнічні характеристики. Незважаючи на виклики, постійні дослідження та прогрес в шкіряному матеріалознавстві надають можливості подолати обмеження та розширити використання шкіри в створенні деталей протезів. Майбутні розробки на основі технологічних особливостей виробництва шкіри мають потенціал покращити комфорт користувачів та функціональність протезних виробів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Семенець, В. В., Носова, Т. В., Салєєва, А. Д., Белєвцова, Л. О., & Солнцева, І. Л. Виробничі технології та матеріали. Харків, 2022. 94 с.
2. Klute, G. K., Glaister, B. C., & Berge, J. S. Prosthetic liners for lower limb amputees: a review of the literature. *Prosthetics and orthotics international*. 2010, 34(2), 146-153.
3. Richardson, A., & Dillon, M. P. User experience of transtibial prosthetic liners: a systematic review. *Prosthetics and orthotics international*. 2017, 41(1), 6-18.
4. Silver-Thorn, B., Steege, J. W., & Childress, D. S. A review of prosthetic interface stress investigations. *Journal of rehabilitation research and development*. Veterans Administration, 1996. 14 p.
5. Sankaran, S., Murugan, P. R., Johnson, J. C., Abdullah, H. J. S., Raj, C. M. N., & Ashokan, D. Prevention of skin problems in patients using prosthetic limb: A review of current technologies and limitations. In *2019 International Conference on Communication and Signal Processing (ICCSP) 2019*. IEEE. P.0077-0081.
6. Miyata, Y., Sasaki, K., Guerra, G., & Rattanakoch, J. Sustainable, affordable and functional: Reimagining prosthetic liners in resource limited environments. *Disability and Rehabilitation*. 2022, 44(12), 2941-2947.
7. Paternò, L., Dhokia, V., Menciassi, A., Bilzon, J., & Seminati, E. A personalised prosthetic liner with embedded sensor technology: A case study. *BioMedical Engineering OnLine*. 2020, 19, 1-20.
8. McGrath, M., McCarthy, J., Gallego, A., Kercher, A., Zahedi, S., & Moser, D. The influence of perforated prosthetic liners on residual limb wound healing: a case report. *CANADIAN PROSTHETICS & ORTHOTICS JOURNAL*. 2019, 2(1).
9. Han G, Ceilley R. Chronic wound healing: a review of current management and treatments. *Adv Ther*. 2017;34(3):599-610.
10. Xie, J., Liu, X., Tang, J., Li, X., & Li, W. Study on friction behavior at the interface between prosthetic socket and liner. *Acta of Bioengineering & Biomechanics*. 2021, 23(1).
11. Luan, H., BI, J., Wu, S., Ren, W., Liu, H., Zhang, Y., & LI, Z. Cytotoxicity and mechanical properties of the prosthetic liner. *Chinese Journal of Rehabilitation Theory and Practice*. 2022, 479-483.
12. Abram, A., Zore, A., Lipovž, U., Košak, A., Gavras, M., Boltežar, Ž., & Bohinc, K. Bacterial Adhesion on Prosthetic and Orthotic Material Surfaces. *Coatings*. 2021, 11(12), 1469.

СЕКЦІЯ 4./ SECTION 4.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ/ INFORMATION TECHNOLOGY AND DIGITAL TRANSFORMATIONS AS A CATALYST FOR ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Kisera Tetiana, student, National Aviation University, Kyiv

Poznyak Oksana, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Logistics Department, National Aviation University, Kyiv

IMPLEMENTING GREEN POWER-TO-X TECHNOLOGY IN LOGISTICS OPERATIONS

The logistics industry is under increasing pressure to reduce its environmental impact and adopt sustainable practices. One company taking proactive steps in this direction is DSV, a leading global transport and logistics provider. DSV's scalable digital platforms handled about 270 million tasks, shipments, and order lines last year; their business operations rely substantially on reliable systems and technology [1].

The key component in spearheading international innovation initiatives is DSV's Innovation Hub. DSV's Innovation Hub has developed a comprehensive project to integrate "green" Power-to-X technologies into its operations. Power-to-X refers to a suite of technologies that convert electricity from renewable sources like wind, solar, and hydro into other energy carriers such as hydrogen, methane, or liquid fuels. This allows excess electricity to be stored in alternative forms during times of over-production and then utilized for transportation, industrial processes, or other applications. Power-to-X conversion technologies enable the decoupling of electricity generation from other sectors for use in other sectors (like transportation), potentially with the help of additional generation investments [2].

DSV's project aims to harness Power-to-X to create a more sustainable and efficient logistics infrastructure. The primary goals are lowering carbon emissions, improving resource utilization, and reducing the company's reliance on fossil fuels across its global supply chain operations.

The comprehensive logistics project involves several key phases (see Table 1):

- 1) Market analysis of green technologies and Power-to-X solutions to identify optimal fits for DSV's requirements.
- 2) Rigorous risk assessment and development of a mitigation plan for potential issues.
- 3) Design of technical documentation, approvals, and territory plans for equipment installation.

- 4) Procurement of Power-to-X systems and supporting infrastructure from suppliers.
- 5) Construction and setup of the energy conversion and storage facilities.
- 6) Integration testing, optimization, and commissioning of the Power-to-X systems.
- 7) Operational monitoring, maintenance, and continuous improvement processes.

Table 1.

Key stages in the implementation of the Power-to-X project in the activities of a logistics provider

N	Stage name	Description
1	<i>Preparatory stage</i> Determination of strategic goals for the introduction of "green" technologies in logistics activities	Defining strategic goals for implementing "green" technologies in logistics activities, including reducing the carbon footprint, increasing resource efficiency, environmental improvement, and enhancing competitiveness.
2	<i>Risk and security management</i> Identification of potential risks associated with the implementation of Power-to-X.	Assess potential risks associated with implementing Power-to-X technology.
3	<i>Documentation and approval</i> Development of technical documentation for Power-to-X implementation	Create technical documentation for Power-to-X implementation, encompassing plans, specifications, work schedules, and cost estimates. Review and approval of the territory plan for the placement of energy equipment.
4	<i>Financing and Investments</i>	Develop a comprehensive financial plan detailing the costs and funding required for Power-to-X implementation.
5	<i>Ordering equipment and materials</i>	Choose appropriate technology and suppliers for Power-to-X equipment procurement and make an order
6	<i>Construction stage</i> Development of the work schedule and determination of rates for construction	A work schedule is developed and rates for construction are determined. Obtaining permits for construction and classification of files. Carrying out construction works and installation of energy equipment
7	<i>Testing and Debugging</i>	Conducting tests and checking the effectiveness of Power-to-X technology. Integration with Existing Systems
8	<i>Operation and monitoring</i>	Starting the Power-to-X system and transitioning to its full operation. Conducting regular maintenance and identifying opportunities for improvement

Calculations of project efficiency are shown in Table 2 and Table 3, and are graphically presented in Fig. 1. The calculations show a positive net present value even at high discount rates, demonstrating the project's ability to generate profits in excess of its costs. Even with a high level of risk (discount rate of 33%), the NPV remains at zero, which indicates the economic viability of the project. The internal rate of return

(IRR) also confirms its feasibility, exceeding all discount rates considered. The payback period is estimated to be only 2 years, with the initial investment being recouped from incoming cash flows. This is an important factor because a shorter payback period reduces risk and allows for faster profitability.

Table 2.

NPV calculations

		0	1	2	3	4
Net present value, NPV, UAH	r=10%	- 50000,00	- 25000,00	-206,61	20454,55	32065,77
	r=20%	- 50000,00	- 27083,33	- 6250,00	9664,35	17862,65

Table 3.

Internal rate of return

r	NPV
10%	32065,77
20%	17862,65
33%	0

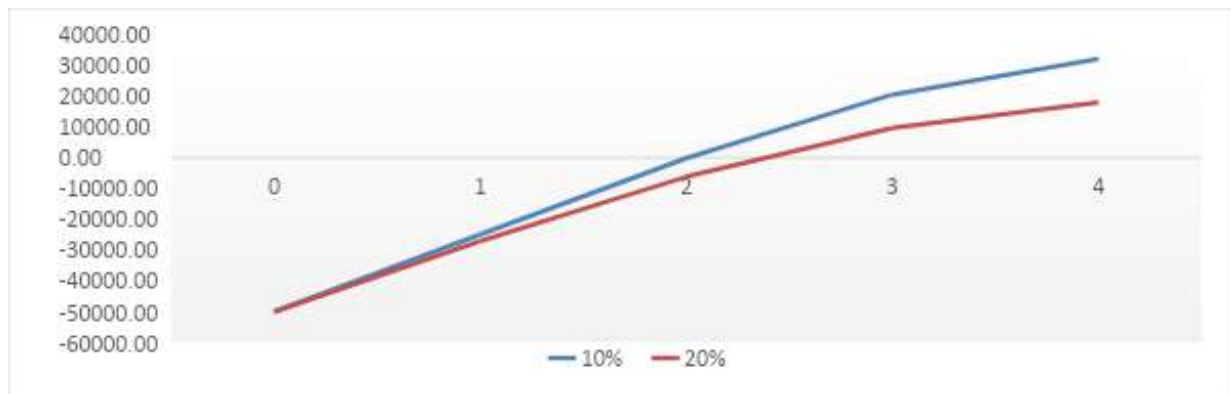


Figure 1 - Dependence of the payback period on the discount rate

Beyond the direct economic benefits, DSV's adoption of Power-to-X facilitates its transition to sustainable energy sources and decarbonization of logistics activities. This positions DSV to maintain a competitive edge by meeting evolving customer expectations and regulatory standards regarding environmental responsibility. Expanding the use of Power-to-X technology to other areas of activity, automating processes, and attracting additional funding can increase the efficiency and profitability of the project. The introduction of green technologies meets modern standards of sustainable development and environmental responsibility. This will help to improve the company's image and its recognition among those who prefer environmentally conscious partners.

Conclusions. The Power-to-X project exemplifies DSV's commitment to innovation and sustainable growth strategies. Successful implementation will further cement the company's status as an industry pioneer in the logistics sector's

environmental transformation. Other players may follow DSV's lead in harnessing Power-to-X and renewable energy integration to build efficient and eco-friendly freight operations worldwide.

REFERENCES

1. DSV Annual Report. URL: <https://investor.dsv.com/static-files/8f2cf6db-36f9-42bd-bf43-2b2c36b9d4fe> (Accessed: 20.03.2024).
2. Power-to-X - from green energy to green fuel. URL: <https://baeredygtighed.dtu.dk/en/teknologi/power-to-x> (Accessed: 15.03.2024).

*Kucheriavyi Artem, PhD student, SESE
“The Academy of Financial Management”,
Kyiv*

GLOBAL CRYPTOCURRENCY MARKET: IMPACT FACTORS AND ACCOUNTING SUPPORT

Exchange-traded funds (ETFs) are investment funds whose assets are listed on stock exchanges. They aim to track the performance of a specific asset or portfolio of assets, allowing investors to gain exposure to different markets, commodities or financial instruments without directly owning the underlying assets [1].

In today's financial world, ETFs have become a key tool for investors seeking exposure to different markets, commodities and financial instruments. These investment funds, which are traded on stock exchanges, help to diversify an investment portfolio and provide an opportunity to benefit from the diversity of market sectors. A key advantage of establishing and operating such funds is that they facilitate investor access to different asset classes.

ETFs can cover a wide range of industries, including banking. The largest ETFs by total assets under management as of 2023 include Financial Select Sector SPDR Fund (XLF) (USA); STOXX Europe 600 Banks UCITS ETF (EXH1) (EU); MSCI Japan ETF (EWJ) (Japan); China Large-Cap ETF (FXI) (China); S&P/TSX Capped Financials Index ETF (XFN.TO) (Canada); BetaShares S&P/ASX 20 Financials Sector ETF (QFN) (Australia) [1-4].

Given the growing demand from investors for information on transactions with investment assets, especially those related to ETFs, it is advisable to develop a methodological framework for accounting and financial reporting of relevant economic agents.

Accounting for ETF assets has several features that are determined by international standards and regulatory rules related to the types of cryptocurrency transactions conducted through the investment funds under study. Examples of such transactions include the acquisition of ETFs; sale of ETF shares; accrual of dividends and interest to ETF participants from cryptocurrency transactions; valuation of cryptoassets managed by ETFs, etc.

At the same time, there are currently quite high risks of information asymmetry

when making decisions on investing in cryptocurrencies. Investors need to assess the factors influencing the global cryptocurrency market [5].

The development of the ETF market globally opens up new opportunities for investors and, at the same time, creates new challenges related to risk management, including information risks. In this context, an important aspect is the further development of the international and national regulatory framework in the field of ensuring transparency of information of cryptocurrency market participants.

A promising area for further research is the formalisation of qualitatively new models of accounting and analytical support for forecasting and managing an investment portfolio (in terms of cryptocurrencies).

REFERENCES:

1. Ahn, W., Lee, H. S., Ryou, H., & Oh, K. J. (2020). Asset allocation model for a robo-advisor using the financial market instability index and genetic algorithms. *Sustainability*, 12(3), 849. <https://doi.org/10.3390/su12030849>
2. Cumming, D. J. and Monteiro, P. (2022). Hedge fund investment in etfs. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4058765>
3. Gao, Y. (2022). Empirical study on stock index futures arbitrage and relationship with spot index. *Proceedings of the 2022 International Conference on Economics, Smart Finance and Contemporary Trade (ESFCT 2022)*, 506-513. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-052-7_60
4. Zhang, W., Wang, P., Li, X., & Shen, D. (2018). Multifractal detrended cross-correlation analysis of the return-volume relationship of bitcoin market. *Complexity*, 2018, 1-20. <https://doi.org/10.1155/2018/869142>
5. Kwon, J. H. (2021). On the factors of bitcoin's value at risk. *Financial Innovation*, 7(1). <https://doi.org/10.1186/s40854-021-00297-3>

*Лісовий Сергій, здобувач вищої освіти
третього навчально-наукового
освітнього рівня, ДННУ "Академія
фінансового управління", м Київ*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ВНЕСКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ІТ У ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У 2015 році Порядком денним ООН до 2030 року було затверджено 17 Цілей сталого розвитку (далі -- ЦСР), які являють собою заклик усім країнам світу до того, щоб покінчити із бідністю, захистити планету та забезпечити всезагальний мир і процвітання. У цьому контексті важливу роль відіграють економічні агенти усіх інституційних секторів економіки, у тому числі підприємства. Важливою проблемою теоретичного характеру, на вирішення якої спрямовані зусилля багатьох наднаціональних організацій, є розроблення методологічного підґрунтя оцінки внеску економічних агентів у досягнення ЦСР.

Окремими українськими науковцями досліджуються питання оцінки внеску підприємств у досягнення Цілей сталого розвитку присвячено праці українських

науковців. Зокрема, дослідниками Єфименко Т. І., Ловінською Л. Г., Олійник Я. В., Кучерявою М. В. [1, 2] розроблено рекомендації щодо посилення інформаційної цінності звітності зі сталого розвитку та уніфікації підходів до її складання.

Вивченню практичної складової реалізації відповідної оцінки сталості діяльності підприємств присвячено публікації міжнародних професійних організацій та глобальних мереж консалтингових компаній, зокрема: UNCTAD, KPMG; E&Y та інші [3].

Однією з основних галузей-рушіїв сучасної світової економіки на сьогоднішній день є сфера ІТ. Дохід світового ринку ІТ-послуг становить 1 123 млрд дол. США у 2022 році і, як очікується, досягне приблизно 1 771 млрд дол. США у 2028 році [4].

З огляду на динамічний розвиток сфери ІТ розглянемо детальніше механізм впливу досліджуваної галузі на досягнення ЦСР (табл. 1).

Таблиця 1.

Внесок підприємств сфери ІТ у досягнення ЦСР

ЦСР	Внесок ІТ галузі
ЦСР 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура»	Забезпечення доступу до технологій через надання недорогих та доступних інтернет-послуг. Це дозволить подолати існуючий між країнами із рівнем економічного розвитку країн світу розрив у рівні цифровізації.
ЦСР 12 «Відповідальне споживання та виробництво»	Сприяння стійкому виробництву та споживанню через впровадження сталих практик виробництва та утилізації електронних пристроїв.
ЦСР 17 «Партнерство заради стійкого розвитку»	Посилення співпраці та інноваційного розвитку передбачає співпрацю із іншими галузями, неурядовими організаціями та державними установами в сфері запровадження інновацій, покликаних вирішити проблеми зміни клімату та подолання бідності.
ЦСР 4 «Якісна освіта»	Сприяння посиленню якості освітнього процесу (надання доступу до електронних освітніх ресурсів та підтримка онлайн-освіти).
ЦСР 3 «Міцне здоров'я і благополуччя»	Розвиток сфери охорони здоров'я через розвиток та запровадження новітніх медичних технологій, а також технологій, застосування яких сприятиме покращенню доступу до медичних послуг в регіонах із недостатнім рівнем обслуговування.
ЦСР 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату»	Внесок у досягнення екологічної стійкості через сприяння скороченню викидам парникових газів та зниженню вуглецевого сліду.

Джерело: складено автором за даними [5].

Внесок підприємств сфери ІТ у досягнення наведених у таблиці 1 ЦСР може бути оцінений на загальногалузевому рівні та на мікрорівні. Для оцінки на мезорівні застосовуються загальнонаціональні індикатори, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку». Щодо мікрорівня, то тут слід відмітити, що існуюча суттєва кількість ініціатив із розкриття підприємствами інформації про сталий розвиток призводить до

зниження порівнянності даних. З огляду на зазначене перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз та удосконалення переліку показників, які характеризують сталість функціонування суб'єктів господарювання, задіяних у галузі ІТ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ловінська Л.Г., Олійник Я.В., Кучерява М.В. (2020). Методичні підходи до оцінки внеску компаній у реалізацію ЦСР та протидію COVID-19. *Фінанси України*. 2020. № 10. С. 47-63
2. Iefymenko T., Lovinska L., Kucheriava M. (2022). Reforming the Information Support of Public Administration in the Wartime. *Sci. innov.*, 2022, 18(4), 17—24. URL: <https://doi.org/10.15407/scine18.04.017> (дата звернення: 13.04.2024).
3. UNCTAD (2021). Caribbean Community (CARICOM) Export Potential to the European Union URL:https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2021d1_en.pdf (дата звернення: 13.04.2024).
4. Statista (2024). IT Services: market data & analysis. URL: <https://www.statista.com/study/108044/it-services-report/> (дата звернення: 13.04.2024).
5. UN (2015). The 17 Goals. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 13.04.2024).

*Літвін Роман, здобувач вищої освіти
третього навчально-наукового
освітнього рівня, Міжнародний
європейський університет, м. Київ
Ремига Юлія, кандидат економічних
наук, доцент, професор кафедри
менеджменту, фінансів та бізнес-
адміністрування, Міжнародний
європейський університет, м. Київ*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ

Встановлено, що технологічна модернізація бізнес-середовища у сучасному світі вже не сприймається як проста альтернатива стратегічному розвитку. Глобальний розвиток цифрового світу став потребою, яка змінює встановлені практики управління бізнесом та сприяє підвищенню його здатності до конкуренції. Розвиток нової цифрової культури є ключовим елементом для функціонування та масштабування компанії у її майбутньому. Ще 15 років тому бізнес вже відрізнявся від конкурентів, якщо мав хоча б за одну перевагу (чи то висока якість товару/послуг, нижча ціна, кращий рівень сервісу). Тепер же досягти суттєвої конкурентної ринкової переваги можна завдяки комплексному впровадженню інноваційних технологій на всіх рівнях бізнес-діяльності. Так, наприклад, світова консалтингова компанія Gartner зазначає, що цифровізація реалізується у використанні електронних технологій для перетворення бізнес-моделі та створення нових шляхів для отримання прибутку та зростання вартості [3]. У цьому контексті можна розуміти, що це процес залучення електронних

технологій для створення нових або модифікації наявних бізнес-процесів, культурних підходів та споживацького досвіду з метою підвищення ефективності у змінних ринкових та бізнес-умовах.

Зазначено, що застосування цифрових інструментів у сучасному бізнесі може привести до революційних змін у внутрішніх процесах підприємства. Цифровізація бізнесу відіграє ключову роль у досягненні цілей сталого розвитку, оскільки сприяє оптимізації використання ресурсів та зменшенню відходів. Шляхом впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси, компанії можуть ефективніше використовувати енергію, воду та інші ресурси, що сприяє зменшенню відбуття та негативного впливу на навколишнє середовище. Крім того, цифрові рішення дозволяють оптимізувати логістику та транспортування товарів, що зменшує викиди CO₂ та інші шкідливі викиди. Технологічні інновації сприяють розвитку нових секторів економіки, таких як відновлювана енергетика та зелена технологія, що стимулює створення нових робочих місць та сприяє сталому економічному зростанню. У цілому, цифровізація бізнесу сприяє сталому розвитку, забезпечуючи більш ефективне використання ресурсів, зменшення екологічного відбуття та стимулюючи інновації в напрямку сталого розвитку економіки.

Визначено, що цифровізація створює стратегічні переваги, що сприяють покращенню внутрішніх бізнес-процесів. Це відбувається через оптимізацію виробничих процесів, збільшення продуктивності та ефективності використання ресурсів. Використання цифрових інструментів також підвищує аналітичні можливості компанії, що дозволяє керівництву приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення на основі точних та достовірних даних, що відкриває нові можливості для створення інноваційних продуктів та послуг й допомагає підприємству зайняти нові ринки та залучити нових клієнтів. Такий підхід до цифрової трансформації сприяє зміні його культури та підвищує його конкурентоспроможність у швидкозмінному бізнес-середовищі.

Досліджено, що цифрові інструменти – це будь-які технології, що базуються на обробці інформації та передачі даних через мережі. Застосування цих сервісів у бізнесі здатне революціонізувати внутрішні процеси, оскільки дозволяють зберегти двосторонню комунікацію між продавцями і споживачами товарів/послуг в умовах обмеження соціальної взаємодії та глобальної цифровізації життя [1]. Тому, можна сказати, що цифрові інструменти надають можливість автоматизувати рутинні та повторювані завдання, що раніше вимагали значних людських ресурсів і часу. Дослідження Дж.Блумберга вказує на те, що автоматизація рутинних завдань за допомогою цифрових інструментів дозволяє працівникам зосередитися на складніших та стратегічних завданнях, що своєю чергою сприяє підвищенню продуктивності та якості роботи [2]. Так, наприклад, системи автоматизації обліку можуть автоматично збирати, обробляти та аналізувати дані без необхідності ручного втручання працівників. Це дозволяє відчутно зменшити час, необхідний для виконання процесів та знизити ймовірність помилок.

Крім цього з'ясовано, що цифрові інструменти забезпечують оптимізацію процесів шляхом впровадження ефективних алгоритмів та стратегій управління.

Так, наприклад, системи управління виробництвом можуть автоматично оптимізувати розклад виробництва на основі замовлень, запасів та інших факторів, що дозволяє підприємствам максимально використовувати свої ресурси та знижує витрати. Використання цифрових інструментів для збору та аналізу даних дозволяє підприємствам отримувати цінні інсайди щодо ринку, споживачів та власних процесів, що допомагає у прийнятті кращих стратегічних рішень. Сучасні системи аналітики дозволяють підприємствам отримувати цінні інсайди щодо їхньої діяльності, виявляти тенденції та прогнозувати результати, що допомагає у прийнятті кращих стратегічних рішень.

Також встановлено, що цифрові інструменти сприяють інноваціям у внутрішніх процесах підприємства. Вони створюють умови для впровадження нових технологій та підходів до вирішення завдань, що може призвести до виникнення нових продуктів, послуг та ринків. Таким чином, застосування цифрових інструментів у бізнесі відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності та стійкості підприємства, революціонізуючи його внутрішні процеси та допомагаючи досягти стратегічних цілей.

Зроблено припущення, що разом з цим зростає і потенційний ризик кіберзагроз, оскільки цифрові технології вимагають відповідного рівня захисту. Все більшого значення в сучасному цифровому світі набуває розвиток кібербезпеки для захисту корпоративних підприємств від кіберзагроз. Із виникненням нових технологій та модернізації інтернету зростає потенційна загроза для конфіденційності, цілісності та доступності інформації у корпоративних мережах.

Зроблено висновок, що одним з найважливіших аспектів розвитку кібербезпеки є постійне оновлення та вдосконалення технологій, що виявляють та запобігають кібератакам. Зараз цю роль найактивніше виконує штучний інтелект, машинне навчання та аналітика великих даних, які допомагають виявляти та реагувати на загрози швидше та ефективніше. Надзвичайно важливо також підвищувати кібербезпекову обізнаність персоналу, включаючи навчання щодо виявлення фішингових атак, паролів та інших практик безпеки. Крім того, тривалий моніторинг та аудит безпекових систем дозволяє виявляти потенційні вразливості та уразливі місця в мережі підприємства. Наслідком постійного розвитку кібербезпеки є збільшення рівня захисту корпоративних мереж від кіберзагроз, що сприятиме підвищенню довіри клієнтів та стабільності бізнесу в цифровому середовищі. Загалом, розвиток кібербезпеки є необхідною умовою для успішної діяльності корпоративних підприємств у сучасній цифровій епосі, а перспективи цього розвитку визначаються постійними технологічними інноваціями та підвищенням обізнаності щодо кібербезпекових загроз. Тому разом зі стрімким розвитком цифрового бізнесу важливо забезпечити належний рівень кібербезпеки, щоб уникнути негативних наслідків для діяльності підприємства та зберегти довіру клієнтів. Розвиток кібербезпеки сьогодні – передумова для успішного використання цифрових технологій у сучасному бізнесі, а використання цифрових інструментів в сучасному бізнесі стає не просто конкурентною перевагою, але й необхідністю для забезпечення стійкості та розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вдовічена О.Г., Дюгованець О.М., Чернова І.В. Digital-маркетинг як інструмент ефективності та конкурентоспроможності сучасного бізнесу: особливості та перспективи впровадження в Україні // Інвестиції: практика та досвід. 2022. №2. с.83 // URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/14.pdf.
2. Bloomberg J. (2018). Digitization, digitalization, and digital transformation: confuse them at your peril // Forbes // URL: <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digital-transformation-confuse-them-at-your-peril/#78e677fd2f2c>.
Gartner // URL: <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/digitalization>.

Levchenko Vitalii, a student of higher education of the first (bachelor) level of education, 1 course, International European University, Kyiv

APPLICATION OF EMOTION RECOGNITION FOR ARTIFICIAL INTELLIGENCE ASSISTANTS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Recent years have witnessed rapid progress in the field of artificial intelligence, particularly in the development of large language models (LLMs). This advancement has led to the creation of chatbots and assistants aimed to enhance user productivity in various fields, including management, programming, marketing, and education.

To date, numerous studies have been conducted indicating that, in particular, the use of artificial intelligence in foreign language learning classes at higher education institutions allows the creation of more visual and interesting lessons, increases the intensity of the learning process, facilitates instant feedback, forms the motivation for cognitive activities, activates mental abilities, engages passive students to work, forms abstract and logical thinking, and facilitate individualization and intensification of learning through independent work with digital resources [3, P. 84].

Furthermore, attention is drawn to the importance of emotional components in the context of the necessity of having a human teacher presence. It is worth it that artificial intelligence helps students develop not only academic but also life skills that facilitate interactions with humans, rather than entirely replace communication with them, as genuine communication and expression of individual emotions by educators cannot be replaced by any machine [2, P. 15]. Human teachers will play a key role in stimulating critical thinking, creativity, empathy, and teamwork skills among students. They will help those who are confused, motivate those who have stopped moving forward, and comfort those who are upset [4, P. 213].

This also prompts reflections on the importance of understanding students' emotions by artificial intelligence during foreign language learning.

Productivity and learning ability for students are not the same at all times, unlike

machines. If a student is in a bad mood, it is unlikely that they will want to study overly positive materials. If something has happened with family members, they are unlikely to have the strength to study at such a time. If an AI educational assistant understands sarcasm in responses and adjusts its questions and answers accordingly, it develops trust and continuation of learning. If a student is bored, it's worth temporarily changing the topic or type of exercise to provide additional stimulation for the student. If a student is frustrated, it's worth discussing what's wrong, taking a step back, and trying again to help them understand and learn the material, rather than continuing with further study.

Therefore, it is proposed to research the use of the recognition of a student's current state and emotions by an artificial intelligence assistant during foreign language learning. This can help to improve interaction with the student, increase his level of trust, and significantly enhance the effectiveness of learning.

Emotion recognition can be done, in particular, by analyzing the student's voice prompts or responses. Existing emotion recognition models that use audio recordings have fairly high accuracy for the English language – 87.5% and 87.6%, but insufficient for the Ukrainian language – 61.5% and 53.0% [1, P. 39]. However, it is expected that these models will improve over time.

The proposed research could be a new step in developing innovative approaches to foreign language learning and supporting students in the learning process. It is relevant in the context of the development of modern technologies and digital transformations in the field of education and information technologies.

REFERENCES

1. Zhulkevskiy, V. Classification of emotions in Ukrainian language audio recordings using natural language processing methods: Master's thesis. Kyiv, 2023. 52 p.
2. Zvarych, I. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND FOREIGN LANGUAGE LEARNING. Youth and Market. 2024. № 2/222. P. 12-16. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.300082> (accessed date: 07.04.2024)
3. Zubenko, O. V. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND LEARNING A FOREIGN LANGUAGE. Transcarpathian Philological Studies. 2023. Vol. 2, № 27. P. 80-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.2.15> (accessed date: 07.04.2024)
4. Kozubay, I. Comprehensive analysis of the impact of artificial intelligence on teaching and learning foreign languages. Current Issues in Humanities. 2023. Vol. 1, № 63. P. 210-214. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-32> (accessed date: 07.04.2024)

Міщенко Володимир, доктор економічних наук, професор, завідувач сектору цифрової економіки, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", м. Київ

РОЛЬ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Перехід до наступного етапу інформаційно-мережевої економіки, який характеризується активним використанням штучного інтелекту, тісно пов'язаний із суттєвим збільшенням обсягів виробництва і використання різноманітних даних. Так, у 2015 р. в світі щоденно вироблялось близько 3 ексабайт даних, а в 2025 р. цей показник складе близько 463 ексабайт [1]. Дані стали важливим нематеріальним активом, монетизація якого забезпечує значні доходи та сприяє підвищенню ефективності розвитку економіки. У 2019 р. вартість лише відкритих даних в країнах ЄС склала майже 185 млрд. євро [2, с. 38]. Крім того, наявність актуальних, доступних і надійних даних є необхідною умовою прийняття виважених управлінських рішень. Разом з тим, збільшення обсягів даних обумовлює перманентну появу нових проблем і ризиків, що потребує створення надійних і безпечних систем регулювання та управління даними як на національному рівні, так і на рівні окремих підприємств та установ, які варто розглядати як інструмент національного позиціонування в глобальній економічній системі, що забезпечує цифровий суверенітет країни [3, с. 61].

Головними напрямками такого регулювання є: законодавче оформлення механізмів збирання та використання даних, створення державних порталів відкритих даних, використання концепції «даних, що становлять суспільний інтерес», формування ринку даних і забезпечення взаємодії на ньому держави та приватного секторів, вдосконалення механізмів транскордонного обміну даними, забезпечення належного рівня захисту та кібербезпеки екосистем даних.

У 2021 р. за рівнем доступності даних Україна ввійшла в групу європейських країн-лідерів [2, с. 42]. Сьогодні розглядаються зміни до Закону України «Про захист персональних даних» (законопроект № 6177), які узгоджуються із Загальним регламентом ЄС про захист даних (GDPR) [4]. Зокрема, з метою імплементації міжнародних стандартів у сфері захисту права на доступ до інформації та захист персональних даних пропонується створення Національної комісії з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації.

Важливою ініціативою урядів багатьох країн стало створення державних порталів відкритих даних, які на безоплатній основі (або за граничною ціною, що не перевищує собівартість) надають широкому колу користувачів значні обсяги публічних даних. Головними вимогами до таких даних є достовірність, повнота, актуальність і висока якість, відповідність вимогам стандарту DCAT-AP, а також взаємопов'язаність із джерелами походження [2, с. 39].

Найбільш актуальними є питання регулювання процесів використання даних у сферах з обмеженим доступом, наприклад, таких як національна оборона, громадська безпека, комерційна таємниця тощо, які необхідно вирішувати в межах реалізації концепції «даних, що становлять суспільний інтерес». Перелік таких даних кожна країна визначає самостійно, а їх надання приватним сектором органам державної влади з метою виконання покладених на них суспільних функцій повинен бути обов'язковим.

У зв'язку з глобалізаційними процесами активно розвивається міжнародний ринок даних. Так, у 2020 р. вартість транскордонних потоків даних склала 2,8 трлн. дол. США, а в 2025 г. може збільшитися до 11 трлн. дол. [1]. Такий обмін особливо важливий для великих цифрових платформ і транснаціональних корпорацій, які здійснюють свою діяльність у різних регіонах світу і потребують консолідації великих масивів даних про свої операції та взаємодію з клієнтами в єдиних центрах зберігання та оброблення, що дозволяє отримати значну економію коштів. Однак, реалізація такого підходу може негативно вплинути на рівень захисту персональних даних громадян, створити додаткові ризики для національної безпеки та знизити рівень цифрового суверенітету окремих країн, що обумовлює необхідність локалізації процесів зберігання та оброблення даних в інтересах національних компаній шляхом посилення державного регулювання процесів обміну ними.

Одним із ключових питань управління даними є дотримання етики їх використання, яка ґрунтується на моралі, етичних принципах і нормах, а її реалізація передбачає застосування таких механізмів роботи з даними, які підтримують довіру партнерів і клієнтів, а також вимоги законодавства. Головними принципами етики даних є конфіденційність, точність, достовірність, справедливість, безпека та відповідальність. Тобто, поняття «етика даних» є значно ширшим, ніж дотримання вимог законодавства, тим більше, що воно часто відстає від практики використання даних. Особливо важливими етичними міркуваннями є в процесі розроблення систем штучного інтелекту, оскільки навчання алгоритмів на основі недостовірних даних може призвести до значних втрат не лише для окремих суб'єктів, а й для суспільства загалом [5, с. 287].

З метою вдосконалення систем управління даними на підприємствах і в установах необхідне розроблення власних етичних принципів, забезпечення конфіденційності даних і підтримки довіри клієнтів. Переважна більшість підприємств активно залучають ІТ-спеціалістів, створюють озера даних, використовують хмарні мережі тощо. Окремі підприємства створили спеціальні підрозділи з управління даними, до складу яких входять юристи, спеціалісти по роботі з ризиками і дотриманню нормативних вимог, представники операційних підрозділів, маркетингової служби, логістики, що дозволяє діагностувати проблеми на ранніх стадіях і узгоджувати діяльність структурних одиниць із загальною стратегією та комерційними цілями використання даних.

Ґрунтуючись на загальних етичних принципах, кожне підприємство повинно розробити власні правила і моделі управління даними та сформувати відповідну структуру для їх використання в операційній діяльності та в управлінні. Такі правила повинні бути доступними для всіх співробітників,

партнерів і зацікавлених сторін, адаптовані до конкретних функцій та завдань компанії або навіть і до окремих продуктів. Вони також повинні містити інформацію про потенційні ризики та заходи щодо їх уникнення і періодично переглядатися відповідно до технологічних змін.

Найбільш нагальними завданнями для підприємств у сфері етичного управління даними є: інтеграція етики даних в операційну та управлінську діяльність; організація перевірки джерел походження, достовірності, точності, законності та актуальності даних; оцінка алгоритмів на потенційну упередженість; встановлення партнерських відносин з постачальниками даних та операторами інформаційних систем; підвищення довіри клієнтів, партнерів і громадськості; розроблення показників КРІ для моніторингу функціонування систем управління даними; збільшення інвестицій в дані, а також розроблення для співробітників навчальних програм з етики та технологій управління даними.

Таким чином, стратегічні завдання у сфері регулювання використання даних з метою забезпечення сталого розвитку полягають у: розробленні та практичній реалізації етичних принципів роботи з даними; консолідації екосистем даних на основі розширення співробітництва з національними та приватними порталами; розробленні загальнодержавних і галузевих стандартів управління даними; створенні систем та інфраструктури даних для підтримки нових технологій; посиленні взаємодії державного та приватного секторів у сфері даних, а також у підвищенні рівня захисту екосистем даних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Desjardins J. How much data is generated each day? WEF. April 17, 2019. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/04/how-much-data-is-generated-each-day-cf4bddf29f/>
2. Міщенко В.І. Механізми регулювання обміну даними. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 75. С. 37–45. <https://doi.org/10.32843/bses.75-6>
3. Міщенко В. І. Управління кібербезпекою в системі забезпечення національно укоріненої стійкості економічного розвитку. *Економічна теорія*. 2023. № 1. С. 47–72. <https://doi.org/10.15407/etet2023.01.047>
4. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC. EU. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>
5. Міщенко В. І. Механізми регулювання процесів цифровізації для забезпечення національно укоріненої стійкості економічного розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 283–290. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-50>

Назаренко Дмитро, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасні реалії свідчать про те, що Україна, борючись за свою територіальну цілісність, посилює свою суб'єктність як на регіональному, так і на глобальному рівнях. Крім того, вона виступає як захисник світового співтовариства від країни-агресора. Окрім відкритого збройного конфлікту, ведеться також інформаційна боротьба. Російсько-українська війна, що триває з 2014 року, змусила нас усвідомити значення інформаційного протистояння як засобу нейтралізації негативного впливу та відвести неправдиву інформацію про Україну. Також, потрібно стежити за іміджем країни, як на міжнародній арені, так і у внутрішніх справах держави.

Російська агресія стала не лише загрозою для української незалежності, а й привела до відновлення впливу східного сусіда на нашу країну. Однак для зміни цієї ситуації необхідно кардинально переглянути підходи до позиціонування України на міжнародній арені. Сьогодні стає актуальним питання формування міжнародного іміджу України в контексті активних змін у світовій економіці останні роки [1, с. 80]. Початок цьому поклала глобальна пандемія COVID-19 та вторгнення Росії до України у 2022 році [2, с. 36].

Дослідження даної проблематики є предметом наукових робіт різних шкіл, підходів та концепцій. Питання політичного іміджу набуває все більшої актуальності в Україні. Велика кількість науковців, як з України, так і з-за кордону, займаються цією темою, намагаючись розглянути її з різних позицій.

Метою дослідження є аналіз впливу сучасних інформаційних і цифрових процесів на формування іміджу України на міжнародній арені. Імідж країни відіграє ключову роль у визначенні її стосунків з іншими державами, у вирішенні важливих політичних та економічних питань.

Будучи феноменом масової свідомості, імідж країни формується на основі різноманітних характеристик, включаючи політичні, економічні та соціокультурні аспекти. Ці характеристики визначають ставлення міжнародного співтовариства до країни та впливають на її місце в світі.

Створення позитивного іміджу є важливим завданням для кожної держави, оскільки він сприяє реалізації зовнішньополітичних цілей та залученню іноземних інвестицій. У зв'язку з цим, Україні необхідно активно працювати над удосконаленням свого іміджу на міжнародній арені, особливо після втручання Росії.

Імідж держави складається з раціональних та ірраціональних уявлень, образів, стереотипів, метафор, символів та асоціацій, які формуються у

свідомості громадян країни та світової громадськості загалом [3, с. 321]. Нині поняття "імідж" має більш широкий зміст, ніж традиційне розуміння "образу", і пов'язане з галуззю соціального пізнання [4, с. 46]. Як феномен індивідуальної, групової чи масової свідомості, імідж функціонує як образ уявлення, в якому поєднуються зовнішні та внутрішні характеристики об'єкта [5, с. 904].

У контексті зазначеного, імідж держави відіграє ключову роль, оскільки формується на основі комплексних характеристик, що визначаються демографічними, політичними та економічними чинниками. Це впливає на соціально-економічний та політичний розвиток країни.

Створення позитивного іміджу є важливим для розвитку міжнародної політики, що впливає на реалізацію національних інтересів та досягнення зовнішньополітичних цілей. Політологи зауважують, що до втручання Російської Федерації, політичний імідж України був невизначеним. Це призвело до втрат на політичному просторі та у питанні національної безпеки та демократичних перетворень. Однак після вторгнення Росії у 2022 році репутація України на міжнародному рівні дещо покращилась, внаслідок чого більшість країн зберігають позитивне ставлення до неї.

Сучасна війна перейшла на новий рівень, включаючи кіберпростір, де проводяться кібератаки на державні установи та відбувається інформаційно-психологічний тиск на суспільство. Тепер фронтова лінія перетворилася на ноутбуки, і кожен громадянин, як творець чи користувач цифрових технологій, став важливим суб'єктом у війні. Україна, зокрема, сформувала сильну ІТ-армію, об'єднуючи в собі як власних, так і міжнародних ІТ-фахівців.

Цифрові технології стали не лише інструментом війни, але й засобом мобілізації громадян для захисту країни. Наприклад, застосунок "Дія" - це лише один із прикладів того, як українці використовують цифрові засоби для захисту своєї батьківщини. Крім того, інформаційні операції стали ключовою складовою стратегії України для залучення міжнародної підтримки.

Таким чином, в ході війни в Україні стали очевидними три основні цифрові тенденції. По-перше, за допомогою технологічних інновацій Україна змогла збалансувати військову перевагу Росії, залучаючи активну участь простих громадян. По-друге, оскільки ці громадяни стали активно використовувати цифрові технології для участі у бойових діях, межі між цивільними та військовими суб'єктами стали нечіткими. По-третє, конфлікт привів до збільшення обсягу даних, які можуть бути використані для притягнення військових злочинців до відповідальності.

Україна отримала унікальний досвід використання цифрових технологій під час війни, який може мати значний експортний потенціал після закінчення конфлікту. Вторгнення Російської Федерації в Україну підкреслило важливість нових технологій на полі бою та розширило роль цивільних осіб, що використовують інформаційно-комунікаційні технології.

Підсумовуючи, можна зазначити, що в умовах військової агресії та інформаційної війни з боку Росії інформаційні та цифрові технології відіграють ключову роль у формуванні позитивного міжнародного іміджу України. Це стає пріоритетним напрямком, оскільки ефективно впливає на позиціонування країни

в глобальному середовищі та забезпечує інформаційну безпеку в умовах дезінформаційних атак.

Глобалізація та модернізація сучасного світу активізували інформаційну революцію, підсиливши роль цифрових технологій у політичному житті. Для держави важливо використовувати ці технології для формування позитивного іміджу як у власних суспільствах, так і на міжнародній арені.

Позитивний та добре побудований імідж може слугувати інструментом для залучення інвестицій, спрямованих на економічний розвиток післявоєнного періоду та досягнення цілей сталого розвитку. У майбутньому важливо буде розробити стратегію відновлення для національної економіки після війни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сергієнко Т.І., Куріс Ю.В. (2022). Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії Російської Федерації проти України. HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», Випуск 11 (88).

2. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. (2022). Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). Регіональні студії, №30.

3. Руднева А., Мальована Ю. (2022). Імідж України в умовах сучасних інформаційних процесів: цифрової трансформації та становлення електронного урядування. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. Випуск 42.

4. Сергієнко Т. І., Скоркіна А. О. (2021). Особливості формування позитивного іміджу політичного лідера в сучасних умовах. Гілея: науковий вісник. К.: «Видавництво «Гілея», Вип. 161 (№ 3-4). Ч. 3. Політичні науки.

5. Сергієнко Т.І. (2021). Особливості розвитку сучасної політичної іміджелогії в контексті використання політичних, іміджевих та комунікаційних технологій. The I International Science Conference on Multidisciplinary Research, January 19 – 21, Berlin, Germany. 1102 p.

Назаренко Дмитро, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, 1 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Цифрова трансформація в сучасному світі є невід'ємною частиною економічного розвитку. Україна, як країна з високим потенціалом у сфері інформаційних технологій, відчуває вплив цього явища на свій ринок та суспільство загалом.

Сучасна національна економіка зазнає значних змін у зв'язку з прискореним процесом цифровізації. Цей процес включає оперативне оновлення інформаційних ресурсів, створення нових знань і активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу економічних суб'єктів.

Технологічні інновації, такі як хмарні технології, Інтернет речей, блокчейн, великі дані, штучний інтелект та інші, відіграють важливу роль у цьому процесі.

Ефективне функціонування підприємств у сучасному інформаційному середовищі вимагає наявності відповідної цифрової інфраструктури. Інноваційна активність підприємств, їх здатність інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології у бізнес-процеси, готовність до впровадження інноваційних цифрових продуктів і цифрової трансформації сервісів для споживачів, визначають рівень конкурентоспроможності компанії на ринку.

Впровадження цифрових технологій дозволяє бізнесу отримувати різні переваги, такі як збільшення клієнтської бази, ефективне використання ресурсів та персоналу, збільшення рівня інформаційної безпеки, прискорення обслуговування клієнтів, швидка передача інформації, сприяння інтеграції на міжнародних ринках та відповідність світовим стандартам. Ці тенденції цифровізації виявляються і в національній економіці України, хоча розвиток може бути повільнішим, ніж у відомих країнах.

На жаль, у 2022 році ці процеси в деяких секторах української економіки сповільнилися через втрати та збитки, завдані вітчизняному бізнесу під час війни в країні. У зв'язку з цим стає важливим визначення основних тенденцій розвитку економіки України.

Через обмежену доступність офіційної статистики ускладнений аналіз тенденцій розвитку цифрової економіки України. У порівнянні з європейською практикою, де Eurostat.eu веде систематичне відстеження цифрових показників, українська статистична служба почала збирати дані щодо цифровізації економіки лише кілька років тому, з 2017 року, а в більшості випадків – навіть з 2019 року. Крім того, у 2020 році Державна служба статистики України не робила збір та обробку даних через оновлення методології відповідно до європейських стандартів, зокрема Регламенту Єврокомісії No2019/1910 від 07.11.2019 року, що стосується використання інформаційно-комунікаційних технологій і електронної комерції. Це призвело до відсутності офіційних даних за 2020 рік через об'єктивні обставини.

Згідно з результатами дослідження, 94,5% великих підприємств з кількістю персоналу більше 250 осіб (2198 одиниць) мають доступ до Інтернету. Також 93,8% підприємств із кількістю персоналу від 50 до 249 осіб (8628 одиниць) та 84,5% підприємств з чисельністю працівників від 10 до 49 осіб (33682 одиниці) також користуються Інтернетом [1]. Це свідчить про високий рівень зацікавленості в цифрових технологіях та використанні Інтернету серед великих і середніх підприємств. Їхній практично універсальний доступ до мережі може стати ключовим фактором для підтримки інновацій та цифрової трансформації.

Проте, аналіз показників доступу працівників до Інтернету показує низькі результати - лише 28% від загальної кількості працівників підприємств. У 2021 році найбільше число працівників, які мають доступ до Інтернету, було у таких секторах економіки: інформаційно-комунікаційні технології (86,5% підприємств), туристичні агентства, туристичні оператори та інші послуги щодо бронювання (91,1%), комп'ютерне програмування та інформаційні послуги

(85,2%), телекомунікації (електрозв'язок) (78,2%), інформація та телекомунікації (75,8%) [1]. Аналіз показує, що більшість підприємств, які користуються Інтернетом, працюють у сферах, де використання комп'ютерних та цифрових технологій є необхідним. Проте, у промислових секторах доступ до Інтернету менший.

Дещо складною виявляється ситуація з фіксованим доступом до Інтернету. Зауважимо, що зі зростанням кількості співробітників підприємства проявляють більше зацікавленості у розширенні доступу до Інтернету та цифровізації своєї діяльності. Це може пояснитися можливістю прискорити рух інформаційних потоків та зменшити час доставки наказів і розпоряджень від керівництва до кінцевих виконавців, спростити комунікацію.

Однак, чим більше співробітників на підприємстві, тим складніше забезпечити їх доступ до Інтернету (у 2021 році: лише 22,6% співробітників великих підприємств; 32,6% - середніх підприємств; 39,2% - малих підприємств). Окрім цього, низькі показники доступу до Інтернету можуть також пояснюватися специфікою їхньої професійної діяльності. Наприклад, для виконання обов'язків кваліфікованих робітників наявність Інтернету не є обов'язковою вимогою для якісного виконання завдань.

Для цифрової економіки важливою характеристикою є активність підприємств в онлайн-середовищі. Одним з проявів цієї активності є присутність, підтримка та регулярне оновлення веб-сайту підприємства. У 2021 році приблизно 35% підприємств в Україні мали свій веб-сайт. За видами економічної діяльності найвищі показники присутності в Інтернеті мають підприємства таких галузей: телекомунікації (електрозв'язок) – 72,9%, виробництво комп'ютерів, електроніки та оптики – 68,6%, виробництво основних фармацевтичних препаратів – 66,7%, діяльність туристичних агентів, туристичних операторів та інших послуг із бронювання – 64,3%, виробництво електричного устаткування – 62,0%, виробництво автотранспортних засобів – 62,1%, виробництво машин і устаткування – 61,4%, тимчасове розміщення – 60,2%, видавнича діяльність; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення – 60,1%, інформація та телекомунікації – 57,1%.

У цифрову епоху, на нашу думку, наведені показники є недостатніми і можуть в майбутньому вплинути на конкурентоспроможність підприємств, які не мають веб-сайту. Відсутність веб-сайту може викликати сумніви у споживачів стосовно надійності підприємства та доцільності співпраці з ним. У світі, де більшість споживачів шукають інформацію про товари та послуги в Інтернеті, веб-сайт стає ключовим інструментом для презентації бізнесу. Мати веб-сайт дозволяє створити позитивне враження про компанію, підвищити її відомість та доступність для клієнтів, а також забезпечити можливість здійснювати онлайн-продажі та взаємодію з клієнтами. Тому важливо, щоб підприємства у всіх галузях діяльності розглядали наявність веб-сайту як стратегічну необхідність для успішного функціонування в сучасному цифровому світі.

За цими даними стає очевидним, що більшість українських підприємств використовують веб-сайти для представлення своєї продукції та інформування

про ціни (31%). Також популярні електронні посилання на профілі підприємств у соціальних мережах (16,9%), можливість здійснення онлайн-замовлень чи бронювання (10,4%), відстеження або перевірка статусу розміщених замовлень (9,3%), а також створення персоналізованого контенту для постійних клієнтів (9,3%) та інші.

Слід зауважити, що лише 4,6% підприємств, які мають свої офіційні сайти, пропонують споживачам можливість переглядати та розраховуватися за товари чи послуги в онлайн-режимі [1]. Це значення досить низьке, особливо з урахуванням суворих обмежень, пов'язаних з поширенням коронавірусної інфекції COVID-19 та в умовах введеного військового стану.

У сучасних умовах трансформації бізнесу, розширення онлайн-сервісів та можливість віртуальної взаємодії з підприємствами стають важливими для забезпечення його ефективності та конкурентоспроможності. Однак низькі показники, які були згадані, свідчать про те, що необхідно зробити більше зусиль у впровадженні цифрових стратегій та підтримці бізнесу в цьому напрямі.

У майбутньому очікується, що все більше підприємств, незалежно від їх розміру та галузей діяльності, матимуть власні вебсайти з розширеними функціональними можливостями. Це стане важливою умовою для розвитку цифрової економіки, оскільки необхідно забезпечити максимальну прозорість та доступність для клієнтів. На сьогодні лише 9,1% всіх підприємств в Україні мають чат-сервіс, з яких 8,6% надають можливість взаємодії з клієнтами через чат з живою людиною, а 2,8% використовують чат-бота (віртуального помічника) [2].

Також помітно, що в цифровій економіці спостерігається тенденція до зростання використання електронного документообігу. Наприклад, стосовно оформлення рахунків-фактур у 2020 році лише 74,4% підприємств використовували паперовий формат, тоді як 39,8% уже видавали рахунки-фактури у стандартній електронній формі, придатній для автоматизованої обробки, і 32,3% - у електронній формі, але не придатній для автоматизованої обробки [1].

Підприємства, що спеціалізуються у галузях телекомунікацій, туризму та ремонту комп'ютерів та обладнання зв'язку, є лідерами у видачі електронних рахунків-фактур. Отже, умови цифрової економіки вимагають від підприємств активної комунікації зі споживачами та оперативної реакції на їх запити. Важливо, щоб підприємства розвивали ефективні інструменти взаємодії з клієнтами, такі як чат-сервіси.

Цифрова економіка в Україні знаходиться на стадії активного розвитку. Зростання Інтернет-інфраструктури, розвиток ІТ-індустрії, впровадження цифрових технологій у бізнесі та освіті свідчать про перехід країни до цифрової епохи. Залучення держави, бізнесу та громадськості є важливими для подальшого зміцнення цього тренду та забезпечення стійкого економічного зростання в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах:

використання мережі Інтернет, послуг хмарних обчислень, робототехніки. URL: ukrstat.gov.ua (дата звернення: 25.12.2023 р.).

2. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03>

-01 (дата звернення: 25.12.2023 р.).

*Нестеренко Олександр, доктор
технічних наук, професор, завідувач
кафедри інформаційних технологій,
Міжнародний європейський
університет, м. Київ*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ БІЗНЕС-РІШЕНЬ

Функціонування бізнес-структур важко уявити без таких важливих процесів як прийняття рішень. В сучасних умовах ці процеси характеризуються високою динамікою змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах і, як наслідок, супроводжуються проходженням значних інформаційних потоків. Будь який предметній області (ПдО) та сфері діяльності притаманна значна чисельність аспектів або властивостей, що впливають на якість прийнятого рішення. Дослідники та фахівці пропонують низку підходів до підтримки прийняття рішень у такому середовищі. Більшість з них спираються на експертні методи, які певною мірою дають змогу вирішувати поставлені задачі.

Експертні оцінки відіграють важливу роль у прийнятті рішень в умовах що характеризуються в основному якісними, неформалізованими чинниками. Тому експерти значною мірою поповнюють нестачу кількісної інформації щодо варіантів рішень. При цьому оцінку якого-небудь об'єкта або явища і в цілому варіанта (альтернативи) експерт переважно будує як логічний висновок, заснований на особистому досвіді і набутих знаннях. Сутність класичного методу визначення переваг альтернатив полягає у тому, що на основі їх порівняння між собою з урахуванням різних факторів експерти дають їм кількісні оцінки, які потім можна використовувати для подальшого аналізу.

Отримуючи результати участі експертів у виборі найкращого рішення необхідно мати певне уявлення про те, як людина приймає рішення. Сучасне розуміння цього процесу пов'язане з поняттям концептуальної, або ментальної моделі навколишнього світу, що використовується людиною при оцінюванні та прогнозуванні наслідків своїх дій. Однак складність цієї моделі призводить до нестійкої політики суджень (визначення структури переваг). Індивідуальні судження експертів зазвичай мають ознаки вагань і упередженості через обмеженість знань, досвіду, інформації, а іноді й через намагання маніпулювати результатами на свою користь.

Для вирішення цих проблем застосовують різні модифікації процесу напрацювання експертами рішень. Однією з найбільш поширених модифікацій є заміна точкових оцінок альтернатив інтервальними значеннями, наприклад, обчислення ваг елементів на підставі інтервальних моделей. Інший поширений підхід пов'язаний з уведенням нечіткої логіки. Застосовують й інші, більш витончені методи, спрямовані на усунення недоліків експертних порівнянь, наприклад, метод найкращий-найгірший (BWM) [2], або метод аналізу дезагрегування переваг [3].

Однак чимало дослідників поділяють думку, що підтримка рішень в аналітичній діяльності, особливо в багатокритеріальних випадках, безпосередньо пов'язана з вичерпним поданням інформаційної картини ПдО. Вважається, що у якості методичної основи забезпечення когнітивного процесу прийняття раціонального рішення експертами необхідно передусім установити оптимальний склад інформації, що потрібна для ефективного вироблення і прийняття рішень, забезпечити збір, подання та аналіз на різних рівнях значної сукупності гетерогенних даних [4]. В сучасних умовах цифровізації в системах підтримки прийняття рішень (СППР) спостерігається перехід від впливу індивідуальних суджень до підвищення значення кількості доступної інформації щодо альтернатив (див. рис.1).

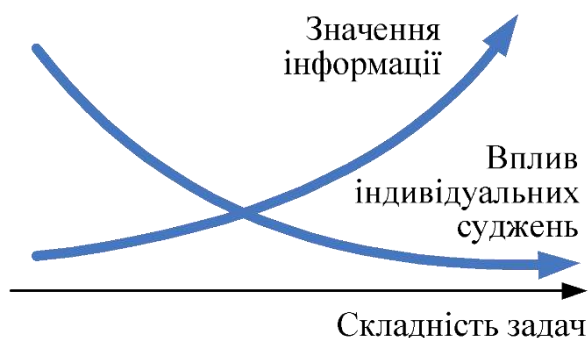


Рис. 1. Перехід при прийнятті рішень від впливу індивідуальних суджень до значення кількості доступної інформації

Тому важливим елементом сучасних СППР є база знань, яка представляє інформаційну модель ПдО. Серед існуючих підходів до таких моделей останнім часом найбільш адекватним вважається їх представлення у вигляді комп'ютерних онтологій. Проведення досліджень у цьому напрямку відкриває широкі можливості до застосування для підтримки прийняття рішень технологій штучного інтелекту.

Ще однією важливою можливістю сучасних інформаційних технологій є забезпечення візуалізації процесів, пов'язаних з прийняттям рішень. Багато досліджень у галузі соціальних наук підтверджують, що візуалізація інформації безпосередньо впливає на ефективність прийняття рішень завдяки ясності, чіткості, швидкості подання інформації, що сприяє розумінню складних понять. Широко використовуваними інструментами є застосування для візуалізації інформації графічних засобів. Дослідження показують, що візуалізовані у графах дані потребують менших когнітивних зусиль при інтерпретації, ніж текстові

(табличні) описи альтернатив. Створення графових моделей для визначення впливів різного типу свідчить про зручність їх застосування, надаючи ефективний інструмент для осіб що приймають рішення [5].

Наявність таких інструментів та можливостей інформаційних технологій дозволяє проводити більш ретельний аналіз альтернатив на рівні їх окремих характеристик та врахування їх переваг для оцінювання проблем у контексті прийняття рішень.

В роботі досліджено вплив на процеси прийняття рішень експертами можливостей сучасних інформаційних технологій та цифровізації даних. Показано, що застосування інформаційних моделей предметної області та засобів візуалізації процесів експертної діяльності зменшує негативні прояви нестійкої політики індивідуальних суджень та підвищує ефективність рішень, що приймаються.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюхіна М.В., Дьогтева І.О., Жарінов С.С. та ін. Цифровізація процесів управління розвитком міжнародного науково-технічного співробітництва. Актуальні проблеми економіки. 2022, 6-7 (252-253), 6-19. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-252-253-6-19>
2. Jiu-Ying Dong, Shu-Ping Wan. Interval-valued intuitionistic fuzzy best-worst method with additive consistency. Expert Systems with Applications. 2024, 236, 121213. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.121213>
3. Xingli Wu, Huchang Liao, Chonghui Zhang. Preference disaggregation analysis for sorting problems in the context of group decision-making with uncertain and inconsistent preferences. Information Fusion. 2024, 101, 102014. <https://doi.org/10.1016/j.inffus.2023.102014>
4. Nesterenko O, Netesin I, Polischuk V, Selin Y. Multifunctional Methodology of Expert Evaluation Alternatives in Tasks of Different Information Complexity. Proc. of the IEEE 3rd International Conference on Advanced Trends in Information Theory (ATIT). 2021, 226-231. <https://doi.org/10.1109/ATIT54053.2021.9678742>
5. Nesterenko O, Netesin I, Polischuk V, Selin Y. Graph-based decision making for varying complexity multicriteria problems. Computer Science Journal of Moldova. 2022, 30(3), 391-412. <https://doi.org/10.56415/csjm.v30.21>

Олефір Володимир, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України", м. Київ

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА КОНТРОЛЬ БЕЗПЕКИ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

Цифровізація виникла під час третьої та четвертої індустріальних революцій та являє собою поширення в усіх сферах життя електронно-цифрових пристроїв, які обробляють інформацію та обмінюються між собою цифровими даними. До

основних цифрових технологій відносяться: Інтернет речей (Internet of Things); промисловий Інтернет (IIoT); Інтернет усіх матеріальних предметів (Internet of Everything); штучний інтелект; аналіз великих обсягів даних (big data analytics); хмарні обчислення (cloud computing); шосте покоління мобільного зв'язку (6G); електронні сертифікати; електронна торгівля; технології розподіленого реєстру (distributed ledger technologies); радіочастотна ідентифікація об'єктів (radio frequency identification); колаборативні роботи (cobots); цифрові двійники реального об'єкта (digital twin); технології інтелектуального аналізу даних (data mining tools): пошукові роботи (web crawling), мережеві збирачі (web scraping), видобувачі даних (data-mining); технології машинного навчання; системи контролю, які самонавчаються (self-learning systems) тощо. Велика кількість цих технологій застосовується в системах контролю безпеки продовольчих товарів.

Базовим елементом цифровізації є Інтернет, до якого у 2019 р. було підключено 25 млрд пристроїв: моніторів, комп'ютерів, смартфонів, датчиків тощо [1]. Очікується, що у 2025 р. кількість цих пристроїв може перевищити 75 млрд, що дасть можливість суттєво поліпшити обізнаність споживачів про якість і безпеку продуктів харчування; запровадити автоматизацію контролю виробництва та обігу; зменшити витрати та підвищити ефективність процедур контролю.

Проблема забезпечення населення якісними і безпечними продуктами залишається достатньо актуальною. Кількість населення на планеті постійно збільшується і у 2050 р. може перевищити 10 млрд [2]. При цьому щорічно 600 млн осіб отримують захворювання від вживання неякісної їжі і 420 тис. осіб помирає. В країнах Європи хвороби харчового походження щороку вражають приблизно 1% населення або 7 млн осіб [3].

Цифровізація дає можливість автоматизувати системи контролю і зменшити його вартість. Багато компаній використовують технології Internet of Things для автоматичного моніторингу контрольних точок у процесах харчових виробництв. Ці бездротові, хмарні (cloud-based) технології замінили працівників, які вручну знімали показники в критичних точках технологічного процесу. Цифрові технології забезпечують контроль температури, вологості, параметри обладнання в режимі реального часу. Автоматизація дає можливість збирати будь-яких дані через мобільний додаток, надійно зберігати дані для подальшого аналізу та аудиту, контролювати відповідність НАССР в режимі реального часу. Внаслідок автоматизації контролю зменшується використання паперової документації і заощаджується робочий час працівників.

На сьогодні штучний інтелект широко використовується в системах контролю безпеки. Зокрема, це стосується сортування продуктів, догляду за дотриманням гігієни працівниками і чистотою обладнання, моніторингу якості продуктів. Ці процедури працюють швидше і є менш залежними від помилок та упередженості контролерів. Зокрема, штучні нейронні мережі (artificial neural networks) є основою систем раннього попередження про небезпеку в продуктах харчування.

В сучасних умовах відстеження життєвого циклу продовольчих товарів (food traceability) є важливою складовою контролю безпеки. Відповідно до Codex

Alimentarius відстеження – це можливість нагляду за продуктом харчування під час виробництва, зберігання, транспортування. Цифрові технології під час відстеження забезпечують достовірну інформацію про склад продукту, його сортову чистоту, географічне походження, технологію виробництва тощо.

Зараз найбільш поширеними технологіями відстеження є: радіочастотна ідентифікація об'єктів (radio-frequency identification), штрих-коди (barcodes) і блокчейн (blockchain) - технологія, що створює цифровий образ (digital twin) продукту. Для цього використовується інформація про сорт, дату і місце збирання культури, технологію виробництва тощо. На кожному наступному етапі переробки продукту інформація додається до початкового образу. Технологія блокчейн дає можливість швидко виявити можливі ураження і забруднення, які потрапляють до продукту. Актуальна інформація доступна усім бажаним і захищена від несанкціонованого втручання.

Використання інформації, яка збирається і обробляється під час контролю і відстеження потребує регламентації. Це стосується розв'язання проблем власності, конфіденційності інформації, рівного доступу до інформації фізичних та юридичних осіб. Враховуючи вартість збору даних, їх перевірки, обробки і зберігання, необхідне визначення мети накопичення, джерел фінансування, економічного ефекту для суб'єктів продовольчого ланцюга. При цьому треба враховувати пріоритети у зборі даних, які є різними для с.-г. виробників, переробників, торговельних мереж, контролюючих органів, споживачів.

Як у всьому світі, так і в Україні процес адаптації регуляторної бази відстає від темпів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, в законах України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», в наказі Мінагрополітики «Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)» відсутні концептуальні положення щодо функціонування систем контролю та відстеження на основі цифрових технологій. В цьому контексті доцільно прискорити розробку галузевої програми цифрової трансформації системи контролю безпеки продуктів харчування у відповідності із Законом України «Про національну програму інформатизації» від 01.12.2022 р. №2807-IX та постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання Національної програми інформатизації» від 02.02.2024 р. №119.

Запровадження цифрових технологій для збору та обробки великих обсягів інформації під час контролю якості харчових продуктів має ряд проблемних моментів. Зокрема, є свідчення того, що моделі створені для збору та аналізу даних в розвинутих країнах або для великих роздрібних мереж можуть не підходити для країн, що розвиваються, а також для малого і середнього бізнесу [1]. Це потребує додаткової адаптації або розробки оригінальних програмних продуктів. У зв'язку із цим доцільно частину західної технічної допомоги на повоєнне відродження економіки спрямувати на адаптацію імпортованих

інформаційно-комунікаційних технологій контролю безпеки, а також на підтримку вітчизняних оригінальних розробок у цій сфері (комп'ютерна програма НАССР-TRADING для запровадження плану НАССР на підприємствах торгівлі і ресторанного господарства).

Цифрові технології дають можливість суттєво поліпшити інформованість про якість і безпеку харчових продуктів, підвищити ефективність і здешевити процедури контролю. Запроваджувати цифрові технології в практику контролю безпеки доцільно в рамках галузевої комплексної програми із диверсифікованим фінансуванням за рахунок коштів бюджету, бізнесу і грантів на відбудову економіки. Ці інвестиції будуть мати вагомий ефект з точки зору цілей сталого розвитку - міцне здоров'я і благополуччя населення та захист екосистем суші.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Digitalization, food safety and trade. URL: https://www.who.int/docs/default-source/resources/digitalization-food-safety-and-trade-en.pdf?sfvrsn=a11a03b8_2 (date of access: 19.03.2024).
2. Guruswamy S., Pojić M., Subramanian J., Mastilović J., Sarang S., Subbanagounder A., Stojanović G., Jeoti V. Toward Better Food Security Using Concepts from Industry 5.0. *Sensors*. 2022. Vol. 22, no. 21. URL: <https://doi.org/10.3390/s22218377> (date of access: 19.03.2024).
3. Bosona T., Gebresenbet G. Food traceability as an integral part of logistics management in food and agricultural supply chain. *Food Control*. 2013. Vol. 33, no. 1. P. 32-48. URL: <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2013.06.044> (date of access: 19.03.2024).

*Панченко Ольга, доктор філософії,
доцент кафедри менеджменту,
фінансів та бізнес-адміністрування,
Міжнародний європейський
університет, м. Київ*

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ МАРКЕТИНГУ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Цифрові інновації маркетингу є важливим елементом стратегій підприємств у контексті сталого розвитку. Ці інновації відображають перехід до більш ефективних, екологічно чистих та соціально відповідальних методів просування продуктів і послуг.

Використання цифрових інструментів дозволяє не тільки оптимізувати витрати та залучати нових клієнтів, але й зменшувати негативний вплив на навколишнє середовище та підтримувати соціальні ініціативи.

Цифрові інновації відіграють важливу роль у досягненні Цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй [1]. Також характеристика цифрових інновацій маркетингу залежить від унікальних особливостей сфери їх впровадження [2].

Зокрема, MSCI ESG Research у дослідженні «Тенденції у сфері сталого розвитку та клімату у 2024 році» оприлюднена інформація, на яку необхідно звернути увагу:

- управління кліматичними ризиками, та зокрема вплив екстремальних погодних умов на домовласників і працівників;
- корпоративне управління з акцентом на корпоративному нагляді;
- управління штучним інтелектом;
- належна перевірка ланцюгів постачання;
- корпоративне розкриття кліматичної інформації;
- непередбачені наслідки SFDR для ринків, що розвиваються;
- приватний борг стає важливим фактором у зусиллях щодо зміни клімату;
- інвестиції в природу [3].

На нашу думку, маркетинг і сталий розвиток можуть взаємодіяти для досягнення цілей у сфері економічного, екологічного та соціального добробуту, а саме:

1. Маркетинг впливає на свідомість споживачів щодо сталого споживання та екологічної відповідальності шляхом включення сталого розвитку у маркетингові компанії.

2. Виробництво продуктів та надання послуг для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Наприклад, виготовлення екологічно чистих товарів, використання відновлювальних джерел енергії тощо.

3. Сприяння корпоративній соціальній відповідальності. Компаніями розробляються різноманітні ініціативи: від збереження навколишнього середовища та підтримки благодійних організацій до створення умов для розвитку місцевих спільнот та впровадження соціальних програм для своїх працівників.

4. Розвиток взаємовідносин зі споживачами, партнерами, акціонерами та громадськими організаціями для реалізації цілей сталого розвитку.

5. Стимулювання інновацій для сталого розвитку. Маркетинг інновацій сприяє розвитку нових технологій та впровадженню методів виробництва, сприяючи зменшенню викидів забруднюючих речовин та збереженню природних ресурсів.

Необхідно відзначити, що цифрові технології надають можливість збирати та аналізувати дані про споживачів, їхні уподобання та погляди для подальшого створення ефективних маркетингових стратегій у контексті сталого розвитку.

Водночас цифрові інновації розширюють можливості комунікації підприємств зі споживачами, створюючи платформи для обміну інформацією та взаємодії. Наприклад, за допомогою цифрових маркетингових інструментів – соціальні медіа, електронної пошти, веб-сайтів та мобільних додатків, компанії можуть ефективно спілкуватися з клієнтами, представляти їм інформацію про продукти та послуги, а також збирати відгуки та думки для подальшого вдосконалення своєї діяльності. Вважаємо, що це забезпечується за рахунок використання омніканального маркетингу, який дозволяє підвищити якість обслуговування клієнтів та маркетингових комунікацій з метою отримання необхідної інформації та персоналізованої підтримки [4, с.145], [5].

Також компанії використовують у маркетинговій діяльності аналіз даних на базі штучного інтелекту для збору інформації та надання індивідуальних пропозицій з метою просування продуктів та послуг. Наприклад, технології штучного інтелекту застосовуються у цифровій рекламі, а саме: глибока персоналізація та розширена сегментація клієнтів, пошук товарів та послуг з нового рівня, моніторинг суспільної думки в реальному часі, оптимізація маркетингових кампаній та прогнозування результатів тощо [6].

Основними трендами штучного інтелекту на 2024 рік є:

- цифрові асистенти на основі штучного інтелекту;
- вихід за межі екрана: як AR та MR-технології долають бар'єри між цифровим та фізичним середовищем;
- безпека даних: розширення технології токенизації;
- майбутнє – за синергією технологій [7].

Технології штучного інтелекту, аналітики даних, інтернету речей тощо відіграють важливу роль у маркетинговій діяльності підприємств: ефективне використання ресурсів, персоналізація, моніторинг та аналіз впливу, створення нових моделей бізнесу.

Таким чином, використання цифрових інновацій маркетингу у контексті сталого розвитку є ключовими завданнями для сучасних підприємств з метою досягнення стабільності їхньої діяльності з врахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх чинників середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. What are the Sustainable Development Goals? URL: <https://www.undp.org/ukraine/sustainable-development-goals> (дата звернення 13.04.2024)
2. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019р. №722/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 13.04.2024)
3. MSCI ESG Research's Sustainability and Climate Trends to Watch 2024 URL: <http://surl.li/sohtd> (дата звернення 13.04.2024)
4. Гірченко Т.Д., Панченко О.В. Маркетингові комунікації у забезпеченні ефективності діяльності банків в Україні: монографія / за заг. ред. Т.Д. Гірченко. Львів, Університет банківської справи, 2021. 248 с.
5. Розмовляйте із користувачами: як зробити комунікацію брендів комфортнішою URL: <http://surl.li/sohqg> (дата звернення 13.04.2024)
6. Панченко О.В. Маркетингові технології в умовах цифровізації бізнесу. *Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (10 жовтня 2023 року, м. Київ). Київ: МАУП, 2023 р. С. 204-205
7. Штучний інтелект, змішана реальність і токенизація – ключові тренди звіту Mastercard Emerging Tech Trends 2024 URL: <http://surl.li/sohpn> (дата звернення 13.04.2024)

Проданова Лариса, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

Кузьменко Андрій, здобувач вищої освіти магістерського рівня, Національний авіаційний університет, м. Черкаси

ОПТИМІЗАЦІЯ ДОСТАВКИ «ОСТАННЬОЇ МИЛІ» В УПРАВЛІННІ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК

Оптимізація доставки «останньої милі», що виступає останньою ланкою ланцюга поставок і передбачає доставку продукту (товару чи послуги) із розподільчого логістичного центру до замовника (до конкретного пункту призначення, магазину роздрібної торгівлі, конкретного споживача – до квартири, будинку чи офісу), є сьогодні надзвичайно актуальною проблемою з декількох ключових причин. Цифровізація економіки сприяла розширенню масштабів електронної комерції, яке призвело до зростання числа посилок онлайн-покупок, що, у свою чергу, актуалізувало пошук ефективних способів доставки «останньої милі»: ефективна доставка стала критичним елементом для задоволення потреб онлайн-покупців. Задоволення зростаючих потреб та очікувань споживачів є ключовим для забезпечення лояльності клієнтів: такі очікування стосуються можливості вибору способу доставки, відстеження замовлень, а у підсумку – швидкої, надійної та зручної доставки. Іншою важливою причиною актуалізації обраної теми є необхідність забезпечення екологічності та енергоефективності логістичної діяльності: для доставки «останньої милі» часто використовується численний дрібнотоннажний транспорт, що призводить до збільшення викидів вуглецю та інших забруднюючих речовин в навколишнє середовище, а тому постає проблема усунення негативного впливу на довкілля. Ще однією ключовою причиною посилення інтересу до означеної тематики слід вважати інтенсивний розвиток технологічних інновацій: нові технології, такі як безпілотні літальні апарати, робототехніка та алгоритми оптимізації маршрутів, можуть значно підвищити ефективність «останньої милі»; впровадження інновацій дозволяє підвищити швидкість, надійність та рентабельність доставки кінцевим споживачам. Враховуючи вище зазначене, оптимізація доставки «останньої милі» є важливим завданням прикладних наукових досліджень.

Необхідність оптимізації доставки «останньої милі» зумовлена насамперед тим, що фінальна частина процесу доставки – найдорожча [2] (за оцінками Deloitte, станом на 2023 рік середня глобальна вартість логістичної доставки «останньої милі» становить 41% від вартості доставки загалом [3, с. 6]). Наразі

така ситуація зумовлена декількома чинниками. Розглянемо їх на прикладі індивідуальних доставок окремим споживачам. Дія одного з зазначених чинників пов'язана із тим, що доставка «останньої милі» здійснюється в умовах щільно забудованих районів населених пунктів, де рух транспорту обмежується необхідністю постійних маневрів та зміною швидкості (зокрема через те, що постачальник має численну кількість невеликих замовлень з різними адресами), «пробками» та заторами, проблемами з доступом до будинків/квартир, складністю паркування, що призводить до зростання витрат палива та підвищення рівня ризиків. Вартість доставки зростає й через витрати, пов'язані з оплатою роботи кур'єрів. Ризики та витрати зростають також у зв'язку з тим, що процес доставки «останньої милі» може виявитись невдалим через неузгодженість або неможливість встановлення точного часу доставки. Іншим чинником дорожнечі доставки «останньої милі» є складність маршрутизації: через велику кількість дрібних доставок в різних локаціях і зумовлену цим велику кількість зупинок, водії іноді губляться та збиваються з маршруту; без ретельно спланованого маршруту транспорт змушений проїжджати додаткові кілометри і такі «непродуктивні» маршрути можуть становити до 10% від загального пробігу автопарку компанії [4]. Дорожнеча доставки «останньої милі» пов'язана і з тим, що у сфері електронної комерції рівень повернень (через невідповідність товару очікуванням клієнтів, проблеми з якістю або зміну потреб) може досягати 20%. Для логістичних компаній це означає необхідність виділяти чималі ресурси на процеси обробки повернень та обмінів, що в свою чергу ускладнює останню милю в ланцюгу поставок.

Для вирішення проблем доставки «останньої милі» компанії впроваджують нові бізнес-моделі, вдосконалюють логістичні процеси, активно використовують сучасні цифрові технології, що сприяє оптимізації процесу доставки.

Оптимізація доставки «останньої милі» – це комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності, швидкості та гнучкості доставки товарів кінцевим споживачам. Основні аспекти та технології оптимізації доставки «останньої милі» включають:

планування та оптимізацію маршрутів із використанням спеціалізованих програмних рішень, алгоритмів маршрутизації, даних про дорожню інфраструктуру, трафік та ін. Оптимальні маршрути дозволяють скоротити «непродуктивні» кілометри, узгодити час прибуття та відправлення транспортних засобів, мінімізувати кількість автомобілів, необхідних для обслуговування, підвищити ефективність використання парку транспортних засобів, забезпечити надійність та швидкість доставок, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню задоволеності клієнтів. Оптимізація маршрутів можлива також за рахунок консолідації вантажів та створення регіональних розподільчих центрів;

впровадження та застосування інноваційних технологій, зокрема технологій відстеження вантажів в реальному часі (із використанням технологій Global Positioning System та Internet of Things); використання автономних роботизованих кур'єрів та інших безпілотних транспортних засобів, а також застосування безпілотних літальних апаратів (дронів) для доставки;

забезпечення сталості та екологічності: використання електричних/гібридних транспортних засобів для зниження шкідливих викидів та негативного впливу на довкілля; впровадження «зелених» логістичних рішень, наприклад, доставка велосипедами; дотримання принципів циркулярної економіки та управління відходами;

покращення клієнтського досвіду: надання гнучких варіантів доставки (поштомати, вікна доставки, самовивіз, пункти видачі); забезпечення прозорості процесу доставки та можливості відстеження замовлень; швидке реагування на відгуки та скарги клієнтів.

Серед інших технологій та заходів: партнерство зі сторонніми постачальниками логістичних послуг та краудсорсинг послуг доставки; удосконалення зворотньої логістики (яка стосується процесу управління поверненням і обміном продуктів); автоматизація складських процесів, сортування та комплектації, впровадження програмного забезпечення для управління складом і систем управління транспортуванням.

Комплексне впровадження зазначених заходів дозволяє компаніям знизити витрати, підвищити швидкість та якість доставки, а також мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Last Mile: What It Means in Reaching Customers. URL: <https://www.investopedia.com/terms/l/lastmile.asp>.
2. Arvidsson, N., Weir IV, H.T., Orving, T. (2024) Operational performance of light electric freight vehicles in the last mile: two Nordic case studies. *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*. URL: <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85188089249&doi=10.1108%2fIJPDLM-02-2023-0079&partnerID=40&md5=DOI:10.1108/IJPDLM-02-2023-0079>.
3. 2023 Global Smart Last-Mile Logistics Outlook. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cn/Documents/consulting/deloitte-cn-consulting-2023-global-smart-last-mile-logistics-outlook.pdf>.
4. Що таке доставка останньої милі? URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/chto-takoe-dostavka-poslednej-mili>.

Sorokina Tetiana, candidate of technical sciences, associate professor, Associate Professor of the Department of Information Technologies, International European University, Kyiv

Drobyna Vadym, a student of higher education of the first (bachelor) level of education, 2 course, International European University, Kyiv

“GRAMMARLY” LEARNING IN PROFESSIONAL-ORIENTED ENGLISH CLASSES

Computerized learning in professional-oriented English classes is based on principles such as:

1) individualization - the ability to work individually with each student, taking into account their abilities, knowledge level, skills, and abilities;

2) differentiation, which provides the opportunity to choose which option suits the student: text, interactive program, courses on the platform, etc.;

3) intensification (there are various means of presenting educational material, its structuring with wide involvement of interactive types and forms of work).

Among the main didactic functions that can be implemented through computer technologies, the followings should be noted:

- cognitive: for example, using computer technologies, tools (Chat GPT, Gemini, Dall-E);

- developmental: students' work with the educational program, in addition to activating vocabulary, contributes to the development of such necessary cognitive processes as perception, logical thinking, memory, imagination;

- training: through computer programs, students have the opportunity to train independently in a non-traditional form, to check their level of knowledge and skills on a specific topic;

- diagnostic: using computer technologies, the teacher can quickly control and determine the level of students' mastering of the educational topic;

- communicative: while working with educational programs, conducting a dialogue with the computer, students overcome the barrier of shyness;

- virtual-interactive: is a complement and, in a way, an evolution of previous stages, since with the use of artificial intelligence, dialogues can be conducted both in text and in real time, which significantly improves students' skills. Especially useful in situations where frequent travel and communication with native speakers are not possible. Using a computer in the process of learning English helps to accomplish the following tasks:

1. Interest in English for professional purposes. While working with the educational program, the methodological technique of "transferring" students to the linguistic environment of communication and thinking, close to real life, is used. Also, in addition to this, students develop an interest in working with a computer, in

particular with various computer programs, and acquire skills in working with additional resources and tools.

2. Visualization of educational material. With the help of educational programs, it is possible to combine sensory, auditory, and visual components to influence the perception of text by students, as well as to work in conditions of augmented or fully virtual reality.

3. Expansion of students' knowledge on a certain educational topic. Digital sources provide a plethora of interesting and useful illustrated information on topics that are either not presented in ordinary textbooks in an interesting way or lack an interactive component. Students also have the opportunity to expand their knowledge not only in the subject of "English language", but also to gain certain knowledge and experience in situations close to real ones.

4. Checking and self-checking of acquired knowledge and skills. Working with educational programs, students have the opportunity to check themselves by looking at the "lesson results".

As one of the program options, Grammarly can be considered an online platform based on artificial intelligence to help with communication in English, launched in 2009. Grammarly improves the quality of written communication by providing recommendations for correctness, clarity, engagement, and tone of the message. The list of all functionality is quite significant and impressive. Its use can be a powerful tool in work or learning. (Fig.1).

As practice shows, in the professional-oriented English classes testing and performing control exercises are carried out using a computer. The purpose of using such educational computer programs is to teach students English for professional purposes by bringing them closer to real-life situations. In such integrated classes, students improve their knowledge, skills, and abilities acquired during the previous period of study. It is also very reasonable to use such educational programs as a means of intensifying and optimizing students' educational-cognitive activities, activating their capabilities, and developing their creative abilities. The implementation of such innovative technologies, in particular the use of computer educational programs in classes, goes through three stages.

Stage 1 is the formation of lexical and grammatical skills on the topic. During this stage, students learn the structure of English sentences; improve their language skills by listening to and repeating phrases and sentences from an electronic source in their field. At the same time, they can see on the screen how effectively they are doing it, as the result of their work will be displayed on the display in the form of a "grade." During this stage, the computer acts as a patient tutor, taking into account the individual characteristics of the student, who sometimes needs to repeat the same phrase many times. **2nd stage** - at this stage, language skills are improved and the phrases and sentences practiced in the first stage are used in dialogue with the computer. The student must choose one of the three options provided by the computer with the correct answer and respond promptly to the phrase presented by the computer. **3rd stage** - this is the assimilation of the material, the development of skills in using the lexical and grammatical knowledge acquired during the previous two stages. Students are offered grammatical and lexical tasks, such as putting words in the correct order to form a

sentence, etc. After completing these stages, the student can see how successfully they worked during the lesson by looking at the lesson results.

It should also be noted that the use of modern computer technologies can have a **negative impact on student learning**. Here are just a few possible points:

- the use of generative artificial intelligence or its clients for working with test tasks or generating text (completely excludes the student's work on certain types of tasks or creates the illusion of "knowledge" in a student, who receives a high grade for a generated answer to which he/she did not apply any effort);
- abuse of correction tools (Google Translate). Excessive use of controlling tools relaxes students and stimulates the degradation of skills;
- using search engines to find ready-made answers to tasks or similar ones.

It is impossible to control or prevent everything, and in most cases, it remains the responsibility of the students themselves: how exactly all available resources will be used. In the future, we will adhere to the interaction of the English language teacher and the correct perception of the students for their professional direction.

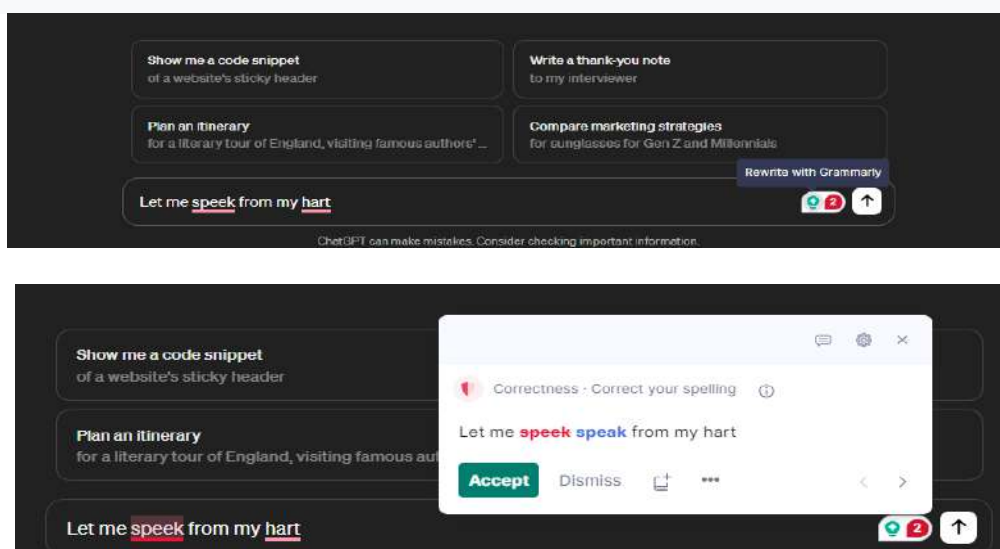


Fig.1 Example of Grammarly usage.

REFERENCES

1. Holland J. Review: Grammarly Does Not Do the Needful. The National, 2016. <https://www.thenational.ae/business/review-grammarly-does-not-do-the-needful-1.202844>.
2. Qassemzadeh, A. The Impact of Feedback Provision by Grammarly Software and Teachers on Learning Passive Structures by Iranian EFL Learners, 2016. <https://doi.org/10.17507/tpls.0609.23>.
3. <https://en.wikipedia.org/wiki/Grammarly>
4. <https://www.grammarly.com>

СЕКЦІЯ 5./ SECTION 5.

ЯКІСНА ОСВІТА, ВІДКРИТА ДОСЛІДНИЦЬКА КУЛЬТУРА ТА ІННОВАЦІЇ/ HIGH-QUALITY EDUCATION, TRANSPARENT RESEARCH CULTURE AND INNOVATIONS

*Височанська Тетяна, магістр,
старший викладач кафедри соціально-
гуманітарних наук, Міжнародний
європейський університет, м. Київ*

ОСВІТА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ШВИДКОГО ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Якісна освіта є основним чинником формування людського капіталу. “Людина не народжується – людина постає”, - говорить нам наука соціологія. Людей можна навчати, покращувати та вдосконалювати завдяки особистим і спільним зусиллям, особливо включаючи самовдосконалення та самотворення. Перш ніж стати свідомим, надійним громадянином, передує якісна освіта протягом довгих років. Освітній процес має бути постійним та послідовним, це вимагає систематичної організації та цілеспрямованого комплексного підходу. Також з’являється необхідність у нових підходах до освіти, з урахуванням технічного прогресу, і підготовці людей до життя в цифровій епохі.

З поширенням діджиталізації, важливою складовою якісної освіти є доступ до технічних засобів та вмінням швидко, оперативно ними користуватися. Оволодіння цими інструментами теж стало невід’ємним атрибутом якісної сучасної освіти. Робота та виробництво стає все більш автоматизованим, менш праце-затратним, а все більш інтелектуально-затратним. В умовах науково-технічного прогресу зростає потреба у працівниках, що здобули вищу освіту. Завдання якісної освіти – це закласти методологію, яка стане основою для подальшого особистісного розвитку, вдосконалення навичок та вмінь. Розвиток вищої освіти в Україні в надскладних умовах воєнного стану повинен бути спрямований на виявлення способів ефективної адаптації сучасного фахівця до умов ринку праці та створення якісно нової професійної школи, яка спроможна буде зайняти належне місце в ринковій економіці вітчизняного та європейського рівня та задовільнити потреби кожної особистості в отриманні професійних знань та соціального досвіду [2,с.3].

В епоху доступності інформації – науковий пошук не стає простішим, все менше людей, які володіють методологією, правильним інструментом збирання, систематизації знань. В порівнянні з минулим століттям, коли науковий пошук можна було порівняти з відкриттям “оазису в пустелі”, враховуючи недостатню кількість інформації та літератури, то науковий пошук

XXI століття виглядає скоріше як “віднайти рідкісну рослину в тропічних джунглях”. Головний козир науковця сьогодні - це вміння відразу розпізнавати і чітко відмежувати предмет свого дослідження від стороннього шуму. Наукові дослідження є рухомою силою розвитку та стимулювання людей продовжувати виявляти цікавість до знань, до нового, як для тих хто їх робить, - так і для тих хто потім з ними ознайомлюється. Освіта, як відомо, значною мірою зумовлює завтрашній день усього світового співтовариства, виступає важливим інструментом сталого розвитку.

Сьогодні інтереси освіти та наукові цілі, спрямовані на поєднання навчання з науково-дослідною діяльністю, на забезпечення високої наукоємності навчальних дисциплін. Особливо помітним останнім часом є підвищення ролі освіти в умовах переходу до високотехнологічного, інформаційного суспільства, в якому зростає важливість якості людського потенціалу, рівень освіченості та культури населення. У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що якість вищої освіти – це сукупність якостей особи, що має вищу освіту і відображає професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства у цілому. Цьому сприяє перш за все якісна освітня діяльність, спрямована на задоволення потреб населення [1]. Особлива увага повинна відводитися сприянню етичного розвитку та формування високої моральності, так як використання сучасних технологій та штучного інтелекту викликає нові етичні ділеми.

Якісна освіта – це зв'язок поколінь викладачів і студентів з одного боку, і це як “фреймінг” самого себе з іншого. Ще ніколи раніше науковий прогрес технологій не набирав таких обертів як сьогодні, зміст і форма роботи змінилася і продовжує активно змінюватися у всіх професіях. Таке поняття як “навчитися один раз і на все життя” одному виду ремесла вже майже не існує, інновації спіткають нас на кожному кроці. В свою чергу це революціонує спосіб нашого життя, єдине що точно на сто відсотків знадобиться після отримання освіти в навчальному закладі, то це вміння вчитися. Навчання протягом усього життя, - це вже навіть не лозунг, це вже реальність в якій ми живемо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаращук О. В., Куценко В. І. Якісна освіта – інструмент сталого розвитку (зарубіжний досвід та українські реалії). *Науковий вісник Ужгородського національного університету* 2019. Вип. 23. С. 49-55.
2. Мачинська Н., Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Львівського університету* 2023. Вип.39 С.117-128

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

У сучасному світі освіта займає центральне місце у формуванні суспільства, тому ефективне керування освітніми закладами стає важливою передумовою для успішного розвитку. Цей процес включає в себе низку аспектів, серед яких особливо виділяються управління педагогічним колективом, управління освітнім процесом та управління якістю освіти.

Керування педагогічним колективом є однією з ключових складових успішного функціонування будь-якого освітнього закладу. Тут мова йде не лише про те, як керівництво сприяє формуванню команди, але й про створення атмосфери взаємодії, взаєморозуміння та мотивації всередині колективу. Забезпечення підтримки педагогічного персоналу, стимулювання професійного розвитку та встановлення ефективного спілкування є ключовими аспектами управління [1].

Проте, успішне управління педагогічним колективом неможливе без ефективного керування освітнім процесом. Цей аспект включає в себе розробку та впровадження сучасних методик навчання та викладання, організацію освітнього процесу, адаптацію до змінних потреб здобувачів та створення сприятливого середовища для навчання й розвитку.

У контексті цього, формування системи якості освіти стає ключовим завданням. Ця система визначає стандарти, процедури та механізми, які гарантують високий рівень освітньої діяльності. Вона передбачає постійне оновлення та вдосконалення освітнього процесу через моніторинг, оцінювання та активний зворотній зв'язок відгук зі здобувачами та іншими зацікавленими особами, з урахуванням сучасних вимог [2].

Крім цього, варто зазначити, що керування освітніми закладами не обмежується внутрішніми аспектами, але, також, охоплює зовнішні взаємозв'язки та співпрацю з громадськістю, регіональними та державними органами, та іншими зацікавленими особами. Взаємодія з цими групами стейкхолдерів відіграє ключову роль у створенні сприятливого середовища для розвитку освіти та вирішенні актуальних проблем.

Не менш важливим є постійний моніторинг та аналіз результатів освітнього процесу та діяльності закладу загалом. Це дозволяє вчасно виявляти проблемні аспекти, розробляти та впроваджувати ефективні стратегії покращення якості освіти, а також реагувати на зміни в соціально-економічному та культурному середовищі.

Управління освітніми закладами, також, передбачає розвиток та впровадження інноваційних підходів до навчання, використання сучасних технологій та методик, а також забезпечення доступу до якісних навчальних

ресурсів та матеріалів, що дозволяє стимулювати активний інтелектуальний розвиток здобувачів.

Нарешті, управління освітніми закладами повинно бути орієнтоване на постійне самовдосконалення та професійний розвиток всіх учасників освітнього процесу. Даний аспект включає в себе навчання нових методів та підходів, стимулювання творчого мислення та інноваційної діяльності, а також розвиток лідерських якостей у керівництва та науково-педагогічних/педагогічних працівників. Тільки через постійне самовдосконалення можна забезпечити високу якість освіти та відповідати вимогам сучасного суспільства.

Управління освітніми закладами є складним та багатогранним процесом, який потребує системного підходу та уваги до різноманітних аспектів. Успішне керування освітнім закладом включає в себе ефективне управління педагогічним колективом, освітнім процесом та забезпечення високої якості освіти. Здійснення цих завдань вимагає співпраці всіх стейкхолдерів, постійного моніторингу та аналізу результатів, а також постійного самовдосконалення та професійного розвитку всіх учасників освітнього процесу. Висока якість управління освітніми закладами сприяє підвищенню рівня освіти в цілому та розвитку суспільства у цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пищик О. Сучасні погляди на систему управління педагогічним колективом в професійно-технічному навчальному закладі. Освітологічний дискурс. 2017. Т. 18-19, № 3-4. С. 173–185.
2. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти / М. Бобровський та ін. 2-ге вид. Київ : Держ. служба якості освіти, 2021. 350 с.

*Завацька Софія, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня 3 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Алексєєнко-Лемовська Людмила, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних наук, Міжнародний європейський університет, м. Київ*

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ ТА ДОСЛІДНИЦЬКУ КУЛЬТУРУ

Розбудова суспільства, що ґрунтується на принципах рівності та включеності, вимагає системного підходу до розвитку туризму, який би враховував потреби та можливості всіх категорій населення. Останні десятиліття свідчать про зростаючу увагу до концепції інклюзивного туризму, що визнає

право кожної людини на доступ до туристичних послуг й середовища незалежно від її фізичних, психологічних чи соціокультурних характеристик.

Актуалізація розвитку інклюзивного туризму визначається науковцями та практиками галузі на тій підставі, що для людей з обмеженими можливостями туризм є засобом активізації життєвих функцій, мобілізуючи психічні ресурси та відновлюючи психоемоційний стан людини. Сучасні дослідження підтверджують, що реалізація інклюзивного (доступного) туризму сприяє підвищенню рівня самооцінки людини, знаходженню свого місця в соціумі. Це унікальне явище для реабілітації людей з обмеженими можливостями, включаючи як процес пізнання дійсності, так і можливість більш повноцінної соціалізації, усуваючи почуття неповноцінності, інтегруючись у суспільство з гідністю та сприймаючи себе як особистість [1, С. 7].

У порівнянні з іншими видами туризму, зокрема, рекреаційним чи пізнавальним, інклюзивний туризм є достатньо новим напрямком дослідження, а трактування та визначення понять, що розкривають зміст основних дефініцій, є предметом сучасних наукових дискусій. Так, поняття «інклюзивний туризм» визначають як специфічний (безпечний) вид туризму, основною метою якого є безбар'єрний доступ до усіх туристичних ресурсів, позитивний психологічний клімат, рівність можливостей усіх туристів, повномасштабне інформування людей з особливими потребами про можливості того чи іншого туристичного об'єкту, а також передбачає швидку здатність суб'єктів туризму перелаштовуватись відповідно до запитів людей з особливими потребами. Ключовими компонентами такого середовища виступають: інституційні, просторові, інформаційні, комунікативно-організаційні тощо [2, С. 42].

Основними функціями інклюзивного туризму є такі, як: соціальна відновлювана, психологічна, комунікативна, освітньо-пізнавальна, особистісно-орієнтована, компенсаторна, реабілітаційна, адаптаційна, соціалізаційна тощо. Вчені наголошують, що інклюзивний ефект від туристичних маршрутів буде суттєвим, якщо діяльність ґрунтується на принципах незалежності, залучення, інформативності, комплексності, індивідуального підходу, можливості для реалізації внутрішнього потенціалу, стимулювання саморозвитку, підтримки, гідності, рівності, суб'єктності тощо. Адже саме інклюзивний туризм дозволяє створити умови, які максимально компенсують обмеження і дозволять кожній людині стати активним учасником соціуму [3, С. 74].

В сучасних інтеграційних умовах розвитку інклюзивний туризм формується та розвивається в правовому, соціальному, педагогічному, філософському, економічному просторі. Інклюзивний туризм – це форма туризму, яка включає в себе процес співпраці між різним учасниками сфери туризму, що дозволяють людям з особливими потребами отримати доступ до споживання та надання універсальних туристичних продуктів та послуг. На рівні державного регулювання в правовому полі, організація інклюзивного туризму має тенденцію до покращення, розробляються проекти законів, проводяться міжнародні науково-методичні семінари з участю провідних фахівців. Активну участь у розвитку інклюзивного туризму приймають спеціалізовані та громадські організації, заклади освіти на основі врахування пропозицій громади та інші

стейкхолдери [4, С. 6].

Розвиток дослідницької культури в даному контексті є особливо актуальним викликом, враховуючи його пріоритетність в освітній діяльності сучасного університету. Академічні команди розвитку спрямовують зусилля на розбудову інституційної дослідницької культури, зокрема, через залучення до наукових досліджень практиків галузі. Даний вектор зосереджується на підтримці розвитку знань і навичок за допомогою програм, що синтезують сучасні практики, інституційну та цифрову грамотність, а також формування особистості. Цей інформативний підхід до розбудови освітнього середовища академічної спільноти діє як каталізатор для розвитку дослідницької культури інституційних досліджень [5, С. 217].

Аналіз сучасних наукових праць дозволив нам визначити роль освіти та дослідницької культури на розвиток інклюзивного туризму. Так, освіта відіграє ключову роль у формуванні свідомості, розуміння та навичок у сфері інклюзивності серед різних груп суспільства. Дослідницька культура, у свою чергу, забезпечує необхідну базу знань і даних для розробки та впровадження ефективних стратегій розвитку інклюзивного туризму. Розкриємо ці аспекти.

Реалізація освітніх технологій в напрямку розвитку інклюзивного туризму сприяє усвідомленню та розумінню потреб людей з обмеженими можливостями у сфері туризму. З метою формування свідомості вона надає інформацію про специфіку цільових груп, їхні потреби та перешкоди, з якими вони можуть стикатися під час подорожей. Особлива увага приділяється питанням набуття навичок та професійної підготовки персоналу, адже освічений персонал туристичних підприємств має важливе значення для створення дружнього та відкритого середовища для всіх туристів. Підготовка персоналу включає в себе навчання навичкам комунікації, взаємодії та роботи з різними групами клієнтів при організації туристичної діяльності.

Дослідницька культура дозволяє проводити наукові дослідження з питань інклюзивного туризму, включаючи оцінку потреб та найкращих практик, що дозволяє виявити ключові аспекти, які необхідно враховувати при розробці та впровадженні політик і програм в цій сфері. Окрім збору та аналізу даних, увага фахівців галузі зосереджується на створенні інноваційних рішень. Саме наукові дослідження сприяють розробці нових інноваційних рішень у сфері інклюзивного туризму, таких як, наприклад, розробка нових технологічних засобів, підвищення доступності інфраструктури та інші ініціативи.

Разом освіта та дослідницька культура створюють фундамент для розвитку інклюзивного туризму, сприяючи створенню більш доступних та інклюзивних туристичних середовищ для всіх. Їхня взаємодія та впровадження на практиці вельми важливі для досягнення цілей інклюзивного розвитку туризму.

Отже, проблематика розвитку інклюзивного туризму через освіту та дослідницьку культуру відображає важливість та багатогранність впливу даних аспектів на досягнення інклюзивності в туризмі. Згідно з представленим аналізом, освіта відіграє ключову роль у формуванні свідомості, навичок та підготовки персоналу, що забезпечує приязне та доброзичливе середовище для всіх туристів. Дослідницька культура, у свою чергу, надає необхідні знання та

компетентності для розробки й впровадження стратегій розвитку інклюзивного туризму. Завдяки взаємодії освіти і дослідницької культури, забезпечується виявлення та розуміння потреб різних груп туристів, а також розробка інноваційних рішень для забезпечення доступності та комфорту для всіх.

Розвиток інклюзивного туризму стає важливим завданням для сучасного суспільства, а наукові висновки можуть служити базою для подальших досліджень і практичних застосувань у цій сфері. Розуміння ролі освіти та дослідницької культури в інклюзивному туризмі відкриває нові можливості для покращення якості життя та розвитку туристичної галузі в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Безугла Л., Куваєва Т., Герасименко Т. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні та Європі. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-3>
 2. Кравченко О. Інклюзивний туризм в умовах закладу освіти: принципи, функції, напрями та види. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 1. С. 42–49. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.1.7>
 3. Матвійчук Л., Чепурда Л., Формування доступного середовища інклюзивного туризму. *Економічний форум*. 2020. № 1 (2). С. 74-80. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-9>
 4. Слатвінська Л. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684>. DOI: [10.32702/2307-2156-2020.5.59](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.5.59)
- Khoo T. Створення простору для розвитку дослідницької культури. *Міжнародний журнал для академічного розвитку*. 2023. № 28 (2). С. 217–229. <https://doi.org/10.1080/1360144X.2021.1987913>

Міщенко Світлана, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В Україні питання цифрової освіти та цифрового фінансового охоплення набувають особливого значення з огляду на необхідність підвищення рівня мобільності громадян в умовах війни та розширення доступу громадян до системи офіційного фінансового обслуговування [1, С.137-138].

За підходами Світового банку, цифрове фінансове охоплення передбачає впровадження економічних цифрових засобів для забезпечення фінансово ізольованих груп населення низкою офіційних фінансових послуг, які відповідають їхнім потребам і надаються за ціною, доступною для клієнтів і стабільною для постачальників [2, С.105].

ОЕСР визначає три типи потреб у навичках, якими повинен володіти кожен член суспільства. По-перше, це навички використання цифрових технологій у повсякденному житті та на робочому місці. По-друге, це вузькоспеціалізовані навички, що забезпечують реалізацію суспільних переваг від використання інформаційно-комунікаційних технологій (виробництво цифрових продуктів і послуг, хмарні технології, блокчейн та ін.). По-третє, це додаткові навички (творчі, соціальні, емоційні), які дають змогу людям використовувати цифрові соціальні мережі без емоційної й соціальної шкоди та усвідомлювати ризики використання інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернету.

В Україні питання цифрової фінансової грамотності та розвитку цифрових фінансових компетенцій не залишаються поза уваги регуляторів фінансового сектору. Так, у Стратегії розвитку фінансового сектору України, оприлюдненої у серпні 2023 року, в контексті стратегічної ініціативи «3.5. Відповідальний та інклюзивний фінансовий ринок» акцентовано увагу на заходах, спрямованих на розвиток фінансової грамотності населення та підприємців [3].

Національний банк України спільно із Фондом гарантування вкладів фізичних осіб і НКЦПФР оприлюднив Рамку фінансових компетентностей дорослого населення – «документ, в якому описані ключові компетентності населення віком від 18 років, зокрема набір знань, умінь, навичок та особливостей ставлення до питань у сфері управління особистими фінансами, споживання фінансових послуг, що є основою для ухвалення відповідальних фінансових рішень, забезпечення і поліпшення добробуту» [4]. У цьому документі визначено понад 630 фінансових компетентностей дорослої людини, які поділено на базові й основні. Розкриття призначення кожної компетентності здійснено за напрямками: обізнаність, знання та розуміння; навички й поведінка; упевненість, мотивація та ставлення.

На нашу думку, доцільно провести обговорення практичного використання Рамки в закладах вищої освіти за участі всіх зацікавлених сторін – представників Міністерства освіти і науки України, фахівців фінансових установ, науково-педагогічних працівників, що сприятиме більш ефективній реалізації державної політики підготовки фахівців в складних умовах повоєнного відновлення. За інформацією МОН, Україна стала 17-тою країною, в якій з жовтня 2022 року розпочато реалізацію міжнародної інноваційної програми «Трансформація цифрової педагогіки», що розроблена за участю Вищої школи педагогічних наук Гарвардського університету та Університету Мічигану. Окремої уваги заслуговують питання захисту авторських прав викладачів-науковців у кіберпросторі, інформаційної безпеки та кіберстійкості закладів вищої освіти [5, С. 31].

Додаткового обговорення потребують питання володіння цифровими компетенціями викладачів в контексті обговорення проекту Професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти», розробником якого є Міністерство освіти і науки України. Зокрема, особливої уваги потребує уточнення переліку цифрових компетенцій для 8 рівня професійної кваліфікації: «Викладач закладу вищої освіти – провідний науково-педагогічний працівник», «Викладач закладу вищої освіти – академічний лідер». Вдосконалення (підтримання) професійної

кваліфікації, у т.ч. шляхом набуття цифрових навичок обов'язково повинно здійснюватися на кожному кваліфікаційному рівні. Крім того, форми і зміст підвищення кваліфікації мають бути спрямовані на формування компетентностей відповідно до Стандарту, а також мають знайти відображення в індивідуальному плані професійного розвитку викладача.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. *Науковий Вісник ОНЕУ*. 2020. № 1–2 (274–275). С.133–149. URL:<http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2020/274-275/pdf/133-149.pdf>.
 2. Науменкова С.В., Міщенко С.В., Міщенко В.І. Цифрова фінансова інклюзія для прискорення досягнення Цілей сталого розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. №1. С.102 – 112. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/13>
 3. *Стратегія розвитку фінансового сектору України*. 2023. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>
 4. *Оприлюднено Рамку фінансових компетентностей дорослого населення України*. НБУ. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oprilyudneno-ramku-finansovih-kompetentnostey-doroslogo-naselennya-ukrayini>
- Міщенко В., Науменкова С., Міщенко С. Наслідки пандемії COVID-19 та необхідність цифрової трансформації вищої освіти. *Вища школа*. 2022. № 3–4. С. 7–34. URL: <https://www.researchgate.net/publication/365455608>

СЕКЦІЯ 6./ SECTION 6.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ І УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ/ SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE LIFESTYLE AND MANAGEMENT OF CHANGES IN REAL-LIFE SITUATIONS

Власенко Олена, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ

У загальному сенсі, спосіб життя — це філософсько-соціологічне поняття, що охоплює сукупність типових видів життєдіяльності індивіда, соціальної групи, суспільства загалом у єдності з умовами життя. [1] Дослідження сталого способу життя дає можливість розглядати у взаємозв'язку основні сфери життя людей, працю, побут, культуру, політичне життя.

Вплив мовлення на суспільство та особистість аналізували багато науковців. Одним з перших був В. Гумбольдт, який визначив, що мову та мовлення необхідно «вважати продуктом сили народного духу і в той же час намагатися пізнати дух народу за допомогою будови самих мов: оскільки кожна специфічна сила розвивається за допомогою мови і лише з опорою на неї, вона не може мати іншої конституції, крім як мовній». За його підходом кожна мова має свої особливості та вимагає вивчення. «Значна частина змісту кожної мови знаходиться тому в незаперечній залежності від цієї мови, так що цей зміст не може залишатися байдужим до свого мовного вираження». [3]

Надалі, соціально-психологічний напрямок розвивали О. Потєбня та В. Вундт. Відповідно до їх переконань, динаміка та еволюція мовних явищ відображають психічні закони мислення, які виявляючись в окремій людині, належать певному народу. При цьому, істинним зберігачем духу народу, слід вважати мову в її первозданному вигляді, адже на більш пізніх етапах свого розвитку мова та мовлення втрачає первозданну чистоту та оригінальність прояву духу народу. Цей напрямок розглядає сутність мови з погляду соціальної психології та суспільної свідомості.

Типовий вид життєдіяльності пов'язаний із процесом формування особистості на протязі всього її життя. На цей процес впливають життєві позиції індивідуума, сформовані під впливом соціуму, навчання, праці, літератури, мистецтва, ЗМІ.

Людина, як особистість, є соціальною в більшості формах прояву своєї

життєдіяльності. У переважній кількості випадків, вона ідентифікує свої взаємовідносини з іншими особистостями як необхідні для наявності свого сталого образу життя.

Взаємовідносини між людьми здебільшого супроводжуються мовленням. «В мовленні, як у дзеркалі, відбивається спрямованість особистості, її настанови й тенденції, потреби, інтереси, схильності та ідеали». [2, с.9]

Мовлення – є певним пізнавальним та психічним процесом, що індивідуально реалізується в процесі кодування і декодування інформації в тій або іншій мовній формі. Мовлення залежить від індивідуальної психофізичної чи психофізіологічної діяльності особистості.

Мовлення виконує важливу роль у психічних процесах пізнання людини, впливає на її сприйняття, мислення, емоції та поведінку. Ключовим аспектом є використання його особистістю для відображення та сприйняття думок, ідей та емоцій. Мовлення є ключовим елементом у комунікації з іншими людьми. Воно надає можливість виражати свої потреби та відчуття. Крім того, оволодіння ним дає можливість повно сприймати оточуючий світ. Наше мовлення визначає, які поняття ми можемо використовувати та які ми можемо сприймати, яким чином відбувається інтерпретація та запам'ятовування інформації. Воно є одним із засобів регуляції та контролю особистістю своїх психічних процесів. Основою цього є внутрішнє мовлення, яке проходить етап мотивування, що породжує думку, етап оформлення думки у мовленнєвий оборот та формування у зовнішній прояв (слова).

Професійне мовлення пов'язано з професійними потребами та надає можливість здійснювати комунікацію в рамках професії. Професійне мовлення – це продукування мовленнєвої діяльності за допомогою функціонально обумовленого набору професійно маркованих засобів мови при вирішенні професійних завдань.

Особливого значення професійне мовлення набуває в тих професіях, де спілкування є самою фаховою діяльністю і без спілкування професії не існує. Таким чином, наявність навичок професійного мовлення є основною вимогою діяльності за професією та соціалізації особистості, як фахівця у суспільстві.

Для фахівців тих професій, де професійне мовлення є важливим фактором, це стає позицією підвищення власної конкурентоспроможності в професії, що надає можливість сталості в професійній діяльності.

В професійній діяльності де мовленнєві здібності не є суттєвими, навички професійного мовлення надають можливості подальшого кар'єрного зростання.

Виходячи з цього, всі працюючі особистості повинні приділяти професійному мовленню підвищену увагу, тому, що позиціонування себе як професіонала високого рівня у суспільстві не можлива без наявності навичок професійного мовлення. Таким чином, наявність здатність особистості до високого рівня професійного мовлення є суттєвим аспектом його сталого життя в професійній сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний соціологічний словник.
URL: http://mirsloware.com/soc_o/page-2.html.
2. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. / Л. О. Калмикова, Г. В. Калмиков, І. М. Лапшина, Н. В. Харченко. - Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький пед. ін-т; Київ : Фенікс, 2008. 325 с.
3. *W.Humboldt. Über das vergleichende Sprachstudium in Beziehung auf die verschiedenen Epochen der Sprachentwicklung.* Meiner, 1820. 25 p. URL: <http://surl.li/sotnk>

Лісаускас Дмитро, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Вишневська Олена, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП «БИЙ, БІЖИ, ЗАВМРИ»: ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАГУВАННЯ НА ВІЙНУ

Українське суспільство зараз переживає важкий психологічний період, зумовлений одним з найбільших стресових чинників — війною. Навкруги звучать найрадикальніші думки про війну, світ та певні частини населення. Ми чуємо багато голосних думок, проте багата частина суспільства має різні думки і не завжди озвучує їх. Хтось боїться казати вголос. Диференціація суспільства набирає обертів. Люди, які говорять думки, не схожі на ті, що звучать по головним новинним каналам, ризикують натрапити на величезну хвилю критики, іноді навіть кенселінг. З часом він буде набирати обертів в суспільстві.

Все частіше ми бачимо, як люди виставляють одні думки в своїх соціальних мережах, та при особистих зустрічах кажуть зовсім інші. Є й ті хто просто видалив соціальні мережі, месенджери, ті хто перестав дивитися новини та навіть спілкуватися з де-якими людьми зі свого оточення. Багато людей перебувають в статусі “кво”, переживаючи невизначеність.

Проте з часом вони будуть робити свої висновки. Всім потрібен різний проміжок часу, аби прийняти рішення та вибрати алгоритм дій.

В контексті психології важливо передбачити процеси, з якими ми стикаємося та стикнемося надалі. Та рід проблем, які стають масовими. Одна з таких проблем — засудження людьми реакції інших людей на ті чи інші події та зростаюча диференціація суспільства. Все це обумовлюється різністю реакцій організму на стрес, причиною якого, продовжує бути війна, яка кожний

день генерує нові стресові чинники.

В світі психофізіології існує психологічний принцип «бий, біжи, завмири», який пояснює різність реакцій організму на стрес. Вперше цей принцип озвучив американський фізіолог Уолтер Бредфорд Кенном. Реакція «Бий, біжи, завмири» (також звана гіперзбудженням або гострою реакцією організму на стрес) — фізіологічна реакція, що є відповіддю на загрозу життя, фізичну травму або небезпечну подію. Ці реакції пов'язані з симпатичним відділом вегетативної нервової системи.

Симпатична нервова система активізується під час стресових ситуацій, підвищуючи рівень готовності організму до дії. Вона відповідає за підвищення кров'яного тиску, зменшення судин, прискорення роботи серця, розширення бронхів та зменшення активності травлення. Кожна реакція має як фізіологічні проявлення так і психічні реакції. Психічними реакціями можуть бути: страх, ціпеніння, ступор тощо. Загалом це несвідомий захисний механізм тому людина не може повністю усвідомлювати свої дії. В цей час організм намагається оцінити ситуацію та запустити процес для його виживання.

Різність реакцій на війну ми побачили ще в перші дні війни: деякі люди відразу зібрали свої речі, дітей та прямували на кордон в більш безпечні місця. Деякі практично відразу обрали стратегію боротьби та пішли боронити країну. Дехто — залишився вдома, не знаючи що робити чи переживаючи невизначеність, чи не маючи змоги обрати щось інше. Проте це не передбачає того, що людина постійно буде вибирати тільки одну реакцію. Вона може змінювати їх, і одна людина може використовувати всі три в залежності від стресової ситуації та умов. Коли бігти немає куди а боротьба неможлива — людина завмирає.

Однією з психічних реакцій «завмирання», наприклад, може бути ігнорування певної теми, яку іноді можна трактувати як реакцію «біжи» - коли людина прагне позбутися тяжких для себе роздумів та виборів, так і «бий» - коли людина активно розбудовує стратегію ігнорувати щось та може дуже сильно «нападати» на тих, хто намагається її засудити. Тобто психічні реакції можуть змінюватися в залежності від ситуації та умов.

Так, наприклад, Теона Мітевська, що пережила війну на Балканах, розповідала про свою реакцію на всі ці події під час однієї з панельних дискусій на Одеському Міжнародному кінофестивалі:

«Війна стала частиною мене на все життя. Хоча весь цей час я бігла від неї, я не хотіла мати з нею нічого спільного. Я ненавиділа її (Росію) за те що вона вкрала в нас все що у нас могло бути»

В продовження цієї теми, режисерка фільму «Клондайк» Марина Ер Горбач ділиться думками «Для мене ця фраза прозвучала дуже вчасно і влучно, зовсім без трагізму; прозвучала тоді, коли ти не знаєш треба зараз знищувати чи рятувати. В цей момент я перестала захищатись від війни, я її впустила в себе як безкінечний шлях пошуку сенсів»

Наше суспільство, перебуваючи в стані ПТСРу, шукає різні шляхи для одужання, іноді свідомо а частіше несвідомо. І засудження інших поглядів, думок, реакцій, виборів — одна з багатьох частин цього процесу.

Проте визначений принцип реакцій організму на стрес, який не є повністю свідомим, може бути вагомим аргументом на користь думки що жодна з реакцій організму не може бути засуджена. Так як жодна з реакцій нервової системи не є еталоном, не може бути «правильною» чи «неправильною», більш «вигідною» чи «невдалою».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернигор П. Бий, біжи та дещо ще: чому у стресовій ситуації ми впадаємо у ступор та як із цим впоратися. zaborona.com. - 2021.
2. Guy-Evans O. Fight, Flight, Freeze, Or Fawn: How We Respond To Threats. simplypsychology.org. - 2023.
3. Cannon W. B. Wisdom of the Body. Peter Smith Pub Inc, 1963. - 333 с.

Ремига Юлія, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування, Міжнародний європейський університет, м. Київ

Миронюк Андрій, здобувач вищої освіти третього навчально-наукового освітнього рівня, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ВПЛИВ СПОЖИВЧИХ ЗВИЧОК НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Вивчення впливу споживчих звичок на ментальне здоров'я людини відкриває важливий аспект в сучасному бізнес-середовищі. Дослідження цих аспектів допомагає краще зрозуміти взаємозв'язок між споживчими звичками та ментальним здоров'ям, що, в свою чергу, може відкрити шляхи до розвитку ефективних стратегій психологічної підтримки та інтервенцій. Тому нами вважається доцільно звернути увагу на наступні кілька напрямків, а саме:

1. Стрес та емоційне споживання.

Деякі люди можуть використовувати споживчі звички, такі як покупки, переїдання або вживання алкоголю, як спосіб подолання стресу або вираження емоцій. Однак такі стратегії можуть призвести до негативних наслідків для ментального здоров'я у вигляді залежності, депресії або тривоги.

2. Самопочуття та самовизначення.

Споживчі звички можуть впливати на самооцінку та почуття задоволення від життя. Наприклад, постійне порівняння себе з ідеалізованими образами у соціальних медіа може призвести до почуття невдоволення власним життям та недоліками.

3. Співвідношення здоров'я та звичок.

Деякі споживчі звички можуть мати прямий вплив на фізичне здоров'я, що в свою чергу впливає на ментальне здоров'я. Наприклад, неправильне харчування або недостатність фізичної активності можуть погіршувати настрій та загальний стан емоційного благополуччя.

4. Залежність та ризиковане споживання.

Деякі види споживчих звичок, такі як алкоголь, наркотики або азартні ігри, можуть призвести до розвитку залежності та психологічних проблем. Це може включати в себе відчуття втрати контролю, відчуття провини або відчуття власної непридатності.

5. Соціальне середовище та культурний контекст.

Споживчі звички часто формуються в контексті соціальних та культурних впливів. Наприклад, соціальний тиск або рекламні кампанії можуть впливати на рішення щодо споживання, що може мати подальший вплив на ментальне здоров'я.

Встановлено, що дослідження споживчих звичок та їх впливу на ментальне здоров'я може бути важливим фактором для розвитку успішного та соціально відповідального бізнесу. Нами визначено, що цей вплив розкриватиметься через:

1. Маркетинг та реклама.

Розуміння споживчих звичок та їх впливу на ментальне здоров'я дозволяє компаніям краще адаптувати свої маркетингові стратегії та рекламні кампанії. Наприклад, компанії можуть уникати використання стратегій, які можуть призвести до негативних наслідків для ментального здоров'я споживачів, і замість цього створювати позитивні та підтримуючі повідомлення.

2. Продуктова стратегія.

Дослідження споживчих звичок може вказувати на те, які продукти або послуги можуть мати попит у ринку з огляду на їх вплив на ментальне здоров'я споживачів. Наприклад, збалансовані продукти або послуги, які сприяють психологічному благополуччю, можуть мати конкурентну перевагу.

3. Корпоративна культура та благополуччя працівників.

Розуміння впливу споживчих звичок на ментальне здоров'я також може мати велике значення для корпоративної культури та благополуччя працівників. Компанії можуть впроваджувати політики та програми, які сприяють здоровому способу життя та психологічному благополуччю працівників, що в свою чергу може позитивно впливати на продуктивність та задоволення роботою.

4. Корпоративна відповідальність.

Деякі компанії використовують свої ресурси та вплив для підтримки програм та ініціатив, спрямованих на покращення ментального здоров'я та споживчих звичок споживачів. Це може включати участь у благодійних заходах, спонсорство досліджень або розвиток продуктів з позитивним впливом на ментальне здоров'я.

Ураховуючи навіть діючий воєнний період в Україні, наш бізнес може вживати ряд заходів для підтримки споживчих звичок людини та забезпечення її ментального благополуччя. Ми вважаємо, що доречно буде звернути увагу на:

1. Створення позитивної атмосфери.

Бізнес може створити позитивну та підтримуючу атмосферу для своїх

клієнтів та співробітників, наприклад, шляхом надання знижок або безкоштовних послуг для ветеранів, добровольців та постраждалих внаслідок війни.

2. Підтримка місцевих ініціатив.

Бізнес може активно підтримувати місцеві ініціативи та благодійні заходи, спрямовані на допомогу військовим, біженцям та постраждалим внаслідок конфлікту.

3. Підвищення свідомості.

Важливо регулярно інформувати споживачів про існуючі проблеми та шляхи допомоги, щоб залучити їх до підтримки ініціатив, спрямованих на підтримку постраждалих.

4. Розвиток програм підтримки.

Бізнес може розробляти та впроваджувати спеціальні програми підтримки для своїх клієнтів та співробітників, які можуть бути вразливими в умовах воєнного конфлікту, наприклад, програми психологічної підтримки або консультацій.

5. Партнерство з благодійними організаціями.

Співпраця з благодійними організаціями та фондами може допомогти бізнесу максимально ефективно використовувати свої ресурси для надання допомоги та підтримки.

6. Рекламні кампанії та освітня діяльність.

Важливо проводити рекламні кампанії та освітню діяльність, щоб підвищити усвідомленість суспільства про проблеми та потреби людей, постраждалих внаслідок війни, а також залучити до підтримки.

Ці заходи можуть допомогти бізнесу не лише підтримати споживчі звички та ментальне здоров'я людини, але й виконати важливу роль у підтримці громади в умовах воєнного конфлікту.

Таким чином, можна зробити висновок, що вплив споживчих звичок на ментальне здоров'я людини є складним та має багатоаспектний характер. З одного боку, споживчі звички можуть впливати на психологічний стан та емоційний фон особистості, визначаючи її ставлення до себе, оточуючих та світу. З іншого боку, психічний стан та емоційна стабільність можуть впливати на споживчі звички, формуючи уподобання та поведінку особистості у сфері споживання. Тому взаємозв'язок між споживчими звичками та ментальним здоров'ям людини є важливим аспектом не лише психології, а й менеджменту, управління, маркетингу, бізнесу тощо. Врахування цього взаємозв'язку дозволить зрозуміти, які чинники можуть впливати на психічний стан та як зміни у споживчих звичках можуть позитивно або негативно відбиватися спочатку на ментальному благополуччі людини, а потім – всієї країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Charles Duhigg (2013). *The Power of Habit: Why We Do What We Do in Life and Business*. Publisher: Random House, 400 pages.

2. Alexandra W. Logue. *The Psychology of Eating and Drinking* // URL: <https://www.perlego.com/book/1618938/the-psychology-of-eating-and-drinking->

pdf?utm_source=google&utm_medium=cpc&campaignid=20933451054&adgroupid=162926082692&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwoPOwBhAeEiwAJuXRh24i0ar9XpOQQA08xqC2ErxfzhBz1a67t1HjDPdPcfACCQ_PAwrGwBoCsSwQAvD_BwE

3. John F. Kelly and William L. White (2010). *Addiction Recovery Management: Theory, Research, and Practice*. Publisher: Humana; 2011th edition (November 24, 2010), 338 pages.

4. Келі Макгонігал. Шлях до влади над собою. К.: Наш Формат, 2017, 264 с.

Цитович Ольга, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня 1 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Вишневська Олена, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ДОРΟΣЛИХ ТА ДІТЕЙ

Війна, навіть якщо вона не дуже велика і забирає мало життів, все одно створює страждання через конфлікт людей між собою. Її наслідки відчувають всі, оскільки вона залишає сліди на тілах і у пам'яті людей. Ми часто звертаємо увагу на фізичні травми, але забуваємо про психологічні проблеми, які можуть виникнути в майбутньому і вони можуть мати велике значення для військових і цивільних осіб після закінчення війни.

Зі східної частини України в листопаді – грудні 2022 року евакуювали 4 006 000 осіб, серед яких були діти [1]. Вони постійно відчувають наслідки ворожих обстрілів, відключень електрики, води та газу. Діти, так само як і дорослі, страждають від стресу та травм, але діти ще більш вразливі до психологічних проблем, які можуть виникнути в результаті війни, таких як заїкання, астма та ін. Під час активних бойових дій основними факторами стресу для дорослих та дітей є фізичні травми, психологічне насильство, втрата близьких людей, а також можливість стати свідком насильства. Часті атаки і постійна тривога погіршують ситуацію ще більше. Діти, які були евакуйовані під час війни, потребують особливої уваги. Після переїзду на безпечну територію вони можуть стикатися з проблемами адаптації, що погіршує їхнє психічне становище. Зараз на всій території України працюють дитячі психологи та психотерапевти, які допомагають дітям з аналізом їхнього стану та підтримкою.

Стресові розлади можуть виявлятися через різноманітні симптоми, такі як: нав'язливі спогади, висока тривога, зниження активності, проблеми зі сном, зміни у когнітивних та комунікативних навичках, депресія та підвищена чутливість до подразників. У дітей можуть виникнути специфічні реакції на стрес, які складно виявити, особливо для близьких. Це може призвести до того, що батьки не відчувають, що дитина потребує допомоги, і реагують на її зміни в

поведінці як на капризи або нормальні вияви підліткового віку. Дитина, яка пережила стрес, може проявляти замкнутість, зміни у харчовому звичаї (наприклад, відмову від їжі або надмірне споживання), а також користуватися іграми як засобом компенсації травматичного досвіду, що може призвести до погіршення її самопочуття та зробити її менш доступною та відданою. Це може свідчити про те, що дитина має проблеми з адаптацією або посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Для дитини, яка потребує реадaptaції до мирного життя, можуть виникнути перешкоди, такі як віддаленість родичів або близьких, зміна оточення на незнайому територію, а також зміна соціального середовища. Для полегшення цього процесу, батьки, вчителі та фахівці з психології та педагогіки повинні надати особливу увагу таким дітям, як в Україні, так і за її межами.

Вплив стресу на кожну людину є індивідуальним і залежить від різних факторів, таких як: особистісна стійкість, інтенсивність та тривалість загрози, наявність травматичних подій тощо. У сімейному середовищі стресові розлади можуть розвиватися у кожного члена родини окремо і незалежно один від одного. Тому важливо вчасно реагувати на проблеми та надавати допомогу дітям за допомогою батьків, вихователів, вчителів та компетентних спеціалістів. Дослідження проекту "Коло турботи" показують, що менше 1% батьків звертається за допомогою до фахівців, і це стається тільки тоді, коли стан дитини стає критичним. У випадках, коли стресові розлади не виявляються, людина може не усвідомлювати їх протягом тривалого періоду, від кількох місяців до кількох років. Проте, якщо травматичний досвід дитинства проявиться у дорослому віці, лікування може зайняти значно більше часу. Тому важливо приділяти увагу інклюзивному підходу до проблем психотравм у дитячому віці, особливо під час воєнного конфлікту та після його завершення.

Психологи та психотерапевти в Україні, які працюють з людьми, які потерпіли від війни, мають проблеми з підготовкою до надання допомоги в кризових ситуаціях та роботі з психічними травмами. Хоча вони використовують досвід зарубіжних спеціалістів, це не завжди ефективно, оскільки українські умови і психологічні особливості відрізняються. Тому потрібно створювати програми та методи допомоги, які враховують конкретні українські реалії і потреби різних груп людей.

Моя пропозиція полягає в тому, що використання досвіду психологів з Європи може бути корисним, проте слід підкреслити, що українці та європейці мають відмінність в способі життя та менталітеті. Тому важливо адаптувати та контекстуалізувати знання та підходи до конкретних умов та потреб українського населення. Розуміння цієї відмінності допоможе нам ефективніше використовувати зарубіжний досвід у розв'язанні проблем психологічного здоров'я в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Макарова О.П. Психологічна допомога постраждалим від військового конфлікту. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: Зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2022 р.). - Київ : «Вид-во Людмила», 2022. - 217 с.

СЕКЦІЯ 7./ SECTION 7.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В УКРАЇНІ ТА СВІТІ/ PROBLEMS AND PROSPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN AND GLOBAL COMMUNITIES

Бліщук Катерина, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку, НУ "Львівська політехніка", м. Львів

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Концепція сталого розвитку передбачає синергію трьох компонент: економічної, соціальної та екологічної, що відображають їх особливу значущість, існування між ними взаємозв'язку і взаємозалежності, розуміння того, що ігнорування хоча б однієї з них може порушити загальну стійкість системи [1]

Стратегія сталого розвитку територіальної громади в Україні передбачає комплексний підхід до розвитку територій з урахуванням економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів аспектів. Основні принципи такої стратегії передбачають

1. Економічну стійкість: сприяння розвитку підприємництва та інновацій, створення робочих місць, підтримка місцевих підприємств та розвиток місцевої економіки.

2. Соціальну справедливість: забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та соціальних послуг для всіх мешканців територіальної громади.

3. Екологічну збалансованість: збереження природних ресурсів, захист довкілля, раціональне використання природних ресурсів та розвиток відновлюваних джерел енергії.

Реалізація цих принципів вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін та прийняття відповідних рішень на різних рівнях управління.

Людиноцентризм має бути у центрі сталого розвитку. Потреби мешканців громад мають бути в центрі кожного рішення.

Кожна громада сьогодні має свою унікальну візію щодо свого майбутнього. Тому визначення стратегічних векторів сталого розвитку та відновлення територіальних громад є важливим завданням сьогодення. Стійкість держави забезпечують сильні громади. Водночас має існувати зворотній зв'язок, коли

держава дбає і допомагає громадам досягати запланованих цілей.

Субсидіарність – це один із ключових європейських принципів. Це підхід до вирішення проблем «знизу-догори», який потребує як інституційної розбудови на місцях, так і справедливого розподілу доходів у державі.

Важливо виокремити інші вагомні аспекти, які сприяють сталому розвитку громад. Зокрема, це

1. Інфраструктура та міське (сільське) середовище: покращення транспортної, комунікаційної та енергетичної інфраструктури. Планування міських та сільських територій з урахуванням екологічних та соціальних аспектів дозволяє уникнути непередбаченого розширення та забезпечити збереження природних ресурсів, зелених зон та місць для рекреації.

2. Участь громадян та партнерство: залучення мешканців до прийняття рішень на місцевому рівні, підтримка громадських ініціатив та розвиток місцевого самоврядування. Створення партнерств між громадським сектором, приватним сектором та урядом сприяє ефективному вирішенню проблем та реалізації проектів.

3. Освіта та розвиток людського капіталу: цей вектор передбачає розвиток системи освіти та навчання, підвищення рівня грамотності та кваліфікації населення, надання якісних освітніх послуг.

4. Культурна та історична спадщина: збереження культурної та історичної спадщини територіальних громад, розвиток туризму та створення культурних подій для залучення інтересу та підтримки місцевих традицій.

5. Адаптація до змін клімату: розробка та впровадження стратегій адаптації до змін клімату, зменшення вразливості територіальних громад до природних катастроф та екстремальних погодних умов.

6. Інклюзивність: забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення, включаючи людей з інвалідністю, молодь, жінок та інші вразливі групи, до участі у розвитку громади.

7. Цифрова трансформація: впровадження електронних сервісів, цифрових платформ для спрощення взаємодії між мешканцями та органами влади, а також підвищення рівня доступності інформації та послуг.

8. Гендерна рівність: забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків у всіх сферах життя територіальних громад, підтримка жіночого підприємництва та участь жінок у процесах прийняття рішень.

9. Здоров'я та благополуччя: підвищення якості медичних послуг на місцевому рівні, популяризація здорового способу життя та психологічна підтримка мешканців.

10. Управління ризиками та кризами: розробка планів управління ризиками та кризами, підвищення готовності до надзвичайних ситуацій.

11. Туризм: вектор спрямований на розвиток туристичної індустрії в територіальних громадах, що включає відновлення та належне утримання історичних пам'яток, створення та розвиток туристичних маршрутів та цікавих подій

19. Молодіжна політика: розвиток програм та проектів для молоді, стимулювання їх участі у громадському житті, підтримка освіти та культурних

ініціатив для молоді.

Потрібно зазначити, що цей перелік не є вичерпним його можна доповнювати відповідно до цілей розвитку окремих громад, зовнішніх та внутрішніх впливів, розвитку громадянського суспільства.

Такі стратегічні вектори сприятимуть сталому розвитку територіальних громад в Україні, сприяючи покращенню якості життя мешканців та забезпечуючи сталість розвитку на майбутнє.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зайцева Л. О. Складові концепції сталого розвитку. Ефективна економіка. 2019. № 11. – Режим доступу – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7401>

Журавель Максим, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня, 3 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ
Алексєєнко-Лемовська Людмила, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних наук, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМОМ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД: СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ

Сучасний світ стикається з безпрецедентними викликами управління туризмом та розвитку місцевих громад. Туризм, який раніше розглядався переважно як сфера відпочинку та розваг, тепер визнається як ключовий чинник економічного, соціокультурного та екологічного розвитку. Постійне зростання обсягів туристичного руху ставить під загрозу природні та культурні ресурси, а також стабільність місцевих громад.

Як зазначають вчені, у сьогоденних умовах підвищеної необхідності розвивати туризм у територіальних спільнотах, популяризувати місцеві об'єкти культурної та природної спадщини, зростає важливість розбудови системи ефективного менеджменту туристично-рекреаційною діяльністю [2, С. 8].

Стимулюючу роль інтеграційних процесів у діяльності туристичних підприємств визначають такі фактори, як: конкуренція, що спонукає до розвитку стратегічного потенціалу, формування унікальних компетентностей та конкурентних переваг; активний пошук нових перспектив і стратегічних орієнтирів з урахуванням процесів глобалізації та інтернаціоналізації, що потребує розроблення інноваційних моделей та систем управління, розширення регіональних меж організацій; налагодження результативної взаємодії та

стратегічного партнерства зі споживачами туристичних послуг, владою та іншими стейкхолдерами. Розвиток інтеграційних процесів сприяє узгодженню інтересів учасників, підвищенню ефективності та результативності їх діяльності, є пріоритетним стратегічним орієнтиром розвитку територій та туристичної галузі в цілому [1, С. 9]. Інтегрованість розкривається через поєднання галузевої, територіальної та управлінської складових у процесі розробки заходів щодо управління туристичним потенціалом регіонального розвитку шляхом впливу на інфраструктурну, кадрову, фінансову, інноваційну та інші складові, що відіграють важливу роль у процесі формування туристичного потенціалу та забезпечують позитивні зрушення у напрямі регіонального розвитку на засадах інноваційно-інтегрованого підходу та підвищення регіональної конкурентоспроможності [3, С. 22].

Охоплюючи широкий спектр видів економічної діяльності та проявляючись як потужний чинник соціально-культурного впливу, туризм вважається найпотужнішою індустрією світу, що є причиною численних спроб адаптації основних принципів концепції сталого розвитку до контексту туризму. Саме тому необхідно спрямовувати зусилля всіх зацікавлених сторін на всіх управлінських рівнях при врахуванні інтересів всіх груп, включаючи місцеві громади, туристів, представників туристичного бізнесу тощо.

Таким чином, визначення та прийняття викликів інтегрованого управління туризмом, розробка стратегій розвитку громад стають надзвичайно важливими завданнями для забезпечення сталості та стійкості туристичного сектору та місцевих громад у цілому. Серед викликів – зростання обсягів туристичного руху, що призводить до збільшення навантаження на природні та культурні ресурси та потребує ефективного управління; значний вплив на місцеві громади, який може бути як позитивним, так і негативним (так, наприклад, зростання потоку туристів може стимулювати розвиток місцевої економіки та інфраструктури, але при цьому може також призвести до надмірного використання ресурсів та культурної асиміляції); необхідність координації, що вимагає комплексного підходу та ефективної координації між різними зацікавленими сторонами під час управління туризмом та розвитком громад, охоплює при цьому різноманітні аспекти, такі як економіка, соціальна справедливість, культурна спадщина, збереження природних ресурсів тощо; забезпечення сталого розвитку, що вимагає узгодженого підходу до використання ресурсів та збереження середовища для майбутніх поколінь, адже інтегрований підхід до управління туризмом та розвитком громад спрямований саме на забезпечення такого розвитку.

Розробка регіональних програм передбачає реалізацію покрокового механізму впровадження інтегрованого підходу до управління туризмом та розвитку громад, що включає: визначення ролі інтегрованого підходу в досягненні сталого розвитку туризму та місцевих громад; аналіз викликів, що стоять перед інтегрованим підходом до управління туризмом (від збереження культурної спадщини до збалансованого використання природних ресурсів); розробка стратегій при врахуванні соціальних та економічних аспектів розвитку громад в контексті туризму; використання інноваційних технологій при

реалізації інтегрованого підходу до управління туризмом та розвитку громад. Так, наприклад, для досягнення сталого розвитку для покращення регіонального рівня конкурентоспроможності в галузі туризму пропонується запровадження зеленої економіки, яка дозволяє ефективно використовувати ресурси, розвивати екологічну свідомість та відповідальності населення, що позитивно впливає на регіональний рівень конкурентоспроможності й підвищення рівня освіченості громадян, оптимізувати існуючі системи управління в галузі туризму та рекреації [5, С. 221].

Особливо актуальною є потреба розробки стратегій та механізмів стрімкого відновлення роботи туристичної індустрії, що розпочне повноцінну роботу по закінченні воєнних дій, забезпечення послідовної координації між регіональними та місцевими органами влади щодо розвитку туризму [4, С. 206].

Отже, розробка стратегій та вирішення викликів інтегрованого управління туризмом та розвитком громад є надзвичайно важливими та актуальними завданнями для забезпечення сталості та стійкості туристичного сектору та місцевих громад у цілому. Інтегрований підхід є ключовим для забезпечення сталого розвитку туризму та місцевих громад, оскільки він враховує комплексний вплив туризму на різні аспекти життя спільнот. Забезпечення координації між усіма зацікавленими сторонами, включаючи місцеву владу, громадські організації, бізнес та активне населення, є важливою умовою для успішної реалізації стратегій управління туризмом та розвитку громад. Стратегії управління туризмом повинні бути направлені на забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та збереження природних та культурних ресурсів. Важливо враховувати різноманітні виклики, з якими стикаються місцеві громади, такі як збалансоване використання територій, збереження культурної спадщини, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Розвиток технологій може стати ефективним інструментом для вдосконалення інтегрованого підходу до управління туризмом та розвитку громад, забезпечуючи більшу доступність інформації, ефективність процесів та взаємодію між зацікавленими сторонами

Загалом, впровадження інтегрованого підходу до управління туризмом та розвитку громад є важливим для забезпечення сталого та збалансованого розвитку туристичних регіонів і сприяє забезпеченню якості життя місцевих спільнот, а визначення ключових аспектів інтегрованого підходу до управління туризмом та розвитку громад сприяє розробці та впровадженню практичних рекомендацій для подальшого розвитку цієї стратегії з метою забезпечення сталого розвитку туристичних регіонів і покращення якості життя місцевих спільнот.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Босовська М. В. Б85 Інтеграційні процеси в туризмі : монографія / М. В. Босовська. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 832 с.
2. Задворний С. І. Управління розвитком туризму в локальних спільнотах. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-7>
3. Погрішук Б. В., Щербич В. В. Інноваційно-інтегрований підхід до управління підприємницьким потенціалом регіонального розвитку. *Науковий вісник Ужгородського*

університету. Серія «Економіка». 2023. № 2. Вип. 62. [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2\(62\).90-94](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2(62).90-94)

4.Холодок В. Д. Управління туризмом на регіональному рівні в умовах війни та стратегії на майбутнє. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. Випуск 16. С. 206-214. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.27>

5.Koval V., Aleksieienko-Lemovska L., Mikhno I. Sustainable business models in enhancing regional product competitiveness. *Economy and Market Communication Review*. 2023. Vol. 25 No. 1. P. 210-223. <https://doi.org/10.7251/EMC2301210K>

Назаренко Дмитро, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, I курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.

Країна вже протягом тривалого часу активно сприяє впровадженню Порядку денного сталого розвитку до 2030 року, міжнародного документу, ухваленого у 2015 році з метою подолання бідності, збереження планети та забезпечення миру та процвітання для всіх людей до кінця нинішнього десятиліття. У 2019 році Президент України Володимир Зеленський підписав Указ про інтеграцію 17 Цілей сталого розвитку у державну політику, що становить основу для досягнення сталого економічного та соціального розвитку для всіх українців за принципом "ніхто не залишиться без уваги". Під час планування відновлення країни та економіки після війни, Цілі сталого розвитку мають слугувати орієнтиром для забезпечення найефективнішої відбудови України. Хоча проблема сталого розвитку привертає увагу науковців та практиків вже протягом багатьох років, багато аспектів ще залишаються відкритими і потребують подальших досліджень через їх складність та важливість для розвитку суспільства. До цього часу ще не визначено єдиного підходу до розуміння терміну "сталий розвиток" як економічної категорії, існують різні точки зору науковців та практиків щодо його показників, шляхів, інструментів та механізмів реалізації. Однак багато теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найперспективнішою ідеологією XXI століття, яка, з розвитком наукової бази, може замінити всі наявні світоглядні ідеології, що є фрагментарними і не здатними забезпечити збалансований розвиток цивілізації загалом. Таким чином, забезпечення сталого розвитку людства та України визнається сьогодні однією з найбільш значущих проблем, перед якими стоїть світова спільнота та наша країна.

Вивченням питань управління сталим розвитком займалися видатні українські та зарубіжні вчені, серед яких І.Х.Ансофф, К.Боумен, О.С.Виханський, О.Л. Гапоненко, А.П. Панкрухін, Г.Я. Гольдштейн, О.Г. Гранберг, Д.С. Львів, Г.Мінцберг, Дж. Пірс, Р. Робертсон, А. Дж. Стрикленд,

А.А. Томпсон, К. Хаттен, Д. Шендел, Дж. Хіггенс. Визнавши важливість наявних досліджень і цінність отриманих результатів, варто зауважити, що необхідний подальший розвиток як теоретичних засад сталого розвитку в Україні та світі, так і практичних аспектів, пов'язаних із пріоритетами, інструментами, методами та механізмами його забезпечення в умовах сучасних трансформаційних процесів, зокрема, у період війни.

Сталість розвитку громад є ключовою складовою для забезпечення процвітання суспільства як на регіональному, так і на глобальному рівні. Україна, так само як і решта світу, стикається з рядом проблем у забезпеченні сталого розвитку своїх громад. Проте, водночас існують перспективи, які можуть сприяти вирішенню цих проблем.

Варто зазначити, що реалізація процесів забезпечення цілей сталого розвитку в Україні почалася в момент, коли росія здійснила анексію частини території України. Окупація Криму, частини територій Луганської та Донецької областей агресором, яка розпочалася у 2014 році, вже тоді створила загрозу миру, безпеці та співробітництву не тільки в Європі, але й в усьому світі. У лютому 2022 року дані процеси набули катастрофічних масштабів – активні військові дії на території нашої держави, окупація нових територій, ракетні обстріли тощо призвели до значних людських втрат, знищення об'єктів державної, комунальної, приватної власності, порушення логістичних ланцюжків постачання, а як наслідок – величезних економічних втрат; спричинили колосальну за масштабами внутрішню і зовнішню міграцію, зниження рівня життя українців. Вирішення проблем пов'язаних з тривалою військовою агресією росії проти України має стати суттєвим внеском у досягнення глобальних цілей сталого розвитку. Запорукою успішного досягнення цілей протягом десятиріччя може бути лише послідовна реалізація та моніторинг цілей сталого розвитку-орієнтованої політики та цілей сталого розвитку - бюджетування. Наша мета – досягнення цілей сталого розвитку шляхом наближення стандартів життя людей до середньоєвропейського рівня. Від цього залежить благополуччя як всієї країни у цілому, так і кожної сім'ї, кожної людини, кожної дитини [1].

У зв'язку з сучасними подіями в Україні, світовій спільноті доводиться переосмислити глобальні цілі сталого розвитку. Останніми роками у всіх розвинутих країнах основна увага була приділена екології та довкіллю. Проте війна в Україні підкреслила, що без базового миру, сталого економічного розвитку, справедливості, пошани до життя та прав людини, інші аспекти стають недосяжними. Таким чином, головними пріоритетами сталого розвитку під час конфлікту стали соціально-економічні цілі розвитку країни.

Негативні наслідки війни мали критичний вплив на майже всі внутрішньоекономічні показники, спричинивши ланцюгову реакцію дисбалансу у всіх макроекономічних сферах, як в Україні, так і в інших європейських країнах. Тому розв'язання проблем, пов'язаних з військовою агресією, шляхом міжнародно-правового регулювання, економічного тиску на агресора, відновлення суверенітету та територіальної цілісності України, реінтеграції тимчасово окупованих територій, боротьби з безробіттям і зниженням доходів

населення, стане вагомим внеском у досягнення цілей сталого розвитку країни.

Збитки людського капіталу та руйнування інфраструктури, зокрема енергетичної, внаслідок російських терористичних актів та воєнних дій, призвели до глибокого спаду економіки у 2022-2023 роках та будуть стримувати її відновлення у майбутньому. Високий рівень ризиків і невизначеності ускладнює роботу бізнесу та фінансового сектору, але значна міжнародна фінансова допомога сприяє збереженню макрофінансової стабільності.

Однією з найбільш актуальних проблем є економічна нестабільність. Нестабільність економіки призводить до соціальних дисбалансів, безробіття та погіршення життєвого рівня громадян. В Україні ця проблема поглиблюється через різноманітні фактори, такі як конфлікт на Сході країни та корупція. Проте, перспективи вирішення цієї проблеми полягають у реформах у сфері податкової політики, боротьбі з корупцією та стимулюванні інвестицій.

Військові дії в Україні тривають у тих регіонах, де раніше працювали близько 10 мільйонів людей. Мінімум 5 мільйонів осіб втратили свою роботу. Це значна кількість безробітних, особливо враховуючи, що за даними Міжнародної організації праці в Україні проживає 15-17 мільйонів працездатних осіб. Однак відповіді на питання про точну кількість безробітних складно, оскільки наразі жоден державний орган не має інформації про загальну кількість населення країни. Зазвичай такі дані надає Державна служба статистики, але після 24 лютого подібні дослідження не проводяться [2].

У свою чергу, Національний банк оцінює рівень безробіття на рівні 30%. Це означає, що приблизно 4,7 мільйони українців знаходяться у пошуку роботи і не можуть знайти її. Ці цифри включають 2,7 мільйона осіб, які зараз знаходяться за межами України та бажають повернутися і розпочати працювати, та 2 мільйони, які перебувають усередині країни. Ці дані наведені у Інфляційному звіті Національного банку України [3].

Ще однією серйозною проблемою є нестабільність політичної ситуації. Нестабільність у владі часто призводить до нерішучості у впровадженні ефективних реформ та стратегій сталого розвитку. Вирішення цієї проблеми вимагає консолідації суспільства, зміцнення демократичних інститутів та забезпечення прозорості в управлінні.

Окремою проблемою є екологічна криза. Негативний вплив господарської діяльності на навколишнє середовище загрожує екологічній безпеці та здоров'ю населення. Україна також стикається з важливими проблемами у цій сфері, зокрема через забруднення повітря, забруднення водних ресурсів та недостатню обробку відходів. Для розв'язання цих проблем необхідно впровадження зелених технологій, стимулювання екологічної свідомості та розвиток альтернативних джерел енергії.

Проте, на фоні цих проблем існують значні перспективи для сталого розвитку громад. Однією з них є інноваційний розвиток. Заохочення інноваційних проєктів та створення сприятливих умов для розвитку науково-технічного потенціалу може сприяти створенню стабільного та конкурентоспроможного господарства.

Ще однією перспективою є зміцнення регіональної співпраці. Укладання

міжрегіональних угод та спільних проектів може сприяти вирішенню ряду проблем, таких як економічна нестабільність та екологічна криза.

Освіта та інформаційна свідомість також відіграють важливу роль у розв'язанні проблем сталого розвитку. Поінформованість громадян про проблеми навколишнього середовища, економічні можливості та соціальні виклики допомагає створити умови для розвитку сталого способу життя.

Отже, незважаючи на існуючі проблеми, перспективи сталого розвитку громад в Україні та світі є обнадійливими. Реалізація цих перспектив вимагає спільних зусиль уряду, громадськості та бізнесу для створення стабільного, безпечного та процвітаючого суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Україна. Добровільний національний огляд. Цілі сталого розвитку. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/202110/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf>.
2. Вінокуров Я. Який реальний рівень безробіття в країні і що наразі з українцями, які втратили роботу, за рахунок чого вони виживають? Економічна правда. 8 грудня 2022 URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/>.
3. Інфляційний звіт, січень 2023 року. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku>.

СЕКЦІЯ 8./ SECTION 8.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА ЗАРАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА НОВАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ СТІЙКОГО МИРУ/ INNOVATIVE APPROACHES TO IMPLEMENTING PARTNERSHIP FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INNOVATION TO ENSURE SUSTAINABLE PEACE

*Кобзар Дмитро, здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) освітнього
рівня 3 курс, Міжнародний
європейський університет, м. Київ
Алексєнко-Лемовська Людмила,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціально-
гуманітарних наук, Міжнародний
європейський університет, м. Київ*

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У ТУРИЗМІ: ВПЛИВ, СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

У сучасному світі соціальні медіа відіграють важливу роль у різноманітних аспектах життя, включаючи сферу туризму. Зростання їх впливу та поширення відкривають безліч нових можливостей для розвитку туристичної галузі. Інтернет-платформи, такі як Facebook, Instagram, Twitter, YouTube та інші, стають не лише каналами спілкування, але й потужними інструментами для просування туристичних продуктів та послуг.

Поява соціальних медіа значно змінила парадигму в туризмі, впливаючи на способи залучення клієнтів, рекламні стратегії та впровадження інновацій. Завдяки їхній глобальності та доступності, туристичні компанії мають унікальну можливість досягти аудиторії по всьому світу, створюючи зміст, який приваблює та зацікавлює. Адже туризм є одним із секторів, який дуже тісно пов'язаний з інноваціями в інформаційних технологіях. Сьогодні соціальні медіа надають мандрівникам багато можливостей поділитися враженнями від відпустки з іншими людьми, пов'язаними з ними. Люди діляться своїми думками з іншими, надсилаючи їм електронні листи, публікуючи коментарі та відгуки на веб-сайтах і форумах, висвітлюючи онлайн-блоги, а також створюючи та приєднуючись до спільнот в Інтернеті. Обмін досвідом з іншими підвищує цінність досвіду, робить його більш значущим і таким, що запам'ятовується [1, С. 133].

Система туризму в основному покладається на інформаційно-комунікаційні технології для рекламної діяльності, продажів, розвитку управлінських відносин з клієнтами. Найважливішим джерелом інформації, коли турист приймає остаточне рішення щодо місця призначення, є міжособистісний

вплив в Інтернеті (eWOM). Дослідження сегментації туристичного ринку розкривають показники зростання кількості туристів, які використовують сучасні соціальні мережі [3, С. 758].

Відповідно визначених потреб сучасних туристів, інноваційні технології забезпечують індивідуальні туристичні послуги, що впливає на активність потенційних туристів та на сам процес прийняття рішень про подорожі. Результати опитувань підтверджують, що приблизно 50% людей перед поїздкою завантажують туристичні програми, пов'язані з відпусткою [2, С. 46].

У сучасних наукових дослідженнях розкривається вплив соціальних медіа на туризм, ефективність у цьому контексті стратегій і роль інновацій, що допомагають підвищити конкурентоспроможність туристичних брендів у цифровому світі. Так, зазначається, що соціальні мережі мають значний вплив на туристичний досвід та індустрію туризму загалом, оскільки базуються на людських зв'язках і взаємних інтересах, виконують комунікативні функції між групами користувачів, а також забезпечують їх засобами для взаємодії – відео, чатами, зображеннями, музикою, блогами та ін. Оскільки кількість користувачів соціальними мережами швидко зростає, на ринку туристичних послуг все активніше враховується дана тенденція й постійно зростає ефективність діяльності туроператорів у цьому сегменті. Саме тому дослідження потенціалу соціальних мереж є стратегічним інструментом для покращення туристичного досвіду та аналізу поточних конкурентних стратегій [4, С. 820].

Вітчизняні науковці особливу увагу приділяють розкриттю можливостей розвитку туризму завдяки використанню інструментарію соціальних мереж. Зазначається, що для відновлення та подальшого розвитку туристичної сфери та індустрії гостинності необхідно посилювати туристичні дестинації та інфраструктуру, пропонувати нові туристичні продукти, налагоджувати ефективну комунікацію між туристичними підприємствами та споживачами туристичних послуг. Вагомість соціальних медіа як інструменту комунікації виробників та споживачів туристичних послуг в умовах кризових ситуацій підтверджує тенденція збільшення довіри до соціальних мереж як платформи, де можна знайти актуальну інформацію. Відповідно, ефективне використання соціальних мереж дозволить не лише краще працювати туристичним операторам зі своєю основною цільовою аудиторією, а й позитивно вплинути на туристичний бренд України та окремих її регіонів на шляху до Перемоги [5, С. 11].

Таким чином, соціальні медіа визначаються як невід'ємна складова туристичної індустрії; потужний інструмент, що визначає способи комунікації, взаємодії та вибору подорожей для мільйонів користувачів по всьому світу. Споживачі туристичних послуг шукають інформацію про подорожі, відгуки та рекомендації не лише у традиційних джерелах, а й у соціальних мережах, де вони можуть отримати особистий досвід інших подорожуючих. Це створює нові виклики та можливості для туристичних підприємств, які повинні адаптуватися до цього швидкозмінного середовища, ефективно використовуючи соціальні медіа для привернення уваги та задоволення потреб своїх клієнтів.

У зв'язку з цим вважаємо особливо важливим розробити стратегії

залучення соціальних медіа в галузі туризму, які дозволяють ефективно просувати туристичні послуги, залучати увагу потенційних клієнтів та стимулювати взаємодію з аудиторією через різноманітні програми та інноваційні технології. Так, наприклад, запропоновані стратегії залучення туристів через соціальні медіа включають в себе аналіз рекламних кампаній, взаємодію з інфлюенсерами, організацію конкурсів та акцій, а також використання геолокаційних сервісів та аналітичних інструментів для залучення уваги та взаємодії зі споживачами туристичних послуг. Організація конкурсів на платформах соціальних медіа пропонується як ефективний спосіб привернути увагу до туристичних послуг (зокрема, конкурси з фотографії або відео, пов'язані з певними туристичними об'єктами або місцевими визначними пам'ятками, можуть спонукати користувачів до взаємодії, а також стимулювати інтерес до подорожей). Розіграші призів або спеціальні пропозиції для підписників на сторінках у соціальних мережах привертають увагу та заохочують користувачів придбати туристичний продукт (наприклад, організація акції «Купи один – отримай другий безкоштовно» для відповідних турпакетів або розіграш екскурсійних турів). Створення унікальних хештегів для конкретної кампанії або пропозиції дозволяє об'єднати відгуки та публікації користувачів у соціальних мережах й сприяє підвищенню відомості про бренд, стимулює взаємодію аудиторії. Співпраця з популярними інфлюенсерами у соціальних мережах дозволяє реалізувати завдання щодо підвищення обізнаності про туристичний бренд або туристичну послугу (впливові особистості на сторінках соціальних мереж діляться своїми враженнями від подорожей, спрямовують користувачів та рекомендують конкретні місця для відвідування, що привертає увагу їхніх підписників). Створення віртуальних екскурсій або тематичних турів у формі відеороликів або прямих трансляцій в соціальних мережах викликає зацікавленість аудиторії та спонукає до планування туристичних подорожей. Таким чином, розробка та впровадження стратегій залучення, спрямовані на створення позитивного враження та зацікавленості в аудиторії, сприяє ефективному просуванню туристичних послуг та підвищує їхню популярність серед потенційних туристів.

Отже, соціальні медіа в сучасному цифровому світі стали не просто майданчиком для спілкування, але й потужним інструментом для розвитку різних галузей, зокрема туризму. Результати проведеного контент-аналізу щодо ролі соціальних медіа як ключового інструменту у туризмі та його впливу на галузь підтверджують, що у формуванні вибору туристів соціальні медіа мають велике функціональне значення, сприяють популяризації туристичних напрямків та впливають на підвищення взаємодії між туристами та місцевими громадами. Стратегії залучення дозволяють ефективно просувати туристичні послуги, привертають увагу потенційних клієнтів та стимулюють взаємодію з аудиторією через різноманітні акції та конкурси. Впровадження інновацій, таких як використання віртуальної реальності в туризмі та розробка мобільних додатків, розкриває потенціал соціальних медіа для покращення якості туристичного обслуговування та створення нових інтерактивних вражень для туристів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Burcu S. The impact of social media on the tourist experience: telling your story to your connected others. *Journal of Media Critiques*. 2016. Vol. 2. No 8. P. 133-145.
2. Digital yearbook. We Are Social. *UN Tourism News: Diversification, Innovation and Sustainability*. 2024. <https://www.unwto.org/tourism-data/un-tourism-tourism-dashboard>
3. Živković R., Gajić J., Brdar I. The impact of social media on tourism. *E-Business in tourism and hospitality industry*. 2014. P. 758–761. DOI: 10.15308/SInteZa-2014-758-761
4. Сеньків М., Шубеляк О. Вплив соціальних мереж на індустрію туризму. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 817–820. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-172>
5. Степанець І., Гринюк Д., Савицька Н. Соціальні мережі як інструмент ефективної комунікації між стейкхолдерами туристичної індустрії в кризовий період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-36>

СЕКЦІЯ 9./ SECTION 9.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН/ EUROPEAN INTEGRATION AS A STRATEGIC VECTOR FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COUNTRIES

Nazaretian Oleksandr, a student of higher education, National Aviation University, Kyiv

Poznyak Oksana, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Logistics Department, National Aviation University, Kyiv

POTENTIAL CHALLENGES OF EUROPEAN INTEGRATION OF PASSENGER AIRPORT INFRASTRUCTURE IN UKRAINE

The aviation industry stands out as a key driver of transportation development, offering safe and efficient passage for passengers globally. Emerging just a century ago, it has rapidly evolved, particularly in the Western world where entities like the European Union prioritize its advancement in the coming decades. This focus has led to the signing of bilateral agreements and the implementation of specific policies to elevate standards and meet the heightened expectations of air travelers. In Ukraine, before the war in 2022, the aviation sector was experiencing a period of renaissance, marked by a notable increase in passenger turnover, the establishment of new airlines, and crucially, the modernization of airport infrastructure.

Two decades ago, aviation in Ukraine was expensive and exclusive due to limited airlines, infrequent flights, high tariffs, and outdated airport infrastructure. However, a significant change occurred with a comprehensive airport modernization program in the 2010s, driven by the upcoming 2012 UEFA European Football Championship. This initiative, supported by the European Union, funded new terminals and runway upgrades in four cities, boosting connectivity and economic growth. Subsequently, inspired by these successes, other regions in Ukraine initiated their own airport modernization programs, recognizing the benefits for passenger transportation and logistics services.

However, due to the 2022 war, all potential and prospective plans for new airport infrastructure, as well as the already launched construction of some of them (such as the New Dnipro airport), were postponed or suspended altogether. In addition, Ukrainian airspace was closed to all civil aircraft, which posed a significant challenge for airlines and airports to maintain operations due to a lack of revenue, the unstable economic situation in the country, and infrastructure damage. For instance, while Kharkiv airport, Kyiv airports, and Odessa airport received only minor damages, some airports were almost fully destroyed, such as Dnipro, Mykolaiv, Kherson, and

Vinnytsia airports. This fact brings additional challenges for future European integration, as there will be a necessity for a huge foundation.

Despite the war aspects, there remains a notable absence of dedicated programs and funds for airport infrastructure modernization across all regions in Ukraine. As of January 1, 2022, Ukraine's airport network consisted of 27 certified aerodromes [1], with 18 featuring international checkpoints for regular or chartered passenger flights. Additionally, seven Automatic Flight Information Service (AFIS) units provide flight information services at several Ukrainian aerodromes, including Mykolaiv, Sumy, Chernivtsi, Kryvyi Rih, Poltava, Rivne, and Vinnytsia. Adherence to European standards underscores the importance of competitive airport services, encompassing runways, passenger terminals, and ground handling, for the sustained success of EU aviation [2]. However, out of Ukraine's 24 regions, only 14 have/had international airports (Figure 1), highlighting inefficiencies and the underdevelopment of the aviation sector in Ukraine.



Figure 1 – Map of international airports in Ukraine

Consequently, a pivotal and immediate challenge in the process of European integration will be the reconstruction of previously operational airports, especially considering that some, like Mykolaiv, Kherson, Dnipro, Vinnytsia, and others, have suffered significant damage or complete destruction due to the combat environment [3]. However, prior to this, it is imperative to establish a targeted training program for airport ground handling services and mechanics in Ukraine, aiming to meet high-level EU standards. These educational initiatives demand not only time but also substantial funding to ensure effective implementation. Reconstruction of runways is a crucial aspect for flights resume inside and outside of Ukraine as well as for EU integration, only several of airports follow certain runways quality in Ukraine, such as both Kyiv airports, Lviv, Odessa and Kharkiv, whereas in other regions due to poor quality of

runways, airports capacity is very limited or inactive at all. For instance, Poltava airport has a relatively good airport infrastructure except of the runway which needs an immediate reconstruction, that was the reason of ceased operations of the only airline that formerly operated commercial charter flights to the Poltava city. Additionally, many modern airports in Ukraine were constructed during the Soviet period near city centers. This proximity poses challenges in acquiring specific rights and meeting noise requirements, crucial European standards today. Consequently, relocating some airports further from city centers is necessary to enhance efficiency and sustainability levels. However, this undertaking will be exceedingly costly and time-consuming.

European integration entails an immediate surge in passenger demand and flight frequencies due to the removal of certain traffic restrictions. Consequently, many Ukrainian airports need to enhance their capacity by either constructing new or modernizing existing passenger terminals. In the case of Dnipro, one of Ukraine's largest cities, the current airport terminal, built in 1974, fails to meet EU standards, even though, this terminal is significantly damaged right now. Complicating matters, the airport is privately owned by local authorities, limiting the government's ability to make decisions regarding its modernization. This presents a significant challenge and priority, as a city with a population exceeding one million requires a functional international airport.

Ultimately, one of the primary challenges of European integration will involve the construction of new aerodromes and international airports in regions lacking or with inactive airports. Notably, the Transcarpathia region stands out due to its highly attractive natural features for tourists. However, the challenge lies in selecting suitable locations, considering the rugged landscape, which could result in costly construction endeavors. Additionally, there are several regions left without operational airports at all, such as Donetsk, Luhansk, Kherson, Dnipro, and others, and they require modern and large international airports due to extensive destruction during the events of 2014 and 2022.

Conclusion. The aviation industry in Ukraine faced significant challenges due to the 2022 war, leading to the suspension of airport infrastructure projects and the destruction of several airports. The challenges of European integration in this context are substantial, requiring the reconstruction of damaged airports, adherence to EU standards, and the development of new aerodromes. This process will demand considerable time, funding, and strategic planning, particularly in regions lacking adequate aviation infrastructure. Despite the obstacles, addressing these challenges is crucial for Ukraine's future connectivity, economic growth, and successful integration into the European aviation network.

REFERENCES

1. Implementation Overview LSSIP 2022 - UKRAINE LOCAL SINGLE SKY IMPLEMENTATION. (n.d.). URL: <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2023-04/eurocontrol-lSSIP-2022-ukraine.pdf> [Accessed 3 Apr. 2024].
2. Transport.ec.europa.eu. (n.d.). Airports. [online] URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-modes/air/airports_en [Accessed 5 Apr. 2024].
3. Ministry of Infrastructure of Ukraine. (n.d.). Reforms. [online] URL: <https://mtu.gov.ua/en/content/reformi-avia-transportu.html> [Accessed 5 Apr. 2024]

Nazarenko Dmytro, student of higher education of the second (master's) educational level, 1st year, International European University, Kyiv

EUROPEAN INTEGRATION AS A STRATEGIC VECTOR FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Ukraine's path towards European integration has been a central theme in its socio-political discourse and strategic agenda for decades. This article delves into the multifaceted dynamics of European integration as a strategic vector for sustainable development in Ukraine. By examining the historical context, current progress, challenges, and potential future directions, this paper aims to provide a comprehensive understanding of the intricate relationship between European integration and Ukraine's sustainable development. The analysis underscores the importance of aligning Ukraine's policies, institutions, and socio-economic frameworks with European standards to foster long-term sustainability and prosperity.

Ukraine's aspiration for European integration has been pivotal in shaping its domestic and foreign policies since gaining independence in 1991. The European Union (EU) has served as a beacon of democracy, stability, and prosperity for Ukraine, offering a transformative pathway towards modernization and sustainable development. This article explores how European integration has emerged as a strategic vector guiding Ukraine's trajectory towards achieving sustainable development goals.

The desire for European integration in Ukraine traces back to the early post-Soviet period when the country embarked on a path of democratization and economic reform. The signing of the Partnership and Cooperation Agreement with the EU in 1994 marked a significant milestone in Ukraine's engagement with Europe. Subsequent developments, such as the Orange Revolution in 2004 and the Euromaidan protests in 2013-2014, underscored the deep-seated pro-European sentiment among Ukrainian citizens.

Ukraine's journey towards European integration has seen both progress and setbacks. The signing of the Association Agreement with the EU in 2014 signaled a commitment to deepening political association and economic integration. The implementation of reforms in various sectors, including governance, rule of law, and anti-corruption measures, has been a focal point of Ukraine's European integration agenda. Moreover, the visa-free regime with the EU has facilitated people-to-people contacts and enhanced mobility.

Ukraine's connection to the European Research Area (ERA) has brought about significant changes. ERA promotes the mobility of researchers, knowledge, and technology across European boundaries, facilitating the exchange of innovative concepts and methods. This affiliation has granted Ukrainian researchers access to EU research initiatives, scholarships, and research facilities, thereby fueling further innovation.

Moreover, Ukraine's involvement in the European Innovation Partnership (EIP) has bolstered the nation's ability to innovate across various sectors, spanning agriculture to energy. EIP fosters cooperation and knowledge exchange among nations, opening avenues for collaborative innovation projects and the dissemination of exemplary practices.

The drive for European integration in Ukraine is deeply rooted in its history. The aspiration to become part of the European community and embrace European principles and standards has been a driving force for the country. Since gaining independence in 1991, Ukraine has pursued a trajectory aiming to align its future with that of the European Union. However, this journey has not been without obstacles, as political instability, external pressures, and regional conflicts have presented significant challenges.

For Ukraine, international collaboration plays a crucial role in its pursuit of innovation. By joining forces with other nations, Ukraine gains access to global expertise, funding, and resources that propel its innovation endeavors. These partnerships offer Ukrainian researchers and innovators exposure to international best practices, diverse viewpoints, and connections to global knowledge networks.

Participating in international research projects and programs stands out as a significant avenue for fostering innovation through international cooperation. Ukraine's engagement in Horizon 2020, the European Union's flagship research and innovation initiative, represents a pivotal move in this direction. Through this program, Ukrainian researchers collaborate with their European counterparts on joint projects, facilitating the exchange of knowledge and innovative ideas across borders.

Furthermore, Ukraine's alliances with international organizations like the United Nations and UNESCO provide access to a range of global initiatives and resources supporting innovation in education, science, and culture. These partnerships contribute to creating a conducive environment for nurturing innovation within the country [1].

Despite notable achievements, Ukraine faces significant challenges on its path towards European integration and sustainable development. The persistence of corruption, weak institutional capacity, geopolitical tensions, and socio-economic disparities pose formidable obstacles. The conflict in Eastern Ukraine and the annexation of Crimea by Russia have further complicated Ukraine's integration efforts, highlighting the need for resilience and strategic adaptation.

Looking ahead, Ukraine must pursue a holistic approach to European integration that prioritizes sustainable development objectives. This entails strengthening democratic institutions, enhancing the rule of law, promoting inclusive growth, and fostering regional cooperation. Closer alignment with EU norms and standards in areas such as environmental protection, energy efficiency, and digitalization will be essential for unlocking Ukraine's full potential and ensuring a prosperous future.

Innovation goes beyond infrastructure and financial backing; it heavily relies on nurturing human capital. Ukraine's education system has a strong reputation for prioritizing science and technology, thus cultivating a proficient workforce.

Through collaboration with European allies, Ukraine has revamped its education system to meet European benchmarks. This overhaul encompasses reforms in higher

education, the implementation of quality assurance protocols, and the encouragement of lifelong learning. These transformations not only elevate the educational experience for Ukrainian students but also position Ukraine as an appealing hub for international scholars and researchers, thus enriching its innovation landscape [2].

In conclusion, European integration serves as a strategic vector for sustainable development in Ukraine, offering a transformative framework for modernization and progress. While challenges persist, the commitment of Ukrainian society and the support of international partners remain key drivers of change. By leveraging the opportunities presented by European integration and addressing the underlying obstacles, Ukraine can chart a course towards a more prosperous, democratic, and resilient future.

REFERENCES

1. Xia, Y., Qu, D., Stoyanets, N., & Zhao, H. (2022). Policy evolution of personnel management in Chinese educational institutions: A comprehensive policy circle analysis. *Problems and Perspectives in Management*, 20(4), 544-559. [https://doi.org/10.21511/ppm.20\(4\).2022.41](https://doi.org/10.21511/ppm.20(4).2022.41)
2. Koshkalda Iryna, Sychenko Victor, Zastrozhnikova Irina, Xia Yuanyuan and Stoyanets Nataliya (2023). China's Economic Stability Through Management of Rural Education Development: Condition and Possibilities. *Review of Economics and Finance* vol.21.p 366-375. <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.37>

СЕКЦІЯ 10./ SECTION 10.

. ДОСВІД КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВПРОВАДЖЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ/ EU EXPERIENCE IN INTRODUCING SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND PROSPECTS FOR ITS ADAPTATION IN UKRAINE

Назаренко Дмитро, здобувач вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня, 1 курс, Міжнародний європейський університет, м. Київ

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МІСЦЕ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІКАХ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ.

У сучасних умовах розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ) виступає ключовим фактором для динамічного прогресу країни, забезпечення зайнятості населення та збереження джерел доходу як для громадян, так і для країни в цілому, відштовхуючись від податків та зборів. В умовах поділу економіки на "до" та "після" введення воєнного стану через військову агресію Росії, економіка країни повинна переорієнтуватися на "воєнні рейки".

У процесі релокації бізнесу, знищення підприємств та виробничих потужностей та, відповідно, зростання безробіття, розвиток МСБ має забезпечити не лише стабілізацію економічних факторів, але й запобігти голоду та безробіттю шляхом залучення виробництва на підприємствах малого та середнього сектору економіки, створення нових робочих місць, сплати податків та зборів, а також розвитку сектору послуг.

МСБ забезпечує гнучкість ринковій економіці, мобілізує виробничі та фінансові ресурси населення, проводить структурні перетворення економіки, насичує ринок товарів та послуг, а також вирішує проблему безробіття.

У країнах ЄС МСБ є основним двигуном економіки, а законодавство стосовно МСБ постійно удосконалюється, що сприяє його розвитку та підтримці. Україна, також прагне запровадити принципи Європейського акту з питань малого бізнесу для забезпечення стабільності та прогресу в цьому секторі. Головні принципи ЄС у цьому напрямку полягають у зміцненні внутрішнього ринку, міжнародній інтеграції підприємницької діяльності, усуненні адміністративних бар'єрів та створенні єдиного економічного простору.

Важливою роллю в цьому процесі є впровадження єдиного підходу до процесів звітування, ліцензування, сертифікації та збору інформації, що спрощує ведення бізнесу та забезпечує уніфікований доступ до даних як усередині країни, так і міжнародно.

На сьогоднішній день як у країнах ЄС, так і в Україні практично всі

процедури реєстрації бізнесу, звітування та фінансово-податкових операцій можуть бути проведені віддалено. Більшість країн-членів ЄС на ранніх етапах вдосконалення законодавства розпочали вивчати вплив на малий та середній бізнес за допомогою впровадження системи тестів. Такий SME-тест включає кілька важливих етапів: обов'язкову консультацію з представниками малих та середніх підприємств; попередню оцінку регулювання - визначення інтересів бізнесу, які можуть бути порушені; кількісне вимірювання впливу регуляторних актів на малий бізнес (оцінка витрат та вигод); розгляд альтернативних механізмів та заходів з пом'якшення [1].

В Україні під час підготовки проектів регуляторних актів органи державної влади проводять аналіз регуляторного впливу (аналіз витрат і вигод). Відповідна методика була затверджена постановою Кабміну в 2004 році "Про затвердження методики проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта" [2].

В Україні існують загальнодержавні та регіональні програми розвитку малого та середнього бізнесу, які розробляються з урахуванням відповідних законодавчих актів, таких як «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», а також постанови Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів. Зазначені програми передбачають підтримку МСБ за допомогою грантів.

Україна, аналогічно більшості країн ЄС, застосовує уніфікований підхід до класифікації бізнесу як малого та середнього, враховуючи кількість працівників та річний оборот. Згідно з визначеннями, мікропідприємства, малі підприємства та середні підприємства визначаються залежно від розмірів активів, доходу від реалізації продукції та середньої кількості працівників.

У Європейському Союзі бізнес вважається малим, якщо в ньому працює менше 50 осіб, а річний оборот становить менше 10 млн євро, середнім - якщо в ньому працює до 250 осіб, а річний оборот становить менше 50 млн євро. В Україні визначено відповідні критерії для класифікації підприємств за розміром та діяльністю.

Слід зазначити, що внесок МСБ у економіку країн ЄС становить від 50% до 80% ВВП, а більше половини населення працює у цьому секторі. У зв'язку з цим, МСБ вважаються основою економіки країни.

В умовах країн Європейського Союзу формування системи підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ) включає такі кроки:

1. Надання консультацій та організація навчання основам бізнесу та підприємництва.

2. Застосування прямого фінансування через гранти для конкретних проектів.

3. Застосування непрямого фінансування через фінансових посередників, таких як банки, кредитні установи та інвестиційні фонди, для збільшення кредитування МСБ та вигідних пільгових умов для поліпшення їх кредитного

потенціалу.

4. Відшкодування відсотків по кредитах державою або зменшення податкового навантаження.

5. Впровадження заходів щодо усунення адміністративних бар'єрів для створення та функціонування МСБ: легкість реєстрації та припинення діяльності малих підприємств, спрощення процедур ліцензування та сертифікації продукції, а також спрощення оподаткування.

6. Спрощення законодавства в середині країн ЄС та його уніфікація для міжнародного співробітництва.

7. Застосування різноманітних програм оцінки наслідків для бізнесу та створення різних груп, органів для постійного контролю при застосуванні змін та навчання.

В Україні, як молодій державі, також спостерігається поступове реформування економічної системи та законодавства з метою переорієнтації економіки на МСБ як основу стабільної економіки. Такі заходи спрямовані на підтримку та розвиток МСБ як ключового сектору економіки.

Україна вже здійснює значний прогрес у підтримці та розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ), враховуючи його важливість для економічного розвитку та добробуту населення. Деякі з основних напрямків для досягнення цієї мети включають:

1. Спрощення адміністративних процедур:

1. зменшення податкового тиску та приведення законодавства до міжнародних стандартів;

2. створення сприятливого середовища для стартапів та підприємництва.

2. Підвищення конкурентоспроможності та експортного потенціалу:

1. підтримка місцевих виробників і стимулювання їх розвитку;

2. розвиток нових сфер діяльності МСБ.

3. Розвиток соціально-економічної сфери:

1. підтримка пріоритетних напрямків розвитку громад;

2. створення сприятливих умов для молодіжного підприємництва та самозайнятості.

4. Підтримка утримання та створення нових робочих місць: забезпечення продуктивної зайнятості, включаючи соціально вразливі групи.

5. Удосконалення правових та організаційних умов:

1. надання методичної, інформаційної, консультаційної та юридичної підтримки;

2. залучення міжнародної підтримки для розвитку МСБ.

6. Підвищення доступу до фінансово-кредитних ресурсів: розширення можливостей фінансування та кредитування.

7. Розвиток інфраструктури та інформаційної підтримки: створення сприятливого середовища для розвитку МСБ та підтримки їх ініціатив.

Ці напрямки сприятимуть не лише розвитку МСБ, а й зміцненню економіки та підвищенню якості життя в Україні, подібно до того, як МСБ в країнах ЄС впливає на стабільний розвиток та добробут населення.

Так, впровадження позитивного досвіду Європейського Союзу у сфері підтримки МСБ є ключовим для подальшого розвитку української економіки та інтеграції в європейський економічний простір. Зокрема, Україна може взяти на увагу такі напрямки:

1. Реформування законодавства:
 1. продовження реформ, спрямованих на спрощення адміністративних процедур для МСБ;
 2. адаптація законодавства до міжнародних стандартів та норм ЄС.
2. Зменшення податкового навантаження:
 1. впровадження заходів щодо зменшення податкового тиску на МСБ;
 2. розробка стимулюючих податкових політик для підтримки розвитку МСБ.
3. Фінансова підтримка:
 1. надання фінансової допомоги та грантів для розвитку та розширення МСБ;
 2. забезпечення доступу до пільгового кредитування для МСБ.
4. Усунення адміністративних бар'єрів та корупційних складових:
 1. проведення реформ, спрямованих на усунення бюрократичних перешкод для створення та функціонування підприємств;
 2. зменшення корупційних проявів на всіх рівнях управління.

Ці заходи допоможуть Україні зміцнити свою економіку та стати більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Адаптація кращих практик ЄС сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку МСБ, що, в свою чергу, позитивно вплине на економічний розвиток та добробут населення України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Як у Європі впроваджують регулювання для бізнесу. URL: <https://gk-press.if.ua/yak-u-evropi-vprovadzhuyut-regulyuvannya-dlya-biznesu/>
2. Про затвердження методики проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта: постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Shvaher Andriy, PhD student, State Educational-Scientific Establishment "The Academy of Financial Management", Kyiv

AUDIT OF COMPANIES' SUSTAINABILITY REPORTING: THE CASE OF EU

Scientists and international organizations have been paying more and more attention to sustainability reporting aimed at the disclosure of information on corporate social responsibility and ESG indicators [4, 5].

ESG indicators constitute the information provided by an entity in a certain way

on its environmental, social, and governance impacts. Such indicators allow to evaluate the level of an entity's sustainability. The environmental criteria define how an entity preserves the environment. The social criteria study how an entity manages its relations with staff, suppliers, clients, and society. Corporate governance refers to the governance of an entity, managers' benefits and remuneration, audit, internal control, and shareholders' rights.

The trend in the implementation and development of sustainability reporting in EU countries has covered Ukraine as well.

Under the current legislation in Ukraine, such data can nowadays be disclosed within the Management Report. At the same time, the audit of the Management Report and its non-financial component (which also can contain information on sustainable development) is not regulated in Ukraine. The research and analysis of regulatory acts in the area of sustainability reporting audit of entities in EU member states will allow to formation of a scientific vision on the directions of further development of existing standardized auditing procedures in Ukraine (or to develop new procedures).

As the practice of audit of financial statements shows, external confirmation plays a key role in strengthening trust towards such reporting.

To strengthen the trust and confidence of investors, regulatory bodies, and other stakeholders towards the information on sustainable development, amendments to EU Directives were adopted and a landmark global sustainability standard was worked out by the International Auditing and Assurance Standards Board.

The improvement and organizational and methodological support associated with sustainability reporting audit achieved a new development stage due to the novation in the EU Directives (provisions of Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (hereinafter – Directive (EU) 2022/2464)) [1].

The amendments made by Directive (EU) 2022/2464 to Directive 2006/43/EC refer to the implementation of requirements for statutory audit of sustainability reporting of entities and public interest entities (similarly to the audit of financial statements and consolidated financial statements). The norms and provisions of EU legislation in the studied area are aligned with the global trends on sustainability reporting quality assurance, in particular with the documents of the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB).

Understanding the growing demand for quality sustainability data of entities, in August 2023, IAASB issued the Exposure Draft on Proposed International Standard on Sustainability Assurance 5000 (ISSA 5000) General Requirements for Sustainability Assurance Engagements and Proposed Conforming and Consequential Amendments to Other IAASB Standards [2]. ISSA 5000 concentrates on ensuring the reliability of sustainability reporting. This document is based on numerous framework approaches to reporting, both existing and under development, including but not limited to those issued by the EU, IAASB, Global Reporting Initiative, International Organization for Standardization, etc.

ISSA 5000 is a comprehensive standard based on principles suitable for both limited and justified assurance obligations regarding sustainable development. The

development of this document constitutes an important step in strengthening confidence and trust towards sustainability reporting. The adoption of this standard meets the recommendations of the International Organization of Securities Commissions and complements the work of other organizations that set standards, including the International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA). Corporate reporting (financial statements; sustainability reporting) is more trustworthy when it receives external independent assurance based on generally accepted standards, developed independently in the society's interests [3].

Following approval, ISSA 5000 will become the fullest sustainability assurance standard accessible for professional accountants all over the world. This document will apply to information on sustainable development, prepared following the framework adopted by the entity.

ISSA 5000 is formed in coordination with other global organizations, including ISSB and GRI [2].

The objective of the ISSA 5000 Exposure Draft is to implement a new international auditing standard for audit and quality assurance of sustainability reporting data.

The further harmonization of the Ukrainian legislation in financial accounting, reporting, and audit with the requirements of EU Directives and the norms of international documents (ED ISSA 5000) will enhance the quality of entities' sustainability reporting.

REFERENCES

1. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464> (accessed April 12, 2024).

2. IAASB (2023). Exposure Draft on Proposed International Standard on Sustainability Assurance 5000 General Requirements for Sustainability Assurance Engagements and Proposed Conforming and Consequential Amendments to Other IAASB Standards. URL: https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2023-08/IAASB-International-Standard-Sustainability-5000-Exposure-Draft_0.pdf (accessed April 12, 2024).

3. IAASB (2023). What you need to know about international standard on sustainability assurance 5000. URL: <https://www.iaasb.org/news-events/2023-08/what-you-need-know-about-international-standard-sustainability-assurance-5000> (accessed April 12, 2024).

4. Iefymenko, T. (2019). Sustainable development reporting: challenges and ways to overcome them. *Finance of Ukraine*, 11, 9–19. DOI: 10.33763/finukr2019.11.009 [in Ukrainian] (accessed April 12, 2024).

5. Kucheriava, M., Shvaher, A. (2023). Audit of companies' sustainability reporting: EU regulation experience. *Nauk. pr. NDFI*, 4, p. 110–123. <https://doi.org/10.33763/npndfi2023.04.110> [in Ukrainian] (accessed April 12, 2024).

Наукове видання / Scientific edition

ТРАЄКТОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ: ВИКЛИКИ ТА ДРАЙВЕРИ: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2024 року) /

SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRAJECTORIES OF UKRAINE AND THE WORLD: CHALLENGES AND DRIVERS: collection of reports abstracts of The 2nd International Scientific And Practical Conference (April 26, 2024).

Видавець / Publisher:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний
європейський університет» /
International European University.
проспект Академіка Глушкова, 42В, Київ, 03187 /
42V Akademika Glushkova Avenue, Kyiv, 03187